

รายงานฉบับสมบูรณ์

โครงการรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดี มีสุข ด้วยบุญคุณ
กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย และกรุงลำปาง
จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย

โดย

เจ้าอธิการพิเชษฐ เกลียวเพียรและคณะ

สนับสนุนโดย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

คำนำ

โครงการรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดี มีสุข ด้วยบุญคุณ ทัศนศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์พื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบันชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชาทั้งแบบทางการและไม่ทางการ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา และ 4) เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญคุณ พื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

การดำเนินงานโครงการใช้กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR) ซึ่งเริ่มดำเนินโครงการ ตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2560 และจะสิ้นสุดการดำเนินงานในวันที่ 31 พฤษภาคม 2561 โดยดำเนินการศึกษาในพื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา ได้แก่ ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา รายงานฉบับนี้เป็นการนำเสนอผลการศึกษาดำเนินงานแล้วเสร็จตามระยะเวลาโครงการ มีขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย บทที่ 1 บทนำ บทที่ 2 เอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง บทที่ 3 วิธีการดำเนินงาน บทที่ 4 ผลการวิจัย และบทที่ 5 วิเคราะห์ผล/สรุป/ข้อเสนอแนะ

การดำเนินงานครั้งนี้ได้รับการสนับสนุนจากหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ทีมวิจัยโครงการรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดี มีสุข ด้วยบุญคุณฯ ขอขอบพระคุณชุมชนในพื้นที่ดำเนินงาน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชน และในส่วนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ที่ได้หนุนช่วยการดำเนินโครงการเป็นอย่างดี รวมถึงบุคคลอีกหลายท่านที่มีคุณูปการต่อการดำเนินโครงการนี้ ขอขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้ เป็นอย่างสูง

ขอขอบพระคุณอย่างสูง
เจ้าอธิการพิเชษฐ เกลียวเพียร และคณะ

บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน

งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นกระบวนการที่คนในชุมชนได้มาร่วมคิดทบทวนสถานการณ์ ตั้งคำถาม วางแผน หาข้อมูล ทดลองทำ วิเคราะห์ สรุปผลการทำงานและหาคำตอบเพื่อปรับปรุงงานต่อไป” กล่าวคือ งานวิจัยเพื่อ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่เน้นการให้ “คน” ในชุมชนเข้ามาร่วมในกระบวนการวิจัย ตั้งแต่การ เริ่มคิด การตั้งคำถาม การวางแผน และค้นหาคำตอบอย่างเป็นระบบเป็นรูปธรรม โดยเรียนรู้จากการ ปฏิบัติการจริง (Action Research) อันทำให้ชุมชนได้เรียนรู้ สร้างผลงาน มีความก้าวหน้าในการแก้ปัญหาของ ตนเอง และสามารถใช้กระบวนการนี้ในการแก้ไขปัญหาอื่น ๆ ในท้องถิ่น โดยมีกระบวนการศึกษาเรียนรู้อย่าง เป็นเหตุเป็นผล ดังนั้นจุดเน้นของงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงอยู่ที่ “กระบวนการ” มากกว่า “ผลลัพธ์” เพื่อให้ ชาวบ้านได้ประโยชน์จากงานวิจัยโดยตรง และให้งานวิจัยมีส่วนในการแก้ปัญหาของชาวบ้าน รวมทั้งเกิดการ เปลี่ยนแปลงขึ้นจริงในชุมชน ซึ่งจะต้องอาศัย “เวที” (การประชุม เสวนา พุดคุยถกเถียง) เป็นวิธีการเพื่อให้คน ในชุมชน ทั้งชาวบ้าน ครู นักพัฒนา สมาชิก อบต. ข้าราชการ หรือกลุ่มคนอื่นๆ เข้ามาร่วมหา ร่วมใช้ “ปัญญา” ในกระบวนการวิจัย

“กระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่น” หมายถึง การทำงานอย่างเป็นขั้นตอน เพื่อตอบ “คำถาม” หรือ “ความสงสัย” บางอย่าง ดังนั้นสิ่งสำคัญคือประเด็น “คำถาม” ต้องคมชัด โดยมีการแยกแยะประเด็นว่า ข้อ สงสัยอยู่ตรงไหน มีการหา “ข้อมูล” ก่อนทำ มีการวิเคราะห์ความน่าเชื่อถือของข้อมูล มีการ “วางแผน” การ ทำงานบนฐานข้อมูลที่มีอยู่ และในระหว่างลงมือทำมีการ “บันทึก” มีการ “ทบทวน” ความก้าวหน้า “วิเคราะห์” ความสำเร็จและอุปสรรคอย่างสม่ำเสมอ เพื่อ “ถอด” กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นออกมาให้ ชัดเจน ในที่สุดก็จะสามารถ “สรุปบทเรียน” ตอบคำถามที่ตั้งไว้แล้วอาจจะทำใหม่ให้ดีขึ้น ตลอดจน สามารถนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับเรื่องอื่น ๆ หรือพื้นที่อื่น ๆ ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้กระทำโดย “ผู้ที่สงสัย” ซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ดังนั้นกระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจึงเป็นงานวิจัยอีกแบบหนึ่งที่ไม่ยึดติดกับ ระเบียบแบบแผนทางวิชาการมากนัก แต่เป็นการสร้างความรู้ในตัวตนท้องถิ่น โดยคนท้องถิ่น เพื่อคนท้องถิ่น โดยมุ่งแก้ปัญหาด้วยการทดลองทำจริง และมีการบันทึกและวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ การวิจัยแบบนี้จึง ไม่ใช่เครื่องมือทางวิชาการ ไม่ใช่ของศักดิ์สิทธิ์ที่ผูกขาดอยู่กับครูบาอาจารย์ แต่เป็นเครื่องมือธรรมดาที่ชาวบ้าน ก็ใช้เป็น เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้

สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น ได้ใช้วิธีการสนับสนุนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นตามแนวคิดและหลักการดังกล่าว มาแล้วในระยะเวลาหนึ่ง พบว่า ชาวบ้านหรือทีมวิจัยส่วนใหญ่สามารถสะท้อนการดำเนินงานด้วยการบอกเล่า ได้เป็นอย่างดี ในขณะเดียวกันก็พบว่า การเขียนรายงาน เป็นปัญหาที่สร้างความหนักใจให้แก่นักวิจัยเป็น อย่างยิ่ง ดังนั้นด้วยความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาดังกล่าว สกว.ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงได้ปรับรูปแบบ การเขียนรายงานวิจัย ให้มีความยืดหยุ่น และมีความง่ายต่อการนำเสนอออกมาใน รูปแบบที่นักวิจัยถนัด โดยไม่ยึดติดในเรื่องของภาษาและรูปแบบที่เป็นวิชาการมากเกินไป ซึ่งเป้าหมายสำคัญของรายงานวิจัยยังคง มุ่งเน้นการนำเสนอให้เห็นภาพของกระบวนการวิจัยมากกว่าผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัย โดยกลไกสำคัญที่จะช่วย ให้นักวิจัยให้มีความสามารถเขียนรายงานที่นำเสนอกระบวนการวิจัยได้ชัดเจนยิ่งขึ้น คือ ศูนย์ประสานงานวิจัย (Node) ในพื้นที่ ซึ่งทำหน้าที่เป็นที่เลี้ยงโครงการวิจัยมาตั้งแต่เริ่มต้นจนกระทั่งจบการทำงานวิจัย ดังนั้น Node จะรับรู้พัฒนาการของโครงการวิจัยมาโดยตลอด บทบาทการวิเคราะห์เนื้อหาหรือกิจกรรมของโครงการ จึงเป็นการทำงานร่วมกันระหว่าง Node และนักวิจัย ซึ่งความร่วมมือดังกล่าวได้นำมาซึ่งการถอดบทเรียน โครงการวิจัยสู่การเขียนมาเป็นรายงานวิจัยที่มีคุณค่าในที่สุด

อย่างไรก็ตาม รายงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นอาจไม่สมบูรณ์แบบดังเช่นรายงานวิจัยเชิงวิชาการโดยทั่วไป หากแต่ได้คำตอบและเรื่องราวต่างๆ ที่เกิดขึ้นจากกระบวนการวิจัย ซึ่งท่านสามารถเข้าไปค้นหา ศึกษาและเรียนรู้เพิ่มเติมได้จากพื้นที่

สกว. ฝ่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

โครงการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญกฐิน กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทยกัมพูชา ได้ดำเนินการตั้งแต่ เดือน มีนาคม 2560 – พฤษภาคม 2561 มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์พื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทยกัมพูชา 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบันชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา ทั้งแบบทางการและไม่ทางการ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา 4) เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐิน พื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา

กระบวนการศึกษาใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งมีการจัดเวทีประชุมเพื่อประชุมชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัยและการคืนข้อมูลวิจัยสู่ชุมชน จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) สัมภาษณ์ ศึกษาข้อมูลมือสอง และบันทึกภาพกิจกรรมเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิง การปฏิบัติงานศึกษาวิจัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา จำนวน 98 คน ประกอบด้วย 1) ผู้รู้ คนเฒ่าคนแก่/ปราชญ์ ที่มีอายุระหว่าง 70-80 ปี ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสํารอง 20 คน 2) ผู้นำชุมชน ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสํารอง 20 คน 3) หน่วยงานที่มีเคยมีบทบาทในการสานความสัมพันธ์แบบเป็นทางการระหว่างรัฐต่อรัฐในพื้นที่อำเภอกาบเชิง 20 หน่วยงาน 4) พระภิกษุสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสํารอง 10 รูป 5) นักวิชาการ ในพื้นที่อำเภอกาบเชิง 8 คน และ 6) กลุ่มทั่วไป (เยาวชน/ผู้ร่วมกิจกรรม) ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสํารอง 20 คน ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษา ที่มิวิจัยได้สรุปวิเคราะห์กระบวนการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการเปลี่ยนแปลงจากงานวิจัย ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ตามรายละเอียดดังนี้

1. สรุปกระบวนการวิจัย

ทีมวิจัยโครงการรูปแบบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญกฐิน กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทยกัมพูชา ได้ดำเนินการตามแผนงานการศึกษาวิจัยซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลักๆ ได้แก่ ช่วงก่อนดำเนินโครงการวิจัย และช่วงดำเนินโครงการวิจัย ดังนี้

1) ช่วงก่อนดำเนินโครงการวิจัย กิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย การพัฒนาโจทย์วิจัย และการพิจารณากลับกรองโครงการ

2) ช่วงดำเนินโครงการวิจัย กิจกรรมที่ดำเนินการ ประกอบด้วย สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและที่ปรึกษาไทย-กัมพูชา ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมกันในพื้นที่ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ประชุมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลในพื้นที่ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และการปฏิบัติการ

2. สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1) บริบทพื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงสํารัง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย
กัมพูชา ในส่วนของบริบทพื้นที่ชายแดนตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านความมั่นคงของชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่กั้นชนระหว่างรัฐไทยกับกัมพูชา สถานการณ์ปัญหาชายแดนเกิดขึ้นเกือบทุกช่วงเวลานับตั้งแต่ ช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ปัญหาและผลกระทบต่างๆ รุนแรงมากขึ้นหลังปี พ.ศ. 2518 เกิดสงครามและการสู้รบตามแนวชายแดน ชาวกัมพูชานับแสนคนอพยพเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ประชาชนชาวไทยในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับผลกระทบอย่างมากมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 สถานการณ์เริ่มดีขึ้น ประเทศกัมพูชาปรับใช้นโยบายเน้นความสัมพันธ์ภายนอกและประเทศไทยประกาศนโยบายการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (from the battle field to market place) นอกจากนี้ยังมีนโยบายระหว่างประเทศที่มีผลกระทบต่อพื้นที่ชายแดน เช่น การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ข้อตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Cross Border Transportation Agreement: CBTA) และปฏิญญาพุกาม (Bagan Declaration) ภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิรวดี – เจ้าพระยา – แม่น้ำโขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ที่ร่วมกันจัดทำโดยประเทศกัมพูชา ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม

สำหรับบริบทพื้นที่อำเภอกรุงสํารัง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย กัมพูชา มีช่วงเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2518 – 2520 เกิดสงครามเขมรแดงทั่วทั้งประเทศ ชาวบ้านส่วนหนึ่งหนีเข้าพักพิงที่ประเทศไทย ส่วนหนึ่งหนีเข้าป่ารอบๆ กรุงสํารัง ส่วนหนึ่งหนีไม่ทันกลายเป็นเชลยแรงงาน และถูกส่งไปทำงานยังที่อื่น เหตุการณ์สงครามเกิดขึ้น 3 ปี 8 เดือน 20 วัน ถึงได้สงบลง แต่ถึงกระนั้น ยังมีการสู้รบระหว่างทหารรัฐบาลและทหารเขมรแดงอยู่เนืองๆ นับสิบปี หลังจากนั้น สงครามเริ่มค่อยๆ สงบลง คนในพื้นที่เริ่มกลับถิ่นฐานเดิมอีกครั้ง สำหรับการประกอบอาชีพและประเพณีวัฒนธรรมเริ่มมีการฟื้นฟูจากผู้เฒ่าผู้แก่และพระสงฆ์ ชีวิตเริ่มมีปกติสุขขึ้น ส่วนการไปมาหาสู่กันกับชุมชนในประเทศไทยช่วงนี้ขาดหายไปและไม่สามารถข้ามไปได้เหมือนแต่ก่อน

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2520 คือช่วงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งสองฝั่งที่สำคัญ ช่วงนั้นมีสงครามเขมรแดง (ระยะเวลา 3 ปี 8 เดือน 20 วัน) ผู้คนต้องอพยพไปยังที่ปลอดภัย ทั้งบ้านเรือนและอารยธรรมอยู่เบื้องหลังหวังการมีชีวิตรอด ฝั่งไทยก็เช่นกันต้องหนีอพยพกลับบ้านเกิดเดิม หลังจากปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลไทยประกาศนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบมาเป็นสนามการค้า” ชุมชนชายแดนเริ่มมีการพัฒนาขึ้น จากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน มาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชน และเริ่มเปิดตลาดการค้าระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก ส่งผลให้ชุมชนทั้งสองฝั่งเริ่มมีการติดต่อกันอีกครั้ง ในเรื่องการค้าขาย และการแลกเปลี่ยนสินค้า ต่อยอดจากพัฒนาการแบบเดิมในอดีต และการขึ้นลงมีทางภาครัฐเป็นผู้กำหนดอนุญาต ทรัพยากรมีการจัดการโดยภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จ และหลังจากปี พ.ศ. 2559 การรวมตัวของกลุ่มประเทศอาเซียน ส่งผลให้การติดต่อไทยกับกัมพูชาต้องมีเอกสาร และเข้าออกตามที่รัฐกำหนดเท่านั้น การติดต่อเพื่อการค้ามีการเอารัดเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มี

แต่คนแปลกหน้าเข้ามาติดต่อกับค้าขาย ความสัมพันธ์รัฐเป็นผู้กำหนดแบบทางการประชาชนเข้าถึงยาก ส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบพี่น้องและระบบเครือญาติสองฝั่งเริ่มจางหายไป

2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญกฐิน พื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทั้งชุมชนไทยพื้นที่ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทยกัมพูชา มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา เช่น บุญประเพณี 12 เดือนและบุญกฐินที่ปฏิบัติกันอยู่จวบจนปัจจุบัน รวมถึงมีรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการ เช่น วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน การสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่เกี่ยวข้อง และการเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยบุญประเพณีเป็นความเชื่อมสัมพันธ์บนฐานความคิด ส่วนรูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ หลังจากการประกาศนโยบาย “เปลี่ยนนามรบเป็นนามการค้า” นับตั้งแต่ ปี 2535 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์แบบเป็นทางการมีความเด่นชัดมากขึ้น เกิดข้อตกลงหลายประการระหว่างรัฐต่อรัฐ เช่น การเปิดพรมแดนเชื่อมสัมพันธ์ในรูปแบบเศรษฐกิจ การค้าชายแดน มีการเปิดด่านถาวรช่องจอม

3) การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ทีมวิจัย ชุมชนและส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา สำหรับการปฏิบัติการทำบุญกฐิน ณ วัดทับทิมนิมิต ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ในประเทศไทย มีผู้เข้าร่วม จำนวน 756 คน แบ่งเป็นชาวไทย 444 คนและชาวกัมพูชา 312 คน จากการจัดกิจกรรม พบว่า (1) ผู้เข้าร่วมรู้สึกดีที่ได้ทำบุญด้วยกัน มาดำข้าวร่วมกันทั้งคนไทย-กัมพูชา (2) เป็นเพื่อนผูกสัมพันธ์เป็นมิตรกัน และเป็นกันเองเสมือนญาติกัน (3) รู้สึกปลอดภัย ลดความหวาดระแวง สนับสนุนกันมากขึ้น (4) อิ่มบุญ อิ่มสุข มีความสุข ไปมาหาสู่กันสะดวกขึ้น และ (5) เกิดความเคารพนับถือกัน ส่วนการปฏิบัติภารกิจสามัคคี ณ วัดปราสาทสำโรง กรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทยกัมพูชา มีผู้ร่วมประมาณ 500 คน จากการศึกษาพบว่า การทำกฐินในประเทศไทยส่วนใหญ่มีความคิดความเชื่อตามพระพุทธศาสนา ที่สำคัญ ผู้เข้าร่วมได้รู้ถึงประโยชน์ของบุญกฐินต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม รวมถึงทำให้เกิดสันติภาพต่อกัน ประชาชนมีการทำงานร่วมมือกัน ทำให้มนุษย์เกิดความสามัคคีกันในสังคม ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม (การทำนุบำรุงวัด)

3. ผลการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัย

1) นักวิจัย เรียนรู้และเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติและการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งนักวิจัยไทย-กัมพูชา มีการพัฒนากระบวนการทำงานเป็นทีมและแบ่งบทบาทภารกิจการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยนักวิจัยบางส่วนเป็นข้าราชการ (ไทย/กัมพูชา) มีการโยกย้ายพื้นที่การทำงาน ทำให้การมีส่วนร่วม การเรียนรู้และปฏิบัติการในระยะหลังเป็นไปอย่างจำกัด

2) ชุมชน การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งไทย-กัมพูชา การใช้ “บุญนำ” ซึ่งสอดคล้องกับความคิดความเชื่อและวิถีปฏิบัติของชุมชน ทำให้ชุมชนเต็มใจในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อ “เอาบุญ” อีกทั้งรูปแบบการจัดงานบุญที่นำ “ภูมิปัญญาและความรู้ท้องถิ่น” มาจัดแสดงและสาธิตเพื่อให้ผู้มาร่วมงานได้เห็น ได้ชื่นชม ได้ปฏิบัติ ได้ชิมในรสชาติของอาหารพื้นบ้าน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมลงมือปฏิบัติและมีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชนมากขึ้น “อิ่มบุญ อิ่มท้อง อิ่มใจ”

3) เกิดนวัตกรรมเชิงวัฒนธรรม “จุลกฐิน” เป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสานสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อสังคมอยู่ดีมีสุข การเกาะเกี่ยวสัมพันธ์ในรูปของ “ญาติธรรม” เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่

บนฐานความเชื่อทางศาสนา เป็นพลังศรัทธาที่เชื่อมโยงให้คนมีความสัมพันธ์กัน โดยปราศจากอคติและผลประโยชน์ เพราะผลประโยชน์ คือ การสะสมบุญเพื่อชาติหน้าตามคติความเชื่อทางศาสนา

4. ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

1) การมีส่วนร่วมของนักวิจัยและที่ปรึกษา นักวิจัยและที่ปรึกษาที่เป็นข้าราชการบางส่วนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมการทำงานได้ตามที่คาดหวังไว้ บางส่วนเข้าร่วมได้เฉพาะวันหยุดและเป็นครั้งคราวเท่านั้น จึงทำให้การรับรู้ข้อมูลไม่ต่อเนื่องและการหนุนเสริมการทำงานศึกษาวิจัยไม่ค่อยเป็นจริงในทางปฏิบัติ

2) ข้อจำกัดด้านการสื่อสารทางภาษา นักวิจัยไทย-กัมพูชาบางคน มีข้อจำกัดการสื่อสารด้านภาษา ส่งผลให้ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการทำงาน

3) การประสานงานกับหน่วยงานราชการไทย-กัมพูชา เนื่องจากการดำเนินงานมีการเกี่ยวข้องระหว่างประเทศ ก่อนการดำเนินงานจึงได้ประสานหน่วยงานราชการ ให้รับรู้ รับรองคณะทำงานวิจัย แต่ผลที่เกิดขึ้น ไม่ได้ตามที่ประสานงาน จึงทำให้โครงการสะดุด ช่วงหนึ่ง การดำเนินงานติดขัด

4) ความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล เนื่องด้วยข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่กับตัวผู้รู้ ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของชุมชน ส่วนใหญ่อายุมากแล้วและสุขภาพไม่ค่อยดี ทำให้การมาให้ข้อมูลบางครั้งอาจไม่พร้อมเพรียงกัน

5) ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานประเทศกัมพูชา เนื่องจากค่าเช่ารถไม่มีเกณฑ์กำหนดตายตัว การเช่าเหมาแต่ละครั้งแล้วแต่ตกลงกันได้ อีกทั้งการลงปฏิบัติแต่ละครั้งต้องเช่าที่พัก หากลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติงานเป็นเวลานานภาระค่าใช้จ่ายจะเพิ่มมากขึ้น

สารบัญเนื้อหา

	หน้า
บอกเล่าเพื่อความเข้าใจร่วมกัน	i
คำนำ	iii
สารบัญเนื้อหา	iv
สารบัญตาราง	vi
สารบัญภาพ	vii
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	viii
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการและเหตุผล	1
1.2 คำถามวิจัย	5
1.2.1 คำถามวิจัยหลัก	5
1.2.2 คำถามวิจัยรอง	5
1.3 วัตถุประสงค์	5
1.4 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	5
1.4.1 ขอบเขตเนื้อหา	5
1.4.2 ขอบเขตพื้นที่	6
1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ	7
1.6 นิยามศัพท์เฉพาะ	7
บทที่ 2 ทบทวนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	8
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีชุมชน	8
2.1.1 องค์ประกอบของวัฒนธรรม	10
2.2 แนวคิดการพัฒนาชายแดน	11
2.2.1 ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกับกัมพูชา	11
2.2.2 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ	13
2.2.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม	14
2.2.4 สถานะล่าสุดของความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชา	15
2.2.5 แนวโน้มความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชา	16
2.3 สรุปแนวคิดและการนำไปใช้	17
2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	18
2.5 กรอบแนวคิด	19
บทที่ 3 3.1 ขอบเขตการศึกษาวิจัย	22
3.1.1 ขอบเขตประชากรและกลุ่มเป้าหมาย	22
3.1.2 ขอบเขตพื้นที่	23
3.1.3 ขอบเขตเนื้อหา	26
3.1.4 ขอบเขตเวลา	26

	หน้า
3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย	26
3.3 กระบวนการดำเนินการวิจัย	27
3.3.1 การพัฒนาโจทย์วิจัย	27
3.3.2 การพิจารณากลับกรองโครงการ	30
3.3.3 กิจกรรมวิจัย	31
บทที่ 4 ผลการวิจัย	70
4.1 บริบทพื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย และกรุง ลำปาง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา	70
4.1.1 บริบทอำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์	70
4.1.2 บริบทตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	78
4.1.3 บริบทกรุงลำปาง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา	83
4.2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชน ชายแดนไทย-กัมพูชา	87
4.3 ลักษณะความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ	92
4.3.1 วัฒนธรรมประเพณีชุมชนไทย-กัมพูชา	92
4.3.2 ลักษณะความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา แบบไม่เป็นทางการและทางการ	108
4.4 รูปแบบวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย- กัมพูชา	111
บทที่ 5 วิเคราะห์ผล สรุป และข้อเสนอแนะ	127
5.1 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล	128
5.2 ผลการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัย	132
5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย	132
5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัย	133
บรรณานุกรม	135
ภาคผนวก ก: รายชื่อผู้ทำงานในโครงการ	137
ภาคผนวก ข: รายชื่อพ่อครู แม่ครู ผู้ให้ข้อมูล	139
ภาคผนวก ค: แบบสัมภาษณ์	140
ภาคผนวก ง: แบบสัมภาษณ์หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง	146

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	บุคคล หน่วยงาน องค์กร และบทบาทการมีส่วนร่วม	28
2	ออกแบบการจัดเก็บข้อมูล	42
3	จำนวนหมู่บ้านชายแดนจำนวน 27 หมู่บ้าน	74
4	หมู่บ้าน พื้นที่ จำนวนครัวเรือนและประชากร	79
5	สรุปสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา	90
6	บุญประเพณีไทย-กัมพูชาในปัจจุบัน	94
7	บุญประเพณีไทย-กัมพูชาที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตและการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข	98
8	เปรียบเทียบการนับเดือนของไทยและกัมพูชา	101
9	เปรียบเทียบรูปแบบบุญกฐินไทยและกัมพูชา	108
10	ข้อคิดเห็นต่อการจัดงานบุญกฐินในไทย-กัมพูชา	120

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	กรอบแนวคิด	21
2	แผนที่แสดงพื้นที่วิจัย ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ ประเทศไทยและ อ.กรุง สำโรง จ.อุดรรัมย์ ประเทศกัมพูชา	24
3	แผนที่แสดงพื้นที่วิจัย ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ ประเทศไทยและ อ.กรุง สำโรง จ.อุดรรัมย์ ประเทศกัมพูชา	25
4	แผนที่อำเภอกาบเชิง	73
5	แผนที่ตำบลด่าน	73
6	ชบวนหมู่บ้านกฐิน	111
7	การเย็บผ้ากฐิน	113
8	กิจกรรมการดำข้าว	114
9	การปักนกก (ซ้าย) และการเผาถ่านแบบถั้ง 200 ลิตร (ขวา)	115
10	การแสดงวัฒนธรรม (ซ้าย) และโรงทาน (ขวา)	115
11	นายเอ็นเอื่อง ชาวบ้านภูมิเพนียด กรุงสำโรง ประเทศกัมพูชา	116
12	ปฏิบัติการ “กฐินสามัคคี” ในประเทศกัมพูชา	117
13	ยอดเงินบริจาคกฐิน	118
14	ประชุมร่วมกับนายอำเภอการเชิง จังหวัดสุรินทร์	125
15	ประชุมร่วมกับนายอำเภอกรุงสำโรง จังหวัดอุดรรัมย์ ประเทศกัมพูชา	125
16	การประชุมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลในพื้นที่	125
17	เวทีเรียนรู้กลุ่มย่อยผู้นำและชาวบ้าน ณ กัมพูชา	126
18	จัดเวทีเรียนรู้และวิเคราะห์ข้อมูล ณ กัมพูชา	126

บทที่ 1

บทนำ

1.1 หลักการและเหตุผล

ดินแดนแถบอุษาคเนย์ หรือเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ในแถบสุวรรณภูมิ ประกอบไปด้วย ผู้คนและกลุ่มชนมากมายอาศัยอยู่และอพยพเคลื่อนย้ายไปมาก่อนการเข้ามาของอารยธรรมอินเดียและจีน พบร่องรอยอารยธรรมเก่าแก่ตั้งแต่อารยธรรมบ้านเชียง ซึ่งก็ยังไม่ได้ว่าเป็นของชนกลุ่มไหน ไปจนถึงแหล่งเพาะปลูกข้าวแห่งแรกของโลก ดินแดนที่เราเรียกว่า ประเทศไทยจึงมีได้มีแต่เฉพาะคนไทยเท่านั้น หากแต่ดินแดนแถบนี้ เป็น 'บ้าน' ของผู้คนหลากหลายเชื้อชาติ ศาสนา ภาษาและวัฒนธรรม การเลื่อนไหลหลากหลาย ยึดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงของผู้คนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนหลายเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ภาษา ที่อพยพเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ ที่ทำกิน หรือเดินทางค้าขายข้ามพรมแดนมาเป็นเวลายาวนานในประวัติศาสตร์การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมบนพื้นที่รอยต่อหรือพรมแดนระหว่างรัฐชาติจึงมีลักษณะเป็นพหุวัฒนธรรม อาณาบริเวณพนมดงรัก มีเทือกเขาพนมดงรักเป็นศูนย์กลาง แนวเทือกเขาต่อเนื่องมาจากเทือกเขาสันกำแพง เริ่มจากช่องตะโก อำเภอนางรอง จังหวัดบุรีรัมย์ ทอดตัวเป็นแนวยาวไปทางด้านตะวันออกของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง เป็นเส้นกั้นพรมแดนระหว่างไทยกับกัมพูชาและลาว อยู่ในเขตจังหวัดบุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ สูดปลายเทือกเขาที่ปากแม่น้ำมูล อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี เทือกเขาพนมดงรักมีช่องเขาที่สำคัญหลายแห่ง เช่น ช่องจอม ช่องเม็ก ช่องบก ช่องสง่า สำหรับช่องจอมตั้งอยู่ที่เขตอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งมีด้านชายแดนช่องจอมที่เป็นด่านถาวร เขตติดต่อกับตำบลโกลเสม็ด อำเภอกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชาและเป็นเส้นทาง ที่ออกสู่แหล่งท่องเที่ยวที่เป็นสิ่งมหัศจรรย์ของโลกคือปราสาทนครวัดนครธม ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดเสียมราฐ ราชอาณาจักรกัมพูชา ในอาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักผู้คนส่วนใหญ่ในเขตนี้เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่ใช้ภาษากลุ่มมอญ-เขมร ตระกูลออสโตรเอเชียติก โดยกลุ่มที่มีจำนวนมากที่สุด คือ เขมรถิ่นไทย ซึ่งตั้งถิ่นอยู่อย่างหนาแน่นในจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ จากการศึกษาพบว่าศิลปวัฒนธรรมและภาษาของผู้คนที่อาศัยอยู่บริเวณนี้ มีการเลื่อนไหลและโยกย้ายไปมาระหว่างกลุ่มชนหน้าภูเขากับกลุ่มชนหลังภูเขาส่งอาศัยอยู่ที่ราบลุ่มรอบๆ ทะเลสาบเขมร มีร่องรอยสายใยผูกพันระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ออสโตรเอเชียติก ที่ตั้งถิ่นฐานอยู่หน้าเขาและหลังเขาในลักษณะของความเป็นพี่น้องและสายเลือดเดียวกัน ทำให้มีการติดต่อแลกเปลี่ยนประเพณีวัฒนธรรมระหว่างกันมาตลอด

หลังจากที่รัฐชาติไทยสถาปนาตนขึ้นชัดเจนในยุคราชกาลที่ 5 อีสานก็ถูกผนวกเข้าเป็นส่วนหนึ่งของประเทศสยาม พื้นที่กาบเชิงในปัจจุบันนี้เคยเป็นเส้นทางเชื่อมต่อกับ พระตะบอง เสียมราฐ และศรีโสภณ ประมาณ ปี 2312¹ ก่อนกลายเป็นพื้นที่กั้นชนระหว่างสยามกับฝรั่งเศสในช่วง ค.ศ. 1893-1904 (ปี 2436 - 2447) และต่อมากลายเป็นภูมิภาคหรือพื้นที่กั้นชนท่ามกลางสงครามแย่งชิงประชาชนในยุคที่รัฐบาลไทยมีนโยบายต่อต้านการกระทำอันเป็นคอมมิวนิสต์และฝักใฝ่ตะวันตกระหว่างปี 2500 – 2530 (สุเทพ สุนทรเกสัช 2548) วิถีชีวิตของคนแถบนี้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรป่าไม้ที่ดินและแหล่งน้ำ ทรัพยากรป่าไม้ที่เคยเป็นฐานสำคัญของครัวเรือนได้ลดจำนวนลงอย่างรวดเร็วในช่วง 50 กว่าปีที่ผ่านมา จากการส่งเสริมเกษตรกรให้ปลูกพืช

¹ พระตะบอง เสียมเรียบ ศรีโสภณ “รอยสยาม” และ “สามจังหวัด” กัมพูชา <http://www.sarakadee.com/2010/10/22/pratabong-siamreab-srisopon>

เศรษฐกิจ เช่น ข้าว ปอ อ้อย ข้าวโพด มันสำปะหลัง และยูคาลิปตัสในระยะหลัง ส่งผลให้ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ลดลงอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบต่อคนที่เคยอาศัยทรัพยากรป่าเป็นแหล่งอาหารและรายได้ (สุวิทย์ ธีระศาสน์ 2545) ด้วยการลดลงของทรัพยากรธรรมชาติและการใช้จ่ายของครัวเรือนที่มากขึ้น ทำให้คนอีสานจำนวนมากสร้างวิธีการดำรงชีพใหม่ๆ เช่น การย้ายถิ่นเพื่อทำงานในและนอกภาคทั้งในประเทศและต่างประเทศมากขึ้น (วิลาศ โพบิสาร และ สุวิทย์ ธีระศาสน์ 2544)²

สุรินทร์เป็นจังหวัดหนึ่งในอาณาบริเวณพรมแดนรักที่มีความเป็นมายาวนาน จากหลักฐานที่พบ สุรินทร์เป็นที่อยู่ของชนหลายเผ่าพันธุ์ทั้งไทย เขมร ลาว กวยหรือกวย กลุ่มชาติพันธุ์ไทยเขมรหมายถึงคนไทยที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาต้น แต่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดน รวมทั้งหมายถึงคนเขมรที่ใช้ภาษาเขมรเป็นภาษาต้นแต่อาศัยประเทศกัมพูชาที่ติดชายแดนไทย ซึ่งกลุ่มชาติพันธุ์ทั้งสองนี้มีความผูกพันฉันท์พี่น้องกันมาแต่ดั้งเดิมเพียงแต่ถูกแยกด้วยกับเขตถูกเรียกว่าฝ่ายหนึ่งคือชาติไทยฝ่ายหนึ่งคือชาตีกัมพูชา บ้านกาบเชิงมีประวัติความเป็นมาการตั้งถิ่นฐานมากกว่า 200 ปีมาแล้ว เดิมขึ้นการปกครองกับตำบลด่าน อำเภอสังขะ พ.ศ.2480 โอนไปขึ้นการปกครองกับตำบลหนองใหญ่ อำเภอบราสาท ปี พ.ศ.2506 โอนมาอยู่ในการปกครองของตำบลกาบเชิง และปี พ.ศ.2514 ได้แยกตำบลกาบเชิง ตำบลบักไค (อำเภพนมดงรัก ปัจจุบัน) ตั้งเป็นกิ่งอำเภอกาบเชิง ปี พ.ศ.2519 เพิ่ม ตำบลโคกกกลาง (อ.พนมดงรักปัจจุบัน) อีก 1 ตำบล และในปี พ.ศ.2520 รับโอนตำบลคูตัน และตำบลด่านจากอำเภอสังขะ และยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2522 ชุมชนตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดแนวชายแดนไทย- มีช่องทางที่สามารถสัญจรไปมาระหว่างประเทศไทยกับราชอาณาจักรกัมพูชาบริเวณจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม สืบเนื่องจากทั้งสองประเทศมีความเหมือนกันในเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ ภาษา ประชาชนจึงมีความสัมพันธ์กันไม่ว่าจะเป็นชนบทรรมนิยม ประเพณี ชีวิตความเป็นอยู่ วัฒนธรรมความสัมพันธ์และประเพณี ของชาวเขมรสุรินทร์(คนไทยเชื้อสายเขมร) ส่วนมากอยู่ในชนบท มีชีวิตเรียบง่าย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม เช่น ทำนา ทำไร่ หนุมสาวรุ่นใหม่ที่ว่างจากการทำนา ทำไร่ จะเดินทางไปรับจ้างทำงานในตัวเมือง หรือในเมืองหลวง และเมื่อถึงฤดูกาลเพาะปลูก ก็จะเดินทางกลับภูมิลำเนา เพื่อประกอบอาชีพหลักของตน อย่างไรก็ตามแม้ว่าชีวิตความเป็นอยู่ของชาวเขมรสุรินทร์จะมีลักษณะคล้ายคนไทยในท้องถิ่นทั่วไป แต่ถ้าจะเปรียบกับชาวเขมรกัมพูชาแล้ว ความเป็นอยู่ ประเพณีและความเชื่อต่างๆ ของชาวไทยเขมรสุรินทร์ จะมีส่วนคล้ายกับชาวเขมรกัมพูชามาก เช่น ลักษณะบ้านชั้นเดียวใต้ถุนสูง พิธีกรรมเกี่ยวกับการเกิด การตาย การแต่งงาน การนับเวลา วัน เดือน ปี การเชื่อถือโชคกลาง ถูกขยาม การรักษาโรคแบบพื้นบ้าน การประกอบอาชีพ การละเล่นต่าง ๆ ตลอดจนอุปนิสัยส่วนบุคคล เป็นต้น อาหารหลักของชาวเขมรสุรินทร์ คือข้าวเจ้า ส่วนอาหารพื้นเมืองที่รู้จักคือ ปลาเหาะเขมร (ปลาร้าเขมร) ปลาจ่อม ปลาแห้ง ปลาย่าง ปลาต้ม น้ำพริกจิ้มผัก เนื้อสัตว์ ผัก ส่วนอาหารว่าง ส่วนมากจะเป็นผลไม้ และขนมพื้นเมืองที่นิยม ได้แก่ ขนมกันเตร้อม ขนมโชค ขนมเนยล ขนมกันตารวงขนมกระมอล ขนมมูก ขนมเนยงเล็ด เป็นต้น ซึ่งชื่อขนมเหล่านี้ล้วนเป็นชื่อในภาษาเขมรทั้งสิ้น นอกจากนี้ทั้งสองกลุ่มชนส่วนใหญ่นับถือพุทธศาสนาสายเถรวาท (มหานิกาย) ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิความเชื่อต่าง ๆ ของกัมพูชา ก็จะคล้ายคลึงกับคนไทย มีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบพิธีกรรม เช่น การทำบุญตักบาตร การสวดมนต์ไหว้พระ การให้ความเคารพพระสงฆ์ การนิยมนำบุตรหลานเข้ารับการอุปสมบท และมีเทศกาลบุญประเพณี เช่น สงกรานต์ เข้าพรรษา ออกพรรษา เป็นต้น การเดินทางไปมาหาสู่กัน และการตั้งฐานที่อยู่อาศัยในละแวกนี้มีสายสัมพันธ์ในระบบเครือญาติและมิตรสหาย สมัยก่อนจะเรียกว่า “เกลอ” เป็นภาษาท้องถิ่น แปลว่าเพื่อนสนิท จะมีการนับถือกันเหมือนญาติใกล้ชิด มีการไปมาหาสู่ แบ่งปัน แลกเปลี่ยน เอื้ออภัยอาศัยร่วมกัน โดยไม่มีอาณาเขตแบ่งกันระหว่างประเทศ อย่างเช่นการแลกเปลี่ยนในอดีตชาวเขมรสุรินทร์นำช้างบรรทุกเกลือเดินทางไปแลกปลาน้ำจืดที่

² อ้างแล้วใน กนกวรรณ มโนรมย์ ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้านข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบาย, 2554

กัมพูชา แล้วนำปลามาหมักเกลือกลายเป็นปลาเฮอะ (ปลาร้าแบบเขมร) นำกลับมาที่สุรินทร์ หรือการลงไปจับข้าง หรือการแต่งงานร่วมกัน การยอมรับผีบรรพบุรุษตระกูลเดียวกัน อย่างเช่นประเพณีการแซนโฌนตา (การบูชาบรรพบุรุษ) ประเพณีเดือน 10 ที่สำคัญของเขมรสุรินทร์และเขมรกัมพูชา ชาติพันธุ์ทั้งสองอยู่ร่วมกันโดยปกติสุข

การควบคุมจากรัฐส่วนกลางทำให้พรมแดนถูกเปลี่ยนจากพื้นที่ซึ่งมีความหลากหลาย การพบปะพูดคุย เจรจาต่อรองระหว่างชนกลุ่มต่างๆ ให้กลายมาเป็นพื้นที่และสัญลักษณ์ของอำนาจรัฐต่างๆ เช่น รั้วลวดหนาม ประตูด่านตรวจคนเข้าเมือง ตลอดจนเจ้าหน้าที่รัฐหน่วยต่างๆ กลายเป็นตัวแทนของ 'อำนาจอธิปไตย' ที่บ่งบอกพื้นที่และแนวเขตของรัฐชาติ ตั้งแต่ระหว่างประมาณปี 2500 - 2525 เนื่องจากอุดมการณ์ประชาธิปไตยกับอุดมการณ์คอมมิวนิสต์ การเกิดกรณีปัญหาปราสาทเขาพระวิหาร ปัญหาและผลกระทบรุนแรงมากขึ้นหลังปี 2518 เนื่องจากปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองของกัมพูชาที่ทำให้เกิดภัยสงครามและการสู้รบตามแนวชายแดน เกิดการอพยพของชาวกัมพูชาหนีแสนคนเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ประชาชนไทยในตำบลด่าน อำเภอกาบเชิงและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับผลกระทบมากมายจากการสู้รบมีความไม่ปลอดภัยและสามารถประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตได้อย่างเป็นปกติ สถานการณ์เริ่มดีขึ้นในช่วงประมาณปี 2530 เป็นต้นมาเนื่องจากประเทศเพื่อนบ้านได้เกิดการปรับเปลี่ยนนโยบายในการพัฒนาประเทศต่าง ๆ เช่น นโยบายเสรีนิยมโดยเหมย (Doi Moi) ของเวียดนามในปี 2529 ลาวประกาศใช้กลไกเศรษฐกิจใหม่ (New Economy Mechanism) ในปี 2529 กัมพูชาได้ใช้นโยบายการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างประเทศเป็นหลัก และประเทศไทยใช้นโยบายการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (from the battle field to market place) ในยุคนายกรัฐมนตรี ชชาติชาย ชุณหะวัณ ในช่วงปี 2535 และอิทธิพลการค้าของประเทศจีนที่เข้ามาสู่ภูมิภาคนี้ส่งผลให้เกิดการเปิดจุดผ่อนปรนต่าง ๆ เพื่อการค้าและการเดินทางแลกเปลี่ยนระหว่างกัน การอำนวยความสะดวกในการข้ามแดนต่าง ๆ การลดกฎเกณฑ์ทางการค้าลง เป็นต้น นอกจากนั้นธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้สนับสนุนให้เกิดการเจรจาจัดทำกรอบความร่วมมือการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อีกหลายแนวทาง เช่น การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ในปี 2541 จัดทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Cross Border Transportation Agreement: CBTA) ในปี 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุน และบริการในภูมิภาคโดยการเชื่อมโยงกลุ่มประเทศต่าง ๆ ด้วยโครงข่ายด้านคมนาคมการขนส่ง และการพลังงาน ล่าสุดในปี 2546 ประเทศกัมพูชา ลาว พม่าไทย และเวียดนาม ได้จัดทำปฏิญญาพุกาม (Bagan Declaration) ภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy : ACMECS) ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเป็นหลักด้วยข้อได้เปรียบในแง่ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ³

ในปัจจุบันพื้นที่ชายแดนได้เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ล้าหลัง ห่างไกลความเจริญมาเป็นพื้นที่ศูนย์กลางของการติดต่อสื่อสารเพื่อการค้าและเศรษฐกิจที่สำคัญทำให้เกิดการหลั่งไหลของผู้คน สินค้าและวัฒนธรรม พื้นที่ชายแดนได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญเติบโตมากขึ้น ส่งผลให้พื้นที่ชายแดนและประชาชนด้านอำเภอกาบเชิงต้องประสบปัญหาหลายประการ เช่น **ปัญหาด้านสังคม** ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความกลัวหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ปัญหาขี้สาก การมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อโรคภัย การดื่มเหล้าและทะเลาะวิวาท ปัญหาการค้ามนุษย์ ปัญหาการพัฒนา

³ อ้างแล้วใน กนกวรรณ มะโนรมย์ ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้านข้อค้นพบทางวิชาการและนโยบาย, 2554

ชุมชนท้องถิ่น คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ขาดความใส่ใจในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน **ปัญหาด้านความมั่นคง** เช่น การประทุษร้ายกันตามแนวชายแดน เขตแดนไทย-กัมพูชาไม่ชัดเจน ประชาชนเข้าไปหาของป่าถูกจับและอันตรายจากกบระเบิด การขายซีดีเถื่อน ซีดีลามก สินค้าผิดกฎหมาย ยาเสพติด บ่อนการพนัน **ปัญหาด้านเศรษฐกิจ** ซึ่งเป็นปัญหาใหญ่ที่เกิดจากการบุกรุกของกลุ่มทุนภายนอก กลายเป็นการใช้นโยบายด้านเศรษฐกิจนำการพัฒนา ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างมาก อาทิ ที่ดินหลุดมือ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม เป็นต้น

สถานการณ์เปิดเสรีของประชาคมอาเซียน (AEC) ที่ประเทศสมาชิกต้องเปิดตลาดเสรีการค้าและบริการระหว่างกัน ทำให้สินค้าเกษตรจากอาเซียนที่มีคุณภาพดีกว่าหรือราคาถูกกว่าจะเข้ามาแข่งขันและแย่งชิงตลาด ทำให้ผู้ประกอบการภาคการผลิตทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม รวมทั้งเกษตรกรไทยที่มีขีดความสามารถในการผลิตต่ำจะไม่สามารถแข่งขันกับประเทศที่มีความสามารถในการผลิตสูงกว่าได้ กอปรกับในปัจจุบันคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้เสนอว่าจังหวัดสุรินทร์และประเทศกัมพูชา ซึ่งมีชายแดนติดต่อกัน มีผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมาก อาทิ ข้าว ยางพารา อ้อย และมันสำปะหลัง จึงมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษอุตสาหกรรมแปรรูปสินค้าเกษตรชายแดน บริเวณตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ เพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การท่องเที่ยว และการลงทุนภาคอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเสรีในอนาคต⁴ การเร่งรัดก่อสร้างเส้นทางรถไฟทางคู่ จังหวัดนครราชสีมา – บุรีรัมย์ – สุรินทร์ – ศรีสะเกษ – อุบลราชธานี ให้แล้วเสร็จในปี 2562 ควบคู่กับการพัฒนาเส้นทางคมนาคมในการขนส่งสินค้าและการเดินทางเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนใต้และประเทศเพื่อนบ้านต่อ ที่ประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจร⁵ เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2555 ที่ จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งจะส่งผลให้พื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิงจะได้รับการพัฒนาขึ้นอย่างกว้างขวาง ในทางกลับกันประชาชนชายแดนทั้งสองฝั่งในพื้นที่ชายขอบต้องประสบกับปัญหาและผลกระทบตามมาเช่นกัน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผลกระทบโดยตรงกับปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบันอันจะส่งผลให้ความรุนแรงในปัญหาความยากจนซ้ำซ้อน ระบบทุนที่เน้นกำไรมากกว่าการแบ่งปัน บทบาทความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนเด่นชัดขึ้น แทนความสัมพันธ์แบบเครือญาติดั้งเดิม ประชาชนสามารถผ่านเข้าออกติดต่อกันได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายของรัฐ มีหนังสือเดินทาง มีช่องทางเข้าออกตามที่รัฐกำหนดเท่านั้น การเคลื่อนไหลของประชาชนทั้งสองฝั่งเป็นไปในรูปของการค้าและการท่องเที่ยว นโยบายรัฐ ความสัมพันธ์สองฝั่งเน้นไปในเชิงทางการ ธุรกิจการค้า และผลประโยชน์เป็นสำคัญ มิติความเป็นพี่น้องเดิมที่เคยมีมาเลือนหายไปภายใต้สถานการณ์ใหม่ “อาเซียนไร้พรมแดน” ซึ่งในช่วงที่ผ่านมา มีทั้งภาครัฐและภาคประชาสังคมจัดกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในรูปแบบต่างๆ ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น กีฬา แชนโหนดา แห่เทียน แต่ไม่ได้ทำต่อเนื่องทุกปี

จากสภาพการณ์และปัญหาดังกล่าวข้างต้น การพัฒนาชุมชนชายแดนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกัน มีความรู้สึกที่ดีต่อกันนั้น การใช้ทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่มีรากฐานร่วมกันมาแต่เดิม น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญในการเติมเต็มและขับเคลื่อนร่วมกันกับนโยบายภาครัฐอย่างสอดคล้องทุนทางสังคมวัฒนธรรม หมายถึงความสัมพันธ์ ความเกี่ยวเนื่อง การเชื่อมโยงกัน การที่มีคุณธรรมความดีหล่อเลี้ยงเป็นพื้นฐาน การมีศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่ดีทำให้ผู้คนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข มีพัฒนาการทั้งอารมณความรู้สึกเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน จึงได้ดำเนินการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญคุณในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

⁴ <http://www.siamintelligence.com/cabinet-southern-isan/>

⁵ <http://www.manager.co.th/Home/ViewNews.aspx?NewsID=9550000093017>

1.2 คำถามวิจัย

1.2.1 คำถามวิจัยหลัก

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐิน พื้นที่ชายแดนไทย กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์ควรเป็นอย่างไร

1.2.1 คำถามวิจัยรอง

- 1) บริบทพื้นที่อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา มีลักษณะอย่างไร
- 2) ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบันชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาทั้งแบบทางการและไม่ทางการเป็นอย่างไร
- 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์(ภายใน-ภายนอก)ที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรค
- 4) บุญประเพณีกฐินสร้างความสัมพันธ์ชุมชนอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์

- 1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์พื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย กัมพูชา
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบันชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา ทั้งแบบทางการและไม่ทางการ
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา
- 4) เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐิน พื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) บริบทชุมชน /พื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสำโรง ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและศักยภาพชุมชน (ผู้รู้ ปราชญ์ กลุ่มองค์กรในพื้นที่)
- 2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรค
- 4) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข

1.4.2 ขอบเขตพื้นที่

ดำเนินการศึกษาในพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ ตำบลด่าน อำเภอบึง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย และ กรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลเชิงวิจัย

- 1) ได้รูปแบบงานบุญกฐินที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขไทย-กัมพูชา
- 2) เกิดความร่วมมือระหว่างชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ในการจัดบุญกฐินร่วมกัน 1 ครั้ง
- 3) เกิดชุดองค์ความรู้การใช้บุญกฐินในการเชื่อมความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทย-กัมพูชา

ผลเชิงพัฒนา

- 1) มีแนวทางอนุรักษ์ ฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ชายแดนไทย-กัมพูชา
- 2) เกิดนักวิจัยชุมชนไทย – กัมพูชา จำนวน 15 คน

1.6 นิยามศัพท์

ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม หมายถึง ความผูกพันเชื่อมโยง ระหว่างประชาชนไทยกัมพูชา ในวัฒนธรรมประเพณีบุญกฐิน

สร้างสังคมอยู่ดีมีสุข หมายถึง สังคมที่มีลักษณะของ การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน มีการแบ่งปัน มีความสามัคคี รักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามที่สืบทอดต่อกันมา จากรุ่นสู่รุ่น

ประเพณีบุญกฐิน หมายถึง ประเพณีสำคัญของพุทธศาสนาในช่วงออกพรรษา นับตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 (วันเพ็ญเดือน 12) ถวายผ้ากฐินแด่พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาครบถ้วนสามเดือน

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม โดยมีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์พื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบันชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา ทั้งแบบทางการและไม่ทางการ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา 4) เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญคุณ พื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา ผู้วิจัยนำเสนอแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดี มีสุข ด้วยบุญคุณกรณีศึกษาตำบล อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานีราชอาณาจักรกัมพูชา โดยใช้กรณีศึกษาบ้าน ตำบล อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และตำบลกรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา โดยที่มิวิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีชุมชน

การที่มนุษย์จะอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหรือสังคมจำเป็นต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ที่จะทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน สัมพันธ์กันเกิดจารีตประเพณี ระเบียบกฎเกณฑ์ และพิธีการต่าง ๆ เพื่อเป็นแนวทางให้สมาชิกของชุมชนหรือสังคมทั้งปัจจุบันและรุ่นต่อไปได้ถือปฏิบัติและสั่งสมต่อกันมาจนกลายเป็นภูมิปัญญา หรือวัฒนธรรมของชุมชนหรือสังคมนั้น ทั้งนี้ ได้มีการนิยามความหมายของวัฒนธรรมไว้หลายประการ ดังนี้

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536, อ้างถึงใน กิ่งแก้ว มรกฎจินดา, 2550, หน้า 25) ได้ให้ความหมาย “วัฒนธรรม” ว่า หมายถึง วิถีแห่งการดำรงชีพที่มนุษย์สร้างขึ้นตามที่มีมนุษย์มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ มนุษย์กับสังคม และมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเป็นระบบความรู้ความคิดหรือความเชื่อจนเป็นที่ยอมรับและปฏิบัติสืบทอดกันมา เป็นวิธีการหรือแบบแผนและมีการอบรมถ่ายทอดไปสู่สมาชิกรุ่นต่อมา ตลอดจนมีการเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของมนุษย์

งามพิศ สัตย์สงวน (2542, อ้างถึงใน กิ่งแก้ว มรกฎจินดา, 2550, หน้า 26) อธิบายว่า “วัฒนธรรม” หมายถึง วิถีชีวิต หรือชีวิตความเป็นอยู่ของมนุษย์ทุกด้าน มนุษย์ในทุกสังคมจะมีพฤติกรรมทางสังคมแตกต่างกันไปตามประเพณี วัฒนธรรมถูกแสดงออกมาให้เห็นโดยแบบแผนพฤติกรรมต่างๆ มนุษย์ในสังคมจะมีพฤติกรรมทางสังคมอย่างไรแบบแผนพฤติกรรมและกฎเกณฑ์ต่างๆ จะอยู่เบื้องหลัง

อานนท์ อาภาภิรม (2515, หน้า 15) กล่าวว่า พระยาอนุมานราชธอนิอธิบายไว้ว่าประเพณีและวัฒนธรรมเมื่อว่าตามเนื้อความก็เป็นสิ่งเดียวกัน คือ ไม่ใช่มีอยู่โดยธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่สังคมหรือคนในสังคมร่วมกันสร้างให้มีขึ้นและถ่ายทอดให้แก่กันได้ ประเพณีถ้าว่าโดยลักษณะแห่งวัฒนธรรมก็เป็นวัฒนธรรมด้วยลักษณะหนึ่ง เพราะสิ่งที่สังคมสร้างหรือวางเป็นระเบียบแบบแผนขึ้นไว้ก็จะต้องสืบสานต่อเป็นประเพณี

ผ่องพรรณ มณีรัตน์ (2521, หน้า 1 - 2) ได้ให้ความหมายของประเพณี (Tradition) ว่าหมายถึงความประพฤติที่สืบทอดกันมาจนเป็นที่ยอมรับของคนส่วนใหญ่ในหมู่คณะ และหมายความรวมถึงรูปแบบของ

ความเชื่อ ความคิด การกระทำ ค่านิยม ทัศนคติ ศีลธรรม ระเบียบแบบแผน และวิธีการกระทำสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนถึงการประกอบพิธีกรรมในโอกาสต่าง ๆ ที่ได้กระทำมาแต่ในอดีต หรือกระทำสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งประเพณีนี้เป็นสิ่งที่มีกันในทุกชาติทุกภาษา ส่วนลักษณะจะแตกต่างกันก็ขึ้นอยู่กับแต่ละท้องถิ่นหรือแต่ละสังคม โดยอาจแบ่งประเพณีตั้งแต่เกี่ยวกับชีวิตในครอบครัว เช่น การเกิด การบวชเรียน การแต่งงาน การตายหรือประเพณีเกี่ยวกับการทำบุญและการสนุกสนานรื่นเริงของส่วนรวม เช่น สงกรานต์ เข้าพรรษาออกพรรษา เป็นต้น

สำหรับแนวคิดเกี่ยวกับวัฒนธรรมและประเพณีชุมชนนั้น มีผู้รู้และนักคิดหลายท่านได้ให้ความหมายความสำคัญ ตลอดจนลักษณะของวัฒนธรรมและประเพณีชุมชนไว้ ดังนี้

สุรเชษฐ์ เวชชพิทักษ์ (2533) ได้กล่าวไว้ว่าวัฒนธรรมของชุมชนชนบทก่อตัวขึ้นจากการต่อสู้เพื่อให้ทุกคนมีอยู่มีกิน และจากการที่ต้องอยู่ร่วมกันและสัมพันธ์กันเป็นสังคมชุมชนการต่อสู้เพื่อการมีอยู่มีกินก่อให้เกิดวัฒนธรรมทางการผลิตแบบกสิกรรม เกิดการคิดค้นและพัฒนาเทคโนโลยีต่างๆ เกิดการจัดระบบความสัมพันธ์กับธรรมชาติและความต้องการเกี่ยวกับธรรมชาติรอบตัว ความเป็นมาและเป็นไปของจักรวาลโลกและชีวิตพัฒนาขึ้นเป็นวัฒนธรรมทางความเชื่อเกิดระบบคุณค่าและเกิดการรับศาสนาเข้ามาในชุมชนพร้อมกับพิธีกรรมต่าง ๆ และการที่ต้องอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนจำเป็นต้องมีการจัดระบบความสัมพันธ์ที่ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขก่อให้เกิดวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกัน สัมพันธ์กัน เกิดเป็นจารีตประเพณี ระบบกฎเกณฑ์ และพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นแนวทางให้สมาชิกของชุมชนทั้งรุ่นปัจจุบันและรุ่นต่อไปได้ยึดถือปฏิบัติและสืบทอดกันต่อไป ซึ่งการที่มนุษย์ได้มาอยู่ร่วมกันเป็นชุมชนหรือสังคมย่อมมีความรัก ความสัมพันธ์มีการแบ่งปัน มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีระเบียบแบบแผน กฎเกณฑ์ พิธีกรรม เพื่อควบคุมพฤติกรรมและเป็นแนวทางให้สมาชิกในชุมชนหรือสังคมถือเป็นแนวปฏิบัติและอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สิ่งที่เป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนหรือสังคมนี้คือ “วัฒนธรรม” โดยวัฒนธรรมของชุมชนใดชุมชนหนึ่งย่อมจะแตกต่างกันไปตามภูมิหลังและความเป็นมาของแต่ละชุมชน

2.1.1 องค์ประกอบของวัฒนธรรม

1) องค์วัตถุ ได้แก่ วัฒนธรรมที่มีรูปร่างสามารถจับต้องได้ เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ในระบบเกษตรกรรมหรือระบบอุตสาหกรรม ผลผลิตของมนุษย์ในทางศิลปกรรม ฯลฯ และวัฒนธรรมที่ไม่มีรูปร่างจับต้องไม่ได้แต่เป็นเครื่องหมายแสดงถึงสัญลักษณ์ได้ เช่น ภาษา และตัวเลข ฯลฯ

2) องค์การ ได้แก่ องค์การ สถาบัน สมาคม หรือสโมสร ซึ่งได้จัดขึ้นอย่างมีระเบียบแบบแผนและเป็นระบบ มีกฎเกณฑ์ระเบียบ ข้อบังคับ วิธีดำเนินการ และวัตถุประสงค์ที่แน่นอน เช่น ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศ เป็นต้น

3) องค์พิธีการ ได้แก่ ขนบธรรมเนียมประเพณีซึ่งแสดงออกในรูปของพิธีกรรมต่างๆ เช่น ประเพณีการโกนผมไฟ พิธีการสมรส พิธีการตั้งศพ เป็นต้น

4) องค์มิติ ได้แก่ ความเชื่อ ความคิด ความเข้าใจ และอุดมการณ์ต่างๆ เช่น ความเชื่อในพระเจ้าองค์เดียวกัน

กึ่งแก้ว มรกตจินดา (2550, หน้า 27) ได้จำแนกประเภทของวัฒนธรรมตามแนวคิดของนักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาส่วนใหญ่ โดยแบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ได้แก่

1) วัฒนธรรมทางด้านวัตถุ เป็นวัฒนธรรมที่เน้นสิ่งที่เป็นรูปธรรม ได้แก่ สิ่งของหรือวัตถุที่มนุษย์ได้ประดิษฐ์คิดค้นและสร้างขึ้น เช่น เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

2) วัฒนธรรมที่ไม่ใช่วัตถุ เป็นวัฒนธรรมที่เน้นสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ภาษาความคิด ความเชื่อ ค่านิยม และประเพณีต่างๆ

อย่างไรก็ตาม นักสังคมวิทยาและนักมานุษยวิทยาบางท่าน ได้แบ่งวัฒนธรรมออกเป็น 7 ประเภทดังนี้

- 1) ภาษา
- 2) ศาสนาและอุดมการณ์ เป็นวัฒนธรรมที่กำหนดจุดมุ่งหมายในการดำเนินชีวิตของมนุษย์
- 3) ระบบเศรษฐกิจ เป็นวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิต การแลกเปลี่ยน และการบริโภคของประชากรในสังคม เพื่อให้รู้จักจัดการสิ่งต่าง ๆ เหล่านั้นให้ดีที่สุดภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่
- 4) จริยธรรม เป็นวัฒนธรรมที่ได้วางระเบียบ กฎเกณฑ์ ในสังคมให้สมาชิกได้ปฏิบัติตามเพื่อความสงบสุขภายในสังคม
- 5) ค่านิยม เป็นวัฒนธรรมที่แสดงให้เห็นถึงค่านิยมที่กำหนดพฤติกรรมของมนุษย์
- 6) อำนาจ เป็นวัฒนธรรมที่ได้กำหนดวิธีการจัดการปกครองและการใช้อำนาจให้เหมาะสมภายในสังคม
- 7) ศิลปะและสุนทรียศาสตร์ เป็นวัฒนธรรมหนึ่งที่แสดงถึงศิลปะและสุนทรียศาสตร์ของสมาชิกในสังคม

กาญจนา แก้วเทพ (2538, หน้า 21 - 25) กล่าวว่า “วัฒนธรรมชุมชน” เป็นที่รวมของพลังความสามารถ พลังภูมิปัญญา และพลังสร้างสรรค์ ที่จะแก้ปัญหของชุมชน และได้ให้ความหมายของวัฒนธรรมไว้เป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่เรามองเห็นได้ เช่น ศิลปวัฒนธรรม อาหารการแต่งกาย ประเพณี พิธีกรรม การเรียนรู้ และส่วนที่เรามองเห็นไม่ได้ เช่น ระบบคิด ระบบคุณค่า โดยมีกรอบความคิดความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับการพัฒนาวัฒนธรรมชุมชนไว้ ดังนี้

- 1) การทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบ ระบบคิด พฤติกรรมที่ชาวบ้านประพฤติดำเนินอยู่เพื่อเป็นการค้นหาความหมาย เบื้องหน้า และเบื้องลึกของวัฒนธรรมชุมชน
- 2) การรื้อฟื้นวัฒนธรรมที่ดั่งามของชุมชนให้มีชีวิตชีวาขึ้นมาใหม่ เช่น การย้อนรอยการแตกหน่อต่อ ยอดของคุณค่าที่ดั่งาม
- 3) การพิจารณาวัฒนธรรมชุมชนในฐานะที่เป็นเอกลักษณ์ซึ่งจะทำให้เกิดความรู้สึกเป็นเจ้าของ ส่งผลสืบเนื่องถึงการอนุรักษ์ บำรุงรักษา และฟื้นฟูให้มีอายุยืนยาว
- 4) การพิจารณาถึงศักยภาพและพลังสร้างสรรค์ของชุมชน
- 5) การมีกรอบความคิดและความเข้าใจวัฒนธรรมแบบองค์รวม

2.2 แนวคิดความสัมพันธ์ชายแดน

2.2.1 ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกับกัมพูชา

กัมพูชายึดถือการดำเนินนโยบายต่างประเทศที่เป็นกลางและไม่ฝักใฝ่ฝ่ายใดตามที่ได้ประกาศไว้ต่อสภาแห่งชาติ ภายหลังจากเหตุการณ์ความวุ่นวายในประเทศสงบลง กัมพูชาเริ่มแสวงหาแนวทางใหม่ๆ เพื่อเพิ่มบทบาทของตัวเองให้เป็นที่ยอมรับในเวทีระหว่างประเทศ ได้แก่

1) การเพิ่มบทบาทในสหประชาชาติ อาทิ การสมัครเป็นสมาชิกไม่ถาวรของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติ การต่อต้านการก่อการร้ายซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของประชาคมโลก การแก้ไขปัญหาโรคเอดส์และโรคระบาดต่างๆ นอกจากนี้ กัมพูชายังมองว่าสหประชาชาติเป็นองค์กรสำคัญ ที่ช่วยส่งเสริมการพัฒนาและแก้ไขปัญหาภายในกัมพูชา เพื่อส่งเสริมให้การดำเนินการตามแผนพัฒนา ยุทธศาสตร์แห่งชาติ (National Strategic Development Plan – NSDP) ช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2549 – 2553 บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแก้ไขปัญหาด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ

2) การเสริมสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับประเทศต่างๆ ทั้งในกรอบทวิภาคีและพหุภาคี โดยเฉพาะกับประเทศเพื่อนบ้านและอาเซียน เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ของประเทศในเชิงบวกในสายตาของนานาชาติ และการแสวงหาประโยชน์ในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความช่วยเหลือ เพื่อการพัฒนา การดึงดูดการลงทุนจากต่างชาติ การพัฒนาด้านการศึกษา และการส่งเสริมการท่องเที่ยว ความสัมพันธ์ทั่วไป

ปัจจุบัน ความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชานับได้ว่ามีพัฒนาการที่ก้าวหน้าและดำเนินไปบนพื้นฐานของความเข้าใจกัน โดยมีกรอบความร่วมมือต่างๆ เป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน ได้แก่ ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี – เจ้าพระยา – แม่โขง (Ayeyawady – Chao Phraya – Mekong Economic Cooperation Strategy – ACMECS) กรอบความร่วมมืออนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Greater Mekong Sub-region – GMS) กรอบความร่วมมือสามเหลี่ยมมรกต มติที่ประชุมคณะรัฐมนตรีร่วมไทย – กัมพูชา (ระหว่างวันที่ 31 พฤษภาคม – 1 มิถุนายน พ.ศ. 2546) ที่เมืองเสียมราฐและจังหวัดอุบลราชธานี (ซึ่งถือเป็นสัญลักษณ์ของการฟื้นคืนความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชาให้กลับคืนสู่ภาวะปกติอย่างสมบูรณ์แบบภายหลังการเกิดเหตุการณ์ไม่สงบในกรุงเทพมหานครเมื่อวันที่ 29 มกราคม พ.ศ. 2546) และมติที่ประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีไทย – กัมพูชา ครั้งที่ 5 ที่กรุงเทพมหานคร (ระหว่างวันที่ 7 – 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549) นอกจากนี้ ยังมีกลไกความร่วมมืออีกมากทั้งในระดับรัฐบาลและระดับท้องถิ่น ซึ่งมีส่วนช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศให้แน่นแฟ้นมากยิ่งขึ้น ความร่วมมือระหว่างรัฐบาลไทยกับกัมพูชาที่สำคัญในปัจจุบันและถือเป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดระหว่างสองประเทศได้แก่ การจัดกิจกรรมฉลองครบรอบ 55 ปี ของการสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตไทย – กัมพูชา (ระหว่างวันที่ 19 ธันวาคม พ.ศ. 2548 – 19 ธันวาคม พ.ศ. 2549) โดยมีกิจกรรมที่ทั้งสองฝ่ายฉลองร่วมกัน 55 โครงการ ซึ่งหลายโครงการได้ดำเนินการลุล่วงไปแล้วและประสบความสำเร็จด้วยดี ผู้นำไทยกับกัมพูชาที่มีความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดและมีการแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ ซึ่งมีส่วนช่วยให้ความร่วมมือระหว่างสองประเทศดำเนินไปอย่างราบรื่นและสามารถแก้ไขปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพสำหรับความร่วมมือที่สำคัญในปัจจุบัน ได้แก่

- การสำรวจและปักปันเขตแดนทางบกไทย – กัมพูชา ไทยกับกัมพูชามีพรมแดนทางบกติดต่อกันประมาณ 798 กิโลเมตร มีหลักเขตทั้งสิ้น 73 หลักเขต โดยมีคณะกรรมการธิการเขตแดนร่วมและคณะอนุกรรมการเทคนิคร่วมเป็นกลไกสำคัญที่กำกับดูแลการสำรวจปักปันและแก้ไขปัญหาเขตแดนทางบก ขณะนี้ มีความคืบหน้าในการแก้ไขปัญหาเขตแดนทางบกโดยสองฝ่ายจะเริ่มสำรวจเส้นเขตแดนบริเวณ

หลักเขตที่ 48 – 49 ในจังหวัดสระแก้ว ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2549 และจะทยอยสำรวจและปักปันเขตแดนที่เหลือต่อไป นอกจากนี้ รัฐบาลไทยกับกัมพูชายังสนับสนุนให้มีการแก้ไขปัญหาพื้นที่เหลื่อมที่ทับซ้อนกัน ฝ่ายอสังหาริมทรัพย์ทั้งสองฝ่าย อำนวยสิทธิทับซ้อนกันเพื่อให้สามารถแสวงประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในทะเลได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ ปัญหาที่เกิดขึ้น อาทิ มีการปลูกสร้างสิ่งก่อสร้างรุกล้ำเขตแดนหรือปรับสภาพภูมิประเทศเพื่อวัตถุประสงค์ใดๆ ในพื้นที่ที่ยังขาดความชัดเจนในเรื่องเส้นเขตแดน มีส่วนสำคัญในการทำลายสันปันน้ำและสภาพภูมิประเทศตามธรรมชาติของเส้นเขตแดน และมักเป็นชนวนนำไปสู่ความขัดแย้งและไม่เป็นผลดีต่อความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างสองประเทศ ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ร่วมกันแก้ไขปัญหามานานของคณะกรรมการเขตแดนร่วมไทย – กัมพูชา เพื่อให้มีการปฏิบัติตามความตกลงร่วมกัน

– **ความร่วมมือชายแดน** ปัจจุบันไทยกับกัมพูชามีจุดผ่านแดนถาวรระหว่างกัน 6 จุด และจุดผ่อนปรนอีก 9 จุด เพื่ออำนวยความสะดวกด้านการสัญจรข้ามแดนระหว่างประชาชนทั้งสองฝ่ายบนพื้นฐานของความตกลงสัญจรข้ามแดนไทย – กัมพูชา ปี 2540 ซึ่งกำหนดให้ผู้สัญจรข้ามแดนต้องใช้เอกสารเดินทาง ที่ถูกต้อง ได้แก่ หนังสือเดินทางและบัตรผ่านแดน นอกจากนี้ ยังสนับสนุนให้มีการปฏิบัติตามเอกสาร Concept Paper on Thailand – Cambodia Border Points of Entry: Ways towards New Order, Effective Border Management and Greater Bilateral Cooperation ซึ่งส่งเสริมการสัญจรข้ามแดนที่ถูกต้อง การอนุรักษ์สภาพแวดล้อมตามธรรมชาติในพื้นที่ชายแดน การป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในพื้นที่ชายแดน อย่างไรก็ตาม ปัญหาในพื้นที่ชายแดนยังคงมีอยู่ โดยเฉพาะการลักลอบค้ายาเสพติด แรงงานลักลอบเข้าเมือง โดยผิดกฎหมาย การโจรกรรมรถยนต์และรถจักรยานยนต์ ปัญหาการปฏิบัติต่อชาวกัมพูชาที่ถูกจับกุมในบางครั้ง การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ไทยเพื่อป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมอาจนำไปสู่การเสียชีวิตและบาดเจ็บ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลและประชาชนของทั้งสองประเทศได้

– **ความร่วมมือด้านแรงงานและการต่อต้านการค้ามนุษย์** ไทยกับกัมพูชาได้จัดทำบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงานไทย – กัมพูชา และบันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการขจัดการค้าเด็กและหญิงและการช่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ เมื่อวันที่ 31 พฤษภาคม 2546 เพื่อจัดระเบียบและแก้ไขปัญหาแรงงานข้ามแดนโดยผิดกฎหมายชาวกัมพูชาในประเทศไทย รวมทั้งป้องกันและปราบปรามขบวนการค้ามนุษย์ ทั้งนี้ เมื่อเดือนเมษายน 2548 ทางกรมการพิพจน์สัญชาติและออกเอกสารประจำตัว (Certificate of Identity – C.I.) แก่แรงงานที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานจำนวน 75,804 คน ซึ่งนับจนถึงวันที่ 1 เมษายน 2549 มีผู้ได้รับการรับรองสัญชาติและได้รับเอกสารประจำตัวแล้วจำนวน 34,113 คน

– **การพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ** รัฐบาลไทยกับกัมพูชาเห็นชอบร่วมกันที่จะพัฒนาปราสาทเขาพระวิหารเพื่อให้เป็นสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์อันดีที่ยั่งยืน โดยได้จัดตั้งกลไกขึ้นกำกับดูแล การดำเนินงานด้านต่าง ๆ ที่สำคัญคือคณะกรรมการร่วมเพื่อพัฒนาเขาพระวิหาร และคณะอนุกรรมการอีก 2 คณะ ได้แก่

(1) คณะอนุกรรมการวางแผนการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ

(2) คณะอนุกรรมการเพื่อบูรณปฏิสังขรณ์ปราสาทเขาพระวิหาร โดยทั้งสองฝ่ายเห็นชอบร่วมกันให้เริ่มโครงการพัฒนาภายหลังจากที่ UNESCO ได้ขึ้นทะเบียนปราสาทเขาพระวิหารเป็นมรดกโลกแล้ว และให้เชื่อมโยงการพัฒนาช่องทางคมนาคม (ห่างจากเขาพระวิหาร 5 กม.) ซึ่งฝ่ายกัมพูชามักบงการให้ฝ่ายไทยเปิดเป็นจุดผ่านแดนเข้าเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยให้ดำเนินการทั้งสองเรื่องควบคู่กัน ลักษณะ package และให้การพัฒนาส่งเสริมซึ่งกันและกัน

2.2.2 ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ

ความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชาในทางเศรษฐกิจดำเนินไปอย่างใกล้ชิด ปัจจุบันมีคนไทยอาศัยอยู่ในกัมพูชาประมาณ 1,500 คน ส่วนใหญ่เข้าไปประกอบธุรกิจส่วนตัว อาทิ โรงแรม ร้านอาหาร และค้าขายประเทศไทยถือเป็นคู่ค้าที่สำคัญและเป็นผู้ลงทุนรายใหญ่ในกัมพูชา แต่โดยที่ระบบการบริหารจัดการภายในของกัมพูชา อาทิ การจัดเก็บภาษี การส่งเสริมและคุ้มครองการลงทุน ความโปร่งใส ฯลฯ ยังขาดมาตรฐานและไม่เป็นสากล ทำให้การค้าและการลงทุนของไทยในกัมพูชามีต้นทุนสูงและเติบโตช้าซึ่งไม่สอดคล้องกับศักยภาพและสถานะทางเศรษฐกิจของไทย ทั้งนี้ รัฐบาลสองฝ่ายได้เล็งเห็นถึงความสำคัญและตกลงที่จะร่วมมือกันเร่งรัดการแก้ไขปัญหาและลดอุปสรรคด้านการค้าและการลงทุนระหว่างกันให้ปรากฏผลที่เป็นรูปธรรมต่อไป

มูลค่าการค้าทวิภาคีไทย – กัมพูชา ในปี 2549 มีมูลค่า 1,216.28 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยได้เปรียบดุลการค้า 1,150.65 ล้านดอลลาร์สหรัฐ สินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย ได้แก่ สินค้าอุตสาหกรรม การเกษตร ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบสินค้าเชื้อเพลิง วัสดุก่อสร้าง เครื่องดื่มและเครื่องดื่มบำรุงกำลัง สิ่งทอ เคมีภัณฑ์ สินค้าอุปโภคบริโภค พลาสติกและผลิตภัณฑ์ เครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนสินค้าสำคัญที่นำเข้าจากกัมพูชา ได้แก่ เหล็ก เหล็กกล้า และผลิตภัณฑ์ไม้แปรรูป ผลิตภัณฑ์จากไม้ สินค้ากสิกรรม สินค้าประมง และปศุสัตว์ สิ่งทอ ยานพาหนะ อุปกรณ์และส่วนประกอบเครื่องจักรไม่ใช้ไฟฟ้า ผลิตภัณฑ์โลหะ ผลิตภัณฑ์กระดาษ สินค้าอุตสาหกรรมการเกษตร

สำหรับการค้าชายแดนไทย – กัมพูชา ในปี 2549 มีมูลค่าการค้าชายแดน 900.55 ล้านดอลลาร์สหรัฐ โดยไทยได้เปรียบดุลการค้า 831.48 ล้านดอลลาร์สหรัฐ ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าการค้าชายแดนมีความสำคัญในความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจระหว่างสองประเทศ ทั้งนี้ คาดว่าหลังการพัฒนาเครือข่ายคมนาคมทางบกระหว่างไทย – กัมพูชาแล้วเสร็จ ได้แก่ ถนนหมายเลข 5 (ช่วงปอยเปต – ศรีโสภณ) และหมายเลข 6 (ช่วงศรีโสภณ – เสียมราช) หมายเลข 67 (สง่า – อันลองเวง – เสียมราช) และหมายเลข 48 (เกาะกง – สเรอัมเบิล) การค้าชายแดนจะขยายตัวอีกมาก นอกจากนี้ ไทยกับกัมพูชายังขยายความร่วมมือด้านเศรษฐกิจภายใต้กรอบต่าง ๆ โดยเฉพาะ ACMECS อาทิ การจัดทำ Contract Farming การรับซื้อผลผลิตผลการเกษตร 10 ชนิด ในอัตราภาษีนำเข้าร้อยละ 0 การส่งเสริมการซื้อขายสินค้าแบบหักบัญชี (Account Trade) การจัดตั้ง One Stop Service เพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิธีศุลกากร การฝึกอบรมและพัฒนาผลผลิตทางการเกษตร โครงการจัดทำแปลงเกษตรสาธิตในพื้นที่จังหวัดชายแดนของกัมพูชา เป็นต้น

2.2.3 ความสัมพันธ์ทางสังคมและวัฒนธรรม

ความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ไทยกับกัมพูชามีความคล้ายคลึงกันทางด้านศิลปวัฒนธรรมอย่างมาก จึงเป็นเรื่องง่ายที่รัฐบาลทั้งสองฝ่ายจะใช้ความร่วมมือด้านวัฒนธรรมเป็นสื่อกลางในการส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้าใจอันดีระหว่างกัน ดังเช่นความพยายามที่จะประสานรอยร้าวของความสัมพันธ์ภายหลังเหตุการณ์ความไม่สงบในกรุงเทพมหานครเมื่อปี 2546 ด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการร่วมไทย – กัมพูชา เพื่อส่งเสริมความร่วมมือด้านวัฒนธรรมและใช้เป็นกลไกในการกระชับความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนของทั้งสองประเทศ โดยสองฝ่ายได้จัดประชุมร่วมกันแล้วหลายครั้งเพื่อกำหนดทิศทางความร่วมมือและแผนปฏิบัติการประจำปีสำหรับ

ใช้เป็นกรอบในการดำเนินงานร่วมกัน นอกจากนี้ ยังได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการด้านวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และการท่องเที่ยว เพื่อผลักดันความร่วมมือในแต่ละสาขาด้วย

2.2.4 สถานะล่าสุดของความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชา

พล.อ. สุรยุทธ์ จุลานนท์ นายกรัฐมนตรีได้เดินทางไปเยือนกัมพูชาอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 15 ตุลาคม 2549 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) แนะนำตัวตามธรรมเนียมปฏิบัติทางการทูต สร้างความสนิทสนมคุ้นเคยกับผู้นำของกัมพูชา และ “จับมือกัมพูชาไว้ให้อุ่น” โดยสร้างความเชื่อมั่นระหว่างกันเพื่อปูทางการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศให้เจริญก้าวหน้าต่อไปด้วยดี บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกัน (2) ชี้แจงและทำความเข้าใจกับผู้นำของกัมพูชาเกี่ยวกับสถานการณ์ทางการเมืองในประเทศไทย การกิจและความจำเป็นของรัฐบาลในการสร้างความสมานฉันท์ภายในชาติ สร้างความเชื่อมั่นจากต่างประเทศ และการแก้ไขปัญหาสำคัญเร่งด่วนที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะอุทกภัยภายในประเทศ (3) เน้นย้ำความสำคัญที่ทั้งสองฝ่ายจะร่วมมือกันเพื่อพัฒนาความสัมพันธ์ทวิภาคีให้ก้าวหน้าและยั่งยืนต่อไป โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บนพื้นฐานของการส่งเสริมความสัมพันธ์และความเข้าใจซึ่งกันและกันของประชาชนทั้งสองฝ่าย โดยยืนยันนโยบายและเจตนาที่จะให้ความช่วยเหลือและสนับสนุนกัมพูชาให้พัฒนาเจริญก้าวหน้าขึ้น พร้อมกับย้ำถึงความต่อเนื่องของโครงการความร่วมมือต่างๆ ที่ดำเนินอยู่และตั้งอยู่บนพื้นฐานของผลประโยชน์ร่วมกันว่าจะดำเนินต่อไปโดยไม่หยุดชะงัก

สำหรับประเด็นความร่วมมือต่างๆ ที่ได้มีการหารือกันในครั้งนี้ ที่สำคัญได้แก่

(1) การปักปันเขตแดนทางบกและการพัฒนาในพื้นที่ชายแดน ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันที่จะร่วมกันอย่างจริงจังในการปักปันเขตแดนทางบกให้แล้วเสร็จโดยเร็ว รวมทั้งป้องกันมิให้การพัฒนาต่างๆ ในพื้นที่ชายแดนมีผลกระทบ/สร้างปัญหาให้กับการปักปันเขตแดน นอกจากนี้ ยังได้ตกลงกันผลักดันความร่วมมือไทย – ลาว – กัมพูชาในกรอบความร่วมมือสามเหลี่ยมมรกต อาทิ การส่งเสริมการท่องเที่ยว และความสัมพันธ์ภาคประชาชน และอื่น ๆ

(2) การเชื่อมโยงคมนาคมทางบก สองฝ่ายเน้นย้ำถึงความสำคัญของเรื่องนี้เพื่อส่งเสริมการสัญจรไปมาหาสู่กันของประชาชนทั้งสองฝ่าย และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจร่วมกันในระยะยาว โดยจะเร่งรัดดำเนินการโครงการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงที่ไทยได้ให้การสนับสนุนแก่กัมพูชา (ถนนหมายเลข 67 (สะง่า – อันลองเวง – เสียมราฐ) และหมายเลข 48 (ตราด – เกาะกง – สเรอัมเบิล) ให้แล้วเสร็จตามกำหนดก่อนที่จะพิจารณาร่วมมือกันในการพัฒนาเส้นทางเชื่อมโยงอื่น ๆ ที่จะมีประโยชน์ร่วมกันต่อไป ตลอดจนเรื่องการให้ความสนับสนุนกัมพูชาในเรื่องการซ่อมสร้างเส้นทางรถไฟช่วงปอยเปต – ศรีโสภณ

(3) การพัฒนาร่วมในพื้นที่ไหลทวีปทับซ้อนกัน ทั้งสองฝ่ายได้ยืนยันเจตนารมณ์ที่จะเดินหน้าโครงการตามที่ได้ตกลงกันไว้ กล่าวคือ ให้มีการดำเนินงานทางด้านเทคนิคทั้งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอาณาเขตทางทะเล และการพัฒนาร่วมในพื้นที่ดังกล่าวต่อไป

(4) ความร่วมมือในการป้องกันและเฝ้าระวังโรคไข้หวัดนก ซึ่งทั้งสองฝ่ายได้ยกเป็นตัวอย่างของความร่วมมือสำคัญนอกเหนือจากประเด็นด้านการเมืองและเศรษฐกิจ โดยได้ตกลงจะร่วมมือกันอย่างจริงจังในเรื่องดังกล่าว รวมทั้งให้ขยายขอบเขตเป็นความร่วมมือด้านสาธารณสุขในภาพรวมด้วย

2.2.5 แนวโน้มความสัมพันธ์ไทย – กัมพูชา

เมื่อพิจารณาจากพัฒนาการของความสัมพันธ์และความร่วมมือระหว่างไทยกับกัมพูชานับจากต้นปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา การดำเนินความสัมพันธ์ระหว่างสองประเทศในทุกสาขาและทุกระดับน่าจะพัฒนาต่อไปได้อย่างราบรื่น โดยมีกรอบความร่วมมือทั้งในระดับทวิภาคีและพหุภาคีตามข้างต้นเป็นกลไก ขับเคลื่อนที่สำคัญ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์และความร่วมมือไทย – กัมพูชา อาจได้รับผลกระทบจากปัจจัย และสภาพแวดล้อมทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมภายในกัมพูชาได้เช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองภายใน และการถดถอยทางเศรษฐกิจเนื่องจากวิกฤติการณ์ด้านพลังงานและปัจจัยแทรกซ้อนอื่นๆ เช่น โรคระบาด ภัยพิบัติทางธรรมชาติ การก่อการร้าย เป็นต้น

ความตกลงที่สำคัญๆ กับไทย

- 1) ความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคี (ลงนามเมื่อ 1 มกราคม พ.ศ. 2537)
- 2) ความตกลงว่าด้วยความร่วมมือด้านการท่องเที่ยว (ลงนามเมื่อ 29 มีนาคม พ.ศ. 2538)
- 3) ความตกลงว่าด้วยการจัดตั้งคณะกรรมการชายแดน (ลงนามเมื่อ 29 กันยายน พ.ศ. 2538)
- 4) ความตกลงว่าด้วยการค้า ความร่วมมือทางเศรษฐกิจและวิชาการ (ลงนามเมื่อ 20 มิถุนายน พ.ศ. 2539)
- 5) ความตกลงทางวัฒนธรรม (ลงนามเมื่อ 21 มิถุนายน พ.ศ. 2540)
- 6) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการปราบปรามการค้ายาเสพติด สารออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาท และสารตั้งต้น (ลงนามเมื่อ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2541)
- 7) สนธิสัญญาว่าด้วยการส่งผู้ร้ายข้ามแดน (ลงนามเมื่อ 6 พฤษภาคม พ.ศ. 2541)
- 8) ความตกลงว่าด้วยการต่อต้านการลักลอบขนส่งทรัพย์สินทางวัฒนธรรมข้ามแดนและการส่งคืนทรัพย์สินทางวัฒนธรรม (ลงนามเมื่อ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2543)
- 9) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการสำรวจและจัดทำหลักเขตแดนทางบก (ลงนามเมื่อ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2543)
- 10) ความตกลงว่าด้วยการยกเว้นการตรวจลงตราสำหรับผู้ถือหนังสือเดินทางทูต (ลงนามเมื่อ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544)
- 11) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยการพัฒนาถนนหมายเลข 48 (เกาะกง – สเรอัมเบิล) และถนนหมายเลข 67 (สะงา – อันลองเวง – เสียมราฐ) (ลงนามเมื่อ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)
- 12) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจัดการค้าเด็กและหญิง และการช่วยเหลือเหยื่อจากการค้ามนุษย์ (ลงนามเมื่อ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)
- 13) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการเกษตร (ลงนามเมื่อ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)
- 14) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือในการจ้างแรงงาน (ลงนามเมื่อ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)
- 15) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านการศึกษา (ลงนามเมื่อ 31 พฤษภาคม พ.ศ. 2546)
- 16) พิธีสารยกเว้นการตรวจลงตราหนังสือเดินทางราชการ (ลงนามเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)
- 17) บันทึกความเข้าใจว่าด้วยความร่วมมือด้านสารสนเทศและกิจการวิทยุกระจายเสียงและกิจการวิทยุโทรทัศน์ไทย – กัมพูชา (ลงนามเมื่อ 8 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2549)

2.3 สรุปแนวคิดและการนำไปใช้

1) แนวคิดวัฒนธรรมและประเพณีชุมชน เป็นแนวคิดที่กล่าวถึง วิถีชุมชนบนฐานความคิด การปฏิบัติและการให้คุณค่าของการอยู่ร่วมกันในสังคมชุมชน โดยคำนึงถึงความเป็นคน การให้ความสำคัญสถาบัน ครอบครัว ชุมชนและความผสมกลมกลืน รวมถึงประโยชน์สุขที่ได้รับร่วมกันอย่างเสมอภาค ไม่แปลกแยก ทำให้สังคมชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร ช่วยเหลือเกื้อกูลและปรับสภาพได้ตามสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลง โดยยึดรากฐานทางวัฒนธรรมที่สั่งสมสืบทอดกันมาเป็นสิ่งยึดโยงและปฏิบัติอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

การนำใช้แนวคิดวัฒนธรรมและประเพณีชุมชนในการศึกษาวิจัย เป็นการใช้ฐานความคิด ความเชื่อ การปฏิบัติและการให้คุณค่าเชิงวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกันของชุมชน มาเชื่อมโยงให้เกิดการปฏิบัติการ เพื่อฟื้นฟูและสร้างสรรค์ความรู้สึกที่ดีต่อกัน ลดความหวาดระแวง อันจะนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งในปัจจุบันและอนาคต

2) แนวคิดความสัมพันธ์ชายแดน เป็นแนวคิดที่ยืนอยู่บนพื้นฐานการสร้างความเข้าใจของประชาชนทั้งสองฝ่ายหรือหลายฝ่ายเป็นความสัมพันธ์ทั้งในรูปลักษณะทวิภาคีและพหุภาคี โดยมีกรอบความร่วมมือต่างๆ และเป็นพลังขับเคลื่อนความสัมพันธ์อันดี ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการท่องเที่ยว

การนำไปใช้ การศึกษาวิจัยรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญคุณ มีจุดมุ่งหมายที่จะฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดความสัมพันธ์ชายแดน โดยเฉพาะการใช้วัฒนธรรมประเพณี ซึ่งทั้งไทยและกัมพูชามีความคล้ายคลึงกันอย่างมากเป็นสิ่งเชื่อมสัมพันธ์ของประชาชนทั้งสองฝ่าย

2.4 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

คาร มนตรีวงศ์ และคณะ (2557) ได้ศึกษาวิจัยภายใต้ “โครงการประเพณีแซนโฌนตากับการฟื้นฟูความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอบึงสามพัน จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนบ้านโคกวัด ตำบลแสน้อย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดสุรินทร์” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้ประเพณีแซนโฌนตาในการรื้อฟื้นความสัมพันธ์พี่น้องไทย-กัมพูชาที่เคยมีความสัมพันธ์กันมาในอดีต ท่ามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน โดยใช้กระบวนการศึกษาวิจัยเพื่อท้องถิ่น (Community-based Research: CBR) ซึ่งวิธีการศึกษาวิจัยประกอบด้วย 1) การสืบค้นข้อมูลจากเอกสารโบราณ สื่อ และ VCD 2) การลงพื้นที่สำรวจ 3) การพูดคุยโศลกกัน 4) การข้ามแดนไป-มาเยี่ยมญาติ 5) การเข้าร่วมกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณี งานแต่งงาน งานบุญผ้าป่า งานแซนโฌนตา (เป็นตุ๊กต๋ เป็นหม) 6) การสัมภาษณ์ผู้รู้ 7) การประชุมกลุ่มระดมข้อมูลเพิ่มเติมร่วมกัน 8) การนำเสนอผลความก้าวหน้าการวิจัย และใช้เครื่องมือในการศึกษาวิจัย เช่น สมุดบันทึก ประเด็นคำถาม ช่วงเวลาหรือเส้นประวัติศาสตร์ แผนที่ทรัพยากร แผนที่ภาพถ่ายทางอากาศ ปฏิทินการผลิต ปฏิทินฤดูกาล ปฏิทินวัฒนธรรม และแผนผังเครือญาติ

ผลที่เกิดขึ้นจากโครงการศึกษาวิจัย คือ 1) เกิดปฏิบัติการ “โหนดตาลใจ พี่น้องไทยกัมพูชา” โดยการทำบุญประเพณีโหนดตาลข้ามแดน ได้แก่ เบญตียและเบญทม 2) ในมิติความสัมพันธ์ เกิดการรื้อฟื้นความสัมพันธ์เดิม (กลุ่มเครือข่ายตามสายเลือด) ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย-กัมพูชา เกิดการสานความสัมพันธ์ใหม่ (กลุ่มเครือข่ายเหมือนกลุ่มที่ไม่ใช่ตามสายเลือด) เกิดการฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชายแดนไทยและกัมพูชา เกิดการขยายความสัมพันธ์ของชุมชนสู่ชุมชนใกล้เคียงในพื้นที่กัมพูชา และเกิดแนวทางการยกระดับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทยและกัมพูชา และ 3) เกิดชุดความรู้และแหล่งเรียนรู้พื้นที่ชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา

สุเป็น รสชาติ และคณะ (2557) ได้ศึกษาการฟื้นฟูความสัมพันธ์กลุ่มเครือข่ายข้ามแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา กรณีศึกษา: บ้านด่านกลาง ตำบลภูผาหมอก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับบ้านเวียลโป ตำบลจอมกระสานต์ อำเภोजอมกระสานต์ จังหวัดพระวิหาร ราชอาณาจักรกัมพูชา เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์ แบบประเด็นคำถาม เส้นประวัติศาสตร์ แผนผังทรัพยากรรอบในชุมชน ปฏิทินการผลิตของชุมชน ปฏิทินวัฒนธรรมชุมชน และแผนผังเครือข่าย ผลจากการศึกษามิติความสัมพันธ์ในอดีตของพื้นที่เป้าหมาย พบว่า ความสัมพันธ์ในพื้นที่มีหลายรูปแบบ ได้แก่ ความสัมพันธ์เครือข่าย ความสัมพันธ์ด้านการแลกเปลี่ยนซื้อขาย ความสัมพันธ์การใช้ประโยชน์ร่วมกัน ความสัมพันธ์ด้านการช่วยเหลือพึ่งพากัน และความสัมพันธ์เหมือนญาติ เสี่ยว และเกลอ และที่สำคัญทีมวิจัยได้ค้นพบคุณค่าและความสำคัญของกลุ่มเครือข่าย 2 ด้าน คือ 1) วัฒนธรรมกลุ่มเครือข่ายสามารถเชื่อมความสัมพันธ์การพัฒนาชุมชนร่วมกันได้ และ 2) ระบบกลุ่มเครือข่ายข้ามแดนได้แสดงให้เห็นถึงความรัก ความไว้วางใจ และความไม่เอาเปรียบ

ดำรงศักดิ์ มะโนแก้ว และคณะ (2559) ได้ศึกษาการเสริมสร้างความสัมพันธ์ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – ลาว กรณีศึกษา ชุมชนลุ่มน้ำเหือง (ท่าลี่ – แก่นท้าว) ในพื้นที่บ้านอาฮี ตำบลอาฮี อำเภอท่าลี่ จังหวัดเลย และบ้านนาแก่งม้า บ้านคอนตาปู่ เมืองแก่นท้าว แขวงไชยบุรี วิธีการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย การศึกษาข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เว็บไซต์ และบทความ ส่วนการเก็บข้อมูลภาคสนามใช้วิธีการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก วงสนทนากลุ่มย่อย (วงโสเหล่) และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วมในชุมชน ผลจากการศึกษา พบว่า ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – ลาว ทั้ง 3 ชุมชนนั้น แบ่งออกได้เป็น 4 ระบบ คือ ระบบความสัมพันธ์แบบเครือข่าย ระบบความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ระบบความสัมพันธ์ทางศาสนาประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อ และระบบความสัมพันธ์ทางการค้าระหว่างชุมชน ซึ่งทั้ง 3 ชุมชนมีต้นทุนที่ช่วยเสริมให้แต่ละระบบความสัมพันธ์นั้นดำรงอยู่ได้ระหว่างชุมชนทั้งสองฝั่ง คือ 1) ทุนคนหรือทรัพยากรบุคคล 2) ทุนทางด้านสถาบันศาสนา และ 3) ทุนทางประเพณี วัฒนธรรม และความเชื่อ มากกว่านั้น ทีมวิจัยได้จัดทำผ้าป่าเชื่อมสัมพันธ์ขึ้นเพื่อเสริมแรงให้กับคนในชุมชนทั้งฝั่งไทยและลาวเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันอีกด้วย

2.5 กรอบแนวคิด

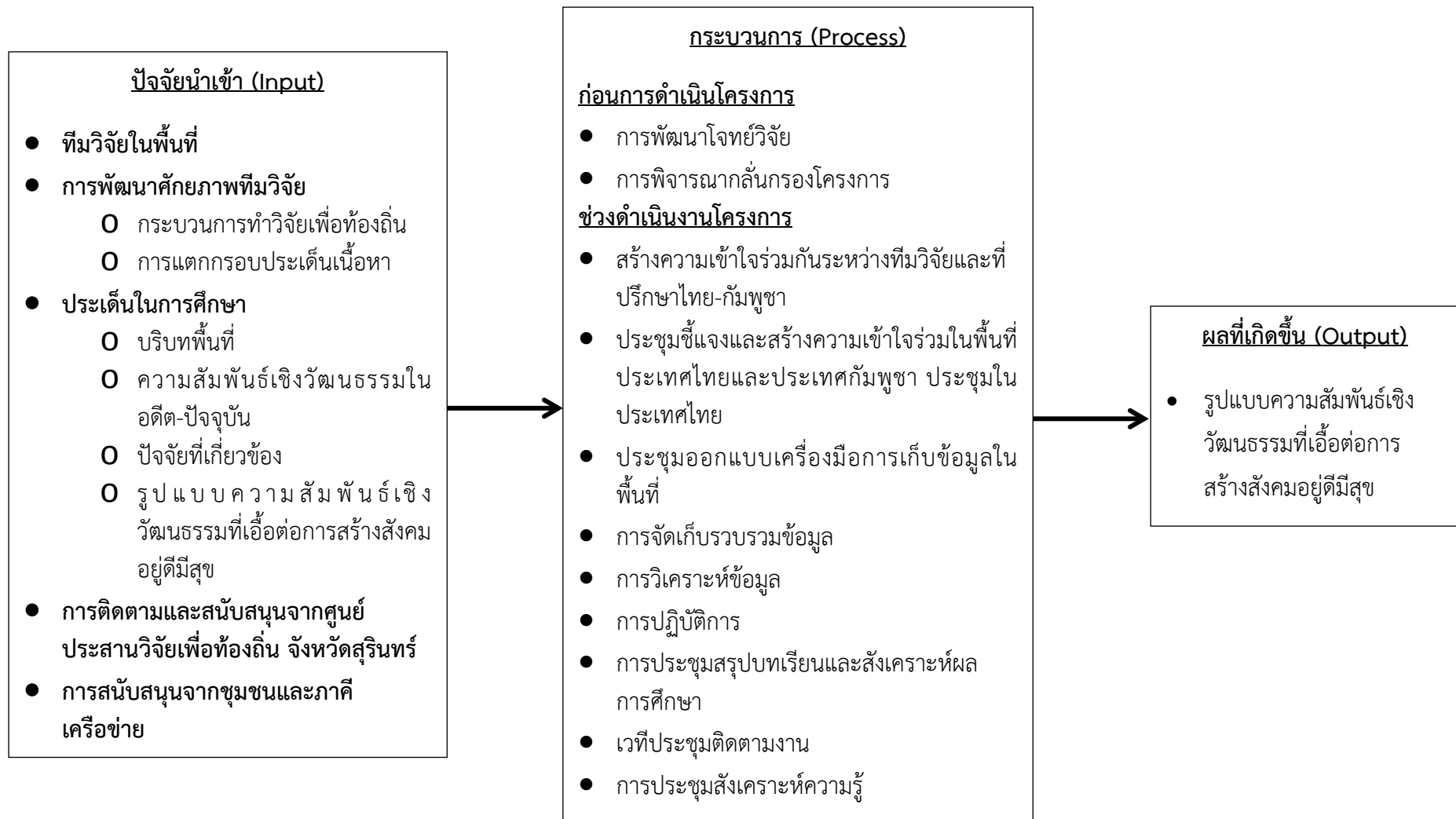
กรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น ปัจจัยนำเข้า (Input) กระบวนการ (Process) และผลที่เกิดขึ้น (Output) ดังนี้ (ภาพที่ 1)

ปัจจัยนำเข้า (Input) ในโครงการ ประกอบด้วย

- ทิมวิจัยในพื้นที่
- การพัฒนาศักยภาพทิมวิจัย ได้แก่ กระบวนการทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น และการแตกกรอบประเด็นเนื้อหา
- ประเด็นหลักๆ ในการศึกษา ได้แก่
 - บริบทพื้นที่
 - ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบัน
 - ปัจจัยที่เกี่ยวข้อง
 - รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข
- การติดตามและสนับสนุนจากศูนย์ประสานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสุรินทร์
- การสนับสนุนจากชุมชนและภาคีเครือข่าย

กระบวนการ (Process) ในการดำเนินโครงการแบ่งออกเป็น 2 ช่วงหลักๆ ได้แก่ 1) ช่วงก่อนดำเนินงานโครงการ ประกอบด้วย การพัฒนาโจทย์วิจัย และการพิจารณากลับกรองโครงการ 2) ช่วงดำเนินการ ประกอบด้วย สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทิมวิจัยและที่ปรึกษาไทย-กัมพูชา ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมในพื้นที่ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ประชุมในประเทศไทย ประชุมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลในพื้นที่ การจัดเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล การปฏิบัติการ การประชุมสรุปบทเรียนและสังเคราะห์ผลการศึกษา เวทีประชุมติดตามงาน และการประชุมสังเคราะห์ความรู้

ผลที่เกิดขึ้น (Output) จากการดำเนินงานโครงการ คือ ได้รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วย บุญกฐิน กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงสํารอง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีรายละเอียดการดำเนินงาน ดังนี้

3.1 ขอบเขตการศึกษาวิจัย

3.1.1 ขอบเขตประชากรและกลุ่มเป้าหมาย

ประเทศไทย

กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย พระสงฆ์ ผู้นำชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ หน่วยงานราชการ นักวิชาการ ดังนี้

1) อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 50 คน

- ผู้รู้ คนเฒ่าคนแก่/ปราชญ์ (70-80 ปี) จำนวน 10 คน
- ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน
- หน่วยงาน จำนวน 10 หน่วยงาน
- พระ จำนวน 5 รูป
- นักวิชาการ จำนวน 5 คน
- กลุ่มทั่วไป (เยาวชน/ผู้ร่วมกิจกรรม) จำนวน 10 คน

ประเทศไทย

2) อำเภอกองสํารอง จังหวัดอุดรธานี (บ้านกระหม บํานโกนเกรียล บํานปืระ และบํานบะนิม) จำนวน 48 คน

- ผู้รู้ จำนวน 10 คน
- ผู้นำชุมชน จำนวน 10 คน
- หน่วยงาน จำนวน 10 หน่วยงาน
- พระ จำนวน 5 รูป
- นักวิชาการ จำนวน 3 คน
- ประชาชนทั่วไป จำนวน 10 คน

3.1.2 ขอบเขตพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ทีมวิจัยได้เลือกพื้นที่เป้าหมายตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จ.สุรินทร์ ประเทศไทย และ บ้านกระหม บํานโกนเกรียล บํานปืระ และบํานบะนิม อ. กรุงสํารอง จ. อุดรธานี ประเทศไทย ซึ่ง

การเลือกพื้นที่ทำงานวิจัยในกัมพูชานั้นค่อนข้างยาก ถึงแม้จะเป็นหมู่บ้านที่มีอายุ 100 ปี แต่ผู้คนได้แตกกระจัดกระจายในสมัยสงครามหมดแล้ว โดยทีมวิจัยเสนอว่าอาจจะเลือกพื้นที่ที่เป็นหมู่บ้านเก่าแก่และหมู่บ้านใหม่เพื่อเปรียบเทียบกัน ส่วนพื้นที่ประเทศไทยใช้พื้นที่ติดชายแดนที่เคยไปมาหาสู่หรือปฏิสัมพันธ์กับพี่น้องกัมพูชาเป็นหลัก

ภาพที่ 2, แผนที่แสดงพื้นที่วิจัย ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ ประเทศไทยและ อ.กรุงสำโรง จ.อุดรรัมย์ ประเทศไทย

ภาพที่ 3, แผนที่แสดงพื้นที่วิจัย ต.ด่าน อ.กบเชิง จ.สุรินทร์ ประเทศไทยและ อ.กรุงสำโรง จ.อุดรธานี ประเทศไทย

3.1.3 ขอบเขตเนื้อหา

- 1) บริบทชุมชน /พื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสรวง ได้แก่ ข้อมูลทั่วไป การเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม วิเคราะห์สถานการณ์ปัญหาและศักยภาพชุมชน (ผู้รู้ ประชาชน กลุ่มองค์กรในพื้นที่)
- 2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ
- 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรค
- 4) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข

3.1.4 ขอบเขตเวลา

1 มีนาคม 2560 – 31 พฤษภาคม 2561 รวมระยะเวลา 15 เดือน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการศึกษาวิจัย ประกอบด้วย

- 1) เวทีประชุม การประชุมเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งในการสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของบุคคล หน่วยงานและองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินโครงการศึกษาวิจัย เช่น การประชุมชี้แจงทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการศึกษาวิจัย การประชุมทีมวิจัยและที่ปรึกษา การคืนข้อมูลชุมชน และการประชุมสรุปบทเรียน เป็นต้น
- 2) กลุ่มย่อย (Focus Group) เป็นเครื่องมือในการจัดเก็บข้อมูลเพื่อให้ได้รายละเอียดเชิงลึกตามความต้องการของผู้ศึกษาวิจัย และเป็นเวทีการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบโจทย์งานวิจัย รวมถึงการระดมความคิดในการนำไปใช้ประโยชน์ เช่น การจัดเวทีกลุ่มย่อยผู้รู้เกี่ยวกับบุญคุณ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ความรู้ เป็นต้น รวมถึงการจัดเวทีกลุ่มย่อยเพื่อจัดทำรายงานผลการศึกษาวิจัย
- 3) การสืบค้นข้อมูล การสืบค้นเป็นวิธีการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่ได้มีการรวบรวมและจัดทำเป็นสารสนเทศเพื่อเผยแพร่ และเป็นหลักฐานอ้างอิง ซึ่งประกอบด้วย เอกสารงานวิจัย ความรู้และภูมิปัญญาชุมชน แหล่งข้อมูล ได้แก่ เอกสารทางวิชาการ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น
- 4) แบบสัมภาษณ์ เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการจัดเก็บข้อมูลปฐมภูมิ โดยการออกแบบแนวคำถามตามกรอบประเด็นเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อตอบโจทย์งานศึกษาวิจัย
- 5) การบันทึกภาพกิจกรรม เป็นเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อเป็นภาพประกอบเนื้อหา รายละเอียดที่นำเสนอให้เห็นชัดเจนและเป็นหลักฐานอ้างอิงประการหนึ่งในการศึกษาวิจัย
- 6) แบบบันทึกกิจกรรม เป็นแบบฟอร์มที่ออกแบบมาใช้ในการบันทึกผลการดำเนินกิจกรรมวิจัยรายการกิจกรรมหลังจากดำเนินการแล้วเสร็จ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเขียนรายงาน

3.3 กระบวนการดำเนินการวิจัย

ทีมวิจัยโครงการรูปแบบรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญกฐิน กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ได้ดำเนินการตามแผนงานการศึกษาวิจัยโดยมีกิจกรรมสำคัญ ดังนี้

3.3.1 การพัฒนาโจทย์วิจัย

23 กันยายน 2559 ประชุมพัฒนาโจทย์วิจัยครั้งที่ 1 ณ วัดทับทิมนิมิต ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ผู้เข้าร่วมจำนวน 10 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ 1 รูป ครูอาวุโส 1 ครู พัฒนาการอำเภอกาบเชิง 1 คน ผู้นำชาวบ้าน 4 คน นักพัฒนาอิสระ 1 คน และทีมงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ 2 คน

ปรีชา สังข์เพชร ผู้ประสานงาน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ได้แนะนำเกี่ยวกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เพื่อทำความรู้จักงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น โดยเน้นให้เห็นว่างานวิจัยเพื่อท้องถิ่น เป็นการสนับสนุนให้ชุมชนค้นหาคำตอบเพื่อแก้ปัญหาร่วมกัน โดยใช้ฐานความรู้และกลไกชุมชนเป็นสำคัญ จากนั้น ได้บอกกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการประชุมครั้งนี้ว่า เป็นการระดมความคิดและวิเคราะห์ปัญหาในเขตพื้นที่ชายแดนว่าเป็นอย่างไรบ้าง เราจะมีวิธีการจัดการแก้ปัญหายังไง จะใช้เครื่องมืองานวิจัยท้องถิ่นได้หรือไม่ อย่างไร จากการระดมความคิดในที่ประชุม พบว่า ชุมชนบ้านด่าน ตำบลบ้านด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประสบปัญหาหลายประการด้วยกัน ได้แก่ ปัญหาด้านความมั่นคง เช่น การประทุษร้ายกันตามแนวชายแดนไทย-กัมพูชาในอดีต ประชาชนถูกจับกุม กรณีการเข้าไปหาของป่า และอันตรายจากกับระเบิด ปัญหาด้านสังคม เช่น อาชญากรรมและยาเสพติด การมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อโรคภัย การดื่มเหล้าและทะเลาะวิวาท การขายซีดีเถื่อน สินค้าผิดกฎหมาย บ่อนการพนัน ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความกลัวหวาดระแวงซึ่งกันและกัน ปัญหาการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมกันของชุมชนในการแก้ไขปัญหา เนื่องจากชุมชนมีความซับซ้อนมากขึ้น เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนา

จากสภาพปัญหาข้างต้น ที่ประชุมเห็นพ้องกันว่า ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาเป็นปัญหาที่สำคัญและมีความซับซ้อน การสานสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนชายแดน จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือหลายฝ่าย หากจะดำเนินการศึกษาวิจัยควรมีพื้นที่วิจัยทั้งประเทศไทยและประเทศกัมพูชา เพราะอยู่ในพื้นที่ภูมิโนะเวศเดียวกัน มีสถานการณ์ปัญหาเกี่ยวโยงกัน ผู้ประสานงานศูนย์ประสานงานฯ ได้ให้คำแนะนำว่า พื้นที่ต้องวิเคราะห์ปัญหาและกำหนดประเด็นที่จะทำการศึกษาให้ชัดเจน และทั้งสองฝ่าย ไทยและกัมพูชาต้องมาปรึกษาหารือร่วมกัน

27 ตุลาคม 2559 ประชุมพัฒนาโจทย์วิจัยครั้งที่ 2 ณ วัดทับทิมนิมิต ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ผู้เข้าร่วม จำนวน 14 คน ประกอบด้วย พระสงฆ์ 1 คน ครูอาวุโส 1 คน นักพัฒนาชุมชน 1 คน ผู้นำและแกนนำชาวบ้าน 8 คน นักพัฒนาอิสระ 1 คนและทีมงานศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ 2 คน

เจ้าอธิการพิเชษฐ์ พิเชษฐ์ ได้ประสานงานกับตัวแทนชุมชน หน่วยงานราชการและศูนย์ประสานงานฯ พร้อมทั้งมอบหมายให้ตัวแทนชุมชนจัดเตรียมสถานที่ในการประชุม การจัดประชุมพัฒนาโจทย์ ครั้งที่ 2 ปรีชา สังข์เพชร ผู้ประสานงานศูนย์ฯ ได้ช่วยสรุปบทวนการประชุมครั้งที่ผ่านมาและแจ้งความคาดหวังการประชุม

ครั้งนี้ว่า ต้องได้ความชัดเจนเรื่องโจทย์วิจัย ทีมศึกษาวิจัย วัตถุประสงค์ ขอบเขตการศึกษา วิธีการศึกษา ขั้นตอน กระบวนการศึกษาและการเขียนโครงการวิจัย

ผลการประชุม ที่ประชุมมีข้อคิดเห็นว่า โจทย์วิจัยควรจะเป็นการค้นหา รูปแบบวัฒนธรรมที่เชื่อมความสัมพันธ์ เพราะประเด็นปัญหาสำคัญที่วิเคราะห์จากที่ประชุม คือ ปัญหาด้านสังคม เรื่องความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจกัน ส่วนปัญหาด้านความมั่นคงและเศรษฐกิจนั้น เป็นเรื่องยากที่ชุมชนจะดำเนินการ ดังนั้นถ้าจะฟื้นฟูความสัมพันธ์จริงๆน่าจะเข้าถึงวัฒนธรรมที่สะท้อนการกินอยู่และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สามารถขยายไปผลในเรื่องเศรษฐกิจได้ด้วย ซึ่งวัฒนธรรมประเพณีที่เคยทำร่วมกันมาแล้ว คือ แชนโขนตา เป็นกิจกรรมที่เชื่อมระหว่างรัฐต่อรัฐ แต่การเชื่อมความสัมพันธ์ในมิติประชาชนหรือประชาสังคมจะทำผ่านอะไร ที่ประชุมเสนอว่า “จุลกฐิน” เป็นวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจเพราะไม่มีใคร ทำแล้วและสามารถสื่อได้หลายอย่าง เช่น อาหารและเศรษฐกิจท้องถิ่น ความสามัคคีเพราะต้องมาร่วมกันทอผ้า ตัดเย็บ ย้อมสีผ้ากฐินให้เสร็จในวันเดียว เป็นการใช้ปัญญาในการทำงานร่วมกัน

จากนั้นได้มีการระดมความคิดเกี่ยวกับหน่วยงาน องค์กรและบุคคลที่จะมีส่วนร่วมในการเป็นทีมศึกษาวิจัยและที่ปรึกษา รวมถึงบทบาทภารกิจที่จะหนุนเสริมกระบวนการศึกษาวิจัย ซึ่งสรุปได้ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 บุคคล หน่วยงาน องค์กร และบทบาทการมีส่วนร่วม

บุคคล หน่วยงาน องค์กร	บทบาทการมีส่วนร่วม
ประเทศไทย	
1. ผู้นำ แกนนำชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน	1. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับบริบทประวัติศาสตร์ชุมชน ประเพณี วัฒนธรรมท้องถิ่น บุญกฐิน และภูมิปัญญาท้องถิ่น 2. ผู้นำประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การแต่งขัน 5 พานบายศรี ถวายพระ สอนการพับกรวย พับนก สาธิต การดำข้าว ฝัดข้าว ขนมห่มพื้นบ้าน 3. ร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้และดำเนินกิจกรรมศึกษาวิจัยทั้งในประเทศไทยและประเทศกัมพูชา
2. หน่วยงาน องค์กร - ที่ว่าการอำเภอกาบเชิง (นายอำเภอ ปลัดอำเภอ) - พัฒนาชุมชนอำเภอกาบเชิง - ด่านตรวจคนเข้าเมือง - หน่วยประสานงานพื้นที่ชายแดน	1. เป็นที่ปรึกษา ให้คำปรึกษา แนะนำเกี่ยวกับการดำเนินงานตามโครงการศึกษาวิจัย 2. อำนวยความสะดวกเรื่องการประสานงานและเอกสารการข้ามแดนไทย-กัมพูชา
ประเทศกัมพูชา	
1. ผู้นำ แกนนำชุมชน ผู้รู้ ปราชญ์ชาวบ้าน 1.1 พระวิสุทธีเมตตา (บุญสาหลวง) เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานีชัย /เจ้าอาวาสวัดปราสาทสำโรง	1) เป็นที่ปรึกษา ให้คำปรึกษาและอำนวยความสะดวกในการทำวิจัยในกัมพูชา เช่น การอนุเคราะห์สถานที่จัดประชุม ณ วัดปราสาทราชาสำโรง

บุคคล หน่วยงาน องค์กร	บทบาทการมีส่วนร่วม
1.2 พระโทฐฐีระ (รองเจ้าคณะจังหวัดรูปที่ 1 /รองเจ้าอาวาสวัดปราสาทสำโรง / เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี) 1.3 ชอย สมเ็ด /รื้อสุวรรน /ตีสุธิ (ครูโรงเรียนเอกชน) 1.4 ผู้นำทางศาสนา /พระสงฆ์	1) ประสานงานและเื้ออำนวยความสะดวกในการจัดกิจกรรมในพื้นที่ประเทศกัมพูชา 1) ประสานงานคนในชุมชน 2) ศึกษาและรวบรวมข้อมูล 3) ร่วมกิจกรรมศึกษาวิจัยทั้งในประเทศกัมพูชาและประเทศไทย 1) ร่วมกิจกรรมและเป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชนและบุญกฐิน
2. หน่วยงาน / องค์กร 2.1 ที่ว่าการอำเภอกรงสำโรง (นายอำเภอ) 2.2 กระทรวงธรรมการ	1) เป็นที่ปรึกษา ให้คำปรึกษา แนะนำและเื้ออำนวยความสะดวกในการดำเนินโครงการศึกษาวิจัย 1) เป็นที่ปรึกษา ให้คำปรึกษาการทำงานกับพระสงฆ์ในประเทศกัมพูชา 2) ให้ข้อมูลเกี่ยววัฒนธรรมประเพณี บุญกฐินประเทศกัมพูชา <u>หมายเหตุ</u> ติดต่อประสานงานในช่วงแรกเท่านั้น เนื่องจากทางอำเภอมีข้อเสนอให้ทางทีมวิจัยติดต่อประสานงานผ่านทางจังหวัด แต่ด้วยเหตุข้อขัดข้องในการประสานงานกับทางจังหวัดสุรินทร์ จึงไม่ได้ดำเนินการประสานการทำงานร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

สุดท้ายที่ประชุมได้ข้อสรุปร่วมกันว่า งานวิจัยครั้งนี้ คือ “การศึกษารูปแบบวัฒนธรรมความสัมพันธ์ชาติพันธุ์พนมดงรักพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จ.สุรินทร์” จากนั้น มอบหมายให้คณะทำงานที่เป็นทีมวิจัยยกร่างโครงการเพื่อนำเสนอในเวทีพิจารณากลับกรองโครงการต่อไป

3.3.2 การพิจารณากลับกรองโครงการ

28 พฤศจิกายน 2559 ทีมวิจัย จำนวน 3 คน ได้เข้าร่วมเวทีพิจารณากลับกรองโครงการ โดยมีผู้ทรงคุณวุฒิ สกว. ประกอบด้วย ดร.ปรีชา อุตระกุล ผศ.ดร.ชูศักดิ์ สุทธิสาและอุบล อยู่หว่า ณ ศูนย์ฝึกอบรม มลนิธิพัฒนาอีสาน ผลการนำเสนอ ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1) โจทย์การวิจัย ควรเกริ่นให้เห็นปัญหาและความสำคัญ ปัญหาที่เกิดขึ้นเื้อหรือไมเื้อต่อสันติสุขชายแดนอย่างไร เช่น ปัญหาอาชญากรรม แรงงาน ฯลฯ โดยการเพิ่มข้อมูลประวัติศาสตร์ การเปลี่ยนแปลง

ปัญหาจากภายนอกที่ส่งผลต่อความสัมพันธ์ ประเพณี วัฒนธรรม โจทย์วิจัยหรือปัญหาวิจัยที่อยากทำจริงๆ คืออะไร และควรหาประเด็นที่ชัดเจนในการทำ เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่กว้าง จะทำในมิติใด รวมทั้งควรทบทวนเอกสารงานวิจัยของอาจารย์บัญญัติ เพื่อให้เห็นว่ายังมีประเด็นอะไรที่ยังต้องเพิ่มเติมเข้ามา ควรให้คำนิยามคำว่า “สันติสุข” ในแบบฉบับของเราด้วยว่าหมายถึงอะไร

2) ระเบียบวิธีวิจัย ควรเขียนให้เห็นถึงการสร้างสันติสุขว่าทำอย่างไร ไปหาใคร วิธีการอย่างไร ซึ่งในกระบวนการวิจัยอาจจะต้องลงเขียนเพื่อค้นหาความรู้ว่าจะมีรูปแบบ วิธีการอย่างไร กระบวนการออกแบบงานวิจัย เน้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการวิจัยและมีส่วนร่วมในกระบวนการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพมากกว่าเชิงปริมาณและใช้เครื่องมือที่เหมาะสมในการเก็บข้อมูล

3) เป้าหมายของงานวิจัยคืออะไร ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมที่มีอยู่เดิมนั้นเข้าใจว่าเป็นอยู่อย่างไร ผลการวิจัยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เกิดนวัตกรรมหรือกลไกใหม่ๆอย่างไร และนำมาซึ่งสังคมสันติสุขได้อย่างไร ซึ่งสามารถยกระดับงานวิจัยสู่การพัฒนาโจทย์ชุดโครงการเพื่อเคลื่อนงานหรือขยายพื้นที่อื่นได้ในอนาคต ส่วนจุดเด่นของงาน คือ เป็นงานเชิงอุดมการณ์ ควรทำความเข้าใจถึงเป้าหมายร่วมกัน ซึ่งกลุ่มก่อนการจะต้องเข้าใจร่วมเพื่อขยายผลไปสู่กลุ่มอื่นๆต่อไป ทั้งนี้มีข้อที่ควรคำนึงถึงคือทัศนคติ อุดมคติเรื่องเชื้อชาติจะส่งผลต่อการทำงานของเรอย่างไร”

30 มกราคม 2560 เวทีประชุมพิจารณาปรับปรุงแก้ไขข้อเสนอโครงการวิจัย ผู้เข้าร่วมประชุมประกอบด้วย เจ้าหน้าที่และผู้ทรงคุณวุฒิ สกว. ทีมพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ ตัวแทนทีมวิจัยจำนวน 3 คน และตัวแทนโครงการวิจัยอีก 2 โครงการ

การพิจารณาปรับปรุงแก้ไขโครงการ เริ่มจากเจ้าหน้าที่ สกว. และผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ให้ทีมวิจัยทบทวนประเด็นหลักๆ 2 ประการ คือ หนึ่ง ภาพรวมความเป็นมา สถานการณ์ด้านวัฒนธรรมและความสัมพันธ์ที่ผ่านมาของทั้งสองประเทศเป็นอย่างไร มีปัญหาความเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างและความเปลี่ยนแปลงเหล่านั้นกระทบต่อวิถีชีวิตคนในชุมชนอย่างไร รวมถึงทบทวนความจำเป็นที่ต้องทำวิจัยนี้ สอง ทบทวนวัตถุประสงค์และปรับเปลี่ยนจากเพื่อการศึกษาปัจจัยเงื่อนไขที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม เป็น เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐิน

ผลการประชุม ได้ปรับเปลี่ยนหัวข้อวิจัยจาก “ศึกษารูปแบบวัฒนธรรมความสัมพันธ์ชาติพันธุ์พนมดงรักพื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จ.สุรินทร์” เป็น “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐิน กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงส่ำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทยกัมพูชา” หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ สกว. ได้ชี้แจงระเบียบการจัดการงบประมาณและเอกสารประกอบการจัดทำสัญญาโครงการให้ทางทีมวิจัยได้รับทราบ และให้ทีมวิจัยทำการปรับปรุงแก้ไขโครงการวิจัยนำเสนอต่อทาง สกว. ต่อไป

เวทีพิจารณากลับกรองโครงการ เป็นเวทีที่เป็นประโยชน์อย่างมาก ในแง่ของการสร้างการเรียนรู้และช่วยให้นักวิจัยชุมชนได้แง่คิดและมุมมองขยายเพิ่มมากขึ้น เกิดการวิเคราะห์ทบทวนแนวคิดและกำหนดประเด็นโจทย์วิจัยได้ชัดเจนมากขึ้น

3.3.3 กิจกรรมวิจัย

1) สร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและที่ปรึกษาไทย-กัมพูชา

การจัดเวทีประชุมสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างทีมวิจัยและที่ปรึกษาไทยและกัมพูชา เดิมที่กำหนดจัดประชุมร่วมกันที่ประเทศไทย 1 ครั้ง กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย นักวิจัยและที่ปรึกษาประเทศไทย จำนวน 29 คน นักวิจัยและที่ปรึกษาประเทศกัมพูชา จำนวน 5 คน เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจร่วมโครงการวิจัยในพื้นที่ แต่ไม่สามารถดำเนินการจัดประชุมได้ เนื่องจากประเทศกัมพูชาอยู่ในช่วงการเลือกตั้งท้องถิ่นทั่วประเทศ ทีมวิจัยจึงจัดกระบวนการ โดยจัดประชุมในประเทศไทย 1 ครั้ง เป็นการประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยร่วมกับนายอำเภอและเจ้าหน้าที่ส่วนราชการอำเภอคาบเชิง จัดประชุมที่ประเทศกัมพูชา 1 ครั้ง เป็นการประชุมชี้แจงทำความเข้าใจและกำหนดแนวทางการประสานความร่วมมือในการศึกษาวิจัยในพื้นที่ โดยประชุมร่วมกับนายอำเภอและส่วนราชการอำเภอกรุงสำโรง

วันที่ 24 พฤษภาคม 2560 จัดประชุมร่วมกับนายอำเภอคาบเชิงและส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง แต่ นายอำเภอติดภารกิจเร่งด่วนที่จังหวัด จึงมอบหมายให้ ว่าที่ร้อยตรีสกุล แสนมัน ปลัดฝ่ายบริหารงานปกครอง และนายอัศวิน พรหมมา ปลัดฝ่ายป้องกันฯ ประชุมร่วมกับคณะวิจัยแทน โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 9 คน ได้แก่ นักวิจัยไทย 5 คน ทีมพี่เลี้ยงศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 1 คน ผู้นำชุมชน 1 คน และส่วนราชการ 2 คน วัตถุประสงค์เพื่อชี้แจงรายละเอียดการโครงการวิจัยและประสานงานเกี่ยวกับการออกหนังสือลงนามโดย นายอำเภอคาบเชิงถึงนายอำเภอกรุงสำโรง เพื่อแจ้งและนัดหมายการประชุมร่วมกับนายอำเภอกรุงสำโรงกับ ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องที่ประเทศกัมพูชา ในวันที่ 30-31 พฤษภาคม 2560 ณ ที่ว่าการอำเภอกรุงสำโรง เพื่อชี้แจงรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย การวางแผนปฏิบัติการและรับฟังข้อเสนอแนะในการทำงานร่วมกัน ระหว่างนักวิจัยไทยและกัมพูชา

ผลการประชุมร่วมกับทางส่วนราชการ พบว่า ที่ผ่านมา ทางอำเภอคาบเชิงมีการจัดกิจกรรมสาน ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาหลายประการ เช่น กีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ ณ ประเทศไทย ประเพณีทอเลียบบอล พุดชอล เปตอง งานแห่เทียนพรรษา หรือการออกฐานจำหน่ายสินค้าหนึ่งตำบลหนึ่งผลิตภัณฑ์ (OTOP) ที่กรุง สำโรง เป็นต้น อีกทั้ง ส่วนราชการอำเภอคาบเชิงได้รับทราบรายละเอียดเกี่ยวกับโครงการวิจัย และอำนวยความสะดวกในการออกหนังสืออย่างเป็นทางการแจ้งทางนายอำเภอกรุงสำโรงเกี่ยวกับการขออนัดประชุมเพื่อ ชี้แจงโครงการวิจัย ในวันที่ 30-31 พฤษภาคม 2560

วันที่ 30-31 พฤษภาคม 2560. ช่วงเช้าวันที่ 30 พ.ค. ประชุมทีมวิจัยไทย-กัมพูชาที่วัดปราสาทสำโรง มีผู้เข้าร่วม จำนวน 11 คน คือ นักวิจัยไทย 3 คน นักวิจัยกัมพูชา 6 คน ล่ามจากประเทศไทย 1 คน และล่าม จากประเทศกัมพูชา 1 คน เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ เป้าหมายการทำวิจัย จากนั้นช่วงบ่าย ประชุมร่วมกับส่วนราชการอำเภอกรุงสำโรง มีผู้เข้าร่วม จำนวน 23 คน ได้แก่ ทีมวิจัยไทย 3 คน ทีมวิจัย กัมพูชา 6 คน ล่ามจากประเทศไทย 1 คน และล่ามจากประเทศกัมพูชา 1 คน นายอำเภอกรุงสำโรงและส่วน ราชการ จำนวน 12 คน กรอบประเด็นเนื้อหาเป็นการปรึกษาหารือเกี่ยวกับการประสานงานความร่วมมือการ ทำวิจัยในพื้นที่อำเภอกรุงสำโรง

เจ้าอธิการพิเชษฐ์ พิเชษฐ์ หัวหน้าโครงการวิจัย ได้เล่าความเป็นมา วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัยให้ ทางนายอำเภอและเจ้าหน้าที่ส่วนราชการกรุงสำโรงได้รับทราบ พร้อมรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจาก นายอำเภอและเจ้าหน้าที่ ผลการประชุม นายอำเภอและเจ้าหน้าที่ส่วนราชการเห็นชอบเกี่ยวกับโครงการ ศึกษาวิจัย โดยเฉพาะทางด้านขนบธรรมเนียมประเพณี (บุญกฐิน) แต่ขั้นตอนการประสานเสนอให้ทีมวิจัยไทย ประสานงานตั้งแต่ระดับจังหวัด ไปเรียงลงมายังระดับอำเภอและหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านศาสนาและ พิธีกรรมโดยตรง เพื่อให้หน่วยงานต้นสังกัดและผู้เกี่ยวข้องทราบโดยทั่วกันและยังเป็นการสร้างความรู้ ความ เข้าใจเกี่ยวกับบุญกฐินให้แก่คนรุ่นหลังหรือคนรุ่นใหม่ได้รับรู้ด้วย พร้อมทั้งให้จัดทำรายละเอียดเกี่ยวกับเนื้อหา วิธีการ ขั้นตอนการดำเนินงานและแผนปฏิบัติการให้ชัดเจนว่าจะดำเนินการเรื่องอะไร ช่วงเวลาไหนบ้าง

รวมทั้งให้มีการจัดทำเอกสารรายงานความก้าวหน้าและรายงานผลการวิจัย เพื่อเป็นหลักฐานและเป็นสิ่งที่เชื่อมสัมพันธ์อันดีของกัมพูชา-ไทย ทั้งนี้ให้จัดการเรื่องการประสานและทำความเข้าใจระหว่างทั้งสองฝ่าย (ไทย-กัมพูชา) ให้ชัดเจนก่อนดำเนินการ ทั้งในเรื่องการประชุมและการเก็บข้อมูล โดยที่ประชุมได้รับข้อเสนอเพื่อไปดำเนินการต่อไป

31 พฤษภาคม 2560 ภาคเช้าทีมวิจัยไทย-กัมพูชา ประชุมร่วมกับพระครูบุญสาละวต เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ผู้มีบทบาทสำคัญในการทำงานพัฒนาและอนุรักษ์ป่าช่องโกรกะเวือนในจังหวัดอุดรธานี จำนวน 18,261 เฮกตาร์ หรือ 113,218.2 ไร่ เพื่อชี้แจงเกี่ยวกับโครงการวิจัยและวางแผนการทำงานร่วมกัน ผู้เข้าร่วมฝ่ายประเทศไทย ประกอบด้วย นักวิจัยไทย 5 คน ที่ปรึกษา 1 คน ผู้อาวุโส / ผู้รู้ 4 คน พี่เลี้ยง 1 คน ฝ่ายกัมพูชา พระสงฆ์ 2 คน นักวิจัย 3 คน และนักวิชาการ 1 คน รวมทั้งหมด 20 คน ผลการพูดคุย 1) ทุกฝ่ายมีความเข้าใจเกี่ยวกับงานวิจัยที่จะดำเนินการร่วมกัน ทั้งเป้าหมาย วัตถุประสงค์และวิธีการดำเนินงาน 2) ได้แนวทางการศึกษาสำรวจและจัดเก็บข้อมูลชุมชน 3) การรับรู้เรื่องงานบุญประเพณีที่คล้ายคลึงกันของทั้งประเทศ ภาคบ่าย ทีมวิจัยฝ่ายไทยและกัมพูชา ได้ลงสำรวจพื้นที่ชุมชนบ้านเปาะสเบา กรุงสำโรง ตามคำบอกกล่าวของเจ้าหน้าที่อำเภอกรุงสำโรงว่าเป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่ยังคงดำรงและสืบทอดวัฒนธรรมดั้งเดิม เป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็งด้านวัฒนธรรม ซึ่งทางมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ได้เข้ามาศึกษาและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม

บทเรียนการประสานงานกับทางหน่วยงานราชการ (ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา) มีความเข้มงวดเรื่องสายงานบังคับบัญชาอย่างมาก ต้องดำเนินงานตามขั้นตอน ทำให้การดำเนินงานของโครงการเกิดความล่าช้า เพราะต้องรอหนังสือรับรองและสุดท้ายทางจังหวัดไม่รับรองให้กับทางทีมวิจัย อย่างไรก็ตาม ทีมวิจัยได้ปรับความคิดและกระบวนการทำงานที่เชื่อว่า “การทำงานในประเทศกัมพูชาให้สะดวกราบรื่นนั้นจะต้องเชื่อมประสานงานราชการ” แต่ในทางปฏิบัติไม่เป็นไปตามที่คิดไว้ แม้ว่า ทางนายอำเภอกรุงสำโรงจะพร้อมและยินดีให้ความร่วมมือ แต่ก็ต้องประสานงานผ่านทางจังหวัด ทีมวิจัยจึงปรับกระบวนการทำงาน โดยใช้พระสงฆ์และวัดเป็นฐานในการทำงานและเชื่อมประสาน

2) ประชุมชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมในพื้นที่ประเทศไทยและประเทศกัมพูชา ประชุมในประเทศไทย

25 เมษายน 2560 ประชุมทีมชี้แจงและสร้างความเข้าใจร่วมในพื้นที่ประเทศไทยกับผู้นำชุมชนทั้งทางการและไม่เป็นทางการ ณ วัดทับทิมนิมิต ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ เพื่อชี้แจงทำความเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายโครงการและการดำเนินงานร่วมกัน มีทีมวิจัย ผู้นำและแกนนำชุมชน เข้าร่วมประชุมจำนวน 35 คน ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 4 คน ผู้รู้ 5 คน ที่ปรึกษา 1 คน ชาวบ้าน 18 คน และทีมวิจัย 7 คน วิธีการดำเนินงาน หัวหน้าโครงการ เจ้าอธิการพิเชษฐ ได้ทำการติดต่อประสานงานกับตัวแทนชุมชนและชาวบ้าน เพื่อให้มาร่วมกิจกรรมในวันเวลาดังกล่าว ในช่วงการจัดประชุม หัวหน้าโครงการได้บอกเล่าเกี่ยวกับที่มาที่ไปของโครงการ วัตถุประสงค์ และผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้น จากนั้นได้ให้ผู้เข้าร่วมได้แลกเปลี่ยน ชักถาม และเสนอความคิดเห็นต่องานวิจัย ผลการประชุม ตัวแทนชุมชนได้รับรู้และเห็นชอบร่วมกันในการจัดทำวิจัย โดยการใช้งานบุญเป็นสื่อในการสร้างความเข้าใจร่วมกันของทั้งสองประเทศ รวมทั้งการพิจารณาคัดเลือกนักวิจัยเข้าร่วมอบรมการพัฒนาศักยภาพนักวิจัย เรื่องการออกแบบเครื่องมือ ในวันที่ 4-5 พฤษภาคม 2560 ณ ศูนย์ฝึกอบรมเนท มีเจ้าอธิการพิเชษฐ เกลียวเพียร นางสาวละไมย์ คำใบ นางพรสุดา อาจหาญ นางพรสงวน สมศรี และนางสาวณัฐกานต์ สิริสังข์ เข้าร่วมอบรมในครั้งนี้

ประชุมในประเทศกัมพูชา

3 พฤษภาคม 2560 ประชุมทีมชี้แจงและสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการวิจัยกับผู้นำชุมชนปราชญ์ชาวบ้านและพระสงฆ์ ณ วัดปราสาทสำโรง อำเภอกุสุมาลย์ จ.อุตรดิตถ์ ประเทศไทย มีผู้เข้าร่วมประชุมจำนวน 32 คน ประกอบด้วย ฝ่ายไทย (นักวิจัยไทย) จำนวน 4 คน ฝ่ายกัมพูชา (นักวิจัย) จำนวน 4 คน พระสงฆ์ 4 รูป ผู้รู้และชาวบ้าน 16 คน วิธีการดำเนินงาน เจ้าอธิการพิเชษฐ์ ได้ติดต่อประสานงานกับรองเจ้าอาวาส (เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุตรดิตถ์) วัดปราสาทราชาสำโรง เพื่อให้ช่วยประสานงานกับนักวิจัย ผู้รู้และชาวบ้านในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อเข้าร่วมประชุมรับฟังคำชี้แจงและทำความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นมาวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการวิจัย จากนั้นจัดประชุมเพื่อชี้แจงทำความเข้าใจ พร้อมทั้งเปิดอภิปรายแลกเปลี่ยน ในประเด็นการใช้บุญคุณเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ซึ่งพบว่า ในอดีตมีการดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้มาแล้ว หากมีการนำใช้งานบุญประเพณี โดยเฉพาะบุญคุณเชื่อมประสานน่าจะเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน จากนั้นได้คัดเลือกนักวิจัยเข้าร่วมอบรมพัฒนาศักยภาพนักวิจัยเรื่องการออกแบบเครื่องมือ ในวันที่ 4-5 พฤษภาคม 2560 ณ ศูนย์ฝึกอบรม มูลนิธิพัฒนาอีสาน จ.สุรินทร์ ประเทศไทย โดยมีนายชอยสมแอต นายริตสุวรรณ นายกิมิ นางสาวบินโกนงา จากนั้นได้แจ้งการเดินทางของนักวิจัยกัมพูชา เนื่องจากการเดินทางในกัมพูชาใช้ระบบการจ้างเหมารถเท่านั้น หากต่างคนต่างมาจะทำให้ค่าใช้จ่ายสูง ดังนั้นจึงขอความร่วมมือให้นักวิจัยเดินทางมาพร้อมกันที่ด่านช่องจอมเพื่อเดินทางพร้อมกับนักวิจัยไทย ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน 1) การสื่อสารทางภาษา คำศัพท์ทางวิชาการบางคำไม่สามารถทำความเข้าใจได้ 2) เวลาว่างไม่ตรงกัน เนื่องจากทีมวิจัยกัมพูชา ส่วนใหญ่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐ ที่รู้จักกันเป็นการส่วนตัว และได้ชักชวนมาทำงานวิจัยร่วมกัน แต่เนื่องด้วยมีปัญหาด้านการประสานงาน หน่วยงานภาครัฐ(ประเทศไทย) ไม่สามารถรับรองนักวิจัยไทยได้ จึงทำให้ไม่สามารถเชื่อมประสานและหนุนเสริมการทำงานร่วมกันในฐานะหน่วยงานองค์กรในพื้นที่ตามวันเวลาทำงานปกติได้ ทางแก้ไขได้ประสานงานกับล่ามและนักวิชาการทั้งทางฝ่ายไทยและกัมพูชาให้มาช่วยในการแปลภาษา ซึ่งทำให้มีความเข้าใจและคล่องตัวมากขึ้นในการสื่อสารการเรียนรู้ร่วมกัน ในแง่ของช่วงเวลา ได้กำหนดใช้ช่วงวันเสาร์ อาทิตย์ในการจัดกิจกรรมในพื้นที่ประเทศกัมพูชา 3) กรอบความคิดและความเข้าใจเรื่องงานวิจัย ทีมวิจัยกัมพูชาไม่เคยเรียนรู้เรื่องงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จึงไม่ค่อยเข้าใจกระบวนการทำงานที่เน้นการสร้างการมีส่วนร่วมและการเรียนรู้ร่วมกันของทุกภาคส่วน การแสดงความคิดเห็นจึงมีค่อนข้างจำกัด อีกทั้งติดขัดเรื่องการเชื่อมประสานหน่วยงานราชการในประเทศกัมพูชา จึงทำให้โอกาสการมีส่วนร่วมลดน้อยลง

3) ประชุมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลในพื้นที่

หลังจากทีมวิจัยไทย-กัมพูชาได้เข้าอบรมพัฒนาศักยภาพการออกแบบเครื่องมือ ในวันที่ 4-5 พฤษภาคม 2560 ซึ่งจัดโดยศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ มีนักวิจัย/ที่ปรึกษา ฝ่ายไทยจำนวน 4 คนและฝ่ายกัมพูชา จำนวน 3 คน ผลจากการอบรมทีมวิจัยได้เรียนรู้เกี่ยวกับการเตรียมประเด็นเนื้อหาและเครื่องมือการเก็บข้อมูล พร้อมทั้งจัดทำตารางการจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยข้อจำกัดเรื่องเวลาและการสื่อสารด้านภาษา กรณีนักวิจัยกัมพูชา ทำให้ไม่สามารถเตรียมเนื้อหาได้ครบทุกประเด็น แม้ว่าจะให้ล่ามมาช่วยดำเนินการแต่เนื่องด้วยมีศัพท์เฉพาะบางคำที่ล่ามไม่สามารถแปลเป็น

ภาษากัมพูชาได้ จึงเป็นปัญหาระหว่างการจัดระดมความคิดและหาข้อสรุปร่วมกัน จากปัญหาดังกล่าว ทีมวิจัย จึงได้จัดประชุมเพื่อดำเนินการต่อเนื่องเพิ่มเติมอีก 2 ครั้ง ดังนี้

23 พฤษภาคม 2560 ประชุมทีมวิจัยไทย-กัมพูชา ณ วัดทับทิมนิมิต ผู้เข้าร่วม ประกอบด้วย ฝ่ายไทย นักวิจัย 7 คน ที่ปรึกษา 1 คน ผู้รู้และผู้นำชุมชน 8 คน ฝ่ายกัมพูชา นักวิจัย 5 คน รวมจำนวน 21 คน วัตถุประสงค์ เพื่อทบทวนและตรวจสอบเครื่องมือการจัดเก็บข้อมูลว่า ครบสมบูรณ์แล้วหรือไม่ อย่างไร ที่ประชุมได้เสนอแนะเพิ่มเติมประเด็นในส่วนบริบทชุมชน สถานการณ์ไทย-กัมพูชา คือ ตำบลด่าน กรุงสำโรงมี พื้นที่ และอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ไหนบ้าง ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอ จังหวัดกัมพูชากี่กิโลเมตร ส่วนประเด็นระบบ เครือญาติ อำเภอกาบเชิงมีวัฒนธรรมประเพณีอะไรในรอบ 12 เดือน มีวิธีการทำอย่างไร มีคุณค่าอย่างไร (จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม) มีความสัมพันธ์เชิงการค้าเป็นเป็นอย่างไร เริ่ม มีมาตั้งแต่เมื่อไหร่ ความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมเป็นอย่างไร มีข้อดีข้อจำกัดอย่างไร ส่วนประเด็นผู้นำและ ประชาชนชุมชน มีผู้รู้ในชุมชนมีหรือไม่ เป็นใครบ้าง แต่ละคนมีภูมิความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องอะไร และจัดทำ แบบสัมภาษณ์เป็น 2 ชุด คือ ชุดสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์ และหน่วยงานราชการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง จากนั้น มอบหมายให้ทีมวิจัยออกแบบเครื่องมือจัดเก็บข้อมูล (แบบสัมภาษณ์) เพื่อนำเสนอในเวทีประชุมครั้งต่อไป

8 มิถุนายน 2560 ประชุมทีมวิจัยฝ่ายไทย จำนวน 7 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย 5 คน พี่เลี้ยง 2 คน ณ วัดทับทิมนิมิต ต.ด่าน อ.กาบเชิง วัดวัตถุประสงค์เพื่อพิจารณาแบบสัมภาษณ์ที่ได้มอบหมายให้กับทางทีมวิจัย ได้ออกแบบและมานำเสนอ ผลที่ประชุมได้เสนอแนะให้เพิ่มเติมในส่วนคำชี้แจงให้ชัดเจน รวมทั้งการแบ่ง บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เช่น บทบาทการประสานงาน การเขียนรายงาน การเงินบัญชี การบันทึก ข้อมูลและการบริหารจัดการโครงการ เป็นต้น ผลจากการประชุมทำให้ทีมวิจัยทราบประเด็นการจัดเก็บข้อมูล เข้าใจบทบาทของตนเอง รวมทั้งได้สะท้อนประเด็นการสื่อสารระหว่างทีมงานผ่านกลุ่มสื่อออนไลน์ยังมีน้อยอยู่ หากมีการสื่อสารความเคลื่อนไหวการทำงานเป็นระยะจะทำให้การเกิดพลังในการทำงานร่วมกันมากยิ่งขึ้น

กรอบประเด็นสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน /ผู้ทรงคุณวุฒิ / ประชาชนชาวบ้าน/พระสงฆ์

ส่วนที่ 1 บริบทชุมชน

1. ที่ตั้ง /อาณาเขต

1.1 ที่ตั้ง

- ชุมชนตั้งอยู่ที่ไหน
- มีระยะห่างจากอำเภอกี่กิโลเมตร
- มีระยะห่างจากจังหวัดกี่กิโลเมตร

1.2 อาณาเขตติดต่อ

- มีอาณาเขตติดต่อกับพื้นที่ไหนบ้าง
- มีเนื้อที่ทั้งหมดกี่ตารางกิโลเมตร หรือกี่ไร่

2. ความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชน

2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

- สภาพของชุมชนในอดีตเป็นอย่างไร
- คนในชุมชนโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่เมื่อปีไหน
- อพยพโยกย้ายมาจากที่ไหนบ้าง
- ทำไมจึงอพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนี้
- ครอบครัวที่อพยพเข้าอาศัยอยู่ช่วงแรก มีกี่ครอบครัว
- มีครอบครัวไหนบ้าง หัวหน้าครอบครัวชื่อ-นามสกุลอะไรบ้าง
- สภาพความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตเป็นอย่างไร
- มีปัญหาหรือไม่ อย่างไร
- ทางราชการประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเมื่อปีพ.ศ. อะไร
- ใครเป็นผู้ใหญ่บ้านคนแรก
- สภาพของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร(การตั้งบ้านเรือน / ชีวิตความเป็นอยู่ / สภาพพื้นที่)
- ทางราชการยกสถานะเป็นตำบลเมื่อปีไหน มีหมู่บ้านในเขตการปกครองกี่หมู่บ้าน
- ใครเป็นกำนันคนแรก
- ปัจจุบันเป็นใคร
- มีหมู่บ้านในเขตการปกครองกี่หมู่บ้าน
- มีจำนวนครัวเรือนกี่ครัวเรือน
- มีประชากรกี่คน ชายกี่คน หญิงกี่คน

3. ด้านเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจในอดีต

- ในอดีตคนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตและทำมาหากินอย่างไร
- รายได้หลักมาจากไหน มีรายได้เฉลี่ยปีละเท่าไร
- พืชเศรษฐกิจหลักคืออะไร
- มีรายจ่ายทางด้านไหนบ้าง เฉลี่ยปีละเท่าไร
- มีหนี้สินหรือไม่
- (ถ้ามี) หนี้สินเรื่องอะไร จำนวนหนี้สินเท่าไร (โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน)
- ชุมชนมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจอะไรบ้าง
- ชุมชนมีวิธีการในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจอย่างไร
- ผลการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร
- มีหน่วยงาน/องค์กรใดบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้อง / ช่วยเหลือ ผลเป็นอย่างไร

สภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน

- ปัจจุบันคนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพอะไร
- ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ (ใหม่) ตั้งแต่ปีไหน เพราะอะไร
- รายได้หลักมาจากไหนบ้าง (ภาคเกษตร/นอกภาคเกษตร) เฉลี่ยครัวเรือนละเท่าไร
- รายจ่ายของครัวเรือนมีด้านใดบ้าง (ค่าเล่าเรียนลูก ภาษีสังคม อุปโภค บริโภค ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย)

เฉลี่ยครัวเรือนละเท่าไร

- คนในชุมชนมีหนี้สินอะไรบ้าง เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่าไร

- มูลเหตุของการเป็นหนี้ เพราะเหตุใด
- แหล่งเงินกู้มีที่ไหนบ้าง อัตราดอกเบี้ยเท่าไร
- คุณภาพชีวิตในอดีต-ปัจจุบันแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เพราะเหตุใด

4. ระบบเครือข่าย

- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นลักษณะอย่างไร
- รูปแบบและระบบความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันอย่างไร (จัดทำผังเครือข่าย)

5. ด้านวัฒนธรรม

- ชุมชนมีความเชื่อในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร
- ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนในรอบ 1 ปีมีอะไรบ้าง

ขนบธรรมเนียม ประเพณี / วัฒนธรรมชุมชน	ความเชื่อ / ความสำคัญ	วิธีการ /ขั้นตอน การปฏิบัติ	ผลต่อชุมชน	คุณค่า

6. ผู้นำชุมชน / ผู้รู้ / ปราชญ์ชาวบ้าน

- ผู้นำชุมชน (ทางการ) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีใครบ้าง
- ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน (ปัจจุบัน) มีใครบ้าง มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องอะไร สถานภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร

ผู้รู้ / ปราชญ์ชาวบ้าน	ความรู้/ความเชี่ยวชาญ	สถานภาพปัจจุบัน

7. กลุ่ม /องค์กร

- ชุมชนมีกลุ่มองค์กรใดบ้าง
- แต่ละกลุ่มองค์กรก่อตั้งเมื่อปีไหน
- ใครเป็นผู้ริเริ่มและก่อตั้ง
- มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่ออะไร
- ประธานคนแรกชื่ออะไร และปัจจุบันชื่ออะไร
- มีสมาชิกในช่วงเริ่มต้นเท่าไรและสมาชิกปัจจุบันจำนวนเท่าไร
- การดำเนินงานในปัจจุบันเป็นอย่างไร (กิจกรรม, กองทุน, ฯลฯ)
- ความสำเร็จที่ภาคภูมิใจมีเรื่องอะไรบ้าง
- บทเรียนสำคัญในการดำเนินการมีอะไรบ้าง

8. ด้านการศึกษา

- การศึกษาของชุมชนในอดีตเป็นอย่างไร (รูปแบบ/วิธีการ)
- แหล่งศึกษาเรียนรู้ของคนในชุมชนมีที่ไหนบ้าง
- ปัจจุบันรูปแบบและวิธีการศึกษาของชุมชนเป็นอย่างไร มีกี่รูปแบบ
- แหล่งเรียนรู้ / สถานที่ศึกษามีที่ไหนบ้าง
- ระดับการศึกษาของคนในชุมชนเป็นอย่างไร

9. ด้านสาธารณสุข

- ในอดีตระบบสุขภาพของชุมชนอย่างไร
- ปัจจุบันระบบสุขภาพชุมชนเป็นอย่างไร
- สถานที่ให้บริการด้านสุขภาพมีที่ไหนบ้าง
- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบสุขภาพชุมชนมีอะไรบ้าง (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม)

10. ด้านสาธารณูปโภค

- ด้านสาธารณูปโภคในอดีตเป็นอย่างไร
- ชุมชนมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค (ถนน ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ) ในช่วงปีไหน
- ปัจจุบันด้านสาธารณูปโภคของชุมชนมีอะไรบ้าง

11. ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

- ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอะไรบ้าง (ดิน น้ำ ป่าไม้)
- จำนวน ขนาดพื้นที่ของทรัพยากรธรรมชาติแต่ละประเภทเป็นอย่างไร
- มีการใช้ประโยชน์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างไรบ้าง (ที่ดิน น้ำ ป่าไม้)
- ปัญหาด้านทรัพยากรธรรมชาติ/สิ่งแวดล้อมมีหรือไม่ อย่างไร (ดิน น้ำ ป่าไม้)

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา

1. ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน/ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน)

- ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาในอดีตเป็นอย่างไร
 - ความสัมพันธ์ทางสังคม(เครือญาติ)
 - ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ(การค้า)
 - ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมประเพณี
- ปัจจุบันรูปแบบความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเป็นอย่างไร (ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม)
- มีข้อดี ข้อจำกัดอย่างไร

2. ความสัมพันธ์แบบทางการ (สัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐ)

- ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
- ปัจจุบันรูปแบบความสัมพันธ์เป็นอย่างไร
- กิจกรรมหลักๆในการเชื่อมความสัมพันธ์มีอะไรบ้าง เป้าหมาย/วัตถุประสงค์เพื่ออะไร มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานอย่างไร มีหน่วยงานไหนบ้างที่เกี่ยวข้อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นอะไร (สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม)
- มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาอะไรบ้าง

ส่วนที่ 3 บุญกฐิน

1. ความเป็นมาของบุญกฐิน

- บุญกฐินมีความเป็นมาอย่างไร
- ในอดีตรูปแบบการทำบุญกฐินทำอย่างไร

2. ความเชื่อ

- ชุมชนมีความเชื่อเรื่องบุญกฐินอย่างไร

3. ประเภทของบุญกฐิน

- บุญกฐินมีกี่ประเภท
- แต่ละประเภทมีความเป็นมาอย่างไร (ความเป็นมา/ความเชื่อของบุญกฐินแต่ละประเภท)
- มีรูปแบบ/วิธีการปฏิบัติอย่างไร

4. คุณค่าของบุญกฐิน

- บุญกฐินมีคุณค่าต่อชุมชนอย่างไร (ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ)

กรอบประเด็นสัมภาษณ์หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ส่วนที่ 1 การสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

- หน่วยงานที่มีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา มีหน่วยงานในบ้าง
- แต่ละหน่วยงานมีบทบาทสำคัญอย่างไร
- การสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาที่ผ่านมา มีลักษณะใด
- มีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อะไรบ้าง

กิจกรรมอะไร	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

- กิจกรรมที่ทางหน่วยงานไทยไปร่วมที่ประเทศกัมพูชา มีอะไรบ้าง

ส่วนที่ 2 ปัจจัยหนุนเสริมและปัญหาอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

- ปัจจัยหนุนเสริมที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์มีอะไรบ้าง
- ปัญหาอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาที่ผ่านมา มีอะไรบ้าง
- มีวิธีการแก้ไขปัญหามาได้อย่างไร

ส่วนที่ 3 ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ผ่านมา

- 3.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม
- 3.2 ด้านวัฒนธรรม
- 3.3 ด้านเศรษฐกิจ

บทเรียนการออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูล เป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างทีมวิจัยกับทีมพี่เลี้ยงและที่ปรึกษา แต่ด้วยข้อจำกัดด้านการสื่อสารทางภาษาระหว่างนักวิจัยไทยกับนักวิจัยกัมพูชา จึงทำให้เกิดความล่าช้า เพราะต้องใช้เวลาสร้างความเข้าใจในการออกแบบเครื่องมือร่วมกัน อย่างไรก็ตาม ผลที่เกิดขึ้นคือ เกิดความสัมพันธ์ที่ดีแบบพี่น้องของนักวิจัยทั้งสองประเทศ

ตารางที่ 2 ออกแบบการจัดเก็บข้อมูล

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
1.บริบทชุมชน / สถานการณ์ไทย-กัมพูชา	1.1 ด้านสังคม 1) ที่ตั้ง /อาณาเขต	เอกสารทางราชการ	แบบสัมภาษณ์	การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร	อำเภอทาบเชิงและกรุงสํารังมีที่ตั้งและอาณาเขตเป็นอย่างไร?	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	2) ความเป็นมา	-เอกสารทางราชการ -ผู้นำชุมชน / ประชาชนชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร -ประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน/ประชาชนชาวบ้าน	-ชุมชนอำเภอทาบเชิงและกรุงสํารังมีความเป็นมาอย่างไร?	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	3) ระบบเครือญาติ	ผู้นำชุมชน /ผู้อาวุโส / ประชาชนชาวบ้าน	ประชุมกลุ่มย่อย	-ประชุมกลุ่มย่อยผู้นำชุมชน/ประชาชนชาวบ้าน	-ในอำเภอทาบเชิงมีระบบเครือญาติเป็นอย่างไร? ลักษณะความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันอย่างไร -อำเภอทาบเชิงมีวัฒนธรรมประเพณีอะไรในรอบ 12 เดือน มีวิธีการทำอย่างไร? มีคุณค่าอย่างไร (จิตใจ สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมอย่างไร) -มีความสัมพันธ์เชิงการค้าเป็นเป็นอย่างไร เริ่ม มีมาตั้งแต่เมื่อไหร่? -ความสัมพันธ์ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรมเป็นอย่างไร มีข้อดีข้อจำกัด	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
					อย่างไร?	
	4) ผู้นำ/ปราชญ์	เอกสารแผนพัฒนาชุมชนตำบล		-การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร	ชุมชนมีปราชญ์ชุมชนด้านใดบ้าง จำนวนกี่คน	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	5) กลุ่มองค์กร	เอกสารแผนพัฒนาชุมชนตำบล		-การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร	ชุมชนมีกลุ่มองค์กรด้านใดบ้าง ทำงานประเด็นใด	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	6) การศึกษา	เอกสารแผนพัฒนาชุมชนตำบล		-การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร		ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	7) สุขภาพ	เอกสารรายงานผลการดำเนินงาน รพ.สต. ตำบล		-การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร		ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	8) สาธารณูปโภค	เอกสารแผนพัฒนาชุมชนตำบล		-การสืบค้นข้อมูลจากเอกสาร		ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	1.2 ด้านเศรษฐกิจ					
	1) อาชีพ	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-อาชีพในชุมชนมีอะไรบ้าง -ภาคเกษตรกรรมมีอะไรบ้าง -นอกภาคเกษตรมีอะไรบ้าง	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	รายได้	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-มีรายได้จากภาคเกษตรที่เกิดจากการปลูกพืชผักผลไม้และเลี้ยงสัตว์ ปีละเท่าไร	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
					-มีรายได้นอกภาคเกษตรที่เกิดจากการค้าขาย จักสาน ทอผ้า รับจ้างทั้งในและนอกพื้นที่ปะทะเท่าไร	
	รายจ่าย	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-มีรายจ่ายจากการลงทุนภาคการเกษตรด้านการเลี้ยงสัตว์และปลูกพืชผักผลไม้เป็นอย่างไร -มีรายจ่ายครัวเรือนด้านใดบ้าง (ค่าเล่าเรียนลูก ภาษีสังคม อุปโภค บริโภค ค่าใช้จ่ายฟุ่มเฟือย)	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	หนี้สิน	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-มีหนี้สินอะไรบ้าง -แหล่งกู้ยืม จากที่ไหน?	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	1.3 วัฒนธรรมประเพณี 1) ความเชื่อ	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีในรอบ 12 เดือนอะไรบ้าง เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอย่างไร / เกี่ยวข้องกับการกินอยู่อย่างไร / เกี่ยวข้องกับการแต่งกายอย่างไร / เกี่ยวข้องกับวิถีการผลิต อย่างไร และเกี่ยวข้องกับสุขภาพอย่างไร?	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	2) ประเพณี	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-ชุมชนมีวัฒนธรรมประเพณีในรอบ 12 เดือนเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตอย่างไร (การกิน	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
					อยู่ การแต่งกายอย่างไร) /เกี่ยวข้องกับวิถีการผลิต /สุขภาพอย่างไร? -วัฒนธรรมประเพณีทั่วไปมีอะไรบ้าง -วัฒนธรรมประเพณีเฉพาะมีอะไรบ้าง	
	3) วัฒนธรรม	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-ชุมชนมีวัฒนธรรมในรอบ 12 เดือน อะไรบ้าง เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตการกินอยู่ การแต่งกาย วิถีการผลิต และสุขภาพอย่างไร? -ประเพณีทั่วไปมีอะไรบ้าง -ประเพณีเฉพาะมีอะไรบ้าง -วัฒนธรรมด้านภาษาเป็นอย่างไร	
	4) ภูมิปัญญา	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-มีภูมิปัญญาด้านงานช่างอะไรบ้าง -มีภูมิปัญญาด้านงานจักสานอะไร -มีภูมิปัญญาด้านสมุนไพรอะไรบ้าง	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	5) คนตรีชาวบ้าน	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ชาวบ้าน	-แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-ในชุมชนมีคนตรีพื้นบ้านอะไรบ้าง -ดนตรีที่ใช้ในบุญกฐินมีอะไรบ้าง	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
2. รูปแบบ ความสัมพันธ์	2.1 ทางกร 2.1.1 แบบรัฐต่อรัฐ	-นายอำเภอทาบเชิง และกรงำโรง -ด้านตรวจคนเข้าเมือง (ตม.)	แบบสัมภาษณ์	การสัมภาษณ์	-รูปแบบความสัมพันธ์อดีต-ปัจจุบันเป็น อย่างไร -มีกิจกรรมอะไรบ้าง -รูปแบบเป็นอย่างไร	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
					-เริ่มทำตั้งแต่ปีไหน? มีใครมาร่วม -ผลเป็นอย่างไร -มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอะไร	
	2.2 ไม่เป็นทางการ					
	2.2.1 เครือญาติ 2.2.2 เกลือ/เพื่อน 2.2.3 งานบุญร่วมกัน 2.2.4 ค้าขายร่วมกัน	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ปราชญ์ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	การประชุมกลุ่ม ย่อย		ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
3.ปัจจัย สนับสนุน / อุปสรรคต่อ ความสัมพันธ์ ของคนใน ชุมชน ชายแดนไทย- กัมพูชา	-นโยบายชายแดนทั้ง 2 ประเทศ -ชาติพันธุ์เดียวกัน -ศาสนา ภาษาและ วัฒนธรรมเดียวกัน	ผู้นำชุมชน / ผู้อาวุโส/ ปราชญ์ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	การประชุมกลุ่ม ย่อย		ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
4.บุญกฐิน	4.1 ความเป็นมาของ บุญกฐิน	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-บุญกฐินมีความเป็นมาอย่างไร -บุญกฐินเกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อไหร่ -บุญกฐินในไทย-กัมพูชา มีมาตั้งแต่ เมื่อไหร่ -ทำไมถึงทำบุญกฐิน	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
					-บุญกฐินมีความสำคัญอย่างไร -ทำกี่วัน /วันไหน? -ต้องเตรียมการอย่างไร -สถานที่ตั้งองค์กฐินอยู่ที่ไหน?	
	4.2 ความเชื่อ/ความศรัทธา -ความเชื่อทางศาสนา -ความเชื่อในเรื่องการดำเนินชีวิต -ความเชื่อของบรรพบุรุษ -ความเชื่อในเรื่องอาหารและทรัพยากร	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-ทำบุญกฐินแล้วได้อะไร /เกิดอะไรขึ้น -ทำบุญกฐินแล้วตนเองและครอบครัวจะมีความสุขอย่างไร -ถ้าไม่ทำบุญกฐินแล้วจะเกิดอะไรขึ้น -การแต่งกายในบุญกฐินที่เหมาะสมเป็นอย่างไร? -มีความเชื่ออย่างไรในการทำบุญกฐิน ถ้าทำแบบส่วนตัวเป็นอย่างไรและส่วนรวมเป็นอย่างไร แตกต่างกันอย่างไร -คนส่วนใหญ่คิดว่าการทำบุญกฐินเป็นงานบุญที่ยิ่งใหญ่ ได้บุญมากเพราะเหตุใด -บุญกฐินเป็นการทำต่อๆกันมาหรือไม่อย่างไร? -เหตุใดถึงทำบุญกฐินได้ปีละครั้ง -เหตุใดวัดสามารถรับกฐินได้เพียง 1 ครั้งต่อปี	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	4.3 ประเภทบุญกฐิน	-พระสงฆ์	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-บุญกฐินมีกี่ประเภท	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
		-ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน			-แต่ละประเภทแตกต่างกันอย่างไร -ทำอะไร -ใครเป็นคนทำ -ทำแล้วได้อะไร -ทำไปเพื่ออะไร	
	4.3.1 กฐินราษฎร์	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	กฐินราษฎร์มีความเป็นมาอย่างไร? -จุลกฐิน กฐินสามัคคี กฐินโจร กฐินส่วนบุคคลคืออะไร? -มีลักษณะอย่างไร? -ทำอะไร -แตกต่างจากกฐินประเภทอื่นอย่างไร? -ใครเป็นคนทำ -ทำแล้วได้อะไร -ทำไปเพื่ออะไร -รูปแบบกฐินเป็นอย่างไร? -องค์ประกอบกฐินมีอะไรบ้าง? -มีกระบวนการทำอย่างไร -มีวิธีการและกระบวนการทำอย่างไร	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	1) จุลกฐิน	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-จุลกฐินมีความเป็นมาอย่างไร? -จุลกฐินคืออะไร -จุลกฐินมีลักษณะอย่างไร?	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
		-นักวิชาการ -ชาวบ้าน			-จุลกฐินทำอะไร -จุลกฐินแตกต่างจากกฐินประเภทอื่นอย่างไร? -ใครเป็นคนทำจุลกฐิน -ทำจุลกฐินไปเพื่ออะไร แล้วได้อะไร -รูปแบบกฐินเป็นอย่างไร? -องค์ประกอบกฐินมีอะไรบ้าง? -มีกระบวนการทำอย่างไร -คุณค่าของการทำจุลกฐินเป็นอย่างไร	
	2) กฐินสามัคคี	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-กฐินสามัคคีมีความเป็นมาอย่างไร? -กฐินสามัคคีคืออะไร -กฐินสามัคคีมีลักษณะอย่างไร? -กฐินสามัคคีทำอะไร -กฐินสามัคคีแตกต่างจากกฐินประเภทอื่นอย่างไร? -ใครเป็นคนทำกฐินสามัคคี -ทำกฐินสามัคคีไปเพื่ออะไร แล้วได้อะไร -รูปแบบกฐินสามัคคีเป็นอย่างไร? -องค์ประกอบกฐินสามัคคีมีอะไรบ้าง? -มีกระบวนการทำอย่างไร -คุณค่าของการทำกฐินสามัคคีเป็นอย่างไร	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
	3) กฐินโจร	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-กฐินโจรมีความเป็นมาอย่างไร? -กฐินโจรคืออะไร -กฐินโจรมีลักษณะอย่างไร? -กฐินโจรทำอะไร -กฐินโจรแตกต่างจากกฐินประเภทอื่นอย่างไร? -ใครเป็นคนทำกฐินโจร -ทำกฐินโจรไปเพื่ออะไร แล้วได้อะไร -รูปแบบกฐินโจรเป็นอย่างไร? -องค์ประกอบกฐินโจรมีอะไรบ้าง? -มีกระบวนการทำอย่างไร -คุณค่าของการทำกฐินโจรเป็นอย่างไร	
	4) กฐินส่วนบุคคล	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-กฐินส่วนบุคคลมีความเป็นมาอย่างไร? -กฐินส่วนบุคคลคืออะไร -กฐินส่วนบุคคลมีลักษณะอย่างไร? -กฐินส่วนบุคคลทำอะไร -กฐินส่วนบุคคลแตกต่างจากกฐินประเภทอื่นอย่างไร? -ใครเป็นคนทำกฐินส่วนบุคคล -ทำกฐินส่วนบุคคลไปเพื่ออะไร แล้วได้อะไร	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
					-รูปแบบกฐินส่วนบุคคลเป็นอย่างไร? -องค์ประกอบกฐินส่วนบุคคลมีอะไรบ้าง? -มีกระบวนการทำอย่างไร -คุณค่าของการทำกฐินส่วนบุคคลเป็นอย่างไร	
	4.3.2 กฐินหลวง	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-กฐินหลวงมีความเป็นมาอย่างไร -กฐินหลวงคืออะไร? -กฐินหลวงมีลักษณะอย่างไร? -องค์ประกอบกฐินหลวงมีอะไรบ้าง? -กฐินหลวงแตกต่างจากกฐินประเภทอื่นอย่างไร? -ใครเป็นคนทำกฐินหลวง -กฐินหลวงทำไปเพื่ออะไร ทำแล้วได้อะไร -รูปแบบกฐินหลวงเป็นอย่างไร? -มีกระบวนการทำอย่างไร	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา
	4.4 คุณค่าของบุญกฐิน 4.4.1 คุณค่าทางจิตใจ	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	-ทำกฐินแล้วรู้สึกอย่างไร -คุณค่าของกฐินคืออะไร -สาเหตุที่ทำให้คนออกมาร่วมทำบุญกฐินคืออะไร -ทำบุญกฐินแล้วจะได้ขึ้นสวรรค์จริงหรือไม่อย่างไร?	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

ประเด็นหลัก	ข้อมูลที่ต้องเก็บ	แหล่งข้อมูล	เครื่องมือการเก็บข้อมูล	วิธีการเก็บข้อมูล	ประเด็นคำถาม	ผู้รับผิดชอบ
	4.4.2 ภูมิปัญญา/ความศรัทธา	-พระสงฆ์ -ปราชญ์ -ผู้นำชุมชน -นักวิชาการ -ชาวบ้าน	แบบสัมภาษณ์	-ประชุมกลุ่มย่อย	ทำบุญกฐินแล้วรู้สึกอึดอัดใจเป็นเพราะเหตุใด	ทีมวิจัยไทย/กัมพูชา

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ประเทศไทย

การศึกษาข้อมูลมือสอง

คณะวิจัยไทย จำนวน 5 คน ได้ทำการศึกษาข้อมูลสองในส่วนบริบทชุมชน แนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งต่างๆ คือ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลเกษตรถาวร โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลด่าน องค์การบริหารส่วนตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง ห้องสมุดมหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ และวัดปราสาทสำโรง กรุงสำโรง เป็นต้น ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องบุญประเพณี บุญกุศล บริบทสังคม ทนทางสังคม ความเปลี่ยนแปลงและความมั่นคงชายแดน เป็นต้น

การจัดเวทีเรียนรู้กลุ่มย่อย 5 กลุ่ม

19 มิถุนายน 2560 ประชุมกลุ่มย่อยจัดเก็บข้อมูล มีผู้เข้าร่วม จำนวน 60 คน ประกอบด้วย ผู้รู้ 6 คน ผู้นำชุมชนทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ 4 คน ครู 1 คน นักวิจัย 5 คน (พระ 1 รูป, พรวาส 3) และชาวบ้านบ้านด่าน (ม.1,12,14,18) 44 คน สถานที่ ณ ศาลาวัดบ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ วัดอุปสมงค์ เพื่อจัดเก็บข้อมูลในพื้นที่และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นบริบทชุมชน ทนทางสังคม ปัญหาและศักยภาพพื้นที่อำเภอกาบเชิง และความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมไทย-กัมพูชา ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน วิธีการดำเนินงาน หัวหน้าโครงการวิจัย ติดต่อประสานงานผู้นำชุมชน เพื่อให้ช่วยประสานผู้รู้ แก่นนำและชาวบ้าน เข้าร่วมเวทีเพื่อจัดเก็บข้อมูล ในการดำเนินการจัดเก็บข้อมูล เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชษฐโร ได้พูดคุยการชี้แจงทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชน ผู้รู้และชาวบ้าน ว่าวันนี้มาทำอะไร มีเป้าหมาย วัดอุปสมงค์อะไร พร้อมทั้งบอกเล่าเกี่ยวกับความเป็นมา เป้าหมายและวัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย จากนั้นแบ่งกลุ่มย่อยตามประเด็นเนื้อหา 1) ด้านสังคม ซึ่งเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ชุมชนและเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ ผู้ร่วมวงให้ข้อมูลจะเป็นผู้นำชุมชน ทั้งอดีตและปัจจุบัน ด้านบุญประเพณีและวัฒนธรรม จะเป็นกลุ่มผู้รู้ที่เป็นผู้ประกอบการทางศาสนาและชาวบ้าน ทางด้านเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่จะเป็นวงชาวบ้าน ทั้งนี้ในแต่ละกลุ่มจะให้ชาวบ้านที่เข้าร่วมได้มีส่วนร่วมเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มด้วย โดยมีนักวิจัยเป็นวิทยากรกระบวนการเพื่อระดมความคิดในแต่ละกลุ่มย่อย

ผลที่เกิดขึ้น ทีมวิจัยและผู้เข้าร่วมได้ข้อมูลและเรียนรู้ร่วมกันเกี่ยวกับประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตำบลด่าน พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี เช่น บุญประเพณีในชุมชน (ความเชื่อ ขั้นตอนพิธีกรรม สภาพการจัดกิจกรรมในปัจจุบัน) ปรากฏท้องถิ่นแต่ละด้าน การจัดกิจกรรมครั้งนี้ ผู้อาวุโสที่เป็นคนเก่าแก่ของชุมชนมีความกระตือรือร้นในการให้ข้อมูลอย่างมาก

ก่อนปิดการประชุม เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชษฐโร หัวหน้าโครงการวิจัยได้นัดหมายการเก็บข้อมูลเชิงลึกเพิ่มเติม โดยปรับกระบวนการเป็นการใช้วิธีสัมภาษณ์รายบุคคลตามบ้าน เนื่องจากผู้รู้บางท่านอายุมาก การเดินทางไม่ค่อยสะดวก จึงไม่ได้เข้าร่วมประชุมในครั้งนี้

บทเรียนการจัดเก็บข้อมูล คนในชุมชนได้ทบทวนเรียนรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนผ่านทางผู้รู้และผู้อาวุโส โดยกระบวนการบอกเล่าและแลกเปลี่ยนซักถาม ทำให้เกิดการเรียนรู้ระหว่างรุ่นและนำไปสู่ความตระหนักในคุณค่าของบุญประเพณีที่มีต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

การจัดเวทีประมวลสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น

22 กรกฎาคม 2560 จัดเวทีประมวลสรุปและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น ณ วัดทับทิมนิมิต มีผู้เข้าร่วมจำนวน 16 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยฝ่ายไทย 6 คน ทีมวิจัยฝ่ายกัมพูชา 5 คน ผู้นำชุมชนและผู้รู้ 5 คน เป็นการประชุมเพื่อประมวลและวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น พร้อมทั้งวางแผนจัดเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในส่วนอื่นๆที่ยังไม่สมบูรณ์

วิธีการ หัวหน้าโครงการวิจัย นำเสนอข้อมูลที่ได้จัดเก็บ ประกอบด้วย ประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานของชุมชนตำบลด่าน พัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย เหตุการณ์สำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี เช่น บุญประเพณีในชุมชน (ความเชื่อ ขั้นตอนพิธีกรรม สภาพการจัดกิจกรรมในปัจจุบัน) ปราชญ์ท้องถิ่นแต่ละด้าน พร้อมทั้งให้ที่ประชุมได้เสนอเพิ่มเติมในส่วนของข้อมูลที่ขาดความสมบูรณ์ อีกทั้งได้แลกเปลี่ยนกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างทีมวิจัยฝ่ายไทยและกัมพูชา ผลที่ได้จากการประมวลและวิเคราะห์ข้อมูล ทำให้ทีมวิจัยมีความเข้าใจและเห็นภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมชุมชนชายแดนอย่างชัดเจน โดยเฉพาะเหตุปัจจัยภายนอก เช่น ผลกระทบจากสงครามและความไม่สงบภายในของประเทศเพื่อนบ้านบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ของชุมชนดั้งเดิม รวมถึงนโยบายการพัฒนาและการเปิดประตูการค้า ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วต่อชุมชนชายแดน ทั้งด้านบวก เช่น การขยายตัวทางเศรษฐกิจและการเติบโตของเมือง และผลกระทบเรื่องขยะ การจัดการทรัพยากร และความมั่นคงในชีวิต เป็นต้น

บทเรียนการทำงานร่วมกัน มีความสัมพันธ์และรู้สึกที่ดีต่อกันทั้งระหว่างนักวิจัยด้วยกันเองและผู้ให้ข้อมูล การเข้าใจบริบทชายแดนเพิ่มมากขึ้นในเชิงการเปลี่ยนแปลงทางด้านการค้าและความสัมพันธ์ที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของคนในชุมชน

เก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่ประเทศกัมพูชา

การจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อยผู้นำและชาวบ้าน

22 -24 สิงหาคม 2560 จัดเวทีประชุมกลุ่มย่อยผู้นำ ชาวบ้านและนักวิชาการกัมพูชา ณ วัดปราสาทราชาสำโรงและในพื้นที่ชุมชนกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา มีผู้เข้าร่วม 20 คน ฝ่ายกัมพูชา ได้แก่ นักวิจัย 4 พระ 1 รูป แกนนำชุมชน 10 คนและที่ปรึกษา 1 รูป(พระครูสาสด) และฝ่ายไทย ได้แก่ นักวิจัย 3 คน ล่ามแปลภาษา 1 คน วัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเรียนรู้บริบท ปัญหาและศักยภาพชุมชน รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ และรูปแบบบุญกฐินไทย-กัมพูชา วิธีการดำเนินงาน เจ้าอธิการพิเชษฐ์ พิเชษฐ์ หัวหน้าโครงการวิจัย ประสานงานกับทางทีมวิจัยกัมพูชาและเลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เพื่อแจ้งเรื่องการจัดประชุมและนัดหมายผู้ที่เกี่ยวข้องมาร่วมให้ข้อมูลและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ วันแรก เป็นการเตรียมความพร้อมทีมวิจัย โดยทำความเข้าใจเกี่ยวกับแบบสัมภาษณ์ และประมวลเฉพาะหัวข้อหลักสำคัญ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ชุมชน การเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมประเพณี เช่น บุญประเพณีในชุมชน (ความเชื่อ ขั้นตอนพิธีกรรม สภาพการจัดกิจกรรมในปัจจุบัน) พร้อมทั้งให้ทีมวิจัยแปลเป็นภาษากัมพูชา เพื่อให้ง่ายในการสื่อสาร รวมถึงการกำหนดตัวผู้ดำเนินรายงานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ได้แก่ พระพุฒิวะ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี และรัตนสุวรรณ วันที่สอง-สาม จัดเวทีประชุม ผู้เข้าร่วมให้ข้อมูลชาวกัมพูชา จะเป็นพระสงฆ์ ครู ผู้อาวุโสในชุมชน ซึ่งมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทชุมชน และงานบุญประเพณี โดยเฉพาะในส่วนของรูปแบบบุญกฐินและความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา วิธีการเป็นระดมความคิดและพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มใหญ่ เนื่อง

ด้วยจะต้องใช้ล่ามช่วยแปลภาษา จึงต้องใช้เวทีกลุ่มใหญ่จะได้รับรู้และเข้าใจร่วมกันทั้งฝ่ายไทย-กัมพูชา ในการนี้ รัตสุวรรณ ทิมวิชัยกัมพูชา จะเป็นวิทยากรดำเนินรายการ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้เขียนขึ้นกระดาน พร้อมกับทิมวิชัยกัมพูชา

ผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม ทำให้ทราบข้อมูลเกี่ยวกับบริบทชุมชน ความสัมพันธ์เครือญาติของประชาชนในอดีต และเรื่องประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น รวมถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนสำโรง ที่เกิดจากสงครามภายในประเทศ ถือว่ามีผลกระทบโดยตรง แม้ว่าสงครามสงบลงแล้วแต่ผลพวงจากสงครามยังประทับในความทรงจำ ประเพณีวัฒนธรรม วิถีชีวิต หลังสงครามเปลี่ยนไปจากเดิมอย่างเห็นได้ชัด ผู้ให้ข้อมูลมีความกระตือรือร้นและเหลือผู้รู้จำนวนน้อย แต่มีการสอบถามข้อมูลกันเองเบื้องต้นในขณะดำเนินกิจกรรม รูปแบบกลิ่นในอดีตที่ขาดช่วงมาช่วงหนึ่งจากสงครามทำให้รูปแบบดั้งเดิมบางส่วนขาดหายไป ยังเหลืออยู่บ้างที่ยังสืบต่อจนถึงปัจจุบัน แต่ความศรัทธาในพระพุทธศาสนายังเหนียวแน่นเช่นเดิม

การจัดเวทีประชุมกลุ่มย่อยหน่วยงานราชการและนักวิชาการ

26 กันยายน 2560 ทางหัวหน้าทิมวิชัยประสานงานกับผู้ประสานงานในประเทศกัมพูชา ซึ่งเป็นพระสงฆ์ เพื่อประสานงานกับทางหน่วยงานราชการและนักวิชาการในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างกัมพูชากับไทยในส่วนที่เป็นบทบาทของหน่วยงานรัฐ แต่เนื่องจากประสบปัญหาอุปสรรคสำคัญ คือ 1.การประสานงานเกี่ยวกับดำเนินโครงการวิจัยที่ประเทศกัมพูชา ทางหน่วยงานราชการกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ต้องการหนังสือรับรองนักวิจัยไทยอย่างเป็นทางการจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ แจ้งถึงผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี แต่การดำเนินการติดขัดเรื่องการแต่งตั้ง เนื่องจากทิมวิชัยไม่ใช่บุคลากรของภาครัฐ ตัวแทนรัฐโดยผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ ไม่สามารถออกหนังสือรับรองให้ได้ ผลจากการรอหนังสือรับรอง ทำให้นักวิจัยไม่สามารถดำเนินการตามแผนที่วางไว้ได้ ทิมวิชัยจึงปรับเปลี่ยนกระบวนการทำงาน โดยการอิงสถาบันทางศาสนาแทน อาศัยวัดปราสาทราชาสำโรงเป็นฐานสำคัญในการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้และรวบรวมข้อมูลต่างๆ มีพระสงฆ์ที่เป็นเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี เป็นผู้ประสานงานเชิญชวนผู้นำ แกนนำชุมชนและทิมวิชัยกัมพูชาเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องบุญกุศล อีกประการหนึ่ง ทิมวิชัยและที่ปรึกษากัมพูชาส่วนใหญ่เป็นหัวหน้าส่วนราชการและผู้นำชุมชน จึงมีข้อจำกัดเรื่องเวลาและเป็นช่วงจังหวะการโยกย้ายตำแหน่งตามวาระ ทำให้การเข้าร่วมกิจกรรมขาดความต่อเนื่อง กอปรกับไม่มีหนังสือรับรองจากผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ จึงไม่กล้าเข้าร่วมกิจกรรมอย่างเต็มที่ เพราะเกรงกลัวถูกดำเนินคดี

จากสถานการณ์ปัญหาข้างต้น ทิมวิชัยจึงจัดปรับกิจกรรมเป็นการพูดคุยกับผู้นำและผู้อาวุโส โดยจัดกิจกรรม ณ วัดปราสาทราชาสำโรง กรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี มีผู้เข้าร่วมทั้งไทย กัมพูชา จำนวน 20 คน ผลการแลกเปลี่ยนได้ข้อสรุปร่วมกันว่าแม้ว่าเหตุการณ์ดูเหมือนจะยุ่งยาก แต่ก็สามารถปรับกระบวนการ โดยอาศัยสถาบันสงฆ์เป็นแกนหลักในการประสานงาน เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยมีความต่อเนื่องและสะดวกมากยิ่งขึ้น และหน่วยงานราชการกัมพูชามีทัศนคติที่ดีขึ้น

บทเรียนการดำเนินงาน สถาบันศาสนาและพระสงฆ์ เป็นสถาบันที่ทุกฝ่ายให้ความเคารพนับถือและศรัทธา ไม่ว่าจะเป็นฝั่งประเทศไทยหรือประเทศกัมพูชา การยึดสถาบันศาสนาเป็นแกนกลางในการเชื่อมประสานช่วยลดแรงเสียดทานและปัญหาในการดำเนินงาน ทำให้การศึกษาวิจัยขับเคลื่อนงานไปได้ ทุกฝ่ายยอมรับ ทั้งชุมชนและหน่วยงานราชการ

5) การวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดเวทีเรียนรู้และวิเคราะห์ข้อมูล

24-25 กันยายน 2560 จัดเวทีเรียนรู้และวิเคราะห์ข้อมูล ณ วัดปราสาทราชสาโรจน์ กรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรธานี ราชอาณาจักรกัมพูชา มีผู้เข้าร่วม 42 คน ประกอบด้วย ฝ่ายไทย 12 คน ได้แก่ ที่ปรึกษา 1 คน ผู้รู้ 4 คน นักวิจัย 6 คนและล่ามแปลภาษา 1 คน ฝ่ายกัมพูชา 30 คน ได้แก่ นักวิจัย 5 คน ผู้รู้ / แกนนำชุมชน / ชาวบ้าน 25 คน วัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของ ผู้รู้ แกนนำชุมชน ชาวบ้าน หน่วยงานรัฐและนักวิชาการระหว่างไทย-กัมพูชา เพื่อวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขผลที่ได้รับจากการทำกิจกรรม วิธีการดำเนินงาน หัวหน้าโครงการวิจัยประสานงานกับทางเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี เพื่อบริหารจัดการเวทีเรียนรู้พร้อมทั้งนัดปรึกษาหารือเตรียมการกับทางทีมวิจัยกัมพูชาและผู้รู้ เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาและกำหนดรูปแบบวิธีการระดมความคิดร่วมกัน การจัดเวทีแลกเปลี่ยนใช้รูปแบบกลุ่มใหญ่เพื่อให้ง่ายในการสื่อสารและทำความเข้าใจ อีกทั้งจะได้รับรู้ข้อมูลไปพร้อมกัน ประเด็นนำเสนอและวิเคราะห์ร่วมกัน คือ 1) ความเป็นไปได้ในการนำใช้บุญกฐินสานสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไทย-กัมพูชา และควรเลือกใช้รูปแบบไหน จึงจะเหมาะสมและเป็นจริงในทางปฏิบัติ โดยการนำข้อมูลเกี่ยวกับความเป็นมา ความคิด ความเชื่อ รูปแบบ วิธีการประกอบพิธีกรรมของทั้งฝ่ายไทยและกัมพูชา มานำเสนอและแลกเปลี่ยน เพื่อหาแนวปฏิบัติการร่วมกัน การแลกเปลี่ยนวันแรกค่อนข้างมีข้อจำกัด เนื่องด้วยนักวิจัยกัมพูชายังไม่ค่อยเข้าใจแนวคิดและประเด็นเนื้อหาเกี่ยวกับรูปแบบการจัดแต่ละประการ เช่น แบบจุลกฐิน กฐินสามัคคี เป็นต้น ซึ่งแต่ละประการมีความแตกต่างกัน (รูปแบบที่ประเทศกัมพูชานิยมและเป็นธรรมเนียมปฏิบัติคือ บุญกฐินที่มีเจ้าภาพหลัก) จึงต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการอธิบาย ตีความและสร้างความเข้าใจ ทำให้การซักถามแลกเปลี่ยนจำกัดอยู่ในวงแคบๆ ซึ่งภายหลังได้จัดปรับมาเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนเฉพาะเจาะจงในกลุ่มพระสงฆ์และผู้รู้ เพื่อให้ได้ข้อมูลรายละเอียดและแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนมากขึ้น อีกส่วนหนึ่งข้อมูลมือสองของกัมพูชา ซึ่งส่วนใหญ่จะเขียนด้วยภาษากัมพูชา ทีมวิจัยไทยไม่สามารถอ่านทำความเข้าใจได้ 2) ผลการจัดบุญกฐินจะช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีไทย-กัมพูชาอย่างไร ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญของการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ผลที่เกิดขึ้น ผู้เข้าร่วมเวทีประชุม มีความเข้าใจในแนวคิดและเห็นพ้องกันว่า “บุญ” เป็นเครื่องมือที่ดีในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม บุญกฐินเป็นตัวเลือกที่น่าสนใจ เพราะทั้งไทยและกัมพูชามีการจัดทำบุญ ประเพณีลักษณะนี้ในช่วงเดียวกัน จึงมีความเหมาะสม และประการสำคัญ การทำบุญประเพณีจำต้องอาศัยความร่วมมือและความพร้อมเพรียงของคนในชุมชนจึงจะเกิดงานบุญขึ้น ภายใต้ความร่วมมือนี้ ผลก็คือ การปฏิสัมพันธ์ของคนทุกเพศ ทุกวัย ทั้งในและนอกชุมชนนั่นเอง โดยทุกคนมีเป้าหมายร่วม คือ การมาเอาบุญ

จากการวิเคราะห์ร่วมกัน รูปแบบการจัดงานบุญกฐินที่ทางประเทศไทยจะจัด คือ จุลกฐิน ซึ่งเป็นรูปแบบกฐินที่สร้างการมีส่วนร่วมของคน ตั้งแต่การเย็บผ้ากฐิน จนกระทั่ง การทอดผ้ากฐิน นับเป็นการสร้างการปฏิสัมพันธ์ที่ดี เกิดเมตตาบุญร่วมกันโดยไม่แบ่งเพศ วัย ชนชั้น วรรณะ นอกจากนี้ ก็จะนำเรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามาผสมผสานเพื่อให้เห็นภาพของวิถีดั้งเดิมของชุมชน ทางประเทศกัมพูชานั้น จะดำเนินการในรูปแบบของกฐินสามัคคี เพราะชาวกัมพูชายังคงยึดในแนวปฏิบัติแบบดั้งเดิม คือ จะต้องมีการเจ้าภาพกฐิน และได้ตกลงกำหนดวันจัดงานบุญกฐินที่วัดป่าทับทิม ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ในวันที่ 8 ตุลาคม 2560 เพื่อเป็นแนวทางการเรียนรู้สู่ภาคปฏิบัติจริง ในการนำข้อมูลชุดความรู้เรื่องบุญกฐินมาปรับใช้ในสถานการณ์จริง ซึ่งคาดหวังว่า บุญจะเป็นตัวนำพาให้เกิดมิตรภาพที่ดีของพี่น้องทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะการใช้รูปแบบจุลกฐินมาทดลองปฏิบัติ การได้พบกัน ปฏิบัติกิจกรรมร่วมกัน จะช่วยให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีได้หรือไม่ อย่างไร

6) การปฏิบัติการ

การประชุมที่มิจัย

29 กันยายน 2560 จัดประชุมที่มิจัย ณ ศูนย์ทัพบกนิมิต ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัยไทย 5 คน กัมพูชา 2 คน (เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี/วัดสุวรรณ) และแกนนำชุมชน 3 คน วัดอุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและวางแผนปฏิบัติการรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐินไทย-กัมพูชา

ผล ทีมวิจัยได้กำหนดวันและรูปแบบการจัดบุญกฐิน ณ วัดทัพบกนิมิต ในวันที่ 8 ตุลาคม 2560 รูปแบบบุญกฐิน เป็นลักษณะจุลกฐิน โดยมีกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้ 1) การเย็บผ้ากฐิน 2) การจัดแสดงและสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านอาหารพื้นบ้าน การแสดงศิลปวัฒนธรรม เรื่องพลังงานทางเลือก ได้แก่ เตาหุงต้ม การเผาถ่านไม้แบบถัง 200 ลิตร โซล่าเซลล์ เป็นต้น จากนั้นแบ่งบทบาทภารกิจทีมงานในการติดต่อประสานงานและรับผิดชอบแต่ละกิจกรรม พร้อมทั้งนัดประชุมเตรียมการอีกครั้งในวันที่ 2 ตุลาคม 2560

การประชุมผู้ที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ประเทศกัมพูชา

30 กันยายน 2560 จัดประชุมผู้ที่เกี่ยวข้อง ณ วัดปราสาทราชาสำโรง อ.กรุงสำโรง จ.อุดรธานี ประเทศกัมพูชา มีผู้เข้าร่วม 30 คน ประกอบด้วย ฝ่ายไทย ได้แก่ นักวิจัย 3 คน ผู้รู้ 3 คน ที่ปรึกษา 1 คน ฝ่ายกัมพูชา ได้แก่ นักวิจัย 3 คน ครู 1 คน ผู้รู้และชาวบ้าน 19 คน วัดอุประสงค์เพื่อสร้างความเข้าใจและวางแผนปฏิบัติการรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐินไทย-กัมพูชา วิธีการทางเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี ได้ประสานงานทีมวิจัย ผู้รู้และชาวบ้านในพื้นที่ให้มาประชุมระดมความคิดเตรียมความพร้อมและวางแผนปฏิบัติการจัดงานบุญกฐิน ทั้งในส่วนของประเทศไทยและกัมพูชา

ผลที่เกิดขึ้น ที่ประชุมมีข้อสรุปร่วมกันดังนี้ การจัดบุญกฐินในประเทศไทย วันที่ 8 ตุลาคม 2560 ให้ทางกัมพูชา 1) การบอกบุญเชิญชวนพุทธศาสนิกชน มอบหมายให้ทางผู้นำและผู้อาวุโสเป็นผู้บอกบุญตามคุ้มวัดและเตรียมรถเพื่อเดินทาง 2) การรวบรวมรายชื่อและจัดทำเอกสารข้ามแดน มอบหมายภารกิจให้พระโทหุรีว เลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี 3) การจัดกิจกรรมต่างๆ ทางฝั่งไทยจะเป็นผู้เตรียมการ ชาวกัมพูชาเป็นผู้เข้าร่วมบุญ ร่วมเรียนรู้และทำกิจกรรมต่างๆ

ในส่วนการจัดบุญกฐินที่ประเทศกัมพูชา วันที่ 10 ตุลาคม 256 นั้น เนื่องจากกัมพูชายังยึดธรรมเนียมที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา ทางผู้อาวุโสรับที่จะไปปรึกษาหารือกับทางเจ้าภาพอีกครั้งหนึ่งว่าทางฝั่งไทยจะร่วมขบวนบุญกฐินอย่างไร

2 ตุลาคม 2560 จัดประชุมปรึกษาและวางแผนการจัดบุญกฐิน ณ วัดทัพบกนิมิต ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 30 คน ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชน ต.ด่าน 25 คน และนักวิจัย 5 คน เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชฐโร ได้นำเสนอรูปแบบการจัดงาน ดังนี้ 1) การเย็บผ้ากฐิน โดยจะให้พี่น้องทั้งไทย-กัมพูชา ได้ช่วยกันเย็บผ้ากฐิน ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญ เป็นการสร้างความสามัคคีปรองดองและความรู้สึกที่ดีในการทำกิจกรรมร่วมกัน 2) การจัดแสดงและสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ด้านอาหารพื้นบ้าน การแสดงศิลปวัฒนธรรม เรื่องพลังงานทางเลือก ได้แก่ เตาหุงต้ม การเผาถ่านไม้แบบถัง 200 ลิตร โซล่าเซลล์ ผลการประชุม ตัวแทนชาวบ้านเห็นชอบในการนำรูปแบบจุลกฐินในอดีตมาปฏิบัติการจริง เพื่อสร้างการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและสร้างความรู้สึกระหว่างไทย-กัมพูชา แต่เนื่องด้วยเวลาค่อนข้างกระชั้น

ชิด จำต้องปรับปรุงแบบวิธีการบางประการเพื่อให้สอดคล้องเหมาะสม โดยมีแนวปฏิบัติและแบ่งบทบาทการจัดบุญกฐินในประเทศไทย ดังนี้

1) การประชาสัมพันธ์ มอบหมายให้ผู้นำชุมชน ผู้อาวุโสและส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ ได้แก่ อบต.ด้านฝ่ายปกครอง ช่วยกันประชาสัมพันธ์บอกกล่าวลูกหลาน ญาติโยมทั้งในและชุมชนข้างเคียงให้มาร่วมบุญ ร่วมกิจกรรมและร่วมจัดทำโรงทานต่างๆ

2) กิจกรรมการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน มอบหมายให้ทางครูผู้ดูแลการแสดงของนักเรียนเป็นผู้รับผิดชอบในการเตรียมการต่างๆ ซึ่งเป็นชุดการแสดงของนักเรียนโรงเรียนกาบเชิงวิทยา

3) กิจกรรมการแสดงและสาธิตเกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การพันนก การทำบายศรี การเย็บกรวยชั้น 5 การทำขนมโบราณ การตำข้าว การหุงข้าว โดยมอบหมายให้นายสันติ ชมชื่น แกนนำชุมชนและทีมวิจัย เป็นผู้รับผิดชอบในการประสานงานและจัดกิจกรรม

4) การประกอบพิธีกรรมทางศาสนา มอบหมายให้พ่อสุปี ดิงามและพ่อฉวี วงษ์เจริญ เป็นผู้นำอธิษฐานก่อนให้พุทธศาสนิกชนร่วมเย็บผ้ากฐินและทอดผ้ากฐินในลำดับต่อไป

5) การประสานงานและนำพาญาติโยมทางฝ่ายกัมพูชามาร่วมกิจกรรมกฐิน ได้แก่ รองเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานีและทีมวิจัยกัมพูชา ผู้ที่ประสานงานและเฝ้าอำนวยความสะดวกทางฝั่งประเทศไทย ได้แก่ เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชษฐและหน่วยประสานงานพื้นที่ชายแดน

6) การประสานงานภาคีเครือข่ายโครงการวิจัยเพื่อร่วมจัดนิทรรศการและสาธิตเกี่ยวกับเรื่องพลังงาน มอบหมายให้ทางศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นสุรินทร์

7) งานอำนวยการ ที่เกี่ยวข้องกับการต้อนรับ การรับบริจาคสิ่งของและปัจจัย การลงทะเบียน การประชาสัมพันธ์และพิธีกรในงาน มอบหมายให้ทีมวิจัย คณะกรรมการวัดและตัวแทนชุมชน ต.ด่าน เป็นผู้รับผิดชอบ

ปฏิบัติการจัดบุญกฐินไทย-กัมพูชา

การเตรียมการบุญกฐิน

จากข้อสรุปการประชุม เมื่อวันที่ 2 ตุลาคม 2560 ก่อนจัดงานตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ภาคีเครือข่ายและพระสงฆ์ ได้จัดเตรียมสถานที่บริเวณศาลาวัด โดยการตกแต่งตามแบบที่ชุมชนปฏิบัติสืบทอดกันมา การจัดสถานที่ที่จะทำการแสดงและสาธิตภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น การตำข้าว การทำอาหารพื้นบ้าน และจุดสาธิตเทคโนโลยีพลังงานทางเลือก ได้แก่ เตาหุงต้มประสิทธิภาพสูง การเผาถ่านแบบถึง 200 ลิตร และระบบสูบน้ำโซล่าเซลล์ พร้อมทั้งสถานที่จัดทำโรงทานเพื่อเลี้ยงอาหารญาติโยมและกลุ่มญาติธรรมทั้งไทยและกัมพูชาที่จะมาร่วมกิจกรรมบุญกฐินในวันที่ 8 ตุลาคม 2560

การจัดบุญกฐินในประเทศไทย

8 ตุลาคม 2560 ปฏิบัติการบุญกฐิน ในรูปแบบ “จุลกฐิน” วัดป่าทับทิมนิมิต ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ มีผู้เข้าร่วม ทั้งในส่วนของชุมชน ภาคธุรกิจเอกชน โรงเรียน หน่วยงานภาครัฐ ภาคีเครือข่ายต่างๆ และพระสงฆ์ จำนวน 756 คน จำแนกเป็น ชาวไทย 444 คน ชาวกัมพูชา 312 คน สำหรับญาติโยมชาวกัมพูชาที่เดินทางมาร่วมกิจกรรม ประสบปัญหาบางประการในการข้ามแดน แต่สุดท้ายก็สามารถสละสลวยได้ จากเดิมที่กำหนดกิจกรรมเย็บผ้ากฐินร่วมกันระหว่างไทย-กัมพูชา ในช่วงเช้า แต่ด้วยเหตุความล่าช้าในการข้ามแดน จึงต้องขยับเลื่อนเวลาออกไป

สำหรับการจัดนิทรรศการต่าง ๆ นั้น ทางตัวแทนชุมชนและภาคีเครือข่ายพลังงานทางเลือก ได้ร่วมด้วยช่วยกันจัดกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียง เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำไปสู่การฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม อันเป็นรากเหง้าทางด้านวัฒนธรรมประเพณีของชุมชน ซึ่งประกอบด้วย การดำข้าว การหุงข้าวกับหม้อโบราณ (ชั่งคว้น) การทำขนมข้าวตอก (บายกริม) การพันนกจากใบตาล ซึ่งได้รับความสนใจทั้งจากชาวไทยและกัมพูชา ในการร่วมกิจกรรมเรียนรู้และปฏิบัติเกี่ยวกับการพันนก การดำข้าวและการทำขนมพื้นบ้าน ในส่วนพลังงานทางเลือกนั้น มีการสาธิตการปั่นเตาหุงต้มประสิทธิภาพสูง การเผาถ่านแบบถึง 200 ลิตร และการสูบน้ำด้วยระบบโซล่าเซลล์

งานบุญจุลกฐิน ไทย-กัมพูชา ครั้งนี้ นับเป็นครั้งแรกที่จัดขึ้นในอำเภอท่งเมือง แม้ว่าการจัดทำผ้ากฐินจะไม่เป็นไปตามกระบวนการหรือประเพณีโบราณที่ปฏิบัติกันมา คือ การทอผ้าและเย็บผ้ากฐินจะต้องร่วมแรงร่วมใจกันทำให้แล้วเสร็จภายในวันเดียว แต่กิจกรรมเย็บผ้าร่วมกันของชาวไทยและกัมพูชา ได้ก่อให้เกิดการ “อนุโมทนาบุญร่วมกัน” เกิด “ญาติธรรม” ที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ด้วย “เนื้อนาบุญ” เป็นการเชื่อมร้อยด้วยจิตอันเป็นกุศล บนฐานความคิดความเชื่อเหมือนกัน คือ บุญกฐิน เป็นบุญที่ยิ่งใหญ่ในบรรดาบุญทั้งหลาย อีกประการหนึ่ง การเย็บผ้าไตรร่วมกัน เป็นการปฏิบัติที่ไม่มีการแบ่งแยกยากดีมีจน หรือฐานะทางสังคม ไม่มีการกีดกัน มีแต่ความเท่าเทียม

กฐินสามัคคีในประเทศกัมพูชา

10 ตุลาคม 2560 เจ้าอธิการพิเชษ เกสิยวเพียร นำคณะชาวไทย ซึ่งประกอบด้วย ผู้นำชุมชนชาวบ้าน ทิมวิชัยและพี่เลี้ยง จำนวน 24 คน เข้าร่วมกิจกรรมทอดกฐินสามัคคี ณ วัดปราสาทราชาสำโรง กรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี นับเป็นครั้งแรกของทางจังหวัดอุดรธานีที่จัดทำบุญกฐินแบบกฐินสามัคคี ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่มักจะมีเจ้าภาพหลักในการจัดงานเพียงเจ้าเดียว ซึ่งครั้งนี้คณะจัดทำบุญกฐิน ประกอบด้วย คณะญาติโยมจากจังหวัดเสียมราฐ คณะจากประเทศไทย คณะนางเชิญประกอบ เจ้าของโรงแรมเชิญประกอบ และประชาชนชาวจังหวัดอุดรธานี ประมาณ 500 คน ร่วมกิจกรรมงานบุญ

แรกเริ่มเดิมที ทางฝั่งประเทศไทยมีผู้แจ้งความประสงค์และลงชื่อเข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ ประมาณ 400 คน แต่เมื่อใกล้วันเดินทาง ทางราชการแจ้งว่า ต้องใช้หนังสือเดินทาง (พาสปอร์ต) และหนังสือผ่านแดน (บอเดอร์พาส) เท่านั้น จึงเหลือผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่มีหนังสือเดินทางและผ่านแดนเพียง 24 คน เนื่องจากเวลากระชั้นชิดไม่สามารถจัดทำได้ทัน

เมื่อเดินทางถึงสถานที่ตั้งองค์กฐิน คณะได้เข้าร่วมการประกอบพิธีกรรม ฟังพระสวดมนต์ จากนั้น คณะผู้จัดและประชาชนที่เข้าร่วมงานร่วมกันแห่ขบวนองค์กฐินสามัคคีไปรอบเมืองอุดรธานี ระยะทางกว่า 1 กิโลเมตร โดยมีวงมโหรี “ติงโม่ง” เป็นผู้นำขบวน เมื่อใกล้ถึงวัดทางคณะได้จัดรูปขบวนองค์กฐินใหม่ โดยให้คณะเจ้าภาพกฐินสามัคคีอยู่หน้าขบวน จากนั้นแห่ขบวนกฐินเข้าวัด เดินเวียนขวารอบโบสถ์ 3 รอบ แล้วเข้าไปประกอบพิธีทอดผ้ากฐิน

การจัดงานบุญกฐินของประเทศไทย ยังคงยึดปฏิบัติตามแบบฉบับที่เคยปฏิบัติสืบทอดกันมา แม้ว่าการจัดงานบุญปีนี้จะ เป็น บุญกฐินสามัคคี แต่ระเบียบแบบแผนการปฏิบัติยังเหมือนเดิม การเปลี่ยนแปลงแนวปฏิบัติในลักษณะที่ดำเนินการในประเทศไทยยังคงเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากลำบาก อย่างไรก็ตาม สิ่งที่เป็นปรากฏการณ์ใหม่ คือ การร่วมเป็นเจ้าภาพกฐิน ซึ่งเป็นสิ่งบ่งชี้ให้เห็นว่า บุญกฐิน เป็นนวัตกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ในหมู่ชนทุกหมู่เหล่า

สรุปการปฏิบัติการจุลกลินไทย-กัมพูชา นักวิจัยและผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้ 1) เรื่องบุญกฐิน ประเพณีของไทยและกัมพูชา มีส่วนที่คล้ายกัน หากแต่บริบทสังคมต่างกัน เช่น การจัดที่ประเทศไทยสามารถกำหนดกิจกรรมได้เพราะรูปแบบกฐินสามัคคี จึงมีความยืดหยุ่น เสริมเพิ่มกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง อาทิการเย็บผ้ากฐิน การทำขนม การพับนก เป็นต้น ส่วนกฐินที่กัมพูชามีเจ้าภาพเจาะจง รูปแบบมีความเฉพาะตัวตามความเชื่อและการปฏิบัติสืบมา 2) เรื่องความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ ระหว่างบุคคลต่อบุคคล เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ด้วย “เนือนาบุญ” เป็นการเชื่อมร้อยด้วยจิตอันเป็นกุศล บนฐานความคิดความเชื่อเหมือนกัน การเย็บผ้าไตรร่วมกัน เป็นการปฏิบัติการที่ไม่มีการแบ่งแยกยากตมิจน หรือฐานะทางสังคม ไม่มีการกีดกัน มีแต่ความเท่าเทียม

7) การประชุมสรุปบทเรียนและสังเคราะห์ผลการศึกษา

การประชุมทีมวิจัย

7 ธันวาคม 2560 จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อสรุปผลและวางแผนการสรุปบทเรียนการทำงาน โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 6 คน เป็นนักวิจัย 5 คน และทีมพี่เลี้ยง 1 คน ประเด็นเนื้อหาการประชุมมีดังนี้

1) นำเสนอเรื่องการใช้ประโยชน์จากงานวิจัย (Research Exploitation – RE) โดย ญัฐกานต์ สิทธิสังข์ ซึ่งเป็นตัวแทนของสุรินทร์ที่เข้าร่วมอบรม ณ บ้านสวนชุมแสง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม สิ่งที่บอกเล่า ประกอบด้วย เป้าหมายการเขียน RE เป็นการบอกกล่าวให้สาธารณชนรับรู้และเข้าใจว่ามีการนำงานวิจัยของ สกว. ไปใช้ประโยชน์อย่างไรบ้าง ถือเป็นตัวชี้วัดหนึ่งของการเผยแพร่ผลงานผ่านสื่อต่างๆ เช่น จดหมายข่าว ประชาคมวิจัย รายงานประจำปี หรือเว็บไซต์ รวมทั้งเป็นฐานข้อมูลความรู้ ความเคลื่อนไหวโครงการวิจัยและใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์ทิศทางงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและโครงการเด่นอีกด้วย

การเขียน RE สามารถเขียนได้ทุกครั้งที่มีการนำงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ หรือนำงานวิจัยก่อให้เกิดประโยชน์อย่างใดอย่างหนึ่ง รวมถึงกรณีที่บางโครงการอาจเคยมีการเขียน RE ไปแล้ว แต่เมื่อมีการนำไปใช้ประโยชน์ซ้ำอีก ก็สามารถนำมาเขียน RE ได้อีกครั้งหนึ่ง ทั้งนี้หมายความว่าครอบคลุมถึงการใช้ประโยชน์ที่เกิดจากกระบวนการวิจัย ผลการวิจัย หรือเกิดจากทีมวิจัยเอง อย่างกรณี กระบวนการวิจัย การทำกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งของโครงการ อันเป็นกระบวนการที่นำไปสู่ก่อเกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านเพื่อแก้ปัญหาภายในชุมชนนั้นๆ ทางด้านผลการวิจัย กรณีที่ผลการวิจัยนั้นได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์หรือสินค้าใหม่ๆ เช่น ผ้าไหม น้ำพริกสำหรับขาย ผ้าย้อมสีธรรมชาติที่สร้างงานสร้างรายได้สู่ชุมชน หรือมีหน่วยงาน องค์กร ชุมชนอื่นนำเอาผลการวิจัยไปใช้หรือถูกบรรจุไว้ในแผนการพัฒนาของหน่วยงาน เช่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เทศบาล หรือผลการวิจัยถูกนำไปเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ จัดพิมพ์เพื่อเป็นเอกสารประกอบการเรียนการสอน การสัมมนา การฝึกอบรม เกิดการสร้างกฎระเบียบ มาตรการต่างๆ ในชุมชน เช่น กฎระเบียบในการใช้ประโยชน์จากป่า การออกมาตรการในอนุรักษ์พันธุ์ปลา การอนุรักษ์ผักพื้นบ้านมีการรื้อฟื้นประเพณีพิธีกรรมต่างๆ รวมทั้งเกิดการพัฒนาค้น เช่น เกิดการปรับเปลี่ยนวิถีคิดและพฤติกรรมของคนในชุมชนในทางที่ดีและมีคุณภาพยิ่งขึ้น (เปรียบเทียบพฤติกรรมก่อน - ระหว่าง - หลังการวิจัย) คนในชุมชนมีสุขภาพกายใจ สมบูรณ์แข็งแรง เช่น กรณีของการลดเหล้า บริโภค ผัก-ผลไม้ปลอดสารพิษ ชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น การปลูกข้าวอินทรีย์ การลด ละ เลิก สารเคมีในการเพาะปลูก หรือเกิดการริเริ่มสิ่งใหม่ๆ ขึ้นในชุมชน เช่น การจัดตั้งโรงเรียนนายฮ้อยวัว-ควาย เกิดพิพิธภัณฑ์ชุมชน หรือพื้นที่วิจัยกลายเป็นแหล่งเรียนรู้ศึกษาดูงานของชุมชนอื่น หน่วยงานองค์กรอื่นๆ

ในส่วนของทีมวิจัย เช่น ทีมวิจัยได้รับเชิญเป็นวิทยากรบรรยายในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย นักวิจัยเข้าร่วมเป็นกรรมการพิจารณา ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยของหน่วยงานอื่น เป็นต้น

2) การระดมความคิดเกี่ยวกับผลที่เกิดขึ้นจากทำวิจัย นักวิจัยสะท้อนว่า เป็นการนำหรือฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน เช่น การดำข้าว การทำขนมข้าวตอก การจักสานจากใบตาล ใบมะพร้าว เช่น การพับนก กุ้ง ปลา การฟื้นฟูวัฒนธรรมการเย็บผ้ากฐินร่วมกัน เกิดความสัมพันธ์ในลักษณะ “กลุ่มญาติธรรมทั้งไทย-กัมพูชา” หลายคนได้รู้จักเพื่อนใหม่และเกิดทัศนคติเชิงบวก ถูกชะตาเสมือนรู้จักกันมานาน ดังกรณีเพื่อนใหม่ชาวกัมพูชาของพี่บัวศรี ถึงกับน้ำตาไหลเมื่อพี่บัวศรีกลับประเทศไทย

นอกจากนี้ ทีมวิจัยยังค้นพบ ข้อห้ามหรือสิ่งที่ควรหลีกเลี่ยงในการสนทนาระหว่างไทย-กัมพูชา คือ 1) เรื่องเขตแดน กรณีการกำหนดเขตแดนยุคสมัยอาณานิคมฝรั่งเศส 2) เรื่องสงครามในอดีต และ 3) นโยบายรัฐ และการเมืองการปกครอง

3) การวางแผนปฏิบัติการสรุปบทเรียน ทีมวิจัยได้กำหนดช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมสรุปบทเรียน ดังนี้

ประชุมทีมวิจัยเพื่อออกแบบการจัดเวทีสรุปบทเรียน และแบ่งบทบาทภารกิจความรับผิดชอบ วันที่ 8 ม.ค.61

การจัดเวทีสรุปบทเรียนในประเทศไทยและกัมพูชา วันที่ 18 ม.ค.61 จัดเวทีสรุปบทเรียนที่ประเทศไทย และวันที่ 25 ม.ค.61 จัดเวทีสรุปบทเรียนที่ประเทศกัมพูชา

ประชุมทีมที่ปรึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำเสนองานวิจัยและรับฟังข้อเสนอแนะ ในวันที่ 23 ก.พ.61

ประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมการสรุปบทเรียนไทย-กัมพูชา

8 มกราคม 2561 จัดประชุมทีมวิจัยเพื่อเตรียมการสรุปบทเรียนงานบุญกฐินไทย-กัมพูชา มีผู้เข้าร่วมจำนวน 5 คน เป็นนักวิจัย 4 คน และทีมพี่เลี้ยง 1 คน ประเด็นเนื้อหาพูดคุย 4 ประเด็น คือ 1) ทบทวนข้อเสนอแนะของ สกว.ต่อรายงานวิจัยงวดงานที่ 1 ให้ใช้กรอบและรายละเอียดจากเวทีสรุปบทเรียนทั้งไทยและกัมพูชา ในส่วนการอ้างอิงแนวคิดทฤษฎีมอบหมายให้นางสาวละไมย์ คำใบ ไปทบทวนและหาข้อมูลเพิ่มเติมให้สมบูรณ์ และข้อมูลใดที่ยังขาดสามารถเก็บเพิ่มเติมได้จากเวทีสรุปบทเรียนการทำงาน 2) ทบทวนและวางแผนการทำงาน วันที่ 14-16 ม.ค. 61 อบรมการวิเคราะห์ข้อมูลที่มูลนิธิพัฒนาอีสาน โดยมีเจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชษฐ และนางสาวละไมย์ คำใบ เข้าร่วมอบรม ในส่วนของ นางสาวณัฐกานต์ สิทธิสังข์ เข้าร่วมในนามกลุ่ม JSN ของโหนด สกว. 3) กำหนดการจัดเวทีสรุปบทเรียน ประเทศไทย วันที่ 18 ม.ค. 61 กลุ่มเป้าหมายประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน ตัวแทนชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน 25 คน ที่ปรึกษาโครงการวิจัย 9 คน และทีมพี่เลี้ยง ศูนย์ประสานงานฯ สุรินทร์ 2 คน กรอบประเด็นเนื้อหา นำเสนอแนวคิด กรอบการดำเนินงานโครงการวิจัยและภาพรวมการจัดงานบุญกฐิน ระดมความคิดการจัดงานบุญกฐิน แบบบุญกฐินเกิดผลอย่างไรบ้าง ข้อดี ข้อด้อย ข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงแก้ไขการดำเนินงานข้างหน้า และประเทศกัมพูชา วันที่ 25 ม.ค.61 กลุ่มเป้าหมาย ทั้งนักวิจัยไทย กัมพูชา พระสงฆ์ ตัวแทนชุมชนและปราชญ์ชาวบ้าน จำนวน 32 คน ประเด็นหลักเกี่ยวกับแนวคิด ความเชื่อและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับบุญกฐินในประเทศกัมพูชา การจัดกฐินสามัคคีเกิดผลอย่างไรในแง่ของการเสริมสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ส่วนประเด็นที่นอกเหนือจากนี้ เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชษฐ จะไปปรึกษาหารือกับทางทีมวิจัยกัมพูชาและเลขานุการเจ้าคณะจังหวัดอุดรธานีอีกครั้งหนึ่ง 4) การประชุมที่ปรึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อนำเสนอและรับฟังข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

กำหนดจัดในวันที่ 23 ก.พ. 61 กลุ่มเป้าหมายที่เชิญเข้าร่วมประกอบด้วย ทีมวิจัย ที่ปรึกษา ตัวแทนชุมชน นักวิชาการและพี่เลี้ยง

การประสานงานเพื่อจัดการประชุมทีมวิจัย ส่วนใหญ่มีข้อจำกัดเรื่องวันเวลาว่างไม่ค่อยตรงกัน เนื่องจากนักวิจัยและที่ปรึกษามาจากหลายภาคส่วน จึงเป็นเรื่องค่อนข้างยากในการประสานและนัดหมายเกี่ยวกับวันเวลาประชุมและการจัดกิจกรรมร่วมกัน แม้ว่าบางครั้งนัดหมายได้แล้ว แต่เมื่อถึงเวลาก็มีการกิจเร่งด่วน จึงทำให้มาเข้าร่วมกิจกรรมไม่ได้

การจัดเวทีประชุมสรุปบทเรียนพื้นที่ประเทศไทย

18 มกราคม 2561 จัดประชุมสรุปบทเรียน มีผู้เข้าร่วมจำนวน 40 คน ประกอบด้วย นักวิจัย 6 คน ตัวแทนชุมชนและผู้รู้ 31 คน ที่ปรึกษา 1 คน และพี่เลี้ยง 2 คน เจ้าอธิการพิเชษฐ์ ได้ทำการชี้แจงวัตถุประสงค์และสรุปบทวนการดำเนินงานที่ผ่านมาให้ผู้เข้าร่วมได้รับทราบ จากนั้นแบ่งกลุ่มเป้าหมายออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 เจ้าอธิการพิเชษฐ์ พิเชษฐ์ เป็นผู้ดำเนินการ กลุ่มที่ 2 สรุปการจัดนิทรรศการ กิจกรรมแสดงและสาธิตภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านและพลังงานทางเลือก ดำเนินรายการโดยละมัย คำใบ ทีมวิจัย

ประเด็นเนื้อหาการสรุปบทเรียน

- 1) แนวความคิด ความเชื่อเกี่ยวกับบุญกฐิน
 - เกริ่นรอบแนวคิดงานวิจัยเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน
 - เราคาดหวังอะไรจากงานวิจัยโดยใช้บุญกฐินนี้ แล้วนำเสนอภาพโดยรวมจากการจัดงานบุญกฐิน
- 2) องค์ประกอบของงานบุญกฐิน
 - การเตรียมการ (การออกแบบบุญกฐิน การเตรียมวัสดุอุปกรณ์ สถานที่ การเตรียมชุมชน การแบ่งบทบาทหน้าที่)
 - การประกอบพิธีการ (การตั้งองค์กฐินมีองค์ประกอบอะไรบ้าง ต้องอธิบายให้ชัดเจน การเย็บผ้ากฐิน การทอดผ้ากฐิน)
 - ความคิด ความเชื่อบุญกฐินในอดีตเป็นอย่างไร และปัจจุบันเป็นอย่างไร
 - ผลการจัดบุญกฐินเป็นอย่างไร และการทำจุลกฐินครั้งนี้ทำให้เกิดสังคมอยู่ดีมีสุข เกิดคุณค่าใหม่หรือไม่ อย่างไร
 - ข้อดี ข้ออ่อน
- 3) การจัดนิทรรศการ สาธิต ด้านศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและพลังงานทางเลือก รูปแบบ เนื้อหาการจัดนิทรรศการเป็นอย่างไร เกิดประโยชน์อย่างไรบ้าง ข้อดี ข้อด้อยเป็นอย่างไรและข้อเสนอแนะเพื่อการจัดกิจกรรมครั้งต่อไป

4) ข้อเสนอแนะต่อการดำเนินงานต่อเนื่องในงานบุญกฐินสองแผ่นดิน

หลังจากกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มได้ระดมความคิดและประมวลข้อสรุปตามประเด็นเสร็จสิ้นแล้ว ตัวแทนกลุ่มได้นำเสนอผลต่อเวทีกลุ่มใหญ่ เพื่อประมวลสรุปและวิเคราะห์ภาพรวมว่าการจัดบุญจุลกฐินเป็นอย่างไร เกิดคุณค่าใหม่ในการเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ชุมชนไทย-กัมพูชา หรือไม่ อย่างไร และถ้าจะดำเนินการต่อเนื่องในระยะต่อไป ควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนารูปแบบอย่างไร ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทั้งสองแผ่นดิน สามารถกระชับและขยายวงสัมพันธ์มากขึ้น ทั้งในระดับชุมชนและกลุ่มญาติธรรม

สรุป การจัดงานบุญรูปแบบจุลกฐินเชื่อมสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา มีรูปธรรมในการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข คือ การปฏิบัติการ “เย็บผ้ากฐิน” ซึ่งกิจกรรมดังกล่าว ช่วยให้ชาวไทย-กัมพูชา มีความรู้สึกที่ดีต่อกัน ลดความ

หวาดระแวงและความไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน เกิดความเสมอภาคและเท่าเทียม ไม่มีการแบ่งแยก อีกทั้ง การใช้ทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่มีรากฐานร่วมกันมาตั้งแต่อดีต ได้ก่อให้เกิดการ “อนุโมทนาบุญร่วมกัน” เกิด “ญาติธรรม” ที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ด้วย “เนื่อนาบุญ” เป็นการเชื่อมร้อยด้วยจิตอันเป็นกุศลบนฐานความคิดความเชื่อเหมือนกัน และด้วยอานิสงค์บุญกุศลในงานมีกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่คล้ายกัน อาทิ การดำข้าว การหุงข้าวด้วยหม้อขัว การพับนก การทำขนมโบราณ เป็นต้น ผู้เข้าร่วมทั้งไทยและกัมพูชาได้ร่วมกิจกรรมดำข้าว พับนก บรรยายภาพเป็นไปอย่างธรรมชาติ มีการเกื้อกูลช่วยเหลือ เรียนรู้ แบ่งปัน พุดคุย เสมือนญาติพี่น้อง ไม่มีเรื่องอับอายมุขเข้ามาเกี่ยวข้อง เพราะทุกคนเข้าใจเรื่องบุญ และนับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกัน นับเป็นสะพานเชื่อมอันสำคัญที่จะนำไปสู่มิตรภาพที่ดีมิตรภาพในรูปของ “กลุ่มญาติธรรม มีบุญนำ” นั้นหมายถึง การอยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ลดอคติ ลดความขัดแย้งและนำไปสู่สังคมอยู่ดีมีสุข

บทเรียนการจัดสรุปบทเรียนการจัดกิจกรรม เนื่องด้วยองค์ประกอบผู้เข้าร่วมมาไม่ครบตามที่กำหนดไว้ ขาดตัวแทนฝ่ายบริหาร อบต. โรงเรียนและส่วนราชการ ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินกิจกรรม จึงทำให้ข้อคิดเห็นและมุมมองต่อการจัดงานบุญกุศลที่ได้ไม่ครบจากทุกภาคส่วน

การจัดเวทีประชุมสรุปบทเรียนพื้นที่ประเทศกัมพูชา

เดิมที่กำหนดจัดเวทีสรุปบทเรียนและสังเคราะห์ผลการศึกษาประเทศกัมพูชา ในวันที่ 23-24 มกราคม 2561 แต่ทีมงานกัมพูชาติดภารกิจจึงขยับเลื่อนมาเป็นวันที่ 20-21 มกราคม 2561 ผู้เข้าร่วม จำนวน 23 คน จากประเทศไทย 6 คน ได้แก่ ทีมวิจัย 3 คน ผู้อาวุโส 2 คน ล่ามแปลภาษา 1 คน ประเทศกัมพูชา 16 คน ได้แก่ พระสงฆ์ 3 รูป ทีมวิจัย 2 คน ครู 1 คน ผู้อาวุโส 10 คน และพี่เลี้ยง 1 คน การจัดแบ่งกิจกรรมเป็น 2 ช่วง ช่วงแรก วันที่ 20 มกราคม เป็นการประชุมเพื่อทำความเข้าใจเป้าหมาย วัตถุประสงค์และรายละเอียดประเด็นเนื้อหาการสรุปบทเรียน พร้อมทั้ง ระดมความคิดออกแบบการจัดกิจกรรม ในวันที่ 21 มกราคม ผลการประชุม มีข้อสรุปร่วมกัน ดังนี้

1) รูปแบบการสรุปบทเรียน ใช้การประชุมกลุ่มใหญ่ โดยทางผู้เฒ่าและทีมวิจัยกัมพูชา ให้เหตุผลว่าการประชุมกลุ่มใหญ่ สามารถช่วยกันระดมความคิดและเป็นการสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน

2) เนื้อหาการพุดคุยประกอบด้วย

- ความเป็นมา แนวคิด ความเชื่อเกี่ยวกับบุญกุศล (ทำบุญกุศลแล้วได้อานิสงค์อะไร เกิดประโยชน์อะไรต่อคน ครอบครัวและสังคม)

- องค์ประกอบของบุญกุศล มีอะไรบ้าง ได้มาอย่างไร มีประโยชน์อะไร

- ฝึกปฏิบัติ การได้มา มีวิธีการจัดทำ ประโยชน์ที่ได้ต่อสังคม (อดีต-ปัจจุบัน)

- กระบวนการ/ขั้นตอนการทำบุญกุศล

- จากการเข้าร่วมกิจกรรมบุญกุศล ที่ประเทศไทย คิดว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมเป็นอย่างไร เราได้ประโยชน์จากกิจกรรมต่างๆที่จัดอย่างไรบ้าง มีข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะต่อการจัดกิจกรรมอย่างไรบ้าง

- การเข้าร่วมกิจกรรมบุญกุศลที่ผ่านของคนไทยในประเทศกัมพูชา คิดว่าเป็นอย่างไร ช่วยทำให้ความสัมพันธ์ของประชาชนทั้งสองประเทศดีขึ้นหรือไม่ อย่างไร เช่น ทศนคติที่ดีต่อกัน การปฏิบัติอย่างเป็นพี่เป็นน้อง เป็นญาติ เป็นเพื่อน เป็นหมู่พวก (การปฏิบัติการต้อนรับ/การรับรอง เลี้ยงดู)

- ถ้าจะใช้บุญกุศลในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดี รูปแบบบุญกุศลที่เหมาะสมควรเป็นอย่างไร

จากนั้น ที่ประชุมมอบหมายให้ รีดสุวรรณ ทีมวิจัยกัมพูชา เขียนประเด็นคำถามตามเนื้อหาที่กำหนดข้างต้นเป็นภาษากัมพูชาและเป็นผู้ดำเนินการระดมความคิด แลกเปลี่ยนซักถาม พระพุฒีวัระ เลขานุการเจ้าคณะจังหวัด เป็นผู้บันทึกและเขียนขึ้นกระดาน

21 มกราคม 2561 เริ่มกิจกรรมเวลา 10.00 น. ณ อาคารเรียน วัดปราสาทราชาสำโรง เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชษฐ ซึ่งแจ้งเป้าหมายวัตถุประสงค์ ต่อจากนั้น รีดสุวรรณ นักวิจัยกัมพูชา อธิบายเพิ่มเติม พร้อมดำเนินการระดมความคิดและเปิดอภิปรายแลกเปลี่ยนในที่ประชุมตามแนวคำถามที่วางไว้ โดยมีพระพุฒีวัระเป็นผู้เขียนขึ้นกระดานเพื่อให้เห็นข้อมูลร่วมกัน โดยมีทีมงานจากประเทศไทยเป็นล่ามช่วยแปลภาษา

ผลการจัดเวทีประชุม ทีมวิจัยได้รับทราบเกี่ยวกับแนวความคิด ความเชื่อแนวปฏิบัติและการให้คุณค่าเกี่ยวกับเรื่องบุญกุศลชัดเจนมากขึ้น รวมถึงแนวทางหรือแนวปฏิบัติที่เหมาะสมที่จะดำเนินการในช่วงปีต่อไป อย่างไรก็ตาม การซักชวนพูดคุยข้อมูลเชิงลึกบางประการ เช่น การวิเคราะห์เชิงคุณค่าของการประกอบพิธีกรรมในแต่ละขั้นตอนของการทำบุญกุศลที่เกิดขึ้นต่อชุมชน ทำได้ค่อนข้างยากและใช้เวลานาน เนื่องจากทีมวิจัยส่วนใหญ่ อ่านอักษรภาษากัมพูชาไม่ได้ และกรอบความคิดคนไทย-กัมพูชามีความแตกต่างกัน ทางกัมพูชามองว่า ตำราและคนรุ่นก่อนสั่งสอนอย่างไรก็ปฏิบัติตามนั้นให้ครบถ้วน จะปฏิบัติแตกต่างจากเดิมไม่ได้ แต่ไม่สามารถให้เหตุผลเชิงลึกได้ว่าเพราะอะไร เพียงแต่บอกกล่าวว่าปฏิบัติสืบทอดตามกันมา

8) เวทีประชุมติดตามงาน

4 มกราคม 2561 ณ วัดทับทิมนิมิต ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์ ทีมงาน สกว. จำนวน 3 คน นำทีมโดย ดร.สุวรรณ บัวพันธ์ ได้ลงมาติดตามและเยี่ยมเยียนการทำงานในพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรับทราบความก้าวหน้า ปัญหาอุปสรรค และแนวปฏิบัติงานตามโครงการวิจัย ผู้เข้าร่วมพูดคุยแลกเปลี่ยน ประกอบด้วย นักวิจัยพื้นที่ 4 คน และพี่เลี้ยง 2 คน ผลการพูดคุย ทีมติดตามมีข้อเสนอแนะเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้ 1) การสรุปบทเรียนการทำงาน เนื่องจากช่วงจังหวะในการเก็บข้อมูลของทีมวิจัยในพื้นที่ที่มีความล่าช้าเนื่องจากประสบปัญหาอุปสรรคเรื่องการประสานงานกับทางประเทศกัมพูชา ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบถ้วนที่จะทำการประมวลและวิเคราะห์ผลรูปแบบบุญกุศล แต่การปฏิบัติการจัดงานบุญกุศลต้องดำเนินการตามเวลาที่กำหนด คือ หลังออกพรรษา ทางทีมวิจัย จึงตัดสินใจที่จะดำเนินการตามช่วงเวลาที่กำหนดตามกรอบประเด็นที่ปฏิบัติสืบต่อกันมา โดยอิงแนวทางที่เคยปฏิบัติมา คือ จุลกุศล ซึ่งเป็นรูปแบบบุญกุศลที่ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมตั้งแต่ต้น คือ การทอ เย็บ ย้อมผ้ากุศลและอธิษฐานทอดผ้ากุศล ทางทีมติดตามได้เสนอแนะให้ดำเนินการสรุปบทเรียนการจัดจุลกุศลว่าส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีหรือไม่ อย่างไร เพื่อตอบโจทย์งานวิจัยและจะได้เป็นแนวปฏิบัติในปีต่อไป 2) เรื่องการทูลชาวบ้าน จุดเน้นสำคัญของการศึกษาวิจัยท้องถิ่น คือ เป็นเครื่องมือในชุมชนท้องถิ่นได้นำใช้ประโยชน์ ข้อเสนอแนะอีกประการหนึ่ง คือ การสร้างความสัมพันธ์ในลักษณะทูลชาวบ้าน หรือจุดเด่นที่ทำอยู่แล้ว คือ สถาบันศาสนา พระสงฆ์เป็นตัวเชื่อมและเกิดการก่อรูปของกลุ่มญาติธรรมน่าจะเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

9) การประชุมสังเคราะห์ความรู้

13 มีนาคม 2561 เวทีสังเคราะห์ความรู้รูปแบบความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกุศล ผู้เข้าร่วม จำนวน 20 คน ประกอบด้วย ทีมวิจัย 8 คน ผู้รู้/แกนนำชุมชน 4 คน นักวิชาการ 2 คน (ม.ราชภัฏสุรินทร์) ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 คน ล่ามแปลภาษา 1 คน และพี่เลี้ยง 2 คน เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชษฐ หัวหน้า

โครงการวิจัย ได้บอกเล่าความเป็นมา วัตถุประสงค์ กระบวนการศึกษาและผลการปฏิบัติการจัดงานบุญกฐิน รูปแบบจุลกฐินให้ผู้เข้าร่วมได้รับฟัง พร้อมทั้งปัญหาข้อจำกัดต่างๆที่เกิดขึ้น จากนั้น ดร.ดำเกิง โสทอง อาจารย์ ม.ราชภัฏสุรินทร์ ได้ช่วยในการเปิดประเด็นแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสังเคราะห์ร่วมกัน

ผลการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พบว่า 1) การจัดบุญกฐินเพื่อสร้างความสัมพันธ์เคยมีการดำเนินการมาแล้ว ในอดีต ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2504-05 จากคำบอกเล่าของพ่อสุปี อดีตกำนัน ต.ด่าน ซึ่งเกิดผลดีต่อการเชื่อม ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา ลดความหวาดระแวง เกิดมิตรไมตรีต่อกัน โดยการผูกเสี่ยวกันระหว่างคน กัมพูชากับคนไทย 2) วัฒนธรรมเป็นสื่อสัมพันธ์ที่ดี โดยผ่านทาง “พระ หมอ ครู” อาจารย์ ดร.อัจฉรา ภาณุรัตน์ อดีตอธิการบดี ม.ราชภัฏสุรินทร์ กล่าวอ้างอิงจากงานศึกษาวิจัยว่า พระหมอครู มีอิทธิพลต่อความมั่นคง ของชาติตามแนวชายแดน หนึ่งคนมีสามลักษณะ คือ เป็นทั้งพระ หมอ ครู จะเป็นทูตที่ไปเชื่อมประเทศเพื่อ บ้านได้ เพราะไปในฐานะผู้ให้ แล้วก็ไปเป็นครูวัฒนธรรม ซึ่งอาจจะดูกว้าง แต่มีพิธีกรรม ค่านิยม ศาสนาและวิถี ชีวิตอยู่ในนั้น อาจารย์บอกกล่าวต่อว่า 3) บุญกฐินเป็นพุทธเศรษฐกิจ พระพุทธเจ้าไม่เคยปฏิเสธในเรื่องพุทธ เศรษฐกิจ ซึ่งเศรษฐกิจในพุทธจรรยาบรรณ คือ กิจกรรมอันประเสริฐ เศรษฐีคือชาวนา สามารถปลูกข้าวเม็ดเดียว ได้เพิ่มเป็นหมื่นเม็ด ใส่บาตรเป็นทานทุกวัน พุทธศาสนายู่ได้ด้วยชาวนา 4) วัฒนธรรมในเชิงวิถีชีวิต ต้อง ให้วิถีชีวิตแก่เขา จุลกฐิน ถ้าเราจัดบ่อยๆ ทำให้เขาได้เรียนรู้ร่วมด้วย ศาสนาและลัทธิต่างๆ คือความรู้ทางนิเวศ ตัวบุญประเพณีจะช่วยรักษานิเวศ เช่นการหยดน้ำใส่ต้นไม้บ่อยๆก็จะเติบโต

สรุป ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมต้องเป็นเชิงความรู้ ทอดกฐินแต่ละครั้งมีความรู้อะไร เป็นปริศนาคา ใจของฆราวาส ทำไมเรียกพระว่าเนื่อนาบุญ เพราะเราอยากทำบุญ ก็เพราะว่าจิ๋ว ตัดเป็นชิ้นแล้วเอามาฉันให้ นู่น เวลาพระห่มจะได้มีสติตลอด ตะเข็บ คือคันทันที่พระพุทธรูปรับสั่งให้พระอานนทไปออกแบบคันทัน สอง พันกว่าปีที่พระห่มมา เราต้องให้ความรู้กับชาวบ้านว่าทำไมต้องมีคันทัน ถ้าไม่มีคันทันน้ำจะท่วมหรือต้องใช้ พันธุ์ข้าวเลื้อย ในภาษามคธเรียกว่า กระทง จิ๋วต้องเย็บเป็นกระทง หรือ แก้มลิง ที่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงใช้ ในจิ๋วมีห้าอย่าง ผ้าพาดบ่า ผ้าอาบน้ำฝน ให้เรียนรู้ว่าน้ำมีประโยชน์ ถ้ารู้จักรักษาก็ไม่จนหรอก ลอง มาเชื่อมโยงความรู้ ผักรัดชั้นสำหรับภิกษุณี มณฑลก็คือวงรอบ มีอัฐะ(ครึ่งวงกลม) ไถหรือผาดเป็นภาษามคธ เป็นการถอนรากถอนโคน อนุ คือละเอียดย วัตถุ คือวัฏฏะสงสาร วิวัตตะ คือม้วนกลับ ธรรมะคือการ เปลี่ยนแปลงตัวเอง อนุวัตก็คือหวนาปลายนา ฉะนั้นก็ต้องสามัคคีกันเพราะเป็นที่รวมของน้ำผิวดิน ใต้ดิน และ ลำธารน้ำลึก ทั้งหมดนี้เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ยิ่งใหญ่มาก

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษา มุ่งศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญกฐิน กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรรัมย์ ประเทศกัมพูชา เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) โดยมีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ

- 1) เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์พื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรรัมย์ ประเทศกัมพูชา
- 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบันชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา ทั้งแบบทางการและไม่ทางการ
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา
- 4) เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐินพื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา

4.1 บริบทพื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย และกรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรรัมย์ ประเทศกัมพูชา

4.1.1 บริบทอำเภอกาบเชิงจังหวัดสุรินทร์

บ้านกาบเชิงเป็นชุมชนดั้งเดิมที่มีการตั้งถิ่นฐานมานานมากกว่า 200 ปีแล้ว ในอดีตอยู่ภายใต้การปกครองของตำบลด่าน อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ต่อมา ปี พ.ศ. 2480 เปลี่ยนแปลงการปกครองไปขึ้นกับตำบลหนองใหญ่ อำเภอปราสาท และในปี พ.ศ. 2506 ทางราชการประกาศจัดตั้งเป็นตำบลกาบเชิง และยกฐานะเป็นกิ่งอำเภอ ในปี พ.ศ.2514 มีตำบลในเขตการปกครอง คือ ตำบลกาบเชิง ตำบลปักไผ่ (อำเภอพนมดงรัก ปัจจุบัน) ปี พ.ศ.2519 เพิ่ม ตำบลโคกกลาง (อำเภอพนมดงรักปัจจุบัน) อีก 1 ตำบล และในปี พ.ศ.2520 รับโอนตำบลคูตันและตำบลด่านจากอำเภอสังขะ จากนั้น ทางราชการประกาศยกฐานะเป็นอำเภอเมื่อวันที่ 20 มีนาคม 2522

“กาบเชิง” เป็นภาษาพื้นเมืองสุรินทร์หรือภาษาเขมร เรียก “ กาบ – จิง ” (กาบ= พื้น จิง = เท้า) ซึ่งมีความหมายว่า “พื้นเท้า” ที่มาจะเป็นประการใดไม่ปรากฏแน่ชัด แต่สันนิษฐานได้ว่าผู้คนที่มาบุกเบิกแผ้วถางป่าเพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและที่ทำกินในแถบพื้นที่นี้ บังเอิญมีดหรือขวานพลาดมาฟันโดนเท้าหลายคนในช่วงการบุกเบิก จึงตั้งชื่อหมู่บ้านว่าบ้านกาบเชิง อำเภอกาบเชิงตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ติดพรมแดนไทย - กัมพูชา เป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านความมั่นคงของชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่กั้นชนระหว่างรัฐไทยกับกัมพูชา สถานการณ์ปัญหาชายแดนเกิดขึ้นเกือบทุกช่วงเวลา นับตั้งแต่ ช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา เกิดกรณีปัญหาความขัดแย้งเรื่องปราสาทเขาพระวิหาร ความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมือง ปัญหาและผลกระทบต่างๆ รุนแรงมากขึ้นหลังปี พ.ศ. 2518 เกิดสงครามและการสู้รบตามแนวชายแดน ชาวกัมพูชานับแสนคน

อพยพเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ประชาชนชาวไทยในอำเภอกาบเชิงและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับผลกระทบอย่างมากมาย ทั้งในเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ไม่สามารถประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตได้ตามปกติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 สถานการณ์เริ่มดีขึ้น ประเทศกัมพูชาปรับใช้นโยบายเน้นความสัมพันธ์ภายนอกและประเทศไทยประกาศนโยบายการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (from the battle field to market place) ในยุคนายกรัฐมนตรี ชชาติชาย ชุณหะวัณ กอปรกับอิทธิพลทางการค้าของประเทศจีนไหลเข้าสู่ภูมิภาคนี้ จึงส่งผลให้เกิดการเปิดจุดผ่อนปรนต่าง ๆ เพื่อการค้าและการเดินทางแลกเปลี่ยนระหว่างกัน เกิดการอำนวยความสะดวกในการข้ามแดนต่าง ๆ ลดกฎเกณฑ์ทางการค้าลง เป็นต้น นอกจากนี้ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้สนับสนุนให้เกิดการเจรจาจัดทำกรอบความร่วมมือการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคลุ่มน้ำโขง อีกหลายแนวทาง เช่น การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ในปี 2541 จัดทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคลุ่มแม่น้ำโขง (Cross Border Transportation Agreement: CBTA) ในปี 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุน และบริการในภูมิภาคโดยการเชื่อมโยงกลุ่มประเทศต่างๆ ด้วยโครงข่ายด้านคมนาคมการขนส่ง และการพลังงาน ล่าสุดในปี 2546 ประเทศกัมพูชา ลาว พม่าไทย และเวียดนาม ได้จัดทำปฏิญญาพุกาม (Bagan Declaration) ภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี - เจ้าพระยา - แม่น้ำโขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเป็นหลักด้วยข้อได้เปรียบในแง่ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ

สถานการณ์ในปัจจุบันพื้นที่ชายแดนได้เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ล้าหลัง ห่างไกลความเจริญมาเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้า ทำให้เกิดการหลั่งไหลของผู้คน สินค้าและวัฒนธรรม พื้นที่ชายแดนได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการค้าและการเติบโตเศรษฐกิจ รวมถึงการขยายตัวของเมือง ส่งผลให้พื้นที่อำเภอกาบเชิงประสบปัญหาหลากหลายประการ ดังนี้ 1) ปัญหากรณีพิพาทเรื่องที่ดิน ข้อพิพาทของประชาชนกับรัฐ กรณีที่ดินราชพัสดุที่หน่วยงานราชการขอใช้สร้างคลังสินค้าและตลาดการค้าของจอม การบุกรุกทำกินในที่ประกาศเขตป่าสงวนฯ การออกเอกสารสิทธิทับซ้อน และประชาชนในพื้นที่กับนายทุน และประชาชนขาดพื้นที่ทำกิน 2) ปัญหาการจัดการน้ำและคุณภาพน้ำ ในเขตพื้นที่ชายแดนมีการสร้างแหล่งน้ำจากหน่วยราชการจำนวนมากแต่ขาดการจัดการที่ดีจึงส่งผลให้ประชาชนยังมีความขัดแย้งด้านการขาดน้ำในการอุปโภคและบริโภค เช่น ประชาชนขาดแคลนแหล่งน้ำขนาดเล็กในการเกษตร ฝายสร้างต่ำกว่าพื้นที่การเกษตรน้ำไม่สามารถไหลขึ้นไปได้ อีกทั้ง การใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตทางการเกษตร ทำให้เกิดการปนเปื้อนในแหล่งต้นน้ำ บางพื้นที่เกิดการเน่าเสีย โดยเฉพาะบริเวณตลาดที่มีการซักล้างเสื้อผ้ามือสอง 3) ปัญหาด้านสังคม ประชาชนไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน แรงงานต่างด้าวจำนวนมาก มีคนต่างชาติเข้ามาอยู่อาศัยมากเกินประชากรของหมู่บ้าน ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด ปัญหาขี้สาก (รักข้ามแดน) การมีพฤติกรรมทางเพศที่เสี่ยงต่อโรคภัย การดื่มเหล้าและทะเลาะวิวาท 4) ปัญหาด้านความมั่นคง เช่น ความไม่ชัดเจนเรื่องแนวเขตแดน ประชาชนเข้าไปหาของป่าถูกจับกุม ประชาชนเขมรเข้ามาปลูกบ้านเรือน ปลูกไม้ผล ติดกับแนวชายแดนตลอดแนว แต่ทางการไทยผลักดันประชาชนออกไป 5) ปัญหาการพัฒนาชุมชนท้องถิ่น คนในชุมชนไม่ให้ความร่วมมือ ขาดความใส่ใจในการร่วมกันแก้ไขปัญหา ขาดกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน เกรงกลัวอิทธิพล ไม่มีใครกล้าต่อต้านนายทุน การเลือกปฏิบัติ ขาดความยุติธรรม ชาวบ้านขาดความรู้ความเข้าใจในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมการจัดการน้ำ การขาดฐานข้อมูลด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ที่ดินและแหล่งน้ำใน

ชุมชน ขาดการวางแผนการพัฒนาเพื่อปฏิบัติงานร่วมกันทั้งระยะสั้นและระยะยาว การกำหนดข้อตกลงหรือมี
กติการ่วมกันในการพัฒนาและดำเนินงานที่เป็นรูปธรรม

ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ หนักร่วงเกินที่จะรับมือได้สำหรับประชาชนในพื้นที่และสถานการณ์อันใกล้ที่
ประชาชนชายแดนต้องเผชิญกับสถานการณ์เปิดเสรีของประชาคมอาเซียน (AEC) ที่ประเทศสมาชิกต้องเปิด
ตลาดเสรีการค้าและบริการระหว่างกัน ทำให้สินค้าเกษตรจากอาเซียนที่มีคุณภาพดีกว่าหรือราคาถูกกว่าจะเข้า
มาแข่งขันและแย่งชิงตลาด ทำให้ผู้ประกอบการภาคการผลิตทั้งทางด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรม รวมทั้ง
เกษตรกรไทยที่มีขีดความสามารถในการผลิตต่ำจะไม่สามารถแข่งขันกับประเทศที่มีความสามารถในการผลิต
สูงกว่าได้ กอปรกับในปัจจุบันคณะกรรมการร่วมภาครัฐและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจ ได้เสนอว่า
จังหวัดสุรินทร์และประเทศกัมพูชา ซึ่งมีชายแดนติดต่อกัน มีผลผลิตทางการเกษตรจำนวนมาก อาทิ ข้าว
ยางพารา อ้อย และมันสำปะหลัง จึงมีศักยภาพเพียงพอที่จะจัดสร้างเขตเศรษฐกิจพิเศษอุตสาหกรรมแปรรูป
สินค้าเกษตรชายแดน บริเวณอำเภออาเภอบางเขน จังหวัดสุรินทร์ เพื่อรองรับการเคลื่อนย้ายสินค้า บริการ การ
ท่องเที่ยว และการลงทุนภาคอุตสาหกรรมที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเสรีในอนาคต การเร่งรัดก่อสร้างเส้นทางรถไฟ
ทางคู่ จังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ให้แล้วเสร็จในปี 2562 ควบคู่กับการ
พัฒนาเส้นทางคมนาคมในการขนส่งสินค้าและการเดินทางเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
ตอนใต้และประเทศเพื่อนบ้านต่อไปที่ประชุมคณะรัฐมนตรีสัญจร เมื่อวันที่ 30 กรกฎาคม 2555 ซึ่งจะส่งผลให้
พื้นที่ชายแดนอำเภออาเภอบางเขนได้รับการพัฒนาอย่างกว้างขวาง ในทางกลับกันประชาชนดั้งเดิมที่อยู่ในพื้นที่ชาย
ขอบจะต้องประสบกับปัญหาและผลกระทบตามมาอย่างมากอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ หากขาดการเตรียมความ
พร้อม การเร่งหาแนวทางและมาตรการเพื่อการปรับตัวและเพิ่มขีดความสามารถในการพึ่งตนเอง โอกาสใน
การสูญเสียที่ดินมีแนวโน้มสูงขึ้น เนื่องจากภาวะราคาที่ดินที่ขยับตัวสูงขึ้นและศักยภาพในการชำระหนี้สินของ
ชาวบ้านลดลง

1) สภาพทั่วไป

ที่ตั้ง อำเภออาเภอบางเขนตั้งอยู่ติดกับแนวชายแดนไทย - กัมพูชา อยู่ห่างจากจังหวัดสุรินทร์มาทางทิศ
ตะวันออกเฉียงใต้ ประมาณ 57 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 214 สายสุรินทร์ - ชื่องจอม

2) อาณาเขต

ทิศเหนือ	ติดต่อกับอำเภอปราสาท จังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	ติดต่อกับประเทศกัมพูชา โดยมีแนวสันเขาบรรทัดเป็นเส้นกั้นอาณาเขต
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับอำเภอพนมดงรัก จังหวัดสุรินทร์แผนที่อำเภออาเภอบางเขน

ภาพที่ 4 แผนที่อำเภอภาคเชียงใหม่

เนื้อที่ ประมาณ 576 ตารางกิโลเมตรหรือ 360,828 ไร่ แยกเป็น พื้นที่ราบ 152,296 ไร่ ภูเขา 11,728 ไร่ พื้นน้ำ 6,340 ไร่ และอื่นๆ 190,464 ไร่

ลักษณะภูมิประเทศ สภาพพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่า บางแห่งเป็นป่าที่บดตามแนวเทือกเขาบรรทัดหรือพนมดงรัก ซึ่งอยู่ทางทิศใต้เป็นเส้นกั้นเขตแดนประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ลักษณะพื้นที่จะลาดจากทางทิศใต้มาทางทิศเหนือ มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลเฉลี่ย 200 เมตร ลักษณะดินเป็นกลุ่มดินร่วนปนทรายหรือดินร่วนมีความอุดมสมบูรณ์ตามธรรมชาติค่อนข้างต่ำ

3) การปกครอง

อำเภอภาคเชียงใหม่ แบ่งการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ.2457 เป็น 6 ตำบล 86 หมู่บ้าน ประชากร 60,014 คน ชาย 30,336 คน หญิง 29,678 คน 15,058 ครอบครัว ดังนี้

1) ตำบลภาคเชียงใหม่	จำนวน	20	หมู่บ้าน
2) ตำบลแม่มด	จำนวน	15	หมู่บ้าน
3) ตำบลด่าน	จำนวน	18	หมู่บ้าน
4) ตำบลโคกตะเคียน	จำนวน	14	หมู่บ้าน
5) ตำบลคูตัน	จำนวน	10	หมู่บ้าน
6) ตำบลตะเคียน	จำนวน	9	หมู่บ้าน

ตารางที่ 3 จำนวนหมู่บ้านชายแดน จำนวน 27 หมู่บ้าน

ที่	ชื่อบ้าน	หมู่ที่	ตำบล
1	บ้านตาเกว	3	กาบเชิง
2	บ้านหมอนเจริญ	7	กาบเชิง
3	บ้านน้อยร่มเย็น	8	กาบเชิง
4	บ้านเขื่อนแก้ว	13	กาบเชิง
5	บ้านกาบเชิง	17	กาบเชิง
6	บ้านตาเกวพัฒนา	18	กาบเชิง
7	บ้านด่าน	1	ด่าน
8	บ้านสนวน	3	ด่าน
9	บ้านโพนทอง	6	ด่าน
10	บ้านด่านพัฒนา	14	ด่าน
11	บ้านน้อยพัฒนา	16	ด่าน
12	บ้านไพรเงิน	17	ด่าน
13	บ้านหนองกระหม	18	ด่าน
14	บ้านสกล	2	ตะเคียน
15	บ้านใหม่ดงเย็น	4	ตะเคียน
16	บ้านสกลพัฒนา	8	ตะเคียน
17	บ้านสวย	4	โคกตะเคียน
18	บ้านโนนทอง	7	โคกตะเคียน
19	บ้านอีสานพัฒนา	9	โคกตะเคียน
20	บ้านโคกเว	10	โคกตะเคียน
21	บ้านน้อยแสนสุข	12	โคกตะเคียน
22	บ้านสว่างนิม	14	โคกตะเคียน
23	บ้านแงมุด	1	แงมุด
24	บ้านคลองน้ำซับ	5	แงมุด
25	บ้านโคกเบ	11	แงมุด
26	บ้านแงมุด	13	แงมุด
27	บ้านช้างหมอบ	14	แงมุด

4) สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพหลัก การทำนา อาชีพรอง การทำไร่ ทำสวน

แหล่งน้ำเพื่อการเกษตร

- ลำห้วย 52 สาย
- ฝาย / ทำนบ 28 แห่ง
- อ่างเก็บน้ำ 8 แห่ง

หน่วยธุรกิจ

- ธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขา กาบเชิง จำนวน 1 แห่ง
- ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขา ปราสาท หน่วย กาบเชิง 1 แห่ง
- ปั๊มน้ำมัน จำนวน 10 แห่ง
- โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 2 แห่ง
- โรงสีข้าว จำนวน 156 แห่ง

5) สภาพทางสังคม

การศึกษา

- โรงเรียนในสังกัด สพฐ. สร. เขต 3	จำนวน	32	แห่ง
- ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียน	จำนวน	1	แห่ง
- ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน	จำนวน	14	แห่ง
- ศูนย์ฝึกและพัฒนาอาชีพฯ	จำนวน	1	แห่ง
- หอสมุดเฉลิมราชกุมารี	จำนวน	1	แห่ง

สถาบันและองค์การศาสนา

- วัด	จำนวน	11	แห่ง
- ที่พักสงฆ์	จำนวน	47	แห่ง
- การศาสนา	นับถือศาสนาพุทธ	100 %	
- งานประเพณีท้องถิ่นที่สำคัญ งานประเพณีแห่เทียนเข้าพรรษา ตรงกับวันแรม 1 ค่ำ เดือน			

8 ของทุกปี งานประเพณีลอยกระทง ตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ของทุกปี

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

(1) หน่วยและอัตรากำลัง

- สถานีตำรวจภูธรอำเภอ กาบเชิง 1 แห่ง
- สถานีตำรวจภูธรตำบล แดงมุด 1 แห่ง
- กองร้อยอาสาสมัครรักษาดินแดนอำเภอ กาบเชิง 1 แห่ง อัตรา กำลัง 40 คน (ชาย 37 คน หญิง 3

คน)

- กองร้อยเฉพาะกิจ กรมทหารพรานที่ 26
- กองร้อยทหารพราน ที่ 2603
- กองร้อยทหารพรานจู่โจมที่ 960
- กองร้อยตำรวจตระเวนชายแดน ที่ 217
- ด้านตรวจคนเข้าเมือง กาบเชิง
- ด้านศุลกากรช่องจอม
- ชุดปฏิบัติการข่าว กองกำลังสุรนารี

6) การบริการพื้นฐาน

การบริการโทรศัพท์ จำนวน 600 เลขหมาย และโทรศัพท์เคลื่อนที่ ระบบ 990 GSM, TRUE MOVE และ DTAC

การให้บริการไฟฟ้า ครบทั้ง 86 หมู่บ้าน จำนวนผู้ใช้ไฟฟ้า 10,051 ราย และ ยังไม่มีไฟฟ้า 1,191 ครัวเรือน

การประปาส่วนภูมิภาค	1	แห่ง	ประปาหมู่บ้าน	28	แห่ง
ไปรษณีย์โทรเลข	1	แห่ง	ไปรษณีย์เอกชนอนุญาต	3	แห่ง

การคมนาคม

- ถนนลาดยาง	12	สาย	ระยะทาง	117	กิโลเมตร
- ถนน คสล.	10	สาย	ระยะทาง	10	กิโลเมตร
- ถนนลูกรัง	53	สาย	ระยะทาง	329	กิโลเมตร

เส้นทางที่สำคัญ

- ทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข 214 จากสุรินทร์ – ช้องจอม
- ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 2121 สามแยกบ้านหินโคน – อำเภอพนมดงรัก
- ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 2328 แยกช่องจอม – อำเภอบัวเขต
- ทางหลวงจังหวัด หมายเลข 2283 จากบ้านด่าน – อำเภอสังขะ
- ทางหลวงท้องถิ่น ความรับผิดชอบของกรมโยธาธิการ
- ทางหลวงชนบท ความรับผิดชอบของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท

อนึ่ง นอกจากเส้นทางดังกล่าวข้างต้นแล้ว เส้นทางคมนาคมระหว่างตำบล หมู่บ้านเป็นถนนลูกรัง สามารถใช้การได้ตลอดปี

ด้านสาธารณสุข

มีการประปาระดับอำเภอและตามตำบล หมู่บ้าน ดังนี้

- การประปาส่วนภูมิภาค จำนวน 1 แห่ง
- การประปาหมู่บ้าน จำนวน 28 แห่ง

7) ข้อมูลอื่น ๆ

ทรัพยากรธรรมชาติ

- (1) พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติ 2 แปลง

ก. ป่าทุ่งมน – บักได แปลงที่ 2 , 3 เนื้อที่ 20,544 ไร่

ข. ป่าฝิ่งซ้ายห้วยทับทัน เนื้อที่ 661 ไร่

- (2) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน – ห้วยสำราญ พื้นที่ 313,750 ไร่

การท่องเที่ยว

(1) ด้านถาวรช่องจอม เปิดเมื่อวันที่ 1 กันยายน 2545 เป็นจุดเชื่อมระหว่าง อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และอำเภอสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา

(2) เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าห้วยทับทัน-ห้วยสำราญ อำเภอกาบเชิง ความอุดมสมบูรณ์ของป่า ไม้ดอก และสัตว์ป่า มากมายภาพในเขตอนุรักษ์ ฯ เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เหมาะแก่การศึกษาธรรมชาติ

อ่างเก็บน้ำตาเภาว์ จุน้ำได้ 68 ล้าน ลบม. ใช้ประโยชน์ในการทำน้ำประปา และเพื่อการเกษตรได้ เนื้อที่ 1,500 ไร่

จุดชมวิวยุทธราชิตี ช่องปลัดต่าง ช่องคอโค

วัดเขาแหลม วัดดาร์สรวง ตำบลนางมุด อำเภอกาบเชิงซึ่งเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม และจุดชมวิวกวทัศน์ทางธรรมชาติชายแดนไทย – กัมพูชา

(3) หมู่บ้านอนุรักษ์กระบือไทย และพิพิธภัณฑ์ชาวนาไทย บ้านหินโคน ตำบลโคกตะเคียน

(4) หมู่บ้านทอผ้าไหมและเลี้ยงไหม บ้านโคกสะอาด ตำบลคูตัน บ้านหินโคน ตำบลโคกตะเคียน

สถานบริการของรัฐ

-โรงพยาบาลขนาด 60 เตียง	1	แห่ง
-สถานีนามัย	10	แห่ง
-หน่วยควบคุมโรคติดต่อฯโดยแมลง	1	แห่ง
-ร้านขายยาแผนปัจจุบัน	3	แห่ง
-สถานพยาบาล	1	แห่ง

4.1.2 บริบทตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ตำบลด่าน ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ อยู่ห่างจากอำเภอกาบเชิงมาทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ประมาณ 14 กิโลเมตร ตามทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 214 สายสุรินทร์ – ช่องจอม ที่บ้านด่านจะมีทางแยกเป็นถนนสายบ้านด่าน – สังขะ เป็นระยะทางประมาณ 29 กิโลเมตร เนื้อที่ตำบลด่านมีเนื้อที่ประมาณ 57.76 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 36,101 ไร่และมีอาณาเขตการติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านมะโน หมู่ที่ 3 ตำบลจารย์ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
ทิศใต้	ติดต่อกับ	ติดกับชายแดนไทย-กัมพูชา
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านสะพานใหม่ หมู่ที่ 17 ตำบลตาตุม อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	บ้านรุน หมู่ที่ 3 ตำบลตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศ

เป็นเนินเขาบริเวณทางด้านทิศใต้ ซึ่งมีระดับความสูง 250 เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ และพื้นที่ลาดมาทางทิศเหนือ มีระดับความสูง 190 เมตร เป็นพื้นที่ตั้งของหมู่บ้านประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่ทั้งตำบล

สำหรับลักษณะภูมิอากาศของตำบลด่าน เป็นลักษณะร้อนชื้น โดยแบ่งช่วงตามฤดูกาล คือ ฤดูร้อน ระหว่างช่วงเดือนกุมภาพันธ์ถึงเดือนพฤษภาคม ฤดูฝน ระหว่างช่วงเดือนมิถุนายนถึงเดือนกันยายน ฤดูหนาว ระหว่างช่วงเดือนตุลาคมถึงเดือนมกราคม

จำนวนหมู่บ้านและประชากร

การกำหนดเขตตำบลด่านในท้องที่อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีการปกครองรวม 18 หมู่บ้าน คือ

1. บ้านด่าน	10. บ้านปลัดฤๅษี
2. บ้านโจรก	11. บ้านธาตุน้อย
3. บ้านสนวน	12. บ้านโนนสำราญ
4. บ้านกระหม	13. บ้านห้วยปาง
5. บ้านเกษตรถาวร	14. บ้านด่านพัฒนา
6. บ้านโพหนอง	15. บ้านนาจำปาแสงอรุณ
7. บ้านหนองสมบูรณ์	16. บ้านน้อยพัฒนา
8. บ้านนาเรือง	17. บ้านไพรเงิน
9. บ้านโคกเจริญ	18. บ้านหนองกระหม

ประชากร มีประชากรในพื้นที่รวมทั้งสิ้น 12,535 คน แยกเป็นชาย 5,644 คน หญิง 6,891 คน มีความหนาแน่นเฉลี่ย 104 คนต่อตารางกิโลเมตร ดังนี้

ตารางที่ 4 หมู่บ้าน พื้นที่ จำนวนครัวเรือนและประชากร

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	พื้นที่ (ไร่)	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
1	บ้านด่าน	608	450	853	857	1,710
2	บ้านโจรก	3,200	278	402	499	851
3	บ้านสนวน	2,940	206	312	355	667
4	บ้านกระหม	1,000	209	235	291	526
5	บ้านเกษตรถาวร	3,200	323	311	339	650
6	บ้านโพหนอง	3,782	253	584	598	1,183
7	บ้านหนองสมบูรณ์	1,300	185	234	275	509
8	บ้านนาเรือง	2,500	162	399	356	755
9.	บ้านโคกเจริญ	1,080	137	324	303	627
10	บ้านปลัดฤๅษี	1,955	83	98	96	194
11	บ้านธาตุน้อย	1,570	55	144	142	286

หมู่ที่	ชื่อบ้าน	พื้นที่ (ไร่)	ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม
12	บ้านโนนสำราญ	1,000	137	345	337	682
13	บ้านห้วยปาง	1,870	76	109	116	225
14	บ้านด่านพัฒนา	800	232	418	417	835
15	บ้านนาจำปาแสงอรุณ	2,900	98	127	137	264
16	บ้านใหม่เรือทอง	1,800	139	107	144	251
17	บ้านไพรเงิน	600	135	209	220	429
18	บ้านหนองกระหม	700	181	408	427	835
รวม		32,805	3,339	5,644	6,891	12,535

ที่มา : การบริการสุขภาพระดับตำบล (รพสต.) 2559

สภาพทางเศรษฐกิจ

อาชีพ

ตำบลด่าน มีครัวเรือนประกอบอาชีพทางการเกษตรร้อยละ 90.91 ของครัวเรือนทั้งหมด รองลงมา เป็นอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 4.94 ค้าขาย ร้อยละ 1.54 และรับราชการ ร้อยละ 2.61 ตามลำดับ

หน่วยธุรกิจในเขต อบต.

-ปั๊มน้ำมันและก๊าซ	จำนวน	25	แห่ง
-โรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	1	แห่ง
-โรงสี	จำนวน	31	แห่ง

สภาพทางสังคม

การศึกษา

-โรงเรียนประถมศึกษา	จำนวน	6	แห่ง
-ที่อ่านหนังสือพิมพ์ประจำหมู่บ้าน/ห้องสมุดประชาชน	จำนวน	13	แห่ง

สถาบันและองค์กรทางศาสนา

-วัด/สำนักสงฆ์	จำนวน	12	แห่ง
----------------	-------	----	------

สาธารณสุข

-สถานอนามัยประจำตำบล/หมู่บ้าน	จำนวน	2	แห่ง
-อัตราการมีและใช้ส้วมราดน้ำ	ประมาณร้อยละ	90	

การบริการพื้นฐาน

การคมนาคม

การคมนาคมทางบก สามารถติดต่อกันในทุกหมู่บ้านและนอกตำบลได้ทุกฤดูกาล โดยมีถนนลาดยางในความรับผิดชอบของกรมทางหลวง ผ่านกลางตำบลในแนวเหนือ – ใต้ โดยเริ่มจาก บ้านด่าน หมู่ที่ 14 ไปทางทิศเหนือจนถึงอำเภอสังขะ และมีถนนลาดยางสายสุรินทร์ – ช้องจอม ผ่านทางทิศใต้ตำบลด้านตรงจุดบ้านด่าน และถนนเส้นนี้จะเลยไปถึงเขตอำเภอสังขะ และอำเภอบัวเขตในทางทิศตะวันออก และในทางทิศตะวันตกจะไปอำเภอกาบเชิง บ้านโจรก หมู่ 2 เป็นหมู่บ้านที่ไกลที่สุด ห่างจากอำเภอ 21 กิโลเมตร และหมู่บ้านอยู่ใกล้ที่สุด 11 กิโลเมตร ได้แก่ บ้านด่าน หมู่ 14 และมีถนนลาดยางในความรับผิดชอบของสำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท คือ ถนนสายเกษตรถาวร – บ้านสนวน ผ่านบ้านห้วยปาง โจรก และสนวน ตามลำดับ

การโทรคมนาคม

- ที่ทำการไปรษณีย์อนุญาต จำนวน 1 แห่ง

การไฟฟ้า

- หมู่บ้านที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 18 หมู่บ้าน
- จำนวนประชากรที่มีไฟฟ้าใช้ จำนวน 11,354 คน

แหล่งน้ำธรรมชาติ

- ลำน้ำ ลำห้วย จำนวน 12 สาย
- บึง หนองและอื่น ๆ จำนวน 6 แห่ง

แหล่งน้ำที่สร้างขึ้น

- ฝาย จำนวน 11 แห่ง
- บ่อน้ำตื้น จำนวน 213 แห่ง
- บ่อโยก (บาดาล) จำนวน 259 แห่ง

ข้อมูลด้านอื่น ๆ

ด้านทรัพยากรธรรมชาติ ตำบลด่านมีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ ป่าไม้ หินกรวด สัตว์ป่า และแหล่งน้ำตามธรรมชาติ

ศักยภาพของชุมชนและการรวมกลุ่มของประชาชน จำแนกเป็น

- กลุ่มอาชีพ จำนวน 5 กลุ่ม
- กลุ่มออมทรัพย์ จำนวน 4 กลุ่ม
- กลุ่มสหกรณ์ จำนวน 1 กลุ่ม
- มวลชนจัดตั้ง จำนวน 640 คน

จุดเด่นของพื้นที่

พื้นที่ของตำบลด้านเป็นเนินเขาบริเวณทางด้านทิศใต้ ซึ่งมีระดับความสูงประมาณ 250 เมตร ซึ่งเป็นพื้นที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้และสัตว์พอสสมควร และพื้นที่จะลาดเอียงมาทางทิศเหนือมีระดับความสูงประมาณ 190 เมตร เป็นที่ตั้งหมู่บ้านต่างๆ มีประมาณ 50% ของพื้นที่ทั้งตำบล ตำบลด้านมีพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ที่ใช้ทำการเกษตร ได้แก่ ปลูกข้าว ปลูกอ้อย ปลูกมันสำปะหลัง ปลูกปอแก้ว ปลูกไม้ผลและต้นยางพารา เป็นต้น พื้นที่ตำบลด้านเป็นพื้นที่ชายแดนติดต่อกับเขตพื้นที่ประเทศกัมพูชา ซึ่งมีบริเวณที่ติดต่อซื้อขายสินค้าและบริการการท่องเที่ยวที่มีชื่อ “จุดผ่านแดนผ่อนปรนช่องจอม”

ภาพที่ 5 แผนที่ตำบลด้าน

4.1.3 บริบทกรูปร่าง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา

จังหวัดอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานี ก่อตั้งเมื่อปีคริสต์ศักราช 1964 (พ.ศ. 2507) ตามคำประกาศของทางราชการ เลขที่ 194 เมื่อวันที่ 12 กรกฎาคม 2507 ตั้งแต่สมัยสังคมนิยม (2496-2513) ภายใต้การนำของพระบาทสมเด็จพระนโรดมสีหนุ พระมหากษัตริย์ ภายหลังจากเกิดสงครามในปี 1970 (2513) โครงสร้างการบริหารราชการได้ขึ้นต่อจังหวัดเสียมเรียบ

ตามพระราชกฤษฎีกาเลขที่ 0195/07 ลงวันที่ 27 มกราคม 2538 จังหวัดอุดรธานีได้ก่อตั้งจังหวัดขึ้นมาใหม่โดยแยกออกจากจังหวัดเสียมเรียบ ขณะนั้นระบบโครงสร้างพื้นฐานยังไม่ค่อยมีความก้าวหน้าเท่าใดนัก จนกระทั่งวันที่ 27 มกราคม 2538 (1995) พล.ท.ช.อ. เค็ง รองนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงภายใน ได้ประกาศให้บริหารราชการอย่างเป็นทางการตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา ซึ่งเวลานั้นได้เกิดหน่วยงานการท่องเที่ยวและหน่วยงานอื่นๆ อีกด้วย

ภูมิศาสตร์เขตอุดรธานี

จังหวัดอุดรธานี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศไทย ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร 469 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 5 หรือ ทางหลวงหมายเลข 6 ตัดผ่านทางหลวงหมายเลข 68 ระยะทาง 447 กิโลเมตร โดยมีอาณาเขตติดต่อ คือ

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดพระวิหาร

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดบันเตียเมียนเจย

ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดเสียมเรียบ

ทิศเหนือ ติดต่อกับประเทศไทย 3 จังหวัด คือ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ศรีสะเกษ (ความยาว 224 กิโลเมตร)

การปกครองแบ่งออกเป็น 5 เขต 4 อำเภอ (อำเภอจื๋องกัล บันเตียอำปิล อัลลองเวง และตระเปียงปราสาท) 24 ตำบล 233 หมู่บ้าน มีประชากร 227,740 คน มีพื้นที่ 663,168 ตารางกิโลเมตร ความหนาแน่นของประชากร 32 คนต่อตารางกิโลเมตร (ข้อมูลปี 2013-2014)

จังหวัดอุดรมีชัย อยู่ภายใต้การนำของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอไชยเชษฐาธิราช บรมนาถบพิตร ซึ่งได้ทำให้สถานที่ที่เคยเกิดสงครามแห่งนี้มีเสถียรภาพและสันติภาพ กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ซึ่งมีความสำคัญต่อการรักษาและพัฒนาการท่องเที่ยวภายในจังหวัด เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งภายในและภายนอกประเทศให้มาเยี่ยมชม

จังหวัดอุดรมีชัย มีช่องทางระหว่างประเทศ จำนวน 3 แห่งและช่องทางท้องถิ่น จำนวน 1 แห่ง คือ (1) ช่องทางระหว่างประเทศ ได้แก่ โอลเสม็ด-ช่องจอม มีพรมแดนติดกับอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย ระยะทาง 41 กิโลเมตร จอม-สะง่า มีพรมแดนติดกับอำเภอภูสิงห์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย ระยะทางห่างจากอำเภออัลลองเวง จำนวน 14 กิโลเมตร และจื๋องกัล-สายตะกู มีพรมแดนติดกับอำเภอบ้านกรวด จังหวัดบุรีรัมย์ ผ่านจังหวัดบันเตียอำปิลระยะทางห่างจากกรุงสำโรง 53 กิโลเมตร และ (2) ช่องทางท้องถิ่น ได้แก่ ทมอโดน มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย ห่างจากกรุงสำโรง 52 กิโลเมตร

วัดปราสาทเรี้ยะเจียสำโรง

วัดปราสาทเรี้ยะเจียสำโรง ตั้งอยู่ที่บ้านสำโรง กรุงสำโรง อยู่ทางทิศตะวันออกติดกับถนนหมายเลข 64 ทิศตะวันตกติดถนน ทิศเหนือติดบึงโสน ทิศใต้ติดกับโรงเรียนเก่า ระยะทางห่างจากศาลากลางจังหวัด 1 กิโลเมตร

วัดนี้ได้ก่อสร้างก่อนปีคริสต์ศักราช 1923 (พ.ศ. 2466) ตามงานวิจัยของปราชญ์ชาวบ้านนั้นได้กล่าวว่า สมัยที่ท่านยังเด็ก พ่อท่านเล่าให้ฟังว่าวัดนี้ก่อสร้างครั้งแรกที่สระจะแซ่ แต่จำสถานที่ไม่ได้ อยู่ติดกับแหล่งน้ำไหลออกไปจากหมู่บ้าน ครั้งที่ 2 สร้างอยู่ที่ป่าอ้ออยู่แต่อยู่ได้ไม่นานชาวบ้านก็มีมติให้สร้างวัดปราสาทแห่งนี้ขึ้น สาเหตุที่เรียกชื่อวัดปราสาทเรี้ยะเจียสำโรง เนื่องจากสร้างบนเนินเขาและมีคูน้ำล้อมรอบพระวิหาร

บึงโสน

บึงโสน มีขนาดพื้นที่ 1,400 X 910.9 เมตร ตั้งอยู่ที่บ้านซึก กรุงสำโรง (อยู่ตรงกลางสถานที่ราชการ จังหวัดอุดรมีชัย)

ตามประวัติบึงโสนแห่งนี้ ชาวบ้านในหมู่บ้านได้เล่าต่อกันมาว่า แต่ก่อนบึงนี้มีต้นโสนเกิดขึ้นอย่างอุดมสมบูรณ์จำนวนมาก ทั้งทางทิศเหนือและทิศตะวันออก อีกอย่างหนึ่งตรงกลางบึงอุดมไปด้วยต้นกก ต้นพลู และดอกบัว ที่ยังประโยชน์ให้กับปลาทุกชนิดและสัตว์ปีก ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพวกสัตว์ปีก นกเป็ด นกกระยาง นกกระสา เป็นต้น บึงโสนแห่งนี้จึงกลายเป็นแหล่งสำคัญสำหรับการพักผ่อนและดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มานั่งเล่น ดูพระอาทิตย์ตกดิน และเพลิดเพลินกับการชมฝูงนกที่อยู่กลางบึง

นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่และประชาชนกำลังเตรียมการขุดบึงให้ลึกขึ้นเพื่อกักเก็บน้ำไว้ในฤดูแล้ง พร้อมตกแต่งสวนสวยงามด้วยรูปปั้นต่างๆ (ช้าง ม้า หงส์ พญานาค นกยูง) และปลูกต้นไม้บริเวณรอบบึง เพื่อให้มีอากาศบริสุทธิ์สำหรับประชาชนทั้งในและนอกได้พักผ่อนหย่อนใจ

ทุกปีจะมีงานสำคัญที่ทางจังหวัด หน่วยงานอื่นๆที่อยู่รอบข้างและประชาชนได้ทำร่วมกันคือ งานบุญแข่งเรือ ไร่พระจันทร์ เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวได้มาเยี่ยมชม ส่งผลให้มีที่พักเพิ่มขึ้นในจังหวัดอีกด้วย

น้ำตกดาจำปี

น้ำตกดาจำปี หรือน้ำตกจำปี หรือน้ำตกโลอางตาห้อง ตั้งอยู่ที่บ้านรู๊ดจำปี โอลเสม็ด กรุงสำโรง ไปทางทิศเหนือตามเส้นทางหลวงหมายเลข 68 ห่างจากศาลากลางจังหวัด 35 กิโลเมตร

สถานที่นี้เป็นแหล่งธรรมชาติที่มีหินขนาดใหญ่ขนาด 500 ตารางเมตร อยู่ตามร่องเขาและมีทางน้ำไหลสำหรับให้นักท่องเที่ยวได้เล่นน้ำ นอกจากนั้นบริเวณลำธารยังมีกล้วยไม้หรือดอกไม้ชนิดอื่นๆอีก

จากน้ำตกไปอีกประมาณ 500 เมตร มีสถานที่ทางวัฒนธรรมที่ก่อสร้างโดยพระสงฆ์และชาวบ้านที่อยู่แถบนั้น หรือที่รู้จักในชื่อรู๊ดจำปี ซึ่งมีรูปปั้นอื่นๆตั้งแต่ประสูติถึงสวรรคต รวมทั้งรูปสัตว์ป่าอื่นๆอีกมากมาย

สถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ

จังหวัดอุดรธานี มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญอื่นๆอีกมากมาย เช่น

1) ละลุ ซึ่งเกิดจากดินทรุดตัว กลายเป็นดินที่มีรูปทรงสวยงาม อยู่บ้านตระเปียงตุง เขตโกนเกรียล กรุงสำโรง

2) ปราสาทตาเมือน บ้านภู ตำบลโคกหม่อน อ.บ้านทรายอำปิล

3) ปราสาทตาควาย ตำบลโคกสูง อ.บ้านทรายอำปิล

4) สะพานหินโบราณ ตำบลเชิงเทียน อำเภोजองกัล

5) ปราสาทพรหมกิล ตำบลเชิงเทียน อำเภोजองกัล

6) ปราสาทตระเปียงปราสาท บ้านตระเปียงปราสาท อำเภอตระเปียงปราสาท

7) สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์เขมรแดง อำเภอลองเวง

8) สถานที่เผาศพของโปลโปต บ้านเชิงพนม ตำบลตระเปียงปรี อำเภอลองเวง

9) บ้านตาม้อก อำเภอลองเวง

10) บ้านโปลโปตเขียวสัมพันธ์ บ้านกรอย่ง ตำบลตระเปียงปรี อำเภอลองเวง

11) สถานที่เผาศพของซุนเซน บ้านสระโชค ตำบลตระเปียงปรี อำเภอลองเวง

12) บึงอลองเวง

อำเภอกุรงสำโรง

ตำนานเล่าสืบต่อกันมาของผู้เฒ่าผู้แก่ว่า การตั้งถิ่นฐานของกรุงสำโรงตั้งแต่เมื่อใดไม่มีใครทราบ สันนิษฐานว่า ในอดีตภูมิสารอง สมัยก่อนมีผู้ปกครองเรียกว่า สะดัจกรัญ (ลักษณะเหมือนหัวหนาก็ก หรือหัวหน้าชนเผ่าในอดีต) สะดัจกรัญ เป็นผู้มีความสามารถและมีอำนาจมาก เข้าตีทำสงครามกับเมืองข้างเคียง หรืออีกข้างเคียง หากชนะได้เมืองขึ้นและทาสเชลย แผลขยายบารมี และได้นำเชลยมาใช้แรงงานสร้างบ้านแปลงเมือง (ปัจจุบันยังเหลือร่องรอยปราสาทเก่าโบราณ ตั้งอยู่บริเวณวัดปราสาทราชาสำโรง และมีบึงสนัว ตั้งอยู่บริเวณใกล้เคียงกัน ผู้เฒ่าเล่าว่า บึงนี้ไม่ใช่บึงธรรมชาติ แต่เป็นบึงที่ใช้คนขุด กว้างประมาณ 2 กิโลเมตร ยาว 2 กิโลเมตร)

ข้อสันนิฐานอีกประการที่สอง ภูมิสำโรง ผู้คนอพยพมาจากอำเภोजองกัลป์ (ปัจจุบันตั้งอยู่ทางทิศใต้กรุงสำโรง ห่างประมาณ 40 กิโลเมตร) เนื่องจากที่อยู่เดิมมีลักษณะไม่เหมาะสม จึงแสวงหาที่อยู่ใหม่ บริเวณภูมิสำโรงในปัจจุบัน เพราะมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์ เหมาะแก่การเพาะปลูก และการดำรงชีพ

ข้อสันนิฐานประการที่สาม การตั้งถิ่นฐานเกิดจากการโยกย้ายอพยพของชุมชนที่ประสบโรคห่า ในสมัยนั้น แล้วโยกย้ายมาอยู่บริเวณบ้านสำโรงในปัจจุบัน

ร้อยปีล่วงผ่านภูมิสำโรง ก่อตั้งหมู่บ้านเป็นกิจจะลักษณะ (อยู่ตรงบ้านโดนแกนในปัจจุบัน ห่างจากวัดปราสาทราชสำโรง ไปทางทิศตะวันออก 2 กิโลเมตร) สมัยก่อนเรียกว่าบ้านสำโรงสะตู่ (ลักษณะต้นสำโรงที่ใหญ่และสูงมาก) ต่อมา มีการสร้างวัดปราสาทราชสำโรงขึ้น ชุมชนนิยมอยู่รอบบริเวณวัด เลยย้ายมาตั้งหมู่บ้านบริเวณนี้แทนในชื่อเดิม บริเวณบ้านเก่าตั้งเป็นหมู่บ้านใหม่ ชื่อว่า บ้านโดนแกน สาเหตุที่ย้ายมาสร้างหมู่บ้านบริเวณนี้แทนบ้านเดิม เพราะอยู่ใกล้บึงสนิ่ว แหล่งน้ำขนาดใหญ่กว่าที่ตั้งเดิม ในอดีตชาวบ้านเคยเดินทางไปมาหาสู่กับชุมชนตำบลด่าน ในรูปแบบการแลกเปลี่ยนสินค้า นำปลาแห้ง ปลาเหาะ ไปแลกข้าว และขาย พร้อมทั้งมีญาติพี่น้อง และการเกี่ยวต้องแต่งงาน ใช้เวลาเดินทางอย่างรวดเร็วจากกรุงสำโรงถึงช่องจอม 1 วัน โดยการใช้เกวียน และเดินทางเท้า

ช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2520 เกิดสงครามเขมรแดง ทั่วทั้งประเทศ ชาวบ้านส่วนหนึ่งหนีเข้าพักพิงที่ประเทศไทย ส่วนหนึ่งหนีเข้าป่ารอบๆ กรุงสำโรง ส่วนหนึ่งหนีไม่ทันกลายเป็นเชลยแรงงาน และถูกส่งไปทำงานยังที่อื่น ช่วงนั้นภายในกรุงสำโรงมีแต่ทหารอยู่เท่านั้น เชลยแรงงานอยู่ตามไร่นา ได้รับข้าววันละ 1 ถ้วย และทำงานตลอดทั้งวัน เหตุการณ์สงครามเกิดขึ้น 3 ปี 8 เดือน 20 วัน ถึงได้สงบลง แต่ถึงกระนั้น ยังมีการสู้รบระหว่างทหารรัฐบาลและทหารเขมรแดงอยู่เนืองๆ นับสิบปี ไฟสงครามจึงค่อยๆ สงบลง รกรากถิ่นฐานเดิมหลังสงครามเริ่มใหม่อีกครั้ง ญาติพี่น้องไม่ได้พบเจอกัน บางคนไปอยู่ที่อื่น ตามหากันไม่เจอ การประกอบอาชีพและประเพณีวัฒนธรรมเริ่มมีการฟื้นฟูจากผู้เฒ่าผู้แก่ จากพระสงฆ์ ชีวิตเริ่มมีปกติสุขขึ้น การไปมาหาสู่กับชุมชนในประเทศไทย ช่วงนี้ขาดหายไปไม่สามารถข้ามไปได้เช่นแต่เก่าก่อน ผลพวงจากสงครามมีกับระเบิดฝังอยู่ทั่วไป และมีกำลังทหารควบคุมชายแดนไม่อนุญาตเข้าออกได้

ภูมิสำโรงแต่ก่อนขึ้นจังหวัดเสียมเรียบ ประมาณปี ค.ศ. 1960 ภูมิสำโรงได้ยกสถานะเป็นกรุงสำโรงขึ้นต่อจังหวัดอุดรธานี เป็นศูนย์กลางราชการจังหวัดอุดรธานี ปัจจุบันผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานี ชื่อว่า นายชอ ทาวิ นายอำเภอกองสำโรง คนที่ 1. นายนะ นันต์ 2. นายทนอล (ค.ศ. 2008-2014) 3. นายอุณ โชเกียรติ (2014- ปัจจุบัน) กำนัน นายเจีย ตบ (2001-ปัจจุบัน)

อาณาเขตกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี

ทิศเหนือ	ติดต่อ เขตกเขพนมดงรักชายแดนประเทศไทย
ทิศใต้	ติดต่อ อำเภोजองกัลป์ จังหวัดอุดรธานี
ทิศตะวันออก	ติดต่อ อำเภอลองเวง จังหวัดอุดรธานี
ทิศตะวันตก	ติดต่อ อำเภอบันเตียอำปิล จังหวัดอุดรธานี

ประชากร

กรุงสำโรงมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น 51,382 คน แยกออกเป็น ชาย 21,599 คน และหญิง 29,783 คน จำนวนครัวเรือน 10,293 ครัวเรือน ความหนาแน่นของประชากร 38 คน ต่อ 1 ตารางกิโลเมตร

การประกอบอาชีพ

ประชากรกรุงสำโรงส่วนใหญ่ ร้อยละ 88 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจหลักๆ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง มะม่วงและผักสวนครัว นอกนั้น ร้อยละ 12 ประกอบอาชีพ ค้าขาย รับราชการ รับจ้างและอื่นๆ

กรุงสำโรงมีประชากรวัยทำงาน อายุ 18 ปี ขึ้นไป ที่มืงานทำ ร้อยละ 97 โดยมีรายได้เฉลี่ยต่อประชากร ปี 2549 ประมาณ 800 ดอลลาร์/คน/ปี ปัจจุบัน 1,000 ดอลลาร์/คน/ปี

ด้านการศึกษา

- โรงเรียนชั้นประถมศึกษา จำนวน 13 แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 5 แห่ง
- โรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 2 แห่ง
- โรงเรียนเอกชน สอนภาษาไทย อังกฤษและคอมพิวเตอร์ เป็นหลัก จำนวน 10 แห่ง

ด้านทรัพยากรป่าไม้ มีพื้นที่ป่าไม้ทั้งหมด 32,454 เฮกตาร์ จัดการดูแลโดยกลุ่มองค์กรในพื้นที่ 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มรัตนรุทสา สังฆารณและกลุ่มอนุรักษ์

แหล่งน้ำที่สำคัญ ได้แก่ เชื้อนบ้านกระหม่น น้ำตกโอรเสม็ด

โบราณสถาน มีปราสาทหิน จำนวน 5 แห่ง

4.2 สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา

จากการบอกเล่าของพ่อสุปี ดิงาม อดีตกำนันตำบลด่าน บ้านด่านก่อตั้งเมื่อไหร่ นานเท่าใด ไม่มีใครทราบ ตามคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่สมัยก่อน บริเวณบ้านด่านเป็นป่าทึบ มีความอุดมสมบูรณ์ สัตว์ป่าชุกชุม มีทางเดินของสัตว์ป่าเรียกว่า “ดวนสัตว์” (เรียกตามภาษาท้องถิ่น) พรานมาล่าสัตว์บริเวณนี้เป็นประจำ และชาวบ้านอาศัยเส้นทางนี้สัญจรไปมา และสาเหตุที่ซื้อบ้านด่าน เพราะเป็นหน้าด่านขึ้นลงระหว่างประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา ภาษาท้องถิ่นสุรินทร์เรียกว่า “ดวน” ส่วนที่ซื้อช่องจอม มีเรื่องเล่าว่ายายจอมกับตาตานที่ อยู่หมู่บ้านเก่า ไปทำไร่ที่ช่องจอมแล้วป่วยตายทั้งสองคน จึงตั้งชื่อสระน้ำว่า “ตระเปียงจอม” ต่อมา มีการอพยพเข้ามาตั้งถิ่นฐานและบุกเบิกที่ทำกินเพิ่มมากขึ้น โดยตั้งบ้านเรือนอยู่กันเป็นคุ้มๆ ได้แก่ คุ้มบ้านยาง (ปัจจุบันคือ บ้านหนองกระหม่น หมู่ 18 ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกบ้านด่านพัฒนา) คุ้มด่านกันดาล (ปัจจุบัน คือ บ้านด่านพัฒนา หมู่ 14 และเป็นที่ตั้งของตลาดช่องจอม) และคุ้มบ้านต๊นบ (ปัจจุบัน คือ บ้านโนนสำราญ หมู่ 12)

ในอดีต บ้านด่านอยู่ในเขตการปกครองของตำบลขนาดมอญ อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ผู้ใหญ่บ้านคนแรก คือ นายเมา เมาเสม เพื่อความสะดวกในการปกครองและความปลอดภัยของชาวบ้าน เนื่องจากช่วงระยะนั้นมีการลักขโมยวัวควายและไล่ต้อนเข้าประเทศกัมพูชากันมาก ประมาณปี พ.ศ. 2502 นายอำเภอสังขะ จึงได้มอบหมายให้ปลัดทวี คงแก่ มาประชุมประชาคมแกนนำคุ้มบ้าน เพื่อสอบถามความคิดเห็นในเรื่องการโยกย้ายหมู่บ้านและจัดทำแผนผังการจัดสรรที่ดินเพื่ออยู่อาศัยให้แก่ชาวบ้านใหม่ มีแกนนำทั้ง 4 คุ้มบ้านเข้าร่วมประชุมปรึกษาหารือ ผลการประชุมมีผู้สมัครใจที่จะเข้าร่วมจำนวน 10 หลังคาเรือน ได้แก่ พ่อสุปี ตาตวง เจริญสุข ตาพรม ทองยวง (บ้านด่านเก่า) ตาเถา สำราญสุข ตานอม สุขเต็ม (บ้านยาง) ตาเมา สุขเต็ม ตาชัน จันทรประโคน ตาแมน โพธิ์เงิน (พ่อนายแมนมาจากกัมพูชา) นายหาด เมาเสม นายเมา สำราญสุข ตาเป๊ะ วงศ์เจริญ ทางราชการจึงได้จัดสรรที่ดินโดยการแบ่งเป็นล็อตๆละ 2 ไร่ เพื่อเป็นที่อยู่อาศัยและจัดสรรเป็นที่ดิน

ทำกินครอบครัว 15 ไร่ ต่อมา มีสร้างวัดและสร้างโรงเรียน เพื่อประกอบพิธีทางศาสนาและเป็นสถานศึกษา ให้แก่บุตรหลาน ในปี พ.ศ. 2503 ผู้ใหญ่บ้านคนเก่าลาออก ชาวบ้านได้คัดเลือกพ่อสุปี ดิงาม ขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านหมู่ 1 ตำบลด่าน อำเภอสงขลา ช่วงระยะนี้ชาวบ้านจากต่างถิ่นฐานได้เข้ามาอยู่อาศัยและประกอบอาชีพเพิ่มมากขึ้น ทำให้หมู่บ้านขยายตัวและเจริญขึ้น ปัจจุบันชาวบ้านด้านพัฒนา ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ทั้งเขมร ลาว ไทยและคนจีน ซึ่งโยกย้ายถิ่นฐานมาจากหลากหลายพื้นที่ 1) จังหวัดร้อยเอ็ด (สกุลวงศ์เรื่องศรี) มาจากบ้านหนองอ่าง ตำบลกำแพง ตำบลเกษตรวิสัย ตั้งแต่ปี 2508 2) จังหวัดยโสธร 3) จังหวัดสุรินทร์ มาจากหลายอำเภอ คือ อำเภอเมือง (นายถาวร วังเวงจิต) มาจากบ้านราม ตำบลเพี้ยราม อำเภอเมือง บ้านตาถูก ตำบลเขวาสินรินทร์ มาตั้งแต่เรียนจบ อำเภอสำโรงทาบ (สกุลบุรารคร) อำเภอรัตนบุรี อำเภอท่าตูม (บ้านเลาพรหมเทพ ตำบลพรหมเทพ) มา 30 กว่าปีแล้ว อำเภอจอมพระ (จากบ้านปวงตึก) อำเภอชุมพลบุรี อำเภอปราสาท (นายไฉ พยุงสกุล) มาอยู่หลังเขมรแตก 3 วัน แต่ก่อนไปอยู่บ้านกลอ (บ้านไทร) บ้านเตี้ยขมา ใกล้บ้านชลอจัน กัมพูชา 4) จังหวัดศรีสะเกษ (ยายพุด จากบ้านเมืองหลวง อำเภอห้วยทับทัน มาเมื่อปี 2509 5) จังหวัดกาญจนบุรี (สมบัติ พันธวงศ์) จากบ้านช่องกลิ้งช่องกลด อำเภอเหล่าขวัญ มาอยู่เมื่อปี 40 (เป็นเขย) 6) จังหวัดนครราชสีมา เลย เชียงราย อุดรธานี ขอนแก่น และจังหวัดกาฬสินธุ์ (ส่วนใหญ่เป็นเขยหรือสะใภ้) 7) จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา (สะใภ้ผู้ใหญ่โคลด สุขเต็ม มาจากจังหวัดเสียมเรียบ) สาเหตุที่โยกย้ายเข้ามาอาศัยอยู่เพราะแต่งงานเป็นเขยหรือสะใภ้ อยากได้ที่ดินทำกินเพราะอุดมสมบูรณ์มาก (หาของป่า เช่น หน่อไม้ ผลไม้หรือสัตว์ป่าไปขาย) และประกอบอาชีพค้าขายช่วงเปิดตลาดช่องจอม

ปี พ.ศ. 2504 นายสปี ดิงาม ได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลด่านอำเภอสงขลา จังหวัดสุรินทร์ อยู่ในตำแหน่งเป็นเวลา 18 ปี ได้ลาออกจากตำแหน่งจึงได้เลือกตั้งกำนันตำบลคนใหม่ ได้นายผดุง สภารัตน์ เป็นกำนันตำบลด่าน อำเภอสงขลา อยู่ในตำแหน่งได้ 2 ปี

ปี พ.ศ. 2518 - 2520 เกิดสงครามรุนแรงที่สุด เดิมบ้านด่านมีอยู่ 500 กว่าหลังคาเรือน แต่พอเกิดสงครามก็อพยพโยกย้ายกลับบ้านหรือไปอยู่ที่อื่น เช่น กรุงเทพฯ คนที่อยู่ในพื้นที่ ตกบ่าไปหลบซ่อนตามป่าหัวไร่ปลายนา ตามจอมปลวกหรือหนองน้ำบ้าง โรงเรียนถูกเผา มีการปล้นสะดมในหมู่บ้านอย่างต่อเนื่อง เส้นทางที่เคยติดต่อระหว่างชายแดนตัดขาด มีกักระเบิด กลายเป็นที่ต้องห้ามอันตราย

ปี พ.ศ. 2520 ตำบลด่านโอนย้ายจากอำเภอสงขลาขึ้นต่ออำเภอกาบเชิง มีผู้ใหญ่บ้านตามลำดับ ดังนี้ ผู้ใหญ่ประกอบ ผู้ใหญ่ทองแถมและผู้ใหญ่บุญหนา วรดิยะ เมื่อประชากรเพิ่มจำนวนมากขึ้นและเพื่อความสะดวกในการปกครอง จึงมีการแยกการปกครองออกเป็น 5 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านด่าน , หมู่ 12 บ้านโนนสำราญ , หมู่ 14 บ้านด่านพัฒนา, หมู่ 18 บ้านหนองกระหม , หมู่ 17 บ้านไพรเงิน

ในปี 2535 ยุคสมัย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า ทางราชการได้ทำการจัดสรรที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านและดำเนินโครงการอีสานเขียว มีการส่งเสริมปลูกป่ายุคาลิปตัสบริเวณเขตชายแดนเพื่อเป็นแนวกันชนระหว่างประเทศ

ปี พ.ศ. 2536 เปิดตลาดช่องจอมครั้งแรก โดย สส.สมบัติ ศรีสุรินทร์ ชาวบ้านจึงเรียกว่า “ตลาดสมบัติ” ทำการค้าขายระหว่างไทย กับกัมพูชา ช่วงนั้นชาวไทยห่อข้าวต้ม นำพืชผักไปแลกเปลี่ยนกันได้ ชาว กัมพูชานำของป่า เลือหวาย ปลาแห้ง ปลาร้า มาแลกข้าวสารพืชผัก มีผู้คนจากทุกสารทิศเข้ามาท่องเที่ยว และเริ่มรู้จักบ้านด่านมากขึ้น

ในอดีตนั้น การค้าขายแดน จะเป็นการแลกเปลี่ยนสินค้าที่เป็นอาหารการกิน เช่น ปลาร้าหรือปลาเหาะ (ภาษาท้องถิ่นสุรินทร์) ปลาแห้ง เกลือ เป็นต้น โดยทางอำเภอจัดส่งเจ้าหน้าที่มาคอยเก็บภาษี (ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พ่อสุปี ดิงาม) ทางประเทศกัมพูชา ก็มีเจ้าหน้าที่เก็บภาษีเช่นเดียวกัน ประชาชนไปมาหาสู่กัน อย่างปกติสุข จนกระทั่งประเทศกัมพูชามีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครองความขัดแย้งลุกลามเป็น

สงครามภายในประเทศ ด้านเข้าออกทั้งสองฝั่งปิดกั้นด้วยกำลังทหารและกำระเบิด ความสัมพันธ์เก่าก่อนขาดสะบั้นลง กลายเป็นความกลัว ความหวาดระแวง ไม่ไว้วางใจกัน ต่อย้าอคติประวัติศาสตร์ในอดีตให้ลึกซึ้งกว่าเดิม ชุมชนชายแดนรับผลพวงจากเหตุการณ์ในครั้งนี้อย่างเลี่ยงไม่ได้ เพื่อความปลอดภัยในชีวิตบ้างย้ายที่อยู่ไปสู่อบ้านเดิม บ้างไปอยู่ต่างจังหวัด มีส่วนน้อยที่ยังอยู่เช่นเดิม แต่อยู่อย่างหวาดกลัว จนกระทั่งภายหลังการประกาศนโยบายเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้าและเปิดพรมแดนช่องจอม การค้าชายชายแดนมีความคึกคักมากขึ้น ช่วงแรกเปิดตลาดใหม่ยังไม่มีสำนักงานตรวจคนเข้าเมือง คนของตลาดสมบัติจะทำเรื่องผ่านแดน โดยใช้บัตรวันต่อวัน มี 7 สี เพื่อป้องกันการไปค้างคืน และไทยจะลงไปกำพุนสามารถลงไปได้เลย ไม่มีเจ้าหน้าที่คอยตรวจเหมือนทุกวันนี้ ฝั่งกำพุนมีตลาดเรียกว่า ตลาดโกลเสม็ด ชาวไทยมักไปเที่ยวและแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน ต่อมากลายมาเป็นการค้าขาย ตลาดสมบัติ เริ่มมีการซื้อแผงขายสินค้า มีเจ้าของเป็นทั้งคนไทยและชาวกำพุน ชาวบ้านด่านและชาวบ้านโกลเสม็ด ช่วงนี้เป็นยุคทองทางการค้าไทย-กำพุน มีอาชีพเกิดใหม่หลากหลาย เช่น อาชีพลากรถเข็นขนถ่ายสินค้านระหว่างไทยกำพุน มอเตอร์ไซรับจ้าง อีกทั้งผู้คนจากทุกสารทิศได้หลั่งไหลเข้ามาทั้งชาวไทยและชาวกำพุน เพื่อเที่ยวชม ซื้อสินค้าตลาดสมบัติ ชาวบ้านมีอาชีพ มีรายได้มั่นคง วันหนึ่งรายได้ไม่ต่ำกว่า 1,000 บาท ชุมชนชายแดนไทย กำพุน เริ่มมีผู้คนต่างถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มขึ้น คุณภาพชีวิตมั่นคงขึ้น ส่งผลให้หมู่บ้านมีความเจริญขึ้นตามลำดับ

ปี พ.ศ. 2538 เริ่มมีศูนย์ประสานงานชายแดนไทย-กำพุน

ปี พ.ศ. 2539 สำนักงานปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร (สปก.) แจกที่ดินให้คนที่ไม่มีที่ดินทำกิน ให้คนละ 4 ไร่

ปี พ.ศ. 2545 รัฐบาลประกาศจุดผ่านแดนถาวรช่องจอม การข้ามพรมแดนต้องมีเอกสารเอกสารทางราชการ พร้อมทั้งต้องเข้าออกในช่องทางที่ภาครัฐกำหนดเท่านั้น นโยบายจังหวัดสุรินทร์เริ่มเข้ามาส่งเสริมและพัฒนาเขตพื้นที่ชายแดนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น

ปี พ.ศ. 2547 มีการเปิดบ่อนคาสิโนบริเวณชายแดนฝั่งโกลเสม็ด ประเทศกำพุน ชาวไทยทั้งในตัวจังหวัดสุรินทร์และข้างเคียงหลั่งไหลเข้าไปเล่นการพนันเป็นจำนวนมาก เป็นปัญหาทางสังคมประการหนึ่งที่ยากแก่การแก้ไข บางรายสิ้นเนื้อประดาตัว หนี้สินรุงรัง

ปี พ.ศ. 2549 ย้ายตลาดการค้าชายแดนจากตลาดสมบัติ มาตั้งอยู่บริเวณหมู่ ที่ 14 ติดกับวัดบ้านด่าน (บริเวณโรงเรียนบ้านด่านเก่า) ชาวบ้านเรียกว่า ตลาดการค้าชายแดนช่องจอม อยู่ติดชุมชน เกิดการสร้างอาชีพให้ชุมชนมากขึ้น มีรายได้จากการขายสินค้าพื้นบ้าน การรับจ้าง คนต่างถิ่น พ่อค้า นายทุน มีบทบาทมากขึ้นทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองท้องถิ่น ราคาที่ดินขยับตัวสูงขึ้น เกิดการซื้อขายแลกเปลี่ยนและเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินเชิงการค้ามีมากขึ้นเป็นเงาตามตัว อนาคตข้างหน้าเกษตรกรรมแนวโน้มน่าสูญเสียที่ดินสูงขึ้น ปัจจุบันกว่าร้อยละ 80 แม่น้ำเป็นชาวกำพุน ตลาดการค้าชายแดนช่องจอม มีทำเลที่ตั้งเหมาะสม สะดวกต่อการเข้าถึง และได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ เกิดการพัฒนาอย่างก้าวกระโดดเป็นสถานที่ขึ้นชื่อของจังหวัดสุรินทร์ ทำให้มีผู้มาเยี่ยมเยือนจากทุกสารทิศตลอดทุกวัน การเติบโตและการขยายตัวของชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเมืองหรือชนบท นอกจากความเจริญแล้ว ปัญหาที่ติดตามามิไม่น้อยเช่นเดียวกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และปัญหาน้ำเสียจากชุมชนและตลาด (การซักล้างเสื้อผ้ามือสอง) เนื่องจากพื้นที่อำเภอกาบเชิงเป็นพื้นที่ต้นน้ำที่สำคัญ หากไม่มีมาตรการการป้องกันและการจัดการแก้ปัญหาที่ดี ผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมที่จะติดตามาจะมีอีกอย่างมากมาย

ตารางที่ 5 สรุปสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรม ชุมชนชายแดนไทย-กำพุน

ประเด็น	อดีต	ปัจจุบัน
1. การตั้งถิ่นฐานบ้านเรือน	บ้านด่าน แต่ก่อนมีบ้านด่านบน (ตรงเขื่อนด่านปัจจุบัน) บ้านด่านกลาง (ตรงโถ้ตอปปัจจุบัน) บ้านทำนบ อยู่ติดกับห้วยด่าน บ้านยาง (ติดกับบ้านด่านหมู่18 ในปัจจุบัน) เนื่องจากมีโจรขโมยวัวควายต้อนเข้ากัมพูชา เมื่อปี 2502 ได้ยุบรวมทั้ง 4 หมู่บ้านเป็นบ้านด่าน เพื่อให้ง่ายต่อการปกครอง และมีความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน	บ้านด่านเป็นหมู่บ้านใหญ่ มีประชากรหลากหลายเนื่องจากอพยพเข้ามาจากหลายพื้นที่ เนื่องจากมีตลาดช่องจอม ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำในเรื่องที่ดินทำกินมีน้อย คนเยอะขึ้น การแย่งกันใช้ทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า) ที่ดินมีราคาแพงและที่ดินหลุดมือจากคนพื้นถิ่นหมดแล้ว โดยเฉพาะที่ดินติดถนนหลัก
2. การเมืองการปกครอง	บ้านด่านขึ้นกับการปกครองอำเภอสังขะ จ.สุรินทร์ ซึ่งอยู่ห่างจากอำเภอสังขะ ประมาณ 30 กิโลเมตร และการสัญจรไปมาค่อนข้างลำบาก ยากต่อการปกครองและคุ้มครองความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของประชาชน	ด้วยนโยบายการปกครองของประเทศ “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” มีการเปิดตลาดช่องจอมขึ้นมา ทำให้มีการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างทั้งสองประเทศอย่างคึกคัก ทำให้คนมีอาชีพมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า
3. วิธีการดำเนินชีวิต (การประกอบอาชีพ /การบริโภค/วิถีชีวิตแบบคนเมือง)	แต่เดิมประกอบอาชีพไร่ป่อ และทำนาเป็นหลัก คุณภาพชีวิตค่อนข้างยากจน แต่ความสัมพันธ์ในระบบเครือญาติแน่นแฟ้น มีความเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันทั้งหมู่บ้านอย่างดี	เริ่มมีการค้าขาย รับจ้างเพิ่มขึ้นจากการมีตลาดช่องจอม แต่กลับทำให้ความสัมพันธ์ของคนห่างกัน ไม่มีเวลาไปมาหาสู่กัน มีคนต่างถิ่นเข้ามาตั้งถิ่นฐานมากขึ้น หรือเป็นคนที่มีเงินมาตั้งอยู่ หรือซื้อที่ดินหรือมาค้าขายเป็นเจ้าของธุรกิจ ทำให้เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างคนรวย (ต่างถิ่น) กับคนจน (คนพื้นถิ่น) ซึ่งคนพื้นถิ่นที่พัฒนาตนเองไปทำธุรกิจส่วนตัวด้วยการมีที่ดินอยู่ติดถนนสุรินทร์ช่องจอม ได้ขายที่ดินหรือทำร้านขายของ ซึ่งมีอยู่น้อย
4. ความสัมพันธ์เครือญาติ/เพื่อนบ้าน	มีการนับถือ เคารพกัน ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ มีความคิดสมัคสมานไปในทิศทางเดียวกัน	ความเจริญเพิ่มขึ้นไม่มีเวลาไปมาหาสู่กัน คนจะไปพบเจอกันเฉพาะช่วงเทศกาลหรือกรณีมีงานบุญ

ประเด็น	อดีต	ปัจจุบัน
		ส่งผลให้ความสัมพันธ์ในปัจจุบันมีความห่างเหินกันมากขึ้น ทุกวันจะนับพี่น้องกันก็ดูที่ฐานะด้วย
5.การค้า /การขาย	ในชุมชนจะเป็นในลักษณะการแลกเปลี่ยนสินค้าเป็นหลัก เช่น ปลาแลกข้าว ผ้าไหมแลกข้าว แต่ก็มีการค้าขายสินค้าการเกษตรเป็นหลัก เช่น ปอ ไปขายที่ กม.5 สุรินทร์ ทำให้คนไม่ค่อยดิ้นรนกระตือรือร้นหาเงินเท่าใดนัก	ปัจจุบันระบบการแลกเปลี่ยนสินค้าหายไป ใช้เงินเป็นตัวกลางในการซื้อขายเต็มรูปแบบ ทำให้คนดิ้นรนหาเงิน ทำงานรับจ้างเพิ่มขึ้น ทำให้คนมีความเครียดมากขึ้น ความมั่นคงเรื่องอาหารลดน้อยลง

4.3 ลักษณะความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ

4.3.1 วัฒนธรรมประเพณีชุมชนไทย-กัมพูชา

1) บุญประเพณี 12 เดือน

จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทั้งของชุมชนไทยในพื้นที่ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง และกรุงสํารอง จ.อุดรธานี มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ทุกหมู่บ้านยังยึดถือขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา เช่น ในวันพระเข้าวัด ฟังธรรม ถือน้ำชา นุ่งขาว ห่มขาว บุญประเพณีที่สำคัญคือประเพณีตามคติความเชื่อในวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา และวิถีชีวิต เพื่อสร้างขวัญและกำลังใจต่อการดำรงชีวิต ชุมชนบ้านด่าน ไทย และชุมชนบ้านสำโรง ราชอาณาจักรกัมพูชา ไม่ต่างกันมากนัก ประเพณีบางเดือนอาจไม่ได้ปฏิบัติแล้ว จากการได้สัมภาษณ์ผู้รู้ทั้งไทยและกัมพูชา มีหลวงตา ยม ยอก หลวงตา สะแวง ทอน ชาวกัมพูชา และพ่อสปี ดิงาม ชาวไทย ได้เล่าบอกเป็นภาษาโบราณสละสลวยว่า

แคแฉด โกลชนา สะดัยเนือมเอาะเมี้ย ออยเพียกะลิกา ไทวะดาทะมัย (เดือนเมษายน หรือ เดือนห้า พระมหากษัตริย์ พลักรรมต้อนรับเทวดาประจำปีใหม่) มีความเชื่อร่วมกันว่าเมื่อถึงเดือน ห้า วันมหาสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ไทยและกัมพูชา ตามจันทรคติและสุริยคติ ชาวกัมพูชามักนิยมตั้งเครื่องบวงสรวงเทวดาองค์ใหม่ที่มาปกป้องรักษาความสวัสดิ ให้กับบ้านเมือง ซึ่งจะเปลี่ยนกันทุกปีในช่วงนี้ เพื่อแสดงความเคารพจึงตั้งเครื่องบวงสรวงทุกบ้านเรือน (บ้านด่าน ประเทศไทยไม่มีพิธีกรรมนี้) เทศกาลสงกรานต์ ตามประเพณีจัดงานสงกรานต์นั้น บางแห่งจัดกัน 3 วัน บางแห่ง 7 วัน แล้วแต่กำหนดมีการทำบุญถวายภัตตาหารคาวหวาน หรือถวายจันทน์เข้า-เพลตลอดเทศกาล ตอนบ่ายมีสงฆ์นำพระ รดน้ำผู้ใหญ่นักเฒ่าผู้แก่ มีการละเล่นพื้นถิ่นรำตริด เล่นสะบ้า เรือมอันเร ขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย ในชุมชนบ้านด่าน นำดินทรายมาจาก 8 ทิศรอบหมู่บ้าน ก่อดินทรายรอบหมู่บ้านทั้ง 8 ทิศแล้วมาก่อที่วัด ถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน ประเทศกัมพูชา เรียกว่าวันขึ้นปีใหม่ จัดเป็นประเพณีสำคัญของชาติ

ดอลแคปัสกา สะดัยจรีตเปริยะเนียงกัวล (เดือนพฤษภาคม หรือเดือนหก พระมหากษัตริย์ ทำพิธีแรกนาขวัญ) มีความเชื่อว่า การทำกิจกรรมสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ อยู่ดีกินดี พระมหากษัตริย์ต้องทำนาก่อน พสกนิกรถึงทำตามภายหลัง ประเทศไทยทุกปีมีพิธีแรกนาขวัญที่ท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร ที่กัมพูชา พิธีแรกนาขวัญ เปลี่ยนเวียนจังหวัดไปทุกปีตามที่รัฐบาลกำหนด ปี 2560 กำหนดพิธีแรกนาขวัญที่จังหวัดเสียมเรียบ ปี 2561 ทำพิธีแรกนาขวัญที่ จังหวัดกระแจะ ราชอาณาจักรกัมพูชา ชาวบ้านทั้งสองฝั่ง มีประเพณีพื้นถิ่นคล้ายกัน คือการบวงสรวงตายายบอกกล่าวลงนา ไถนา ดำนา เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหารในปีต่อไป ครั้นวันเพ็ญเดือนหกเป็นงานบุญวิสาขบูชาประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา มีการทำบุญฟังเทศน์และเวียนเทียนเพื่อผลแห่งอานิสงส์ในภพหน้า ชาวกัมพูชาให้ความสำคัญมาก ถือว่าเป็นวัน ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาญาณ มักจัดงานบุญถวายเป็นพุทธบูชา มีเทศนาปฏิบัติธรรมตลอดคืน

ดอลแคเจ้ สนมมะเหล้ย ทวือบายดอมร่าถวายจังกะรีย (เดือนมิถุนายน เดือนเจ็ด พระมเหสีและพระสนม ถวายข้าวดอมร่า ให้กับพระราชา) “บายดอมร่า” คือข้าวสวยคั่วคั้นแล้วนำมาแช่น้ำไว้ บั่นให้แน่น นำมารับประทาน เป็นวิธีถนอมอาหารแต่โบราณ ข้าวไม่บูด ถวายให้พระราชาเสวยแสดงถึงความมั่งคั่ง และคุณค่าของอาหาร เพราะช่วงนี้อยู่ในช่วงการเพาะปลูกข้าว ข้าวจึงอาจหายากในสมัยโบราณ ชาวบ้านไทยบ้านด่านและชาวกัมพูชาบ้านสำโรง มีพิธีเลี้ยงปู่ตา มีการทำพิธีเช่นสรวงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ข้าวกล้าในนาออกงาม

แคอะสาต สะดัยทะมัย โจลปะสา (เดือนกรกฎาคม เดือนแปด ประเพณีเข้าพรรษา) “สดัยทะมัย” เป็นคำยกย่องให้เกียรติ หมายถึงพระภิกษุ บวชใหม่เข้าพรรษา ชาวไทยชาวกัมพูชา นิยมเข้าวัดฟังธรรม มีการทำบุญถวายภัตตาหาร เครื่องไทยทานและผ้าอาบน้ำฝน เพื่อพระสงฆ์จะได้นำไปใช้ตลอดเทศกาลเข้าพรรษา มีแห่เทียนพรรษา จัดขบวนแห่เพื่อนำไปถวายเป็นพุทธบูชา

แคสะร่าบ ธิบวือบอนตั่งโตะ (เดือนสิงหาคม เดือนเก้า พิธีบวงสรวง) พิธีบวงสรวงบรรพบุรุษของชาวกัมพูชา และเป็นช่วงเดือนที่คนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรม ถือศีลภาวนา เพราะอยู่ในช่วงเข้าพรรษา

แคเพี้ยระบด เนียสะเราะริบอาหา ทวือบอนประจุมเบ็น (เดือนกันยายน เดือนสิบ ชาวบ้านเตรียมอาหารทำบุญประเพณีวันสราท) ชาวกัมพูชา และชาวไทยส่วนอีสานใต้ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัดศรีสะเกษ เรียกประเพณีนี้ว่า ประจุมเบ็น หรือการบูชาบรรพบุรุษ เป็นประเพณีที่ขาดไม่ได้ต้องทำทุกปี ตามความเชื่อที่สืบทอดมาในการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และญาติพี่น้อง ที่บ้านตั้งเครื่องบวงสรวงบูชาบรรพบุรุษของตนเอง ตอนเช้ามีดทำบุญที่วัด เพื่อเป็นการให้ทานแก่เปรตหรือวิญญาณที่ตกทุกข์ได้ยาก และเพื่ออุทิศบุญกุศลถึงบรรพบุรุษ ตามความเชื่อว่า ยมทูตจะปล่อยให้ผีทั้งหลายกลับมาเยี่ยมบ้าน จนถึงเบ็ญทมะระยะเวลา 15 วัน เมื่อถึงวันเบ็ญทมะ ชาวนบ้านตั้งเครื่องเช่นที่บ้าน ลูกหลานมาจุนโดนตา และร่วมแซนโหม่นตา ผีบรรพบุรุษ ตกเย็นเข้าวัดฟังธรรม ตั้งแต่ ตี 4 จุนโดนตาที่วัด แล้วเทกะจือโหม่นตา ส่งผีบรรพบุรุษกลับไปยังภพภูมิเดิม ช่วงสายทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์อานิสงค์ เสร็จพิธี

บ้านด่านปัจจุบันทำเฉพาะวันเบ็ญตุจ กับวันเบ็ญทมะ รวม 2 วัน เท่านั้น ส่วนชาวกัมพูชาเริ่มตั้งแต่วันเบ็ญตุจจนถึงวันเบ็ญทมะ รวม 15 วัน และเป็นประเพณีสำคัญประจำชาติ ปฏิบัติทุกปีไม่มีเว้น ไทยมีธรรมเนียมจุนกระเหมอโหม่นตา กัมพูชาไม่มี กัมพูชามีธรรมเนียมเบาะบายเบ็ญ ไทยไม่มีธรรมเนียมนี้แล้ว

แคอะสัจ จัจปะสา จัจพอดเพื่อย (เดือนตุลาคม เดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา) บุญออกพรรษามีนงานบุญตักบาตรเทโว ตามความเชื่อ ว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึง หลังจากอยู่เทศโปรดพุทธมารดา 3 เดือน จึงทำบุญตักบาตรเทโว เพื่อระลึกถึงและถวายเป็นพุทธบูชา และนับจากนี้ไป 1 เดือน เป็นกาลกฐิน ทั้งตำบลด่านและชาวกัมพูชา มีระยะเวลาเช่นเดียวกัน พิธีทอดกฐินตามวัดที่จองกฐินไว้ บางปีก็มีการจัดกฐินรวมในชุมชน บางปีมีเจ้าภาพมาจองกฐิน ปฏิบัติพร้อมกันเป็นประจำทุกปี

แคะเดือก อมตุก ออก อม บัก เนี้ยะเสาะรีบร่ำตอบกร็องกรอเบ่ย ทวีอบอนกะเทน (เดือนพฤศจิกายน เดือนสิบสอง ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีออกเปรี๊ยะแค ประเพณีบุญกฐิน) ประเพณีลอยกระทง ตามความเชื่อว่า ลอยเคราะห์ลอยโศกพร้อมกับกระทง ไทยกับกัมพูชา ยังสืบปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่บ้านสำโรง กัมพูชา จะมี ประเพณี ปะออกเปรี๊ยะแค ในวันนี้ด้วย เริ่มพิธีประมาณ 6 ทุ่ม ตอนที่พระจันทร์เต็มดวงที่สุด แล้วมีการจุดเทียน ป้อนข้าวตอก แล้วทำนวย เกี่ยวกับน้ำฝนและผลผลิตการเกษตรว่าดี หรือสมบูรณ์หรือไม่ในปีนั้น

แคะมิกาเซ ะว้ย บอง เหิน แคลน (เดือนธันวาคม เดือนอ้าย เล่นชักว่าว) การละเล่นพื้นบ้านในช่วงหน้าหนาว ปัจจุบันที่ทั้งสองฝั่งแทบไม่มีผู้เล่นแล้ว เนื่องจากวิถีชีวิตต้องเร่งรีบทำมาหาเลี้ยงชีพ บ้านด่านประเทศไทย มีประเพณีเช่นเจ้าที่เจ้าทางหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษ มีการเตรียมเก็บสะสมข้าวปลาอาหารไว้กินในยามแล้ง ชาวบ้านสำโรง กัมพูชา ไม่มีประเพณีเช่นเจ้าที่เจ้าทางหมู่บ้าน ในช่วงนี้

แคะเป๊าะทม (เดือนมกราคม เดือนยี่) ทำพิธีเช่นลานนวดข้าว เมื่อชนข้าวไผ่แล้วยังมักไปทำบุญที่วัด

แคะเป๊าะตุ๊จ (เดือนกุมภาพันธ์ เดือนสาม) เช่นตาเสาะ ทำบุญแผ่ส่วนกุศลให้ผีปู่ย่าตายาย อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และทำบุญวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันมาฆบูชา

แคะปะกุน (เดือนมีนาคม เดือนสี่) เทศมหาชาติ ประเพณีเทศน์มหาชาติเหมือนกับประเพณีภาคอื่นๆ ด้วย เป็นงานบุญทางพุทธศาสนาที่ถือปฏิบัติทำบุญถวายภัตตาหารแล้วตอนบ่ายฟังเทศน์ เรื่องเวสสันดรชาดกตามประเพณีวัดติดต่อกัน 2-3 วันแล้วแต่กำหนดในช่วงที่จัดงานมีการแห่พระอุคุตเพื่อขอให้บันดาลให้ฝนตกด้วย

สรุปบุญประเพณีของชาวกัมพูชา มีบุญประเพณีประจำชาติคือต้องทำพร้อมกันเป็นวาระแห่งชาติ ราชการกัมพูชากำหนดเป็นวันหยุดได้แก่ บุญประเพณีสงกรานต์ บุญประเพณีแซนโฌนตา

ตารางที่ 6 บุญประเพณีไทย-กัมพูชาในปัจจุบัน

บุญประเพณี	การปฏิบัติของประเทศไทย	การปฏิบัติของประเทศไทยกัมพูชา
1. แคะเจ็ด (เดือนเมษายนหรือเดือนห้า) วันขึ้นปีใหม่ไทย / ประเพณีสงกรานต์	เทศกาลสงกรานต์ บุญประจำปี ทั่วไป ระยะเวลา 3 วัน - ทำบุญเนื่องในวันปีใหม่ / วันสงกรานต์ - สรงน้ำพระ รดน้ำผู้ใหญ่นักบวชผู้เฒ่าผู้แก่ - การละเล่นพื้นบ้านรำตริด เล่นสะบ้า เรือมอันเร	เทศกาลมหาสงกรานต์ เป็นงานบุญประจำปี ชาติ ซึ่งจะมีระยะเวลาตั้งแต่ 3-7 วัน - ตั้งเครื่องบวงสรวงเทวดาองค์ใหม่ทุกหลังคาเรือน - สรงน้ำพระ รดน้ำผู้ใหญ่นักบวชผู้เฒ่าผู้แก่ - การละเล่นพื้นบ้านรำตริด เล่นสะบ้า - ก่อเจดีย์ทราย/ขนทรายเข้าวัด
2. ดอลแคปัสาก (เดือนพฤษภาคมหรือเดือนหก) พระมหากษัตริย์ทำพิธีแรกนาขวัญ	- พิธีแรกนาขวัญที่สนามหลวงทุกปี - การบวงสรวงตักทายบอกกล่าวการลงนา ไถนา ดำนาเพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหาร - วันเพ็ญเดือนหกเป็นงานบุญวิ	- พิธีแรกนาขวัญเปลี่ยนสถานที่ไปจัดตามจังหวัดต่างๆ ตามที่รัฐบาลกำหนด - การบวงสรวงตักทายบอกกล่าวการลงนา ไถนา ดำนาเพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและความอุดม

บุญประเพณี	การปฏิบัติของประเทศไทย	การปฏิบัติของประเทศไทย
	สาขาบูชาประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา มีการทำบุญฟังเทศน์และเวียนเทียนเพื่อผลแห่งอานิสงส์ในภพหน้า	สมบูรณ์ของข้าวปลาอาหาร - ชาวคุ้มพูชาให้ความสำคัญมาก ถือว่าเป็นวัน ประสูติ ตรัสรู้ บริณิพาน มักจัดงานบูชาถวายเป็นพุทธบูชา มีเทศนาปฏิบัติธรรมตลอดคืน - วันเพ็ญเดือนหกเป็นงานบุญวิสาขบูชาประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา มีการทำบุญฟังเทศน์และเวียนเทียนเพื่อผลแห่งอานิสงส์ในภพหน้า
3. ดอแล้เจ้า (เดือนมิถุนายนหรือเดือนเจ็ด) พระมเหสีและพระสนม ถวายข้าวหอมราชให้กับพระราช / พิธีเลี้ยงปู่ตา	- พิธีเลี้ยงปู่ตา มีการทำพิธีเซ่นสรวงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ข้าวกล้าในนาออกงาม	- ในอดีตพระมเหสีและพระสนม จะถวายข้าว “หอมราชหรือข้าวแซ่” ให้กับพระราช - พิธีเลี้ยงปู่ตา มีการทำพิธีเซ่นสรวงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคลให้ข้าวกล้าในนาออกงาม
4. แคะส้าด สะดัยทะมัย โฉลปะสา (เดือนกรกฎาคมหรือเดือนแปด) ประเพณีเข้าพรรษา	- เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญถวายภัตตาหาร เครื่องไทยทาน - แห่เทียนพรรษา	- เข้าวัดฟังธรรม ทำบุญถวายภัตตาหาร เครื่องไทยทาน - แห่เทียนพรรษา
5. แคะส้าบ ธิบว็อบบองตั้งโตะ (เดือนสิงหาคมหรือเดือนเก้า) พิธีบวงสรวงบรรพบุรุษ		- พิธีบวงสรวงบรรพบุรุษของชาวกัมพูชา และเป็นช่วงเดือนที่คนในชุมชนเข้าวัดฟังธรรม ถือศีลภาวนา เพราะอยู่ในช่วงเข้าพรรษา
6. แคะเพียรบัต เนียสะระริบอาหา ทว็อบบองประจุมเบ็น (เดือนกันยายนหรือเดือนสิบ) ประเพณีวันสารท (บูชาบรรพบุรุษ)	- ประเพณีวันสารทเล็ก(ขึ้น 15 ค่ำ เดือน 10) สารทใหญ่ (แรม 15 ค่ำ เดือน 10) โดยในช่วงสารทเล็กจะมีการ “กันซัง หรือถือสง” คือการไปวัดต่อเนื่อง 7 วันจนถึงวันสารทใหญ่ ซึ่งทางไทยจะถือสง 7 วัน 3 วัน 1 วันแล้วแต่ความสะดวกของแต่ละครอบครัว - แรม 14 ค่ำ เดือน 10 ตั้งเครื่องเซ่นคาวหวานที่บ้านพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ตกเย็นลูกหลานมาร่วมเซ่นไหว้และรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน	- ประเพณีวันสารทเล็ก สารทใหญ่ โดยในช่วงสารทเล็กจะมีการ “กันซัง หรือถือสง” คือการไปวัดต่อเนื่อง 15 วัน ตั้งแต่วันสารทเล็กจนถึงวันสารทใหญ่ ซึ่งทางกัมพูชาจะถือสง จำนวน 15 วันนับตั้งแต่วันสารทเล็กถึงวันสารทใหญ่เลย - แรม 14 ค่ำ เดือน 10 ตั้งเครื่องเซ่นคาวหวานที่บ้านพ่อแม่ปู่ย่าตายาย ตกเย็นลูกหลานมาร่วมเซ่นไหว้และรับประทานอาหารเย็นร่วมกัน - ตกเย็น นำบายบัตดำโบ (ลักษณะ

บุญประเพณี	การปฏิบัติของประเทศไทย	การปฏิบัติของประเทศไทย
	- ตกเย็น นำกระเซอโหนดา ซึ่งประกอบด้วยอาหารคาวหวาน ผลไม้ อุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็น สมุนไพร ไปวัดฟังเทศน์ฟังธรรม เชิญบรรพบุรุษมารับกระเซอโหนดา ตี 4 จึงลุกไปเทกระเซอที่วัด ส่งผีบรรพบุรุษกลับไปยังภพภูมิเดิม ช่วงสายทำบุญตักบาตร ฟังเทศน์อาานิสงค์เสร็จพิธี	ข้าวเหนียวปั้นเป็นก้อนกลมๆคลุกงา เรียกว่าบายเบ็ญ) ไปวัดฟังเทศน์ฟังธรรม ช่วงตี 4 ลุกไปวัดฟังพระสวดอีกครั้ง และก่อนออกจากวัดรุ่งเช้า จะมีการโยนข้าวให้เปรต สัมภเวสีไม่มีญาติทั้ง 8 ทิศก่อนออกจากวัด ช่วงเช้านำข้าวไปวัดอีกรอบ เป็นอันเสร็จพิธี
7. แคะสัจ แจงปะสา แจงพอดเพื่อย (เดือนตุลาคมหรือเดือนสิบเอ็ด) บุญออกพรรษา	- ตักบาตรเทโว	- ตักบาตรเทโว
8. แคะเต็ก อมตูก ออก อม บัก เนียะเสราะรีบราตอกรือกรอเป้ย ทวือบื้อนกะเทน (เดือนพฤศจิกายน หรือเดือนสิบสอง) ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีออกเปรี๊ยะแค ประเพณีบุญกฐิน	- งานบุญกฐิน - ประเพณีแข่งเรือ - ประเพณีลอยกระทง	- งานบุญกฐิน - ประเพณีแข่งเรือ - ประเพณีลอยกระทง - ประเพณีปะอ็อกเปรี๊ยะแค (ไหว้พระจันทร์) เริ่มพิธีประมาณ 6 ทุ่ม ตอนที่พระจันทร์เต็มดวงที่สุด แล้วมีการจุดเทียน บ้อนข้าวตอก แล้วทำนายน เกี่ยวกับน้ำฝนและผลผลิต การเกษตร ว่าปีนี้อุดมสมบูรณ์เพียงใด
9. แคมิกาเซ ะวัย บอง เหิน แคลน (เดือนธันวาคม หรือเดือนอ้าย) เป็นช่วงการเล่นว่าว	- เล่นว่าว - เช่นเจ้าที่เจ้าทางหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษ มีการตระเตรียมเก็บสะสมข้าวปลาอาหารไว้กินในยามฤดูแล้ง	- เล่นว่าว - เช่นเจ้าที่เจ้าทางหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษ มีการตระเตรียมเก็บสะสมข้าวปลาอาหารไว้กินในยามฤดูแล้ง
10. แคะเปาะทม (เดือนมกราคมหรือเดือนยี่) ทำพิธีเช่นลานนวดข้าว	แคะเปาะทม (เดือนมกราคม หรือเดือนยี่) ทำพิธีเช่นลานนวดข้าว เมื่อชนข้าวไผ่แล้วยังมักไปทำบุญที่วัด	
11. แคะเปาะตุ๊จ (เดือนกุมภาพันธ์หรือเดือนสาม) เช่นตาเสราะ (เจ้าที่เจ้าทางในหมู่บ้าน) /บุญวันมาฆบูชา	- แคะเปาะตุ๊จ (เดือนกุมภาพันธ์หรือเดือนสาม) ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เช่นตาเสราะ (เจ้าที่เจ้าทางในหมู่บ้าน) ทำบุญแผ่ส่วนกุศลให้ผีปู่ย่าตายาย อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อ	- แคะเปาะตุ๊จ (เดือนกุมภาพันธ์หรือเดือนสาม) ขึ้น 3 ค่ำ เดือน 3 เช่นตาเสราะ (เจ้าที่เจ้าทางในหมู่บ้าน) ทำบุญแผ่ส่วนกุศลให้ผีปู่ย่าตายาย อันเป็นการแสดงความ

บุญประเพณี	การปฏิบัติของประเทศไทย	การปฏิบัติของประเทศไทย
	บรรพบุรุษ และทำบุญวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา - ทำบุญวันมาฆบูชา	กตัญญูต่อบรรพบุรุษ และทำบุญวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา - ทำบุญวันมาฆบูชา
12. แคนกุน (เดือนมีนาคมหรือเดือนสี่) ประเพณีเทศน์มหาชาติ	- งานบุญเทศน์ฟังเทศน์ เรื่องเวสสันดรชาดก ตามประเพณีวัดจะทำติดต่อกัน 2-3 วันแล้วแต่กำหนด ในช่วงที่จัดงานมีการแห่พระอุปคุต ด้วยมีความเชื่อว่าหากมีพระอุปคุตแล้วไม่มีมารใด ๆ มากล้ำกรายได้ (พระอุปคุต เป็นพระในพุทธะทำนวย รูปร่างเล็ก ๆ ไม่หล่อแต่มากด้วยบารมีและมีฤทธิ์มากและปราบมารได้)	- งานบุญเทศน์ฟังเทศน์ เรื่องเวสสันดรชาดก ตามประเพณีวัดติดต่อกัน 2-3 แล้วแต่ในปิ่นจะจัดงานเล็กหรืองานใหญ่

ตารางที่ 7 บุญประเพณีไทย-กัมพูชาที่มีความสำคัญกับวิถีชีวิตและการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข

บุญประเพณี	ความสำคัญกับวิถีชีวิตและการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข
1. แคนกุน (เดือนเมษายนหรือเดือนห้า) วันขึ้นปีใหม่ไทย / ประเพณีสงกรานต์	มีความเชื่อร่วมกันว่าเมื่อถึงเดือนห้า วันมหาสงกรานต์ วันขึ้นปีใหม่ไทยและกัมพูชา ตามจันทรคติและสุริยคติ ชาวกัมพูชามักนิยมตั้งเครื่องบวงสรวงเทวดาองค์ใหม่ที่มาปกป้องรักษาความสวัสดิให้กับบ้านเมือง ซึ่งจะเปลี่ยนกันทุกปีในช่วงนี้ เพื่อแสดงความเคารพจึงตั้งเครื่องบวงสรวงทุกบ้านเรือน (บ้านด่าน ประเทศไทยไม่มีพิธีกรรมนี้) เทศกาลสงกรานต์ ตามประเพณีจัดงานสงกรานต์นั้น บางแห่งจัดกัน 3 วัน บางแห่ง 7 วัน แล้วแต่กำหนดมีการทำบุญถวายภัตตาหารคาวหวาน หรือถวายจันทน์เข้า-เพลตลอดเทศกาล ตอนบ่ายมีสงฆ์พระ รดน้ำผู้ใหญ่ผู้เฒ่าผู้แก่ มีการละเล่นพื้นถิ่นรำตรัด เล่นสะบ้า เรือมออันเร ขนทรายเข้าวัด ก่อเจดีย์ทราย ในชุมชนบ้านด่าน นำดินทรายมาจาก 8 ทิศรอบหมู่บ้าน ก่อดินทรายรอบหมู่บ้านทั้ง 8 ทิศแล้วมาก่อที่วัด ถือว่าเป็นจุดศูนย์กลางของหมู่บ้าน ประเทศกัมพูชา เรียกว่าวันขึ้นปีใหม่ จัดเป็นประเพณีสำคัญของชาติ
2. ดอลแคปัสาก (เดือนพฤษภาคมหรือเดือนหก) พระมหากษัตริย์ทำพิธีแรกนาขวัญ	มีความเชื่อว่า การทำพิธีกรรมสะท้อนถึงความอุดมสมบูรณ์ อยู่ดีกินดี พระมหากษัตริย์ต้องทำมาก่อน พสกนิกรจึงทำตามภายหลัง ประเทศไทยทุกปีมีพิธีแรกนาขวัญที่ท้องสนามหลวง กรุงเทพมหานคร ที่กัมพูชาพิธีแรกนาขวัญ เปลี่ยนเวียนจังหวัดไปทุกปีตามที่รัฐบาลกำหนด ปี 2560 กำหนดพิธีแรกนาขวัญที่จังหวัดเสียมเรียบ ปี 2561 ทำพิธีแรกนาขวัญที่ จังหวัดกระแจะ ราชอาณาจักรกัมพูชา ชาวบ้านทั้งสองฝั่ง มีประเพณีพื้นถิ่นคล้ายกัน คือการบวงสรวงตายายบอกกล่าวลงนา ไถนา ดำนา เพื่อขอให้ฝนตกต้องตามฤดูกาลและความอุดมสมบูรณ์ของข้าวปลาอาหารในปีต่อไป ครั้นวันเพ็ญเดือนหกเป็นงานบุญวิสาขบูชาประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนา มี

บุญประเพณี	ความสำคัญกับวิถีชีวิตและการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข
	การทำบุญฟังเทศน์และเวียนเทียนเพื่อผลแห่งอานิสงส์ในภพหน้า ชาว กัมพูชาให้ความสำคัญมาก ถือว่าเป็นวัน ประสูติ ตรัสรู้ ปรีชาพาน มักจัดงาน บูชาถวายเป็นพุทธบูชา มีเทศนาปฏิบัติธรรมตลอดคืน
3. ดอลแคเจ้ (เดือนมิถุนายน หรือเดือนเจ็ด) พระมเหสีและ พระสนม ถวายข้าวหอมรำ ให้กับพระราชา	ดอลแคเจ้ สนมมเหสี หวีอบายตอมรำถวายจิ้งกะรีย (เดือนมิถุนายน เดือนเจ็ด พระมเหสีและพระสนม ถวายข้าวหอมรำ ให้กับพระราชา) “บาย ตอมรำ” คือข้าวสวยค้ำคั้นแล้วนำมาแช่น้ำไว้ ปั่นให้แน่น นำมารับประทาน เป็นวิธีถนอมอาหารแต่โบราณ ข้าวไม่บูด ถวายให้พระราชาเสวยแสดงถึง ความมั่งคั่ง และคุณค่าของอาหาร เพราะช่วงนี้อยู่ในช่วงการเพาะปลูกข้าว ข้าวจึงอาจหายากในสมัยโบราณ ชาวบ้านไทยบ้านด่านและชาวกัมพูชาบ้าน สำโรง มีพิธีเลี้ยงปูตา มีการทำพิธีเช่นสรวงเจ้าที่นา เพื่อความเป็นสิริมงคล ให้ข้าวกล้าในนางอกงาม
4. แคะส้าด สะดัยทะมัย โจลปะสา (เดือนกรกฎาคมหรือ เดือนแปด) ประเพณีเข้าพรรษา	แคะส้าด สะดัยทะมัย โจลปะสา (เดือนกรกฎาคม เดือนแปด ประเพณี เข้าพรรษา) “สะดัยทะมัย” เป็นคำยกย่องให้เกียรติ หมายถึงพระภิกษุ บวช ใหม่เข้าพรรษา ชาวไทยชาวกัมพูชา นิยมเข้าวัดฟังธรรม มีการทำบุญถวาย ภัตตาหาร เครื่องไทยทานและผ้าอาบน้ำฝน เพื่อพระสงฆ์จะได้นำไปใช้ ตลอดเทศกาลเข้าพรรษา มีแห่เทียนพรรษา จัดขบวนแห่เพื่อนำไปถวาย เป็นพุทธบูชา
5. แคะร๊าบ ธิบหวิบองตั่งโต๊ะ (เดือนสิงหาคมหรือเดือน เก้า) พิธีบวงสรวงบรรพบุรุษ	แคะร๊าบ ธิบหวิบองตั่งโต๊ะ (เดือนสิงหาคม เดือนเก้า พิธีบวงสรวง) พิธี บวงสรวงบรรพบุรุษของชาวกัมพูชา และเป็นช่วงเดือนที่คนในชุมชนเข้าวัด ฟังธรรม ถือศีลภาวนา เพราะอยู่ในช่วงเข้าพรรษา
6. แคะเพี้ยระบัต เนียสะเราะ ธิบอาหา ทว็อบ็อนประจุมเบ็น (เดือนกันยายน หรือเดือนสิบ) ชาวบ้านเตรียมอาหารทำบุญ ประเพณีวันสารท	แคะเพี้ยระบัต เนียสะเราะธิบอาหา ทว็อบ็อนประจุมเบ็น (เดือนกันยายน เดือนสิบ ชาวบ้านเตรียมอาหารทำบุญประเพณีวันสารท) ชาวกัมพูชา และ ชาวไทยส่วนอีสานใต้ 3 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดสุรินทร์ จังหวัดบุรีรัมย์ จังหวัด ศรีสะเกษ เรียกประเพณีนี้ว่า “ประจุมเบ็น” หรือการบูชาบรรพบุรุษ เป็น ประเพณีที่ขาดไม่ได้ต้องทำทุกปี ตามความเชื่อที่สืบทอดมาในการแสดง ความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และญาติพี่น้อง ที่บ้านตั้งเครื่องบวงสรวง บูชาบรรพบุรุษของตนเอง ตอนเช้ามีดทำบุญที่วัด เพื่อเป็นการให้ทานแก่ เปรตหรือวิญญาณที่ตกทุกข์ได้ยาก และเพื่ออุทิศบุญกุศลถึงบรรพบุรุษ ตาม ความเชื่อว่า ยมทูตจะปล่อยผีให้ทั้งหลายกลับมาเยี่ยมบ้าน จนถึงเบ็ญทม (สารทใหญ่) ระยะเวลา 15 วัน เมื่อถึงวันเบ็ญทม ชาวบ้านตั้งเครื่องเช่นที่ บ้าน ลูกหลานจะนำเครื่องคาวหวานอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นมาส่งให้กับ ปู่ย่าตายายที่ยังมีชีวิตอยู่เรียกว่า “จุนโฌนตา” และร่วมแซนโฌนตา ฆิบรรพ บุรุษ ตกเย็นเข้าวัดฟังธรรม ตั้งแต่ ตี 4 ลูกจุนโฌนตาที่วัด แล้วเทกระแอม โฌนตา ส่งฆิบรรพบุรุษกลับไปยังภพภูมิเดิม ช่วงสายทำบุญตักบาตร ฟัง เทศน์อานิสงค์ เป็นอันเสร็จพิธี บ้านด่านปัจจุบันทำเฉพาะวันเบ็ญตุ้ง (สารทเล็ก) กับวันเบ็ญทม

บุญประเพณี	ความสำคัญกับวิถีชีวิตและการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข
	(สารทใหญ่) รวม 2 วัน เท่านั้น ส่วนชาวกัมพูชาเริ่มตั้งแต่วันเบ็ญตู่จนถึงวันเบ็ญทุม รวม 15 วัน และเป็นประเพณีสำคัญประจำชาติ ปฏิบัติทุกปีไม่มีเว้น ไทยมีธรรมเนียมจนกระเณอโฌนตา กัมพูชาไม่มี กัมพูชามีธรรมเนียมเบาะบายเบ็ญ ไทยไม่มีธรรมเนียมนี้แล้ว
7. แคะสัจ แจ้งปะสา แจ้งพอดเพื่อย (เดือนตุลาคมหรือเดือนสิบเอ็ด) บุญออกพรรษา	แคะสัจ แจ้งปะสา แจ้งพอดเพื่อย (เดือนตุลาคม หรือเดือนสิบเอ็ด บุญออกพรรษา) บุญออกพรรษา มีงานบุญตักบาตรเทโว ตามความเชื่อ ว่าเป็นวันที่พระพุทธเจ้าเสด็จลงมาจากสวรรค์ชั้นดาวดึง หลังจากอยู่เทวโปรตพุทธมารดา 3 เดือน จึงทำบุญตักบาตรเทโว เพื่อระลึกถึงและถวายเป็นพุทธบูชา และนับจากนี้ไป 1 เดือน เป็นกาลกฐิน ทั้งตำบลและชาวกัมพูชา มีระยะเวลาเช่นเดียวกัน พิธีทอดกฐินตามวัดที่จองกฐินไว้ บางปีก็มีการจัดกฐินรวมในชุมชน บางปีมีเจ้าภาพมาจองกฐิน ปฏิบัติพร้อมกันเป็นประจำทุกปี
8. แคะเดือก อมตุก ออก อม บัก เนียะเสราะรีบราดอบกรอเบย ทว้อบ่อนกะเทน (เดือนพฤศจิกายน หรือเดือนสิบสอง) ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีออกเปรี๊ยะแค ประเพณีบุญกฐิน	แคะเดือก อมตุก ออก อม บัก เนียะเสราะรีบราดอบกรอเบย ทว้อบ่อนกะเทน (เดือนพฤศจิกายน เดือนสิบสอง ประเพณีแข่งเรือ ประเพณีลอยกระทง ประเพณีออกเปรี๊ยะแค ประเพณีบุญกฐิน) ประเพณีลอยกระทง ตามความเชื่อว่า ลอยเคราะห์ลอบโยศกพร้อมทั้งกับกระทง ไทยกับกัมพูชา ยังสืบปฏิบัติเช่นเดียวกัน แต่บ้านสำโรง กัมพูชา จะมี ประเพณี ปะออกเปรี๊ยะแค ในวันนี้ด้วย เริ่มพิธีประมาณ 6 ทุ่ม ตอนที่พระจันทร์เต็มดวงที่สุด แล้วมีการจุดเทียน ป้อนข้าวตอก แล้วทำนาย เกี่ยวกับน้ำฝนและผลผลิตการเกษตร ว่าดี หรือสมบูรณ์หรือไม่ในปีนั้น
9. แคมิกาเซ ะวัย บอง เหิน แคลน (เดือนธันวาคม หรือเดือนอ้าย) เป็นช่วงการเล่นว่าว	แคมิกาเซ ะวัย บอง เหิน แคลน (เดือนธันวาคม หรือเดือนอ้าย “เล่นว่าว”) เป็นการละเล่นพื้นบ้านในช่วงหน้าหนาว ปัจจุบันที่ทั้งสองฝั่งแทบไม่มีผู้เล่นแล้ว เนื่องจากวิถีชีวิตต้องเร่งรีบทำมาหาเลี้ยงชีพ บ้านด่านประเทศไทย มีประเพณีเช่นเจ้าที่เจ้าทางหมู่บ้าน ผีบรรพบุรุษ มีการตระเตรียมเก็บสะสมข้าวปลาอาหารไว้กินในยามแล้ง ชาวบ้านสำโรง กัมพูชา ไม่มีประเพณีเช่นเจ้าที่เจ้าทางหมู่บ้าน ในช่วงนี้
10. แคะเปาะทม (เดือนมกราคมหรือเดือนยี่) ทำพิธีเซ่นลานนวดข้าว	แคะเปาะทม (เดือนมกราคม เดือนยี่) ทำพิธีเซ่นลานนวดข้าว เมื่อชนข้าวใส่ยุ้งแล้วมักไปทำบุญที่วัด
11. แคะเปาะตุ้ง (เดือนกุมภาพันธ์ หรือเดือนสาม) เช่นตาเสร้าง (เจ้าที่เจ้าทางในหมู่บ้าน)	แคะเปาะตุ้ง (เดือนกุมภาพันธ์ หรือเดือนสาม) เช่นตาเสร้าง (เจ้าที่เจ้าทางในหมู่บ้าน) ทำบุญแผ่ส่วนกุศลให้ผีปู่ตายาย อันเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ และทำบุญวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันมาฆบูชา
12. แคะปะกุน (เดือนมีนาคมหรือเดือนสี่) ประเพณีเทศน์	แคะปะกุน (เดือนมีนาคมหรือเดือนสี่) ประเพณีเทศน์มหาชาติซึ่งเหมือนกับประเพณีภาคอื่นๆ ด้วย เป็นงานบุญทางพุทธศาสนาที่ถือปฏิบัติทำบุญถวาย

บุญประเพณี	ความสำคัญกับวิถีชีวิตและการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข
มหาชาติ	ภัตตาหารแล้วตอนบ่ายฟังเทศน์ เรื่องเวสสันดรชาดก ตามประเพณีวัดติดต่อกัน 2-3 วันแล้วแต่กำหนดในช่วงที่จัดงานมีการแห่พระอุคุตเพื่อขอให้บันดาลให้ฝนตกด้วย

ตารางที่ 8 เปรียบเทียบการนับเดือนของไทยและกัมพูชา

การนับเดือนบ้านด่าน ประเทศไทย		การนับเดือนกรุงสํำโรง ราชอาณาจักรกัมพูชา	
เดือนสากลไทย	นับเดือนภาษาพื้นบ้าน	เดือนสากลกัมพูชา	นับเดือนภาษาพื้นบ้าน
เมษายน	แคแสด	เมษา	แคแสด
พฤษภาคม	แคปะซัว	พฤษภา	แคปิสา
มิถุนายน	แคจีส	มิถุนา	แคเจ็
กรกฎาคม	แคอสีาท	กรกฎา	แคอะสีาท
สิงหาคม	แคบัง	สิงหา	แคสะร่าบ
กันยายน	แคเบ็ญ	กันยา	แคเพ็ยะบด
ตุลาคม	แคจแน้ง	ตุลา	แคอะสัจ
พฤศจิกายน	แคกะเตือะ	พฤศจิกายน	แคกะเตือะ
ธันวาคม	แคเม็ยะทม	ธนู	แคมิกาเซ
มกราคม	แคเป็ยะทม	มกรา	แคเป็ยะทม
กุมภาพันธ์	แคเป็ยะตุ้ง	กุมภา	แคเป็ยะตุ้ง
มีนาคม	แคปะกุน	มีนา	แคปะกุน

2) บุญกฐิน

ความหมายของกฐิน

คำว่า **กฐิน** เป็นศัพท์บาลี แปลตามศัพท์ว่าไม้สะดึง คือกรอบไม้ชนิดหนึ่งสำหรับขึงผ้าให้ตึง สะดวกแก่การเย็บ ในสมัยโบราณเย็บผ้าต้องเอาไม้สะดึงมาขึงผ้าให้ตึงเสียก่อนแล้วจึงเย็บเพราะช่างยังไม่มี ความชำนาญเหมือนสมัยปัจจุบันนี้ และเครื่องมือในการเย็บก็ยังไม่เพียงพอเหมือนจักรเย็บผ้า ในปัจจุบัน การทำจีวรในสมัยโบราณจะเป็นผ้ากฐินหรือแม้แต่จีวรอันมิใช่ผ้ากฐิน ถ้าภิกษุทำเอง ก็จัดเป็นงานเอิกเกริกทีเดียว เช่นตำนานกล่าวไว้ว่า การเย็บจีวรนั้น พระเถรานุเถระต่างมาช่วยกัน เป็นต้นว่า พระสารีบุตรพระมหาโมคคัลลานะ พระมหากัสสปะแม้สมเด็จพระบรมศาสดาก็เสด็จลงมาช่วย ภิกษุสามเณรอื่น ๆ ก็ช่วยชวนช่วยในการเย็บจีวร อุบาสกอุบาสิกาที่จัดหาผ้าดีมาเป็นต้น มาถวายพระภิกษุสงฆ์ มีองค์พระสัมมาสัมพุทธะเป็นประธาน โดยนัยนี้ การเย็บจีวรแม้โดยธรรมดา ก็เป็นการต้องช่วยกันทำหลายผู้หลายองค์ (ไม่เหมือนในปัจจุบัน ซึ่งมีจีวรสำเร็จรูปแล้ว)

ความสำคัญพิเศษแตกต่างจากทานอย่างอื่น

การถวายกฐินนั้นมีข้อจำกัดหลายอย่าง ซึ่งทำให้การถวายกฐินมีความพิเศษแตกต่างจากทานอย่างอื่นดังนี้

1. จำกัดประเภททาน คือ ต้องถวายเป็นสังฆทานเท่านั้น จะถวายเฉพาะเจาะจงภิกษุรูปใดรูปหนึ่งเหมือนทานอย่างอื่นไม่ได้

2. จำกัดเวลา คือ กฐินเป็นกาลทานอย่างหนึ่ง (ตามพระบรมพุทธานุญาต) ดังนั้นจึงจำกัดเวลาว่าต้องถวายภายในระยะเวลา 1 เดือน นับแต่วันออกพรรษา เป็นต้นไป

3. จำกัดงาน คือ พระภิกษุที่กรานกฐินต้องตัด เย็บ ย้อม และครองให้เสร็จภายในวันที่กรานกฐิน

4. จำกัดไทยธรรม คือ ผ้าที่ถวายต้องถูกต้องตามลักษณะที่พระวินัยกำหนดไว้

5. จำกัดผู้รับ คือ พระภิกษุผู้รับกฐิน ต้องเป็นผู้ที่จำพรรษาในวัดนั้นโดยไม่ขาดพรรษา และจำนวนไม่น้อยกว่า 5 รูป

6. จำกัดคราว คือ วัด ๆ หนึ่งรับกฐินได้เพียงปีละ 1 ครั้งเท่านั้น

7. เป็นพระบรมพุทธานุญาต ทานอย่างอื่นทนายกฐลขอให้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงอนุญาต เช่น มหาอุบาสกวิสาขาทูลขออนุญาตผ้าอาบน้ำฝน แต่ผ้ากฐินนี้พระองค์ทรงอนุญาตเองนับเป็นพระประสงค์โดยตรงความเป็นมาของกฐิน

ภิกษุชาวเมืองปาไลรัฐ 30 รูป ได้เดินทางเพื่อมาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้า ณ วัดเชตวันมหาวิหารเมืองสาวัตถี แต่ยังไม่ทันถึงเมืองสาวัตถี ก็ถึงวันเข้าพรรษาเสียก่อน พระสงฆ์ทั้ง 30 รูป จึงต้องจำพรรษา ณ เมืองสาเกตุ ในระหว่างทาง พอออกพรรษาแล้ว ภิกษุเหล่านั้นจึงได้ออกเดินทางมาเข้าเฝ้าพระศาสดาด้วยความยากลำบาก เพราะฝนยังตกชุกอยู่ เมื่อเดินทางถึงวัดพระเชตวัน พระพุทธเจ้าได้ตรัสถามถึงความเป็นอยู่และการเดินทาง เมื่อทราบความลำบากนั้นจึงทรงอนุญาตให้ภิกษุผู้จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสสามารถรับผ้ากฐินได้ และภิกษุผู้ได้กรานกฐินได้อานิสงส์ 5 ประการ ภายในเวลาอาณิสสีกฐิน (นับจากวันที่รับกฐินจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 4) คือ

1. ไปไหนไม่ต้องบอกลา
2. ไม่ต้องถือไตรจีวรไปครบสำหรับสามเณร
3. ฉันทคณะโภชนะได้ (รับนิมนต์ที่เขานิมนต์โดยออกซื้อโภชนะฉันได้)
4. เก็บอดิเรกจีวรไว้ได้โดยที่ยังมิได้วิกัปป์ และอธิฐาน โดยไม่ต้องอาบัติ
5. จีวรลาภอันเกิดขึ้น จักได้แก่ภิกษุผู้ได้กรานกฐินแล้ว

ประเพณีการทอดกฐิน ในแต่ละปีกำหนดให้มีการจัดทอดกฐินขึ้นภายใน ๑ เดือน หลังประเพณีออกพรรษา โดยวัดที่จะสามารถรับกฐินได้ ต้องมีพระภิกษุจำพรรษาโดยไม่ขาดพรรษาเลย ไม่ต่ำกว่า 5 รูป และแต่ละวัดสามารถรับกฐินได้ปีละ 1 ครั้ง การทอดกฐินเป็นกาลทาน ตามพระวินัยกำหนดกาลไว้ คือ ตั้งแต่แรม 1 ค่ำ เดือน 11 ถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ผู้มีจิตศรัทธาเลื่อมใส ใครจะทอดกฐิน ก็ให้ทอดได้ในระหว่างระยะเวลานี้ จะทอดก่อนหรือทอดหลังกำหนดนี้ ก็ไม่เป็นการทอดกฐิน

พุทธศาสนิกชนทั่วไปถือกันว่าการทำบุญทอดกฐินเป็นกุศลแรง เพราะเป็นกาลทาน ทำได้เพียงปีละ 1 ครั้งและต้องทำในกำหนดเวลาที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติไว้ ดังนั้นถ้ามีความเลื่อมใสใครจะทอดกฐินบ้างแล้วพึงปฏิบัติดังต่อไปนี้

จองกฐิน เมื่อจะไปจองกฐิน ณ วัดใด พอเข้าพรรษาแล้ว พึงไปมนัสการสมภารเจ้าอาวาสวัดนั้น กราบเรียนแก่ท่านว่าตนมีความประสงค์จะขอทอดกฐิน แล้วเขียนหนังสือปิดประกาศไว้ ณ วัดนั้น เพื่อให้รู้ทั่ว ๆ กัน

การที่ต้องไปจองก่อนแต่เนิ่น ๆ ก็เพื่อให้ได้ทอดวัดที่ตนต้องการ หากมีเช่นนั้นอาจมีผู้อื่นไปจองก่อน นี่กล่าวสำหรับวัดราษฎร์ ซึ่งราษฎร์มีสิทธิจองได้ทุกวัด แต่ถ้าวัดนั้นเป็นวัดหลวง อันมีธรรมเนียมว่าต้องได้รับกฐินหลวงแล้ว ทายกนั้น ครั้นกราบเรียนเจ้าอาวาสท่านแล้ว ต้องทำหนังสือยื่นต่อกองสัมฆการีกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ขอเป็นกฐินพระราชทาน ครั้นคำอนุญาตตกไปถึงแล้ว จึงจะจองได้

เตรียมการ ครั้นจองกฐินเรียบร้อยแล้ว เมื่อออกพรรษาแล้วจะทอดกฐินในวันใด ก็กำหนดให้แน่นอน แล้วกราบเรียนให้เจ้าอาวาสวัดท่านทราบวันกำหนดนั้น ถ้าเป็นอย่างชนบท สมภารเจ้าวัด ก็บอกติดต่อกับชาวบ้านว่าวันนั้นวันนี้เป็นวันทอดกฐิน ให้ร่วมแรงร่วมใจกันจัดหาอาหารไว้เลี้ยงพระ และเลี้ยงผู้มาในการทอดกฐิน

ครั้นกำหนดวันทอดกฐินแล้ว ก็เตรียมจัดหาเครื่องผ้ากฐิน คือไตรจีวร พร้อมทั้งเครื่องบริวารอื่น ๆ ตามแต่มีศรัทธามากน้อย (ถ้าจัดเต็มที่มี 3 ไตร คือ องค์ครอง 1 ไตร คู่สวดองค์ละ 1 ไตร)

วันงาน พิธีทอดกฐินเป็นบุญใหญ่ดังกล่าวมาแล้ว ดังนั้น โดยมากจึงจัดงานเป็น 2 วัน วันต้นตั้งองค์พระกฐินที่บ้านของเจ้าภาพก็ได้ จะไปตั้งที่วัดก็ได้ กลางคืนมีการมหรสพครึกครื้นสนุกสนาน ญาติพี่น้องและมิตรสหายก็มักจะมาร่วมอนุโมทนา รุ่งขึ้นเป็นวันทอด ถ้าไปทางบก ก็มีแห่ทางขบวนรถหรือเดินขบวนกันไป มีแตรวงหรืออื่น ๆ เป็นการครึกครื้น ถ้าไปทางเรือก็มีแห่ทางขบวนเรือสนุกสนาน โดยมากมักแห่ไปตอนเช้า และเลี้ยงพระเพล การทอดกฐิน จะทอดในตอนเช้านั้นก็ได้ ทอดเพลแล้วก็ได้ สุดแล้วแต่สะดวก การเลี้ยงพระ ถ้าเป็นอย่างในชนบท ชาวบ้านจัดภัตตาหารเลี้ยงด้วย เจ้าของงานกฐินก็จัดไปด้วย อาหารมากมายเหลือเพื่อแม่ชื่อนี้ ก็สุดแต่กาลเทศะแห่งท้องถิ่น

การถวายผ้ากฐิน การถวายผ้ากฐินนั้น คือ เมื่อพระสงฆ์ประชุมพร้อมกันแล้ว เจ้าภาพ อุ้มผ้ากฐินนั่งหันหน้าตรงต่อพระประธาน ตั้งนะโม 3 จบ แล้วหันหน้ามาทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายผ้ากฐิน 3 จบ ถ้าเป็นกฐินสามัคคีก็มักเอาด้วยสายสัญญาณโยงผ้ากฐิน เมื่อจับได้ทั่วถึงกัน แล้วหัวหน้านำว่าคำถวาย ครั้นจบแล้ว พระสงฆ์รับว่า สาธุ เจ้าภาพก็ประเคนผ้าไตรกฐินแก่ภิกษุผู้เถระ ครั้นแล้วประเคนเครื่องบริวารอื่น ๆ เสร็จแล้ว พระสงฆ์ก็ทำพิธีมอบผ้าให้แก่ภิกษุรูปใดรูปหนึ่ง ซึ่งเป็นพระเถระ มีจีวรเก่า รู้ธรรมวินัย ครั้นเสร็จแล้ว พระสงฆ์อนุโมทนา เจ้าภาพกรวดน้ำรับพร ก็เป็นอันเสร็จพิธีการทอดกฐินเพียงนี้

พิธีกรานกฐิน พิธีกรานกฐินเป็นพิธีฝ่ายภิกษุสงฆ์โดยเฉพาะคือภิกษุผู้ได้รับมอบผ้ากฐินนั้นนำผ้ากฐินไปทำ เป็นไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง เย็บ ย้อม แห้ง เรียบร้อยดีแล้ว เคาะระฆัง ประชุมกันในโรงพระอุโบสถ ภิกษุผู้รับผ้ากฐิน ถอนผ้าเก่าอธิษฐานผ้าใหม่ที่ได้รับนั้นเข้าชุดเป็นไตรจีวร เสร็จแล้ว ภิกษุรูปหนึ่ง ขึ้นสู่ธรรมาสน์แสดงพระธรรมเทศนา กล่าวคือเรื่องประวัติกฐินและอานิสงส์ครั้งแล้วภิกษุผู้รับผ้ากฐิน นั่งคุกเข่าตั้งนะโม 3 จบ แล้วเปล่งวาจาในท่ามกลางชุมนุมนั้น ตามลักษณะผ้าที่กรานดังนี้

ถ้าเป็นผ้าสังฆาฏิ เปล่งวาจาจากรานกฐินว่า "อิมายสงฆาฎิยา กฐินิ อตถรามิ" แปลว่า ข้าพเจ้ากรานกฐินด้วยผ้าสังฆาฏินี้ (ในเวลาว่านั้นไม่ต้องว่าคำแปลนี้) 3 จบ

ถ้าเป็นผ้าอุตตราสงค์ เปล่งวาจาจากรานกฐินว่า "อิมินาอุตตราสงค์เคน กฐินิ อตถรามิ" แปลว่าข้าพเจ้ากรานกฐิน ด้วยผ้าอุตตราสงค์นี้ 3 จบ

ถ้าเป็นผ้าอันตรวาสก (สบง) เปล่งวาจาจากรานกฐินว่า "อิมินา อันตรวาสเคน กฐินิ อตถรามิ" แปลว่าข้าพเจ้ากรานกฐิน ด้วยผ้าอันตรวาสกนี้ 3 จบ

ลำดับนั้น สงฆ์นั่งคุกเข่าพร้อมกันแล้วกรานพระ 3 หนเสร็จแล้ว ตั้งนะโมพร้อมกัน 3 จบ แล้วท่านผู้ได้รับผ้ากฐินหันหน้ามายังกลุ่มภิกษุสงฆ์ กล่าวคำอนุโมทนาประกาศดังนี้

"อตถต อวูโส สงฆสส กฐินิ ธมมิโก กฐินตถาโร อนุโมทามิ" 3 จบ (แปลว่า อวูโส! กฐินสงฆ์กราบแล้ว การกรานกฐินเป็นธรรม ข้าพเจ้าขออนุโมทนา) คำว่า อวูโส นั้น ถ้ามีภิกษุอื่นซึ่งมีพรรษามากกว่าภิกษุผู้ครองกฐิน

แม้เพียงรูปเดียวก็ตาม ให้เปลี่ยนเป็น ภาณเต ต่อนั้น สงฆ์ทั้งปวงรับว่า สาธุ พร้อมกันแล้วให้ภิกษุทั้งปวง อนุโมทนาเรียงองค์กันไปทีละรูป ๆ ว่า "อตถตัม ภาณเต สงฆสส กฐินิ ธมมิโก กฐินตถาโร อนุโมทามิ" 3 จบสงฆ์ทั้งปวงรับว่า สาธุ ทำดังนี้ จนหมดภิกษุผู้ประชุมอนุโมทนา (ถ้าผู้อนุโมทนา มีพรรษาแก่กว่าสงฆ์ทั้งปวง ให้เปลี่ยนคำว่า ภาณเต เป็น อาวุโส) ในการว่าคำอนุโมทนานี้พึงนั่งคุกเข่าประนมมือเสร็จแล้วจึงนั่งพับเพียบลง เมื่อเสร็จแล้วให้นั่งพร้อมกันคุกเข่าประนมมือ หันหน้าตรงต่อพระพุทธรูปปฏิมา ว่าพร้อมกันอีก 3 จบ แต่ให้เปลี่ยนคำว่า อนุโมทามิ เป็น อนุโมทาม เป็นอันเสร็จไปชั้นหนึ่ง ต่อแต่นั้นกราบพระ 3 หน นั่งพับเพียบ สวดปาฐะและคาถา เนื่องด้วยกรณกฐิน จบแล้วก็เป็นที่เสร็จพิธีการกรณกฐินอันสงฆ์ภิกษุสำหรับพระ ในพระวินัย ระบุอานิสงส์ กฐินไว้ 5 คือ

1. เข้าบ้านได้โดยมิต้องบอกลาภิกษุด้วยกัน
2. เอาไตรจีวรไปโดยไม่ครบสำรับได้
3. ฉันทอาหารเป็นคณะโภชนาได้
4. เก็บจีวรไว้ได้ตามปรารถนา
5. ลามที่เกิดขึ้นเป็นของเธอผู้จำพรรษาในวัดนั้น

คำถวายผ้ากฐินอย่างมหานิกาย

อิมิ สปริวาริ กฐินจิวรทุสสํ สงฆสส โอโณชยาม (ว่า 3 หน) แปลว่า "ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้า กฐินจิวรกับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์"

คำถวายผ้ากฐิน อย่างธรรมยุตติกนิกาย

อิมิ ภาณเต สปริวาริ กฐินินทุสสํ สงฆสส โอโณชยาม สาธุ โน ภาณเต สงโฆ อิมิ สปริวาริ กฐินทุสสํ ปฏิกคณหาตุ ปฏิกคเหตวา จ อิมินา ทุสเสน กฐินิ อตถตตุ อมหากํ ที่ขรตตํ หิตาย สุขาย แปลว่า "ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลายขอน้อมถวายผ้ากฐิน พร้อมทั้งบริวารนี้ ของข้าพเจ้าทั้งหลาย และครั้นรับแล้วจงกรณกฐินด้วยผ้าเพื่อประโยชน์และความสุข แก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย สิ้นกาลนาน

ในการทอดกฐินนี้ ยังมีกฐินและข้อพิเศษที่ควรนำมากล่าวไว้ด้วย คือ

1. **จุลกฐิน** มีกฐินพิเศษอีกชนิดหนึ่ง เรียกว่าจุลกฐินเป็นงานที่มีพิธีมาก ถือกันว่ามาแต่โบราณว่า มีอานิสงส์มากยิ่งขึ้นนัก วิธีทำนั้น คือเก็บฝ้ายมากรอเป็นด้าย และทอให้แล้วเสร็จเป็นผืนผ้าในวันเดียวกัน และนำไปทอดในวันนั้น กฐินชนิดนี้ ต้องทำแข่งกับเวลา มีผู้ทำหลายคน แบ่งกันเป็นหน้าที่ๆ ไป ในปัจจุบันนี้ไม่ค่อยนิยมทำกันแล้ว "วิธีทอดจุลกฐินนี้ มีปรากฏในหนังสือเรื่องคำให้การชาวกรุงเก่าว่า บางที่เป็นของหลวงทำในวันกลางเดือน 12 คือ ถ้าสืบรู้ว่าวัดไหนยังไม่ได้รับกฐิน ถึงวันกลางเดือน 12 อันเป็นที่สุดของพระบรมพุทธานุญาตซึ่งพระสงฆ์จะรับกฐินได้ในปีนั้น จึงทำผ้าจุลกฐินไปทอด มูลเหตุของจุลกฐินคงเกิดแต่จะทอดในวันที่สุดเช่นนี้ จึงต้องรีบร้อนชวนชวนทำให้ทัน เห็นจะเป็นประเพณีมีมาเก่าแก่ เพราะถ้าเป็นเช่นหลังก็จะเที่ยวหาซื้อผ้าไปทอดได้หาพักต้องทอไหมไม่" (จากวิธีทำบุญ ฉบับหอสมุด หน้า 119)

2. **ธงกฐิน** ในเรื่องของการทอดกฐินนี้ "**ธงกฐิน**" ซึ่งเป็นเครื่องหมายแสดงให้รู้ว่าวัดนี้ได้รับผ้ากฐินแล้ว โดยเหตุที่ว่าวัดหนึ่งๆ นั้นรับกฐินได้เพียงครั้งเดียว อีกในหนึ่ง ธงกฐินจะมีรูปสัตว์ 3-4 จำพวกเป็นสัญลักษณ์ คือ รูปจระเข้ รูปตะขาบ รูปแมลงปอง รูปนางกิ้งกือหรือนางมัจฉา และรูปเต่า เรื่องธงกฐินนี้โดยใจความแล้วไม่มีปรากฏในพระไตรปิฎกหรือในหนังสือคัมภีร์อื่นๆ ที่เกี่ยวกับเรื่องของกฐินอย่างชัดเจน สำหรับรูปสัตว์ต่างๆ ธงกฐินนี้ท่านบอกสอนไว้ให้รู้ในลักษณะที่ว่า คนที่สามารถทำกฐินหรือเจ้าภาพทอดกฐินได้ ต้องเป็นคนจิตใจกว้าง มีความเสียสละเป็นอันมาก รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แม้กระทั่งสัตว์ที่มีพิษร้ายก็สามารถมารวม

ทำบุญได้ หรืออีกความหมายหนึ่งนักปราชญ์อีสานโบราณ ท่านอธิบายเปรียบเทียบกับโลหะ โทสะ โมหะ ได้ชัดเจนว่าธงกฐินอันที่ 1) **เป็นรูปพระเขี้ยวตบถ** หมายถึง ความโลภ โดยปกติแล้วจะเข้เป็นสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ ในบางช่วงขึ้นมานอนอ้าปากอยู่บนบกให้แมลงวันเข้ามาตอมอยู่ในปาก พอแมลงวันเข้าไปรวมกันหลายๆ ตัวเข้า จึงได้จับปากเอาแมลงเป็นอาหาร ท่านได้เปรียบถึงคนเราที่มีความโลภ ไม่มีความรู้สึกสำนึกชั่วดี ความถูกต้องหรือไม่ มีแต่จะเอาให้ได้ทำเดียว โดยไม่คำนึงว่าที่ได้มานั้น มีความสกปรกแปดเปื้อนด้วยความไม่ดีไม่งาม คืออกุศลหรือไม่ ผู้อื่นจะได้รับผลอย่างไรจากการกระทำของตนไม่ได้ใส่ใจ ดังนั้น ธงรูปพระเขี้ยวตบถจึงได้เปรียบเหมือนกับความโลภ ที่ทำให้คนกอบโกยทุกสิ่งทุกอย่างเท่าที่จะมีช่องทางหรือโอกาสธงกฐินอันที่ 2) **เป็นรูปตะขาบหรือแมลงปองคาบดอกบัว** หมายถึง ความโกรธ โดยธรรมชาติแล้วสัตว์ทั้งสองอย่างนี้เป็นสัตว์ที่มีพิษร้าย ถ้าใครโดนตะขาบและแมลงปองกัดหรือตอยเข้าแล้ว จะรู้สึกเจ็บปวด แต่ความเจ็บปวดเหล่านั้นมียาหรือของที่แก้ให้หาย หรือบรรเทาปวดได้ ท่านได้เปรียบถึงโทสะ เพราะโทสะนี้เป็นอารมณ์ที่เกิดขึ้นง่ายเกิดขึ้นเร็ว และรุนแรง แต่ก็หายเร็ว หรือที่เรียกว่าโกรธง่ายหายเร็ว โทสะหรือความโกรธมีความเจ็บปวด มีความเสียหายเป็นผล ดังนั้น ท่านจึงเปรียบธงรูปตะขาบและธงรูปแมลงปอง ว่าเหมือนกับความโกรธ เพราะมีลักษณะคล้ายกันคือเกิดขึ้นง่าย เกิดขึ้นเร็ว และรุนแรง มีความเจ็บปวด มีความเสียหาย แต่หายเร็วหรือมีทางที่จะรักษาให้หายได้ธงกฐินอันที่ 3) **เป็นรูปนางกนิรีหรือนางมัจฉาถือดอกบัว** หมายถึง ความหลงหรือโมหะ โดยที่รูปร่างและศัพท์ที่ใช้เรียกก็มีความชัดเจนอยู่แล้ว กนิรี แปลว่า คนอะไรหรือสัตว์อะไร ดูไม่ออกบอกไม่ถูกว่าเป็นรูปสัตว์หรือรูปคนกันแน่ เพราะว่าท่อนล่างมีรูปเป็นปลา ท่อนบนมีรูปร่างเป็นคน ศัพท์ว่ากนิรีมาจากภาษาบาลีว่า “กนิรี” แต่ผ่านกระบวนการแปลงศัพท์ของภาษาบาลีเป็น “กนิรี” แปลว่า “คนอะไร” หรือว่า คนผู้สงสัย, ผู้ยังสงสัย หรือผู้ที่ค้นพบเห็นก็เกิดความสงสัย คือคนที่ไม่เป็นตัวของตัวเองนั่นเอง ทั้งทางด้านความคิด ทั้งทางด้านการกระทำหรือพฤติกรรม เพราะฉะนั้น กนิรี หรือ กนิรี ท่านจึงเปรียบเหมือนโมหะ คือความหลงหรือผู้หลง ความลังเลสงสัยนั่นเอง ธงกฐินอันที่ 4) **เป็นรูปเต่าคาบดอกบัว** หมายถึง ศีลหรืออินทรีย์สังวร (การสำรวมระวังอินทรีย์) โดยปกติสัญญาติญาณการหลบลภัยของเต่าคือ การหดส่วนต่างๆ ของร่างกายเข้าไว้ในกระดอง อันตรายที่จะเกิดจากสัตว์ไม่ว่าจะมีรูปร่างใหญ่โตสักปานใด ก็ไม่สามารถที่จะทำอันตรายอะไรแก่เต่าได้ หรือสังเกตง่ายๆ เวลาหมาเห่าเต่าก็จะเก็บอวัยวะส่วนต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นหัว หางและขาไว้ในกระดอง หมาไม่สามารถทำอันตรายใดๆ แก่เต่าได้

ฉะนั้น บุคคลที่สามารถทำบุญกฐินให้ได้บุญจริงๆ ต้องเป็นผู้ที่มีศีลคือมีความสำรวมระวัง ไม่ให้อกุศลเกิดขึ้นจากการที่อินทรีย์ทั้ง 6 ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ กระทบสิ่งที่ป็นสาเหตุแห่งอารมณ์ขัดเคืองหรือความไม่ได้ตั้งใจตนคิด อันทำให้เกิดความท้อถอย ทั้งนี้ โดยการอาศัยศีลคือความมั่นคงในตัวเองนั่นเอง

กฐินมีกำหนดระยะเวลาถวาย จะถวายตลอดไปเหมือนผ้าชนิดอื่นมิได้ ระยะเวลาอันมีเพียง 1 เดือน คือตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 11 ไปจนถึงวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 (วันเพ็ญเดือน 12) ระยะเวลานี้เรียกว่า **กฐินกาล** คือ ระยะเวลา **ทอดกฐิน**

3. กฐินเดาะ คำว่าเดาะในภาษาไทยแปลว่าร้าวฉันทัก แต่ในความหมายของพระวินัยคือพระสงฆ์ที่ได้รับกฐินแล้วได้สิทธิในการขยายเวลาในการทำจีวรออกไปได้อีก 4 เดือน แต่ในระหว่างนั้นภิกษุออกจากวัดโดยที่ไม่คิดกลับมา และหมดความกังวลจีวรคือทำจีวรเสร็จแล้วหรือยังไม่เสร็จ แต่เกิดเสียหายหรือสูญหายไป จึงหมดหวังที่จะได้ผ้ามาทำจีวรอีก

4. กฐินตกค้าง กฐินตก กฐินจร หรือกฐินโจร

กฐินตกค้าง กฐินตก กฐินจร หรือกฐินโจร เป็นการทอดกฐินแก่วัดตกค้างที่ไม่มีใครจองกฐิน ในวันใกล้ๆ ที่จะหมดเขตกำหนดทอดกฐิน ถือกันว่าได้บุญได้อานิสงส์แรงกว่าการทอดกฐินธรรมดา และที่เรียกว่ากฐินจร

หรือกฐินโจรนั้น เพราะกิริยาอาการที่ไปทอดนั้นเป็นการไปอย่างไม่ให้รู้เนื้อรู้ตัว จู้ ๆ ก็ไปทอดไม่บอกให้วัดรู้ล่วงหน้า

อานิสงส์ของการทอดกฐิน

1. เป็นการสงเคราะห์พระภิกษุที่จำพรรษาครบถ้วนไตรมาสให้ได้รับอานิสงส์ตามพุทธบัญญัติ
2. เป็นการเทิดทูนพระพุทธรูปและเรื่องกฐินให้คงอยู่สืบไป นับได้ว่าบูชาพระพุทธรูปศาสนาด้วยการปฏิบัติบูชาส่วนหนึ่ง
3. สืบต่อประเพณีกฐินทาน มิให้เสื่อมสลายไปจากวัฒนธรรมประเพณีของคนไทย ซึ่งบรรพบุรุษนำสืบต่อกันมามีขาดสาย
4. การทอดกฐินเป็นการถวายทานโดยมีเจาจงบุคคลโดยเฉพาะ แต่ถวายแก่หมู่สงฆ์เป็นส่วนรวมจึงเข้าลักษณะเป็น **สังฆทาน** ที่พระพุทธรูปทรงสรรเสริญ ว่ามีผลานิสงส์มาก
5. การร่วมบำเพ็ญกฐินทาน เป็น **กาลทาน** คือเป็นทานที่ถวายได้ภายในเวลาที่มีพระพุทธานุญาตกำหนด จึงมีอานิสงส์เป็นพิเศษ
6. ในการทอดกฐิน ส่วนใหญ่เป็นการร่วมมือร่วมใจกันของคนจำนวนมากเพื่อสร้างความดีงาม จึงเป็นการเสริมสร้างพลังสามัคคีขึ้นในสังคมอีกทางหนึ่งด้วย

ความเชื่อ คุณค่าและความสำคัญของบุญกฐินที่มีต่อชุมชนไทย-กัมพูชา

จากการศึกษาพบว่า ประเพณีบุญกฐินทั้งของชุมชนไทยและกัมพูชา เป็นประเพณีที่มีมาแต่ช้านาน จากการบอกเล่าของผู้เฒ่าทั้งในส่วนชุมชนไทยและกัมพูชา บุญกฐิน จัดอยู่ในบุญประเพณีในช่วงแคว้น (เดือนสิบเอ็ด) เพื่อถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ที่จำพรรษาครบสามเดือน ตามความเชื่อเดิม เชื่อว่าหากผู้ใดได้ทำบุญกฐิน จะมีอานิสงส์มากกว่าการทำบุญอย่างอื่น เพราะกฐินมีเวลาเพียงหนึ่งเดือนเท่านั้น เหตุที่ประเพณีนี้ทำยากเพราะการทำบุญกฐินไม่สามารถทำคนเดียวได้ จะต้องร่วมมือกันทำ เนื่องด้วยการทำบุญกฐินต้องเตรียมผ้าไตร สิ่งของบริวารจำนวนมาก เกินกำลังผู้เดียวที่จะทำได้สำเร็จจุล่ง ในสมัยก่อนหากมีบุญกฐินจึงต้องมีการเตรียมการและการจัดการที่หลากหลาย ปรากฏสมัยโบราณจึงมีการแฝงคติ คำสอนอยู่ในงานบุญกฐินไปพร้อมกัน เช่น ธงตะขาบ ธงจระเข้ เป็นต้น ในส่วนของกัมพูชางานบุญกฐินไม่มีธงเช่นไทย ชุมชนตำบลด่าน ประเทศไทยกับชุมชนกรุงสํารอง ประเทศกัมพูชา มีภาษาและวัฒนธรรมประเพณี อันเป็นรากเหง้าใกล้เคียงกัน จึงมีความเชื่อเหมือนกันในเรื่องบุญกฐิน ถือว่าเป็นบุญที่พิเศษกว่าบุญอื่นๆ ชาวบ้านนำโดยผู้นำหมู่บ้านและผู้เฒ่าผู้แก่ บอกกล่าวชักชวนทำบุญกฐินทุกปีไม่เคยขาด ดังมีรูปแบบวิธีการปฏิบัติดังนี้

จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่า สมัยอดีตเมื่ออยู่ช่วงกลางพรรษา ผู้ใหญ่บ้าน ชักชวนผู้เฒ่าผู้แก่และชาวบ้านในหมู่บ้านปรึกษางานบุญกฐิน หลังจากนั้นเข้าไปปรึกษากับเจ้าอาวาสในวัดให้ทราบ การบอกบุญจึงเริ่มขึ้นจากชาวบ้าน สู่ญาติพี่น้อง สู่มิตรสหายต่างหมู่บ้าน ละแวกข้างเคียง

สรุป คุณค่าความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น ในช่วงงานบุญกฐิน เหมือนงานบุญโดยทั่วไป แต่แฝงคติความเชื่อและวิถีชุมชน อยู่อย่างแนบคาย โดยมีเรื่องของบุญ เป็นสะพานเชื่อมร้อยก่อให้เกิดเป็นประเพณีวัฒนธรรม กรอบจารีตในชุมชน ผู้เฒ่าทั้งสองฝั่งไทย กัมพูชา เล่าเหตุการณ์คล้ายกันว่า หากถึงช่วงบุญกฐิน สามารถใช้เรื่องบุญใกล้เคียงความขัดแย้งในชุมชนได้ เช่น คนไม่ถูกกัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้อาวุโสในหมู่บ้านที่นับถือ เรียกคู่กรณีมาคุยให้ยอมกันได้ ดีต่อกันได้ เพราะอยู่ในช่วงงานบุญ และหากคนใดในหมู่บ้านไม่ยอมมาร่วมงานเข้าสังคม จะถูกลงโทษ เช่น ให้ไปซ่อมถนน ไปขุดสระของหมู่บ้าน เป็นต้น อันแสดงว่า งานบุญกฐินคือความพร้อมเพรียงต้องช่วยกันหลายคนถึงจะสำเร็จได้ และในงานยังมีการแฝงภูมิปัญญาท้องถิ่น ได้แก่ ภูมิปัญญาด้านอาหาร

การจักรสานและการทอผ้า เป็นต้น บุญกฐินมีนัยยะคือบุญ และบุญเกิดจากความศรัทธา พร้อมเพรียง สู่ความสัมพันธ์ในชุมชน

ตารางที่ 9 เปรียบเทียบรูปแบบบุญกฐินไทยและกัมพูชา

รูปแบบบุญกฐินตำบลด้านในอดีต (ไทย)	รูปแบบบุญกฐินชุมชนสำโรงในอดีต (กัมพูชา)
ทอผ้ากฐิน ตัดเย็บย้อมด้วยแก่นขนุน ชาวบ้านลงแขกร่วมกันทำ	สะปัดบังสะโกล ผ้าไม่มีเจ้าของ พระสงฆ์ชักบังสกุลมาเพื่อตัดเย็บจีวร
แห่ผ้าทอดกฐิน โดยมีการตั้งกล้าย อ้อย มะพร้าว น้ำดื่มไว้ระหว่างทาง เพื่อบริการชาวบ้าน	แห่ผ้าทอดกฐินโดยการใช้ตั้งโหม่งนำขบวนแห่ (ตั้งโหม่ง คือหุ่นที่ทำจากไม้ไผ่ คนสามารถเข้าไปสวมในนั้น)
พิธีถวายผ้ากฐิน	พิธีถวายผ้ากฐิน
เสร็จพิธี	เสร็จพิธี

4.3.2 ลักษณะความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา แบบไม่เป็นทางการและทางการ

1) ลักษณะความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่ไม่เป็นทางการ

อาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรัก ที่ทางกันระหว่างไทย-กัมพูชา ในอดีตเป็นแต่เพียงสัญลักษณ์ ประตูเข้าออกโดยธรรมชาติตามภูมิประเทศ ประชาชนทั้งสองฝั่งใช้ทรัพยากรและไปมาหาสู่ร่วมกันเป็นประจำ ทั้งการโยกย้ายตั้งรกรากและการค้าขาย แลกเปลี่ยนทรัพยากร ซึ่งขณะนั้นอยู่ในสังคมเกษตรกรรม ความจำเป็นใกล้เคียงกันความสัมพันธ์เสมือนระบบเครือญาติและแบบพี่น้อง ที่ต้องเกื้อกูลอาศัยซึ่งกันและกัน ในการดำรงชีวิตที่มีวิถีใกล้เคียงกัน ทั้งภาษา ประเพณีวัฒนธรรม ชาวสำโรงมักนำปลาเหาะ (ปลาร้าแบบเขมร) ปลาแห้ง ของป่ามาแลกเปลี่ยนข้าวสาร เครื่องนุ่งห่มทางฝั่งไทยเป็นประจำ พร้อมมีการเกี้ยวพาราสีแต่งงาน ตั้งรกรากแผ่ขยายเครือญาติ ติดต่อกันไปมาหาสู่กันและกัน ในช่วงบุญประเพณีมีการทำบุญร่วมกัน เช่น การทำผ้าป่า (ผูกประ) จากไทยไปกัมพูชา การร่วมบุญกฐิน บุญสงกรานต์ ในแต่ละช่วงเดือนพี่น้องฝั่งกัมพูชาช่วยบุญและเสมือนได้มาเยี่ยมญาติพี่น้องของตนด้วย

จากคำบอกเล่าของพ่อสุปี ดิงาม อดีตกำนันตำบลด้าน ในอดีตที่ยังไม่มีการเปิดพรมแดนไทย-กัมพูชา ชุมชนไทย-กัมพูชา มีความสัมพันธ์กันทั้งในเชิงเครือญาติและการแลกเปลี่ยนสินค้าที่เป็นอาหารการกินและของป่า แต่อีกด้านปัญหาที่เกิดขึ้นอยู่เนื่องนิตย์ในแถบนี้ คือ การลักขโมยวัวควาย และการหลบหนีของชาวบ้านที่เกรงกลัวข้าราชการไทยที่ใช้อำนาจในทางมิชอบ ช่วงประมาณปี พ.ศ. 2510 มีการขโมยวัวควายไล่ต้อนลงไปที่ประเทศกัมพูชา สร้างความเดือดร้อนให้แก่ชาวบ้าน นายวิเชียร ศรีมันตระ ผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ในขณะนั้น ได้มอบนโยบายให้นายสังข์ สืบสการ นายอำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์ ดำเนินการแก้ปัญหาความเดือดร้อนของชาวบ้าน นายอำเภอสังขะได้มอบหมายภารกิจนี้ให้กับพ่อสุปี ดิงาม หาแนวทางในการที่จะติดตามนำวัวควายที่ถูกลักขโมย จำนวน 30 ตัวกลับคืนมา และนำพาครอบครัวคนไทย 17-18 ครอบครัว ที่หลบหนีเพราะเกรงกลัวอำนาจของข้าราชการกลับประเทศด้วย ทางพ่อสุปีได้ประสานขอความช่วยเหลือจากนางมวน ซึ่งเป็นชาวกัมพูชา ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยและมีความสนิทสนมกัน ให้ช่วยประสานงานกับทางผู้ว่าอุดรมิชัย จากนั้น พ่อสุปี นางมวนและนายสวัสดิ์ อร์จันทร์ ได้พากันเดินทางไปเข้าพบ

นายเจีย กิมเอง ผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานีชัย เพื่อบอกกล่าวเจตนารมณ์ของผู้ว่าราชการจังหวัดสุรินทร์ให้ทางผู้ว่าราชการจังหวัดอุดรธานีชัยได้รับทราบ ผลจากการเจรจาพูดคุยทางราชการกัมพูชาได้ติดตามวัวควายนำมาคืนให้กับชาวบ้านได้ จำนวน 17 ตัวและได้นำพาครอบครัวคนไทยกลับประเทศ หลังจากนั้น ความสัมพันธ์ทั้ง 2 ฝ่าย เริ่มดีขึ้น ประมาณ ปี 2514 คณะจากประเทศไทย ประกอบด้วย ชาวบ้านตำบลด่าน คูตัน กระเทียม ตำบลบ้านจารย์และข้าราชการ จำนวนประมาณ 300 คน ได้จัดทำต้นกฐินไปทอดถวายที่วัดปราสาทราชาสำโรง และผู้ว่าฯ ทั้งสองจังหวัดได้ “ผูกเกลอ” กัน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการใช้ “บุญ” และวัฒนธรรม “การผูกเกลอ” ในการเชื่อมความสัมพันธ์สองประเทศ ทำให้การไปมาหาสู่กันสะดวกยิ่งขึ้น ปัญหาการลักขโมยวัวควายลดลง

ต่อมา ในปี พ.ศ. 2518 เกิดสงครามกลางเมืองในประเทศกัมพูชา พื้นที่บริเวณชายแดนจังหวัดสุรินทร์ได้รับผลกระทบอย่างมาก ชาวกัมพูชาได้อพยพลี้ภัยสงครามเข้ามาฝั่งไทย ประชาชนที่อาศัยอยู่ตามแนวชายแดนได้อพยพหนีภัยสงครามไปยังถิ่นฐานบ้านเก่าบ้าง อยู่ในสถานที่ที่ทางราชการจัดให้เพื่อหลบภัยบ้าง บางเพียงยังคงปักหลักอยู่ในหมู่บ้าน แต่ก็อยู่ด้วยความหวาดกลัว ต้องระวังภัยตลอดเวลา ความสัมพันธ์ต่างๆที่เคยเป็นอยู่สับสนขาดลง ภายหลังเหตุการณ์สงบลงแต่สถานการณ์ปัญหาก็มีอยู่อย่างต่อเนื่อง ทั้งเรื่องการลักขโมย การค้าของเถื่อน การปะทะกันบ้างประปรายครั้งคราว จนกระทั่ง ปี 2530 ได้เริ่มมีการอพยพชาวกัมพูชากลับประเทศ การค้าขายและแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างคนในพื้นที่เริ่มกระเตื้องขึ้นมากขึ้น อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีเหตุการณ์ที่ไม่สงบแต่การค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้ายังมีอยู่อย่างต่อเนื่องระหว่างชาวบ้านกับชาวบ้าน

ในปี พ.ศ. 2554 เหตุการณ์ชายแดนตึงเครียดอีกครั้ง มีการปะทะทางทหารระหว่างไทย กัมพูชา ภายหลังเหตุการณ์สงบลง ปี พ.ศ. 2555 พ.อ.ปิยะ นงชนา ได้เข้ามาปรึกษารื้อฟื้นกับทางผู้นำชุมชนและคณะสงฆ์ตำบลด่านว่าจะเชื่อมความสัมพันธ์กับทางประเทศกัมพูชาอย่างไร ทั้งสามฝ่าย คือ ชุมชน พระสงฆ์และหน่วยงานราชการ เห็นชอบร่วมกันในการนำ “บุญประเพณี” มาเป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูและสานสร้างสัมพันธ์อีกครั้ง โดยดำเนินการในรูปของ “ผ้าป่า” มีการจัดขบวนแห่จากตำบลด่านไปสู่วัดศิริมงคล ตำบลโกลเสม็ด จังหวัดอุดรธานีชัย ประเทศกัมพูชา มีชาวบ้านเข้าร่วมขบวนผ้าป่าประมาณ 2,000 คน และอีกส่วนหนึ่ง วัฒนธรรมการ “ผูกเกลอ” ก็ได้นำมาใช้อีกราวหนึ่ง ระหว่างนายอำเภออาเภอกาบเชิงและกรุงสำโรง ความสัมพันธ์จึงดีขึ้นตามลำดับ การค้าขายขยับขยายตัวเพิ่มขึ้นเรื่อยมาจวบจนปัจจุบัน

โดยสรุป รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบัน ที่ดำเนินการโดยชาวบ้านนั้น ประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เช่น เกลือแลกปลาร้า ปลาแห้ง เป็นต้น ต่อมาเมื่อรูปแบบการค้าได้ปรับเปลี่ยนเป็นการใช้เงินตรามากขึ้น วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนก็ค่อยๆ จางหายไป ในที่สุด 2) การสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่เกี่ยวข้อง โดยการแต่งงาน และ “การผูกเกลอ” เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่สร้างความผูกพันด้วยความรักและความไว้วางใจ เมื่อผูกเกลอก็เป็นเพื่อนกันจนวันตาย และจะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) การเชื่อมความสัมพันธ์ด้วย “บุญประเพณี” เป็นความเชื่อมสัมพันธ์บนฐานความคิด ความเชื่อ และความศรัทธาที่มีต่อศาสนา ใช้ “บุญนำ เชื่อมความสัมพันธ์” ความสัมพันธ์รูปแบบนี้ ผู้นำชุมชนบอกกล่าวว่าเป็นความสัมพันธ์ที่มีความเท่าเทียม ไม่มีรวย มีจน ทุกคนมาร่วมกันเอาบุญ และทำด้วยใจ ไม่หวังอามิสสินจ้างใดๆ

2) ลักษณะความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ

หากนับความสัมพันธ์แบบเป็นทางการ ระหว่างรัฐต่อรัฐ ประเทศไทยกับประเทศกัมพูชา มีความสัมพันธ์กันมาช้านานและเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ตามสถานการณ์และเหตุการณ์ผันแปรทางการเมืองการปกครอง หลังจากการประกาศนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” ยุคสมัยพลเอกชาติ

ชาย ชุมหะวัน เป็นนายกรัฐมนตรีนับตั้งแต่ ปี 2535 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์แบบเป็นทางการมีความเด่นชัดมากขึ้น เกิดข้อตกลงหลายประการระหว่างรัฐต่อรัฐ เช่น การเปิดพรมแดนเชื่อมสัมพันธ์ในรูปแบบเศรษฐกิจ การค้าชายแดน โดยการกำกับดูแลของหน่วยงานภาครัฐ ในพื้นที่อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ มีการเปิดด่านถาวรช่องจอม ซึ่งช่วงแรกๆการค้าขายยังคงรูปแบบเดิม มีการจำหน่ายสินค้าที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ พืช ผัก อาหาร เครื่องจักรสานต่างๆ ที่สามารถผลิตได้บริเวณชายแดน ต่อมา มีการขยายเพิ่มประเภทและปริมาณสินค้าที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้ามือสอง ทั้งเสื้อผ้า ผ้าห่ม รถจักรยานและเครื่องใช้ไม้สอยอื่นๆ ส่งผลประชาชนเริ่มต้นตัวทางการค้ามากขึ้น จากชายแดนที่แสนกันดานและไม่ปลอดภัย กลายเป็นสถานที่ดึงดูดผู้คนจากทุกสารทิศให้เข้ามาแสวงหารายได้ บ้างประกอบการค้า บ้างรับจ้าง รวมถึงอาชีพอื่นๆ ตามแต่ความถนัดและโอกาสเอื้ออำนวย มีการเข้าออกไปมาหาสู่กันระหว่างไทย-กัมพูชา ด้วยผู้คนมากมายหลายต่างเดินทางมาสู่ชายแดน หน่วยงานภาครัฐ ทั้งไทยและกัมพูชา จึงกำหนดช่องทางการเข้าออกไว้อย่างชัดเจน เพื่อสะดวกในการให้บริการและรักษาความสงบเรียบร้อย จากเดิมที่เคยข้ามฝั่งไปตลาดโอล์มเสม็ดอย่างสะดวกง่าย ปัจจุบันต้องจัดทำเอกสารเป็นบัตรผ่านแดน หรือหนังสือเดินทาง การค้าชายชายแดนเจริญรุ่งเรืองขึ้น มูลค่าการซื้อขายเพิ่มขึ้นทุกปี ความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาเรื่อง “เศรษฐกิจ การค้า” มีความมั่นคงมากขึ้น

เมื่อการค้ามั่นคง การเดินทางเข้า-ออกระหว่างประเทศมีระบบ ระเบียบชัดเจน ความสัมพันธ์รัฐต่อรัฐมีความแน่นแฟ้นเพิ่มขึ้น กอปรกับภาครัฐมีนโยบาย เปิดประตูสู่อาเซียน ทั้งเรื่องเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ในประเทศที่มีอาณาเขตติดกัน หน่วยงานภาครัฐมีการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมประเพณีชุมชนท้องถิ่นมาเป็นสื่อเชื่อมความสัมพันธ์รูปแบบใหม่ เช่น การจัดงานสงกรานต์สองแผ่นดิน การจัดแห่เทียนสองแผ่นดิน การจัดกีฬาสองแผ่นดิน ณ ที่ว่าการอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเพณีแซนโชนดาเชื่อมสัมพันธ์สองแผ่นดินที่จังหวัดสุรินทร์ รวมถึง การแข่งเรือที่จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชาและมีการเชิญชาวกัมพูชามาแข่งเรือที่อำเภอท่าตูมและอำเภอกาบเชิงเป็นประจำเรื่อยมา ภายใต้โครงการ เมืองคู่ขนาน บ้านคูมิตร ระหว่างจังหวัดสุรินทร์กับจังหวัดอุดรธานี

อย่างไรก็ตาม การเชื่อมสัมพันธ์แบบทางการระหว่างรัฐต่อรัฐ เป็นรูปแบบเฉพาะและเน้นพิธีการทางราชการ ประชาชนเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมตามนโยบายและรูปแบบที่กำหนดเท่านั้น การเข้าถึงเพียงเพื่อการร่วมงาน แต่ไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการสร้างความสัมพันธ์กับทางราชการ นับเป็นข้อจำกัดในการปฏิบัติงานของหน่วยงานราชการกับประชาชน จึงเป็นเรื่องยากที่ประชาชนจะเข้าถึงและมีส่วนร่วมได้อย่างจริงจังและเป็นธรรม เพราะเกรงอำนาจภาครัฐ จึงทำให้ขาดมิติในความเท่าเทียม เสมอภาค การมีส่วนร่วมแท้จริง

4.4 รูปแบบวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา

“กฎิน” เป็นงานบุญประเพณีที่มีมาแต่โบราณโดยปฏิบัติสืบทอดกันมาแต่บรรพบุรุษ ซึ่งใน 1 ปีจะทำได้เพียงครั้งเดียวหลังจากออกพรรษา 1 เดือนเท่านั้น

ความเชื่อดั้งเดิม เนื่องจากใน 1 ปีสามารถทำบุญกฎินได้เพียงครั้งเดียว ถือว่าเป็นงานบุญที่สำคัญที่เกิดจากแรงศรัทธา ทำให้เกิดความปิติยินดีที่ได้ทำบุญ ดังนั้นจึงเชื่อว่าหากใครสามารถทำบุญกฎินได้ จะได้อานิสงส์ผลบุญเยอะมาก เพราะมีกระบวนการเตรียมที่ยุ่งยากหลายอย่าง ต้องไปหาผ้าบริสุทธิ์ตามป่ามาเย็บเป็นผ้ากฎิน ในส่วนขององค์ประกอบกฎินที่จำเป็นต้องมี เช่น พูก หมอน เงินทอง เพราะเชื่อว่าเมื่อเสียชีวิตแล้ว

ผลบุญที่ทำจะติดตามไป มีข้าวของเงินทองใช้สอยไม่ขัดสน ส่วนไม้กวาด จะช่วยปัดกวาดภัยอันตรายที่จะประสบพบเจอในการดำเนินชีวิตให้หมดไป

ภาพที่ 6 ขบวนแห่บุญกฐิน

จากคำบอกเล่าของผู้อาวุโสในชุมชน โดยทั่วไปมีขั้นตอนการปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดบุญกฐินมี ดังนี้ การประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เริ่มต้นจากผู้นำชุมชน ผู้รู้ ผู้อาวุโส ชักชวนชาวบ้านมาประชุมปรึกษาหารือกันว่าจะจัดบุญกฐินอย่างไร เมื่อไหร่ ใครจะทำอะไรบ้าง จากนั้นก็จะแบ่งบทบาทภารกิจเพื่อเตรียมการกัน

การเตรียมการ ในอดีตจะให้คนหนุ่มสาวช่วยกันตำข้าว ส่วนคนวัยกลางคนและคนแก่ช่วยกันทำขนม ห่อข้าวต้ม ส่วนการเตรียมองค์กฐินก็ตามแต่ศรัทธา ส่วนใหญ่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นและขาดเหลือในวัด เช่น หม้อ จาน ช้อน ทัพพี กาละมัง ถังน้ำ พูก หมอน เป็นต้น การทำผ้ากฐิน ต่างคนต่างทอแล้วนำมารวมกัน จากนั้นช่วยกันเย็บ เนื่องจากเงินทองหายาก จึงต้องร่วมแรงร่วมใจช่วยกันทำ ดังนั้นช่วงเข้าพรรษาจึงเป็นช่วงของการเตรียมผ้ากฐินและเครื่องบริวารกฐิน ในปัจจุบัน การเตรียมการต่างๆมีความสะดวกสบายมากขึ้น สามารถจัดซื้อหาจากร้านค้าในตลาดได้ทุกอย่าง

งานพิธีกรรม เริ่มตั้งแต่จัดเตรียมสถานที่ปะรำพิธี เรือนกฐิน (หอกฐิน) และเมื่อถึงวันงานจะมีการแห่ “ตึงโม่ง” จากหมู่บ้านไปที่วัด โดยมีคนเดินกวาดนำทางขบวนเพื่อปัดกวาดสิ่งที่เป็นอันตรายออกไปให้หมด

พระผู้ครองผ้ากฐิน หรือ “เนี้ยะโกรงกะเท็น” จำนวน 1 รูป ในอดีตพระสงฆ์ด้วยกันจะเป็นผู้คัดเลือกตามพระธรรมวินัยสงฆ์ แต่ปัจจุบันญาติโยมมีส่วนร่วมในการพิจารณาคัดเลือกกว่าพระรูปใดเหมาะสม โดยมีเกณฑ์ในการคัดเลือกดังนี้ 1) บวชไม่น้อยกว่า 3 พรรษา 2) เคร่งครัดในวินัยสงฆ์ ไม่ขาดพรรษา 3) รู้จักบุญกิจบุญพรในการทอผ้า เย็บผ้า รุนผ้า ซุนผ้าและครองผ้า 4) เตะกฐินให้ถูกต้องตามพระวินัยสงฆ์ในกรณีที่ทำกฐินไม่ถูกต้อง

ผลจากการทำบุญกฐิน ใครที่ทำบุญคนนั้นได้ ผลบุญที่เห็นในชาตินี้ คือ การได้ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ได้ทำงาน ทำบุญร่วมกัน เกิดความรักความสามัคคี “คนที่เคยขัดแย้งกัน ไม่ลงรอยกัน ก็กลับมาคืนดีกัน ด้วยการทำบุญกฐินนี้แหละ” พ่อฉวี วงศ์เจริญกล่าว ส่วนผลบุญที่เชื่อว่าจะได้ในชาติหน้าก็คือ จะได้ผลบุญติดตามไป

มีข้าวของใช้สอยมีเงินทองใช้จ่าย และโดยส่วนใหญ่จะกล่าวคำอธิฐานเวลาทำบุญ ขอให้ชีวิตครอบครัวมีความสุข ประสบแต่ความสุขความเจริญ มีอายุยืนขวัญยืนตลอดไป

นอกจากนั้นยังเกิดผลในเชิงสังคม คือ ได้เรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาพื้นบ้าน เช่น การดำข้าว การทำขนม การจักสาน งานวัฒนธรรมกันตรึม ถึงแม้จะเป็นวัฒนธรรมประเพณีเดียวกัน แต่ในทางปฏิบัติมีความแตกต่างกันตามความเปลี่ยนแปลงของสังคมและเศรษฐกิจในช่วงนั้น

ซึ่งการมาร่วมบุญกฐินในครั้งนี้ นอกจากจะได้ทำกิจกรรมด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาต่างๆร่วมกัน ได้พบปะเพื่อนฝูง ญาติสนิทมิตรสหายทั้งในและต่างประเทศแล้ว ยังได้รับประทานอาหารคาวหวานอย่างอุดมสมบูรณ์จากผู้มีจิตกุศลอีกด้วย

ปฏิบัติการทำบุญ “จุลกฐิน” ในประเทศไทย

“จุลกฐิน” ในประเทศไทยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2560 หลังจากออกพรรษา 3 วัน ทอด ณ วัดทับทิมนิมิต ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ โดยมีผู้เข้าร่วม จำนวน 756 คน แบ่งเป็นชาวไทย 444 คนและชาวกัมพูชา 312 คน ซึ่งมีปัญหาการข้ามแดนของชาวกัมพูชาเพื่อมาร่วมงานเล็กน้อย เจ้าอธิการพิเชษฐพิเชฐโรและคณะได้เดินทางไปต้อนรับและเจรจาขอความอนุเคราะห์จากหน่วยงานประสานงานชายแดนไทย-กัมพูชา ด้านตรวจคนเข้าเมืองและศุลกากร เพื่อนำคณะชาวกัมพูชาและรถยนต์เข้าร่วมกิจกรรมบุญกฐินในประเทศไทย เนื่องจากวัดตั้งอยู่ไม่ไกลมากนัก จึงได้รับการอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ ทางด้านการเตรียมงาน การจัดนิทรรศการและกิจกรรมฟื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่นเพื่อสร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในงาน มีพ่อสุปี ดีงาม เป็นแกนนำหลักในการประสานผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนร่วมกันออกแบบ พร้อมกันนี้ พ่อสันติ ชมชื่น แกนนำบ้านโจรง ได้นำผู้มีความรู้เรื่องภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้าร่วมกิจกรรมสาธิตในครั้งนี้ เช่น การสาธิตดำข้าว การหุงข้าวหม้อโบราณ (ขนังควัน) การทำขนมข้าวตุก (บายกริม) การพันนก ปลาจากใบตาล การเตรียมงานในช่วงเข้าพรรษาได้สร้างความเข้าใจร่วมกันว่า “จุลกฐิน” มีความสำคัญ เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน และสังคมอย่างไรบ้าง รวมถึงการเตรียมองค์ประกอบของกฐิน ผ้ากฐิน ธงกฐินและบริวารต่างๆ สำหรับกิจกรรมต่างๆ ในงานสรุปได้ดังนี้

- 1) การเย็บผ้ากฐิน การจัดทำจุลกฐินตามประเพณีโบราณนั้น จะต้องทอผ้าและเย็บผ้ากฐินให้แล้วเสร็จในวันเดียว แต่จุลกฐินครั้งนี้ยังไม่เกิดกระบวนการทอผ้าร่วม เนื่องจากมีข้อจำกัดเรื่องเวลา และชุมชนมีภารกิจหลากหลายงาน จึงไม่สามารถดำเนินการตามที่ตั้งใจไว้ หากแต่เกิดกิจกรรมการเย็บผ้าร่วมกันของชาวไทยและกัมพูชา โดยมีขั้นตอนคือ (1) การบูชาด้วยขันธห้าเพื่อตั้งสัจจะอธิษฐาน (2) พ่อฉวี และพ่อสุปี ได้บอกกล่าวเล่าขานให้ฟังว่า การเย็บผ้ากฐินมีความเป็นมาอย่างไร เกิดอันธังส้อยอย่างไรบ้างเพื่อสร้างการเรียนรู้ร่วมกัน และ (3) การเย็บผ้าไตรร่วมกัน การมีส่วนร่วมในการทำผ้ากฐิน ทำให้เกิดความภาคภูมิใจ ปิติสุขและเห็นคุณค่าของบุญกฐิน ซึ่งหากมองในมิติเชิงสังคม นั่นคือ “ความเท่าเทียม” ไม่ว่าจะยากดีมีจน มีตำแหน่งยศถาบรรดาศักดิ์ที่มาจากไทยและกัมพูชาก็สามารถเย็บผ้าไตรแบบมีส่วนร่วมได้อย่างเท่าเทียมโดยไม่มีผู้ใดกีดกัน เพราะนั่นเป็นการ “อนุโมทนาบุญ” ร่วมกัน

ภาพที่ 7 การเย็บผ้ากฐิน

2) การตำข้าว เป็นการนำข้าวเปลือกมาตำในครกไม้ใหญ่ กะเทาะเอาเปลือกออก ซึ่งสมัยก่อนยังไม่มีโรงสีข้าว ทุกครัวเรือนจะมีครกไม้หรือครกกระเดื่องสำหรับตำข้าวซ้อมมือ หรือตะบันแก่น (เครื่องสีข้าวด้วยมือ) เพื่อสีข้าวสารไว้หุงรับประทานภายในครอบครัว แต่ทุกวันนี้ใช้ระบบโรงสีอย่างเดียว กิจกรรมการตำข้าวจึงหายไป ในยุคสมัยที่ชาวบ้านตำข้าวกิน เศษเมล็ดข้าวที่กระเด็นตกข้างๆจะเป็นอาหารของสัตว์เลี้ยง คือ ไก่ ฟันบ้าน ไร่ ปลายข้าว สามารถนำไปเลี้ยงหมู เป็นระบบที่ครบวงจรในวิถีเกษตรและการพึ่งตนเองของชุมชน

ภาพที่ 8 กิจกรรมการตำข้าว

3) การหุงข้าวหม้อโบราณ “ชนังควัน” การหุงข้าวของคนสมัยก่อนจะใช้หม้อขัวหุงกับไม้พิน หรือภาษาเขมรเรียกว่า “ชนังควัน” ข้าวสวยที่หุงสุกแล้วจะมีกลิ่นหอม นุ่ม น่ารักรับประทานมาก

4) การทำข้าวตู ทำได้ใน 2 กรณี คือ กรณีแรก นำข้าวสวยที่เหลือจากการรับประทานมาตากแดดให้แห้ง ถ้าจะทำข้าวตูก็นำข้าวที่ตากมาตำเบาๆ ให้ข้าวเรียงเม็ด ไม่จับกันเป็นก้อน จากนั้นนำไปคั่วไฟอ่อนๆให้หอม แล้วจึงนำมาตำครกใหญ่ให้ละเอียดแล้วปรุงรสด้วยมะพร้าว น้ำตาลและเกลือ กรณีที่สอง ซึ่งได้ทำในงานบุญกฐินครั้งนี้ คือ นำข้าวเปลือกมาตำเป็นข้าวซ้อมมือ นำไปฟัดแล้วเอาไปคั่วให้สุก จากนั้นนำมาตำกับครกใหญ่แล้วปรุงด้วยมะพร้าวขูด น้ำตาลทรายและเกลือ ตำผสมให้เครื่องปรุงรสปูนเข้ากันจนสามารถกำข้าวตูเป็นก้อนได้ รสชาติหวานนิด มันทนอย เค็มตาม หรือปรุงรสชาติตามความชอบของแต่ละคน

5) การพับนก พับปลาจากใบตาลและใบมะพร้าว โดยนางสาวลำดวน ทองมาก หรือน้องดวน อายุ 31 ปี ชาวบ้านโจรก หมู่ 2 ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง เป็นครูสอนในการพับนก ปลาทองและปลาตะเพียนในงานบุญกฐินครั้งนี้ เมื่อถามว่าเรียนรู้มาจากไหน ทำไมถึงอยากเรียน จึงได้รับคำตอบว่า “เรียนมาจากคุณตาจะตาทำงานจักสานได้หลายอย่าง เช่น สานตะกร้า กระด้ง กระเมอ และที่เรียนพับนก พับปลาเพราะมันสวยดี เห็นแล้วอยากสานเลย อย่างปลาทองตัวนี้ไปเห็นตัวอย่างที่อื่นแล้วนำมาแกะออกทีละขั้นตอนแล้วหัดสานตาม

ซึ่งการที่เราทำเป็นแบบนี้เวลามีงานวัดหรืองานบุญที่ไหนเราก็ไปสานประดับตกแต่งบริเวณให้สวยงาม คนอื่นเห็นเขาก็มาหัดสานกับเราด้วยก็มีค่ะ” ในครั้งนี้นอกจากจะมาเป็นครูสอนแล้วยังได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้การพับกุงจากผู้มาร่วมงานที่มาจากตำบลนางมดอีกด้วย

ภาพที่ 9 การพับนก (ซ้าย) และการเผาถ่านแบบถัง 200 ลิตร (ขวา)

6) การเผาถ่านแบบถัง 200 ลิตร นายดำเกิง มุ่งดีและทีมงานบ้านชุมแสง อำเภोजอมพระ จังหวัดสุรินทร์ เป็นแกนนำชุมชนที่จัดการและนำใช้เทคโนโลยีพลังงานทางเลือกมาใช้เพื่อประหยัดทรัพยากรและเสริมสร้างความยั่งยืนในการจัดการพลังงานชุมชน การเผาถ่านแบบถัง 200 ลิตร เป็นการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ระดับครัวเรือนสามารถทำได้ โดยนำวัสดุเหลือใช้และเศษกิ่งไม้เล็กไม้น้อยจากการตัดแต่งกิ่งมาใช้เผาถ่าน ซึ่งจะได้ถ่านที่มีประสิทธิภาพสูงหรือให้ความร้อนสูง ถือว่าเป็นครั้งแรกสำหรับการนำนวัตกรรมแบบนี้มาจัดแสดงเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในงานบุญกฐินครั้งนี้

7) การแสดงศิลปวัฒนธรรม เป็นการแสดงศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านจากคณะนักเรียนโรงเรียนกาบเชิงวิทยา และวงมโหรีชาวบ้านขับกล่อมบรรเลงตลอดงาน เพื่อสร้างความบันเทิงให้แก่คนที่มาร่วมงานเป็นการสร้างความสุขและคลายความเครียด

ภาพที่ 10 การแสดงวัฒนธรรม (ซ้าย) และโรงทาน (ขวา)

8) โรงทาน เป็นกิจกรรมที่มีจิตกุศลทำโรงทานเลี้ยงอาหารผู้เข้าร่วมงานให้อิ่มสำราญ ทั้งในนามบุคคล กลุ่มบุคคลและหมู่บ้าน จำนวน 23 ร้าน ได้แก่ บ้านด่านพัฒนา บ้านด่าน บ้านโพหนอง ร้านสหรุ่งเรือง เจ้เหนียง เจ้น้อย เจ้นวน น้องเบ็นท์บิวตี้ แม่อำพันธ์ แก้วจันทร์และแม่เสาวดี เป็นต้น โดยมีอาหารทั้งคาวหวาน เช่น ขนมจีนน้ำยา ส้มตำ ลูกชิ้นทอด ผัดหมี่ ก๋วยจั๊บ ก๋วยเตี๋ยว ข้าวราดแกง เป็นต้น

งานบุญ “จุลกฐิน” ไทย-กัมพูชาครั้งนี้ ถือว่าเป็นครั้งแรกที่จัดในอำเภอกาบเชิง โดยมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมอันดีแบบเดิมมาจัดแสดงเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากคนที่ไม่เคยเห็นได้มาเรียนรู้ ทำให้เกิดการอนุรักษ์และรื้อฟื้นวัฒนธรรมประเพณีเก่าแก่แต่โบราณขึ้นมาใหม่ แม้ครั้งนี้จะทำได้ประมาณ 50 เปอร์เซนต์ แต่ถือเป็นการเริ่มต้นที่ดี ทำให้คนรุ่นใหม่ได้มาเรียนรู้ร่วมกันด้วย “รู้สึกดี เป็นกฐินแบบโบราณที่ทำให้เราได้ดู ที่กัมพูชาจะทอดกฐินแบบรวดเร็วเกินไป ไม่มีศิลปวัฒนธรรมให้ดู เสร็จแล้วก็แยกย้ายกันไป” นายเอ็นเอื่อง ชาวบ้านภูมิเพี้ยด กรุงสำโรง ประเทศกัมพูชา กล่าว

ภาพที่ 11 นายเอ็นเอื่อง ชาวบ้านภูมิเพี้ยด กรุงสำโรง ประเทศกัมพูชา

สำหรับยอดเงินบริจาค มีจำนวนทั้งสิ้น 363,999 บาท (สามแสนหกหมื่นสามพันเก้าร้อยเก้าสิบเก้า บาทถ้วน) โดยแบ่งเป็นยอดเงินบริจาคจากกัมพูชา จำนวน 20,100 บาท (เป็นเงินสกุลเรียล จำนวน 1,308,000 เรียล หรือประมาณ 13,080 บาท และเป็นเงินสกุลไทย 7,020 บาท) และเงินบริจาคในไทย จำนวน 343,899 บาท

สรุปกิจกรรมปฏิบัติการ จุลกฐิน 1) การเย็บผ้ากฐิน 2) การตำข้าว 3) การหุงข้าวหม้อโบราณ “ชนังควัน” 4) การทำข้าวตู 5) การพั่นก พับปลาจากใบตาลและใบมะพร้าว 6) การเผาถ่านแบบถั่ง 200 ลิตร 7) การแสดงศิลปวัฒนธรรม 8) โรงทาน ก่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ต่อประชาชนทั้งสองฝั่ง เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม ซึ่งเป็นรากเหง้าที่ใกล้ชิดกันมาตั้งแต่อดีต สื่อสารผ่านงานบุญกฐิน ลดช่องว่าง ความหวาดระแวง ความกลัว และจิตใจที่เคยมีอคติต่อกันในอดีต ผ่านกิจกรรมที่เป็นวิถีชีวิตที่คุ้นเคย และการเอื้อเฟื้อเกื้อกูลกันอย่างเป็นรูปธรรม จับต้องได้ การมีส่วนร่วมของผู้เข้าร่วมเป็นไปโดยธรรมชาติ สมัครใจ กลมกลืน กลมเกลียว ส่งผลให้ชุมชนทั้งสองฝั่ง มีความใกล้ชิด ความสนิทสนมเหมือนกับการได้มาพบญาติพี่น้อง มีความเท่าเทียม ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติและไม่ถือคติในใจ “งานบุญ” เป็นสะพานเชื่อมระหว่างบุคคลต่อบุคคล และผลบุญที่เกิดขึ้นกับประชาชนทั้งสองฝั่งคือ “ความสุข”

ปฏิบัติการ “กฐินสามัคคี” ในประเทศกัมพูชา

10 ตุลาคม 2560 เจ้าอธิการพิเชษ พิเชษฐ นำคณะชาวไทย จำนวน 24 คน ไปทอดกฐิน ณ วัดปราสาทสำโรง กรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ปีนี้ นับว่าเป็นการจัดกฐินสามัคคีร่วมกันเป็นครั้งแรก คือ คณะจากประเทศไทย คณะจากจังหวัดเสียมเรียบ และคณะนางเชิฐประกอบ เจ้าของโรงแรมเชิฐประกอบ ร่วมกับประชาชนจังหวัดอุดรธานี รวมทั้งสิ้นประมาณ 500 คน

เดิมทีคณะจากประเทศไทยร่วมลงชื่อไปทอดกฐินที่จังหวัดอุดรธานีประมาณ 400 ราย เมื่อใกล้วันเดินทาง ได้รับการแจ้งว่าจะต้องใช้หนังสือผ่านแดนที่เป็นพาสปอร์ตหรือบัตรผ่านแดนเท่านั้น

คณะชาวไทยเดินทางไปถึงโรงแรมเชิฐประกอบ ซึ่งเป็นที่ตั้งองค์กฐิน โดยมีนางเชิฐประกอบและชาวกัมพูชาให้การต้อนรับและนำคณะเข้าร่วมกิจกรรมในประวัฑิธิ หลังจากพระฉันเพลเสร็จแล้ว คณะที่ร่วมงานบุญกฐินสามัคคี ทั้งชาวไทย ชาวกัมพูชารับประทานอาหารร่วมกัน

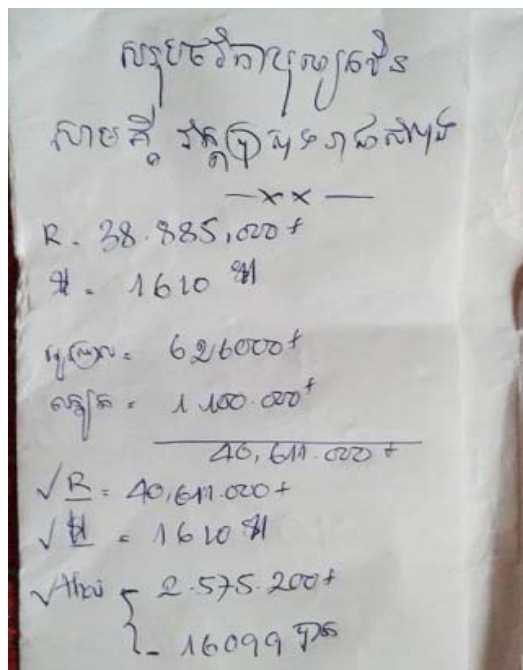

ภาพที่ 12 ปฏิบัติการ “กฐินสามัคคี” ในประเทศกัมพูชา
เวลา 12.00 น. ตั้งขบวนและเดินแห่กฐินรอบเมืองจังหวัดอุดรธานี แต่ละหมู่บ้านแห่ขบวนรถไถเดินตามออกมาร่วมขบวนแห่กันอย่างคึกคัก โดยมีวงมโหรี “ตึงมิ่ง” และนางรำนำขบวนแห่ เมื่อขบวนแห่ใกล้จะถึงวัดประมาณ 1 กิโลเมตร มีการปรับขบวนเป็นการเดินเท้าทั้งหมด

เวลาประมาณ 15.00 น. ขบวนแห่เคลื่อนถึงโบสถ์วัดปราสาทสำโรง เดินเวียนขวา 3 รอบแล้วเข้าไปภายในโบสถ์เพื่อเตรียมการทอดกฐินและเสร็จพิธีในเวลา 16.00 น.

สำหรับการประกอบพิธีถวายผ้ากฐิน มีการปฏิบัติตามธรรมเนียมปฏิบัติที่สืบทอดกันมา จะแตกต่างกันเฉพาะเป็นกฐินสามัคคี ยอดเงินบริจาคกฐินทั้งสิ้น 49,626,100 ล้านบาท หรือประมาณ 496,261 บาท แบ่งเป็นยอดเงินบริจาคจากไทย 41,851 บาท (เป็นเงินสกุลเรียล จำนวน 2,575,200 ล้านบาท หรือประมาณ 25,752 บาท และเป็นเงินสกุลไทย 16,099 บาท) และยอดเงินบริจาคจากกัมพูชา ประมาณ 454,410 บาท (เป็นเงินสกุลเรียล 40,611,000 ล้านบาทและเป็นเงินสกุลดอลลาร์ 1,610 ดอลลาร์)

(หมายเหตุ : อัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลเรียลต่อสกุลไทย 100 เรียลต่อ 1 บาท)

ภาพที่ 13 ยอดเงินบริจาคที่ดิน

ความคิด ความเชื่อการทำบุญฐานของกัมพูชา

การทำฐานในประเทศกัมพูชา ส่วนใหญ่มีความคิดความเชื่อตามพระพุทธศาสนา การทำบุญฐานจะเกิดอานิสงส์ 5 ประการ คือ

1) มีปัญญามาก ทำให้คนเกิดปัญญา ลดความตระหนี่ถี่เหนียว ลดกิเลส รู้จักเสียสละแบ่งปันและการให้ทาน ซึ่งจะต้องประกอบด้วย สุตมยปัญญา คือ มีเจตนาประกอบด้วยจิต จิตมยปัญญา เกิดจากการฟังแล้วพิจารณาจนเกิดจิตศรัทธา และภาวนามยปัญญา ทำตามพระไตรปิฎกเป็นหลัก ไม่ใช่ทำไปเรื่อยเปื่อยไม่ถูกต้องตามพระไตรปิฎก เพราะหากทำผิดจะไม่ใช้การทำบุญฐาน

2) มีผิวพรรณดี ถ้าอยากจะมีผิวพรรณดี ต้องทำบุญฐานจากของ 10 อย่าง ได้แก่

- ข้าว น้ำ คือ ทำให้มีพลังกำลังวังชา
- ผ้ากฐินหรือจีวร คือ ทำให้มีความงาม
- ยานพาหนะ คือ ทำให้มีความสุข การเดินทางไปมาสะดวกสบาย
- เครื่องนอน ที่อาศัย คือ มีที่อาศัยอยู่เย็นเป็นสุข มีที่นอนนุ่มสบาย
- รูปเขียน คือ ทำให้มีปัญญา ดวงตาสว่างไสวไม่พร่ามัว
- เครื่องหอม คือ มีแต่คนรักคนหลงและมีชื่อเสียง
- พวงมาลัย คือ มีเครื่องประดับ เพชร พลอย แก้ว แหวน เงิน ทอง
- ครีมทาผิว คือ จะทำให้มีผิวพรรณงาม เปล่งปลั่ง

3) มีรูปงาม 32 ประการ คำว่ารูปงาม คือ ต้องมีรูปร่างสมบูรณ์สมส่วน

4) มีรูปร่างสมบูรณ์สมส่วน คือ มีร่างกายที่ไม่อ้วน ไม่ผอม สูงหรือเตี้ยจนเกินไป

5) จะได้เกิดเป็น “เอหิภิกขุ” คือ คนที่ทำบุญกฐินแล้วชาติหน้าได้ไปพบเจอพระพุทธเจ้าแล้วอยากออกบวช โดยที่เครื่องอัฐบริขาร สบง จีวร จะเกิดขึ้นมาเอง

ทำบุญกฐินแล้วมีประโยชน์ต่อตนเอง ครอบครัว สังคมอย่างไร?

- ตนเอง ทำให้รู้จักการให้ทาน การบำเพ็ญเพียรบารมี รวมถึงได้ประเคนจีวรให้กับพระภิกษุสงฆ์
- ครอบครัว ได้พบปะพี่น้อง ปกปักรักษาหรือระหว่างครอบครัวในเรื่องการทำบุญกฐิน ตั้งแต่เตรียมการจนกระทั่งการประกอบพิธีร่วมกัน คือ มีมติเอกฉันท์ภายในครอบครัว มีความตั้งใจและมีเจตนาดี ในการทำบุญกฐินร่วมกัน หากลูกคนใดไม่ร่วมทำบุญก็ไม่ใช่ไรแล้วแต่จิตศรัทธา เพราะผลบุญที่ได้ใครทำคนนั้นก็จะได้
- สังคม มีโอกาสทำความดีร่วมกัน พุทธบริษัทที่อยู่ใกล้ไกลได้มาพบปะเจอกัน เพื่อส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้มีความเจริญรุ่งเรืองและเกิดความสามัคคีร่วมกัน ต่อไป

ขั้นตอนการทำกฐิน

- ประชุมปรึกษาและวางแผนร่วมกัน
- กำหนดวันทำกฐิน วางแผนงาน ทำหมายกำหนดการและบอกกล่าวอุบาสกอุบาสิกา
- เตรียมการเครื่องอัฐบริขาร
- ถวายภัตตาหารเช้า ฉันทเพล สมาทานศีล เจริญพระพุทธมนต์ แสดงธรรมเทศนา
- ช่วงบ่ายเตรียมขบวนแห่องค์กฐิน เมื่อถึงวัดแห่รอบพระวิหาร 3 รอบ แล้วถวายองค์กฐินกับพระสงฆ์ที่แก่พรรษา จึงเรียกว่าทอดกฐิน

ทำกฐินแล้วได้ประโยชน์อย่างไร

ทำให้ถูกต้องตามพระวินัย พระไตรปิฎก ตามกาลกฐินในห้วงกฐิน 29 วัน ทำให้เกิดบุญกุศล มีความสามัคคีต่อกัน เกิดไมตรีภาพและมิตรภาพที่ดีระหว่างพุทธบริษัทและพระสงฆ์ โดยพระสงฆ์ที่รับกฐินต้องมีความเฉลียวฉลาดในพระวินัยในการครองกฐินมาก่อน ซึ่งมีอาณิสสร 5 มาติกา 8 อนัตตการะ 24 อัตตการะ 7

ตารางที่ 10 ข้อคิดเห็นต่อการจัดงานบุญกฐินในไทย-กัมพูชา

ไทยต่อกัมพูชา	กัมพูชาต่อไทย
- มีการต้อนรับชาวกัมพูชาเป็นอย่างดี - มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม - มีการเดินแห่รอบพระวิหาร - ไม่ได้มีการเย็บผ้ากฐินในงาน แต่มีการจัดซื้อและไปทอดที่เดียว - มีคนเข้าร่วมจำนวนมาก - เมื่อทอดกฐินเสร็จแล้วพระสงฆ์จะยังไม่นำผ้ากฐินไปสวดครองกฐิน	- มีการต้อนรับชาวกัมพูชาเป็นอย่างดี - มีการแสดงศิลปวัฒนธรรม แต่การแสดงเหล่านั้นไม่ได้ทำให้เกิดบุญกุศล - มีการเดินแห่รอบพระวิหาร - เห็นและได้ยินว่าไทยมีการเย็บผ้ากฐินในงานสำหรับถวายพระสงฆ์ - มีคนเข้าร่วมจำนวนมาก - เมื่อทอดกฐินเสร็จแล้วพระสงฆ์นำผ้ากฐินไปสวดครองผ้ากฐิน

ข้อเสนอแนะต่อการจัดทำกฐินในอนาคต

การจัดกฐินวัดทับทิมนิมิต ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ประเทศไทย

1) การประชาสัมพันธ์ ผ่านผู้นำชุมชน เช่น การประชุมชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชน ชักชวน คนใกล้เคียงและเครือญาติมาเข้าร่วม เพื่อให้คนเข้ามาร่วมกิจกรรมที่หลากหลายและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้ง ไทยและกัมพูชา รวมทั้งชักชวนเด็กและเยาวชนให้มาร่วมงานให้มากกว่านี้ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชน บุญกฐินปีนี้ตรงกับสอบมิดเทอม ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมน้อย

2) การเย็บผ้ากฐิน เป็นจุดเด่นของงานแต่พอถึงวันงานอาจให้ความสำคัญน้อยไป ซึ่งได้เป้าหมายให้พี่น้องไทย-กัมพูชาเย็บผ้ากฐินร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมและทั่วถึง แต่ปรากฏว่าคณะกัมพูชามาถึงล่าช้าเนื่องด้วย ปัญหาการข้ามแดน ทำให้การเย็บผ้าร่วมกันปฏิบัติได้เฉพาะบางส่วนเท่านั้น

3) นิทรรศการ ควรเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น เช่น การทำขนมกะตาราง กลอย หุงข้าวใส่มันเทียน ขนม เนียล ขนมโก๋รีจ ขนมโชค ขนมเครือตด ขนมต้ม ขนมโก (เปียกปูน) ลอดช่อง ข้าวเม่า ฯลฯ เพื่อเป็นการ ถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ได้มาเรียนรู้ด้วยตนเอง

4) การแห่กฐิน ในช่วงการแห่กฐินตามถนนมาที่วัด เดิมจะมีวงมโหรีบรรเลงและเดินแห่ระยะทาง ประมาณ 1-2 กิโลเมตร จะมีการปลูกอ้อย กล้วย มะพร้าว ข้าวต้ม น้ำดื่มใส่หม้อดิน ไว้ตามรายทางเพื่อให้คนที่ มาร่วมขบวนแห่ได้ดื่มกิน

5) บริวารกฐิน สร้างการมีส่วนร่วมโดยเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจท้องถิ่น ไม่ต้องซื้อ แต่ให้ผู้ที่มาร่วมทำ กฐินจงทำบริวารถวาย ซึ่งสมัยก่อนต้องเตรียมการตั้งแต่อยู่ในช่วงเข้าพรรษา ส่วนการห่อข้าวต้มต่าง ข้าวต้ม ทางมะพร้าว เด็กรุ่นใหม่ทำไม่เป็นแล้ว แต่ละบ้านทำห่อให้เป็นบริวารกฐินด้วยได้หรือไม่ หรือมีกิจกรรมห่อ ข้าวต้มหรือขนมเหล่านั้นให้คนรุ่นใหม่ได้จัดทำในงานด้วย

6) การประสานงานข้ามแดน คณะจากไทยอยากไปร่วมทอดกฐินที่กัมพูชาจำนวนมาก ซึ่งใช้วิธีการลง ชื่อแล้วประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ทราบว่าไม่สามารถผ่านแดนได้ในระยะเวลากระชั้นชิด ส่วนใหญ่จึงทำ เอกสารผ่านแดนไม่ทัน ดังนั้นจึงต้องมีการประสานและเตรียมการแต่เนิ่นๆ ไปอย่างถูกต้องกลับมาอย่างสบาย ใจ

7) การเชิญหน่วยงานราชการเข้าร่วมบุญกฐินปีนี้ เชิญเฉพาะหัวหน้าส่วนเท่านั้นเนื่องจากไม่ต้องจัดรับ เท่าใดนัก ทำให้เห็นความเท่าเทียมกันอย่างเสมอภาค หากปีหน้ามีการเชิญนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด มาจะสามารถนั่งพื้นได้อย่างเท่าเทียมกันได้หรือไม่ อย่างไร

รูปแบบกฐินที่ไทย ที่มีนิทรรศการ การแสดงวัฒนธรรม หากจะทำในกัมพูชาต้องมีการประชุม ปรึกษาหารือกันว่าควรจะทำอย่างไร ถ้าเป็นประโยชน์อาจจะมีเวทีคุยกันให้ชัดเจน ซึ่งงานวิจัยนี้เป็นเพียงการ จุดประกายเล็กๆเท่านั้น ถ้าทางกัมพูชาคิดคล้ายกันอาจจะเริ่มจากจุดเล็กๆ แล้วค่อยขยายวงทำให้เกิดขบวนใน การสืบสานแก่เยาวชนรุ่นหลังต่อไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับทางพื้นที่ว่าจะออกแบบร่วมกันอย่างไร

การจัดกฐินสามัคคี วัดกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย

1) มีการคุยกันเบื้องต้น กำหนดเวลาให้ชัดเจนและแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรมการแสดง เช่น รำอวย พร

2) การจัดกฐินแบบไทยนั้น ทางกัมพูชาขึ้นอยู่กับเจ้าภาพด้วยเหมือนกัน

สังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐินได้อย่างไร

ประเทศไทย

- 1) รู้สึกดีที่ได้ทำบุญด้วยกัน มาดำข้าวร่วมกันทั้งคนไทย-กัมพูชา เนื่องจากวัฒนธรรมคล้ายคลึงกัน พูดภาษาเดียวกัน
- 2) เป็นเพื่อนผูกสัมพันธ์เป็นมิตรกัน เป็นกันเองเสมือนญาติกัน
- 3) รู้สึกปลอดภัย ลดความหวาดระแวง สนทนากันมากขึ้น
- 4) อิ่มบุญ อิ่มสุข มีความสุข ไปมาหาสู่กันสะดวกขึ้น
- 5) เกิดความเคารพนับถือกัน

ประเทศกัมพูชา

- 1) ทำให้เกิดสันติภาพต่อกัน ซึ่งมี 3 องค์ประกอบ คือ สุขใจ มีความสบายใจ จะตายไม่มีอะไรให้วิตกกังวล / สุขกาย ไม่มีสงคราม สงบสุขร่มเย็น และวาจา คือ พูดจาดีต่อกัน
- 2) ประชาชนมีการทำงานร่วมมือกัน
- 3) ทำให้มนุษย์เกิดความสามัคคีกันในสังคม มีความพร้อมเพรียงกันในโลกคือญาติพี่น้องมาร่วมกันทำ ส่วนในทางสงฆ์ คือ กรณีการมอบผ้ากฐินแล้วพระจะต้องมอบให้พระที่พร้อมที่สุดในการครองผ้ากฐิน
- 4) ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง
- 5) เป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคมไปตลอดกาล (การทำนุบำรุงวัด)

สรุป ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมเป็นความสัมพันธ์เชิงความรู้ ที่สร้างการเรียนรู้และความตระหนักให้แก่กันและกัน เป็นการสืบทอดภูมิปัญญาจากรุ่นสู่รุ่น ซึ่งเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับวิถีชีวิตและวิถีการผลิตของชุมชน การนำใช้วัฒนธรรมประเพณี “บุญกฐิน” เป็นเครื่องมือ โดยมี “บุญนำ” ทำให้ความรู้สึกเป็นมิตรภาพมีมากขึ้น ประการสำคัญ “จุลกฐิน” ต้องมีการจัดอย่างสม่ำเสมอทุกปี และขยายวงการเรียนรู้สู่กลุ่มเป้าหมายที่กว้างขึ้น ทั้งเด็ก เยาวชน ผู้ใหญ่และผู้อาวุโส และเชื่อมโยงให้เห็นว่า การเย็บผ้ากฐินนั้น บ่งบอกเรื่องราวของวิถีชาวนา ซึ่งเป็นปริศนาที่ซ่อนอยู่ ดังคำบอกกล่าวของ ดร.อัจฉรา ภาณุรัตน์ “พระหมอคู” เป็นผู้สานความสัมพันธ์ที่ดี เพราะเป็นผู้ให้ โดยเฉาะพระสงฆ์ ที่เรียกพระว่าเพื่อนบุญ เพราะเราอยากทำบุญ ก็เพราะว่าจิ๋ว ตัดเป็นชิ้นแล้วเอามาดันให้หนุน เวลาพระห่มจะได้มีสติตลอด ตะเข็บ คือคันทาที่พระพุทธรูปเจ้ารับสั่งให้พระอาสน์ไปออกแบบคันทา สองพันกว่าปีที่พระห่มมา เราต้องให้ความรู้กับชาวบ้านว่าทำไมต้องมีคันทา ถ้าไม่มีคันทาน้ำจะท่วมหรือต้องใช้พันธข้าวเลื้อย ในภาษามคธเรียกว่า กระทง จีวรต้องเย็บเป็นกระทง หรือ แก้มลิงที่พระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงใช้ ในจีวรมีห้าอย่าง ผ้าพาดบ่า ผ้าอาบน้ำฝน ให้เรียนรู้ว่าน้ำมีประโยชน์ ถ้ารู้จักรักษาก็ไม่จนหรอก ลองมาเชื่อมโยงความรู้ ผัารัดขึ้นสำหรับภิกษุณี มณฑลก็คือวงรอบ มีอัฐะ(ครึ่งวงกลม) ไถหรือผาลเป็นภาษามคธ เป็นการถอนรากถอนโคน อนุ คือละเอียดย วัตตุ คือวิญญูะสงสาร วิวัตติตะ คือม้วนกลับ ธรรมะคือการเปลี่ยนแปลงตัวเอง อนุวัตติก็คือหวนมาปลายนา ฉะนั้นก็ต้องสามัคคีกันเพราะเป็นที่รวมของน้ำผิวดิน ใต้ดิน และลำธารน้ำลึก ทั้งหมดนี้เป็นองค์ความรู้ทางพระพุทธศาสนา

สังคมอยู่ดีมีสุข เกิดขึ้นได้ภายใต้ปัจจัยหรือเงื่อนไข คือ 1) นโยบายภาครัฐ พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่ความมั่นคง ภาครัฐค่อนข้างมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและเอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม บทบาทความสัมพันธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐค่อนข้างมีระเบียบ กฎเกณฑ์มากมาย ซึ่งอาจจะเป็นทั้งปัจจัยหนุนเสริมและอุปสรรคอยู่ในตัว 2) ความคิด ความเชื่อและ

รากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกันของชุมชน เป็นปัจจัยเอื้อที่หนุนเสริมให้ความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรม หรือ การทูตชาวบ้าน สามารถดำเนินการไปได้ด้วยดี เกิดมิตรภาพและความรู้สึกดีๆ ที่ได้ร่วมบุญร่วมกุศลด้วยกัน เป็นรากฐานที่น่าพาไปสู่การสร้างความสำเร็จได้ 3) ความร่วมมือ 3 ฝ่าย พระสงฆ์ ชุมชนและภาคราชการ นับแต่อดีตปรากฏชัดว่า การฟื้นฟูความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา เขตพื้นที่ชายแดนบ้านด่าน จังหวัดสุรินทร์ เป็นการประสานความร่วมมือ 3 ฝ่าย และใช้ “บุญ” นำสานสร้างความสัมพันธ์ ซึ่งประสบผลในทางที่ดีทุกครั้ง แม้ช่วงระยะหลังๆ หน่วยงานภาครัฐค่อนข้างมีบทบาทสำคัญในการประยุกต์ใช้วัฒนธรรมท้องถิ่นสานสร้างความสัมพันธ์ ไม่ว่าจะเป็นงานแห่เทียน สงกรานต์ หรือเซ่นโพนตา แต่ก็ต้องประสานความร่วมมือทั้งสามฝ่าย มิเช่นนั้น คงไม่สามารถดำเนินการดำเนินงานได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานศึกษาและคำกล่าวของ ดร.อัจฉรา ภานุรัตน์ ที่ว่า พระครูหมอม เป็นบุคคลที่สร้างความสัมพันธ์ได้ดี เพราะคือ “ผู้ให้” การเป็นผู้ให้จะได้รับการยอมรับและศรัทธา

บทความ RE : จุลลฐิน นวัตกรรมเชื่อมความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

นางสาวณัฐกานต์ สิทธิสังข์
นักวิจัย

ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี เป็นพื้นที่ชายแดนบริเวณเทือกเขาพนมดงรักซึ่งเป็นแนวเขตกันระหว่างไทย-กัมพูชา ในอดีตผู้คนทั้งสองประเทศมีการไปมาหาสู่กันดูญาติมิตรและแลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณจุดผ่านแดนช่องจอม-โกลเสม็ดกันอย่างคึกคัก เนื่องด้วยความเหมือนในด้านเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา วัฒนธรรมประเพณีและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ ความสัมพันธ์จึงเสมือนคนในชาติเดียวกัน

จากพื้นที่ที่ห่างไกลความเจริญและล่าช้าด้านการพัฒนา ปัจจุบันบริเวณชายแดนได้รับการพัฒนาแบบก้าวกระโดด เป็นศูนย์กลางการติดต่อสื่อสารเพื่อการค้าและเศรษฐกิจที่สำคัญ ทำให้เกิดการหลั่งไหลของผู้คน สินค้าและวัฒนธรรม การไปมาหาสู่กันถูกยกระดับเป็นทางการมากขึ้นด้วยการใช้เอกสารผ่านแดนเท่านั้น กอปรกับมีเหตุการณ์ปะทะทางการทหารบริเวณพื้นที่ชายแดนของทั้งสองประเทศ ส่งผลต่อความรู้สึกของประชาชนทั้งสองฝั่ง และแน่นอนปัญหาต่างๆ ย่อมเกิดขึ้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น ปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติด บ่อนการพนัน ที่ดินหลุดมือ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมเสื่อมโทรม การบุกรุกของกลุ่มทุนภายนอกกลายเป็นการใช้นโยบายด้านเศรษฐกิจนำการพัฒนา ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่อย่างมาก จากที่เคยมีความไว้วางใจกลายเป็นหวาดระแวงซึ่งกันและกันไปโดยปริยาย

หากจะฟื้นความสัมพันธ์อันดีเหมือนเก่าก่อน รวมทั้งพัฒนาชุมชนชายแดนให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืน เกิดความเสมอภาคเท่าเทียมกันและมีความรู้สึกที่ดีต่อกันนั้น การใช้ทุนทางสังคมวัฒนธรรมที่มีรากฐานร่วมกันมาแต่เดิม น่าจะเป็นทางเลือกหนึ่งที่สำคัญในการเติมเต็มและขับเคลื่อนร่วมกันกับนโยบายภาครัฐอย่างสอดคล้องกับทุนทางสังคมและวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ

โครงการวิจัย “รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญคุณถิ่นกรณีสึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา” โดยมีเจ้าอธิการพิเชษฐ เกลียวเพียร เป็นหัวหน้าโครงการ ได้ทำการศึกษาบริบทชุมชน /พื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสำโรง รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องในความสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรค รวมทั้งรูปแบบความสัมพันธ์เชิง

วัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research - PAR) ซึ่งก่อนจัดงานบุญจุลกฐิน ตัวแทนชุมชน หน่วยงานภาครัฐ ทีมวิจัย พี่เลี้ยง ภาควิชาครุศาสตร์และพระสงฆ์ ได้ประชุมเตรียมงานและออกแบบกิจกรรมร่วมกัน ด้วยการรื้อฟื้น วัฒนธรรมประเพณีแบบโบราณผสานกับการจัดนิทรรศการเพื่อการเรียนรู้ อาทิ การตำข้าว การหุงข้าวกับหม้อโบราณ (ขนึ่งคว้น) การทำขนมข้าวตอก (บายกริม) การพันนก กุ้ง ปลาจากใบตาล สาธิตการปั้นเตาหุงต้ม ประสิทธิภาพสูง การเผาถ่านแบบถ้ำ 200 ลิตร และการสูบน้ำด้วยระบบโซล่าเซลล์

จากการศึกษาพบว่า การจัดงานบุญรูปแบบจุลกฐินเชื่อมสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา ซึ่งเป็นครั้งแรกที่จัดขึ้น ในอำเภอการะเกดและมณฑลจันทบุรีต่างๆ มากมายรวมทั้งการเย็บผ้าร่วมกันของชาวไทยและกัมพูชา ได้ก่อให้เกิดการ “อนุโมทนาบุญร่วมกัน” เกิด “ญาติธรรม” ที่เชื่อมร้อยความสัมพันธ์ด้วย “นื้อนาบุญ” เป็นการเชื่อมร้อยด้วยจิตอันเป็นกุศลบนฐานความคิดความเชื่อเหมือนกัน “รู้สึกดี เป็นกุศลแบบโบราณที่ทำให้เราได้อยู่ที่กัมพูชาจะทอดกฐินแบบรวดเร็วเกินไป ไม่มีศิลปวัฒนธรรมให้ดู เสร็จแล้วก็แยกย้ายกันไป” นายเอ็นเอียง ชาวบ้านภูมิจังหวัดจันทบุรี กล่าว “บุญกฐิน” จึงเป็นนวัตกรรมทางด้านวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นที่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาในชนทุกหมู่เหล่า

ภาพที่ 14 ประชุมร่วมกับนายอำเภอการะเกด จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 15 ประชุมร่วมกับนายอำเภอกรังสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา

ภาพที่ 16 การประชุมออกแบบเครื่องมือการเก็บข้อมูลในพื้นที่

ภาพที่ 17 เวทีเรียนรู้กลุ่มย่อยผู้นำและชาวบ้าน ณ กัมพูชา

ภาพที่ 18 จัดเวทีเรียนรู้และวิเคราะห์ข้อมูล ณ กัมพูชา

บทที่ 5

วิเคราะห์ผล สรุป และข้อเสนอแนะ

โครงการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญคุณกรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย ได้ดำเนินงานตั้งแต่ เดือน มีนาคม 2560 – พฤษภาคม 2561 มีวัตถุประสงค์ 4 ข้อ คือ เพื่อศึกษาบริบทและสถานการณ์พื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต – ปัจจุบันชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา ทั้งแบบทางการและไม่ทางการ 3) เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชายแดนไทย – กัมพูชา 4) เพื่อหารูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญคุณ พื้นที่ชายแดนไทย – กัมพูชา

กระบวนการศึกษาใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งมีการจัดเวทีประชุมเพื่อประชุมชี้แจงข้อมูลเกี่ยวกับโครงการวิจัยและการคืนข้อมูลวิจัยสู่ชุมชน จัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) สัมภาษณ์ ศึกษาข้อมูลมือสอง และบันทึกภาพกิจกรรมเพื่อใช้เป็นหลักฐานในการอ้างอิงการปฏิบัติงานศึกษาวิจัย โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา จำนวน 98 คน ประกอบด้วย 1) ผู้รู้ คนเฒ่าคนแก่/ปราชญ์ ที่มีอายุระหว่าง 70-80 ปี ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสำโรง 20 คน 2) ผู้นำชุมชน ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสำโรง 20 คน 3) หน่วยงานที่มีเคยมีบทบาทในการสานความสัมพันธ์แบบเป็นทางการระหว่างรัฐต่อรัฐในพื้นที่อำเภอกาบเชิง 20 หน่วยงาน 4) พระภิกษุสงฆ์ ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสำโรง 10 รูป 5) นักวิชาการ ในพื้นที่อำเภอกาบเชิง 8 คน และ 6) กลุ่มทั่วไป (เยาวชน/ผู้ร่วมกิจกรรม) ในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและกรุงสำโรง 20 คน ผลที่เกิดขึ้นจากการศึกษา ที่มิวิจัยได้สรุปวิเคราะห์กระบวนการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูล ผลการเปลี่ยนแปลงจากงานวิจัย ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะ ตามรายละเอียดดังนี้

5.1 สรุปการวิเคราะห์ข้อมูล

1) บริบทพื้นที่ชายแดนอำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทย
กัมพูชา

บริบทพื้นที่ชายแดนตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์

ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ มีประชากรทั้งสิ้น 12,535 คน เป็นชาย 5,644 คน หญิง 6,891 คน และแบ่งเป็น 3,339 ครัวเรือน พื้นที่ตำบลด่านตั้งอยู่บริเวณเทือกเขาพนมดงรักติดพรมแดนไทย - กัมพูชา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีความสำคัญทางด้านความมั่นคงของชาติ เนื่องจากเป็นพื้นที่กั้นชนระหว่างรัฐไทยกับกัมพูชา สถานการณ์ปัญหาชายแดนเกิดขึ้นเกือบทุกช่วงเวลานับตั้งแต่ ช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ปัญหาและผลกระทบต่างๆ รุนแรงมากขึ้นหลังปี พ.ศ. 2518 เกิดสงครามและการสู้รบตามแนวชายแดน ชาวกัมพูชา

นับแสนคนอพยพเข้ามาในประเทศไทย ทำให้ประชาชนชาวไทยในพื้นที่อำเภอกาบเชิงและพื้นที่ใกล้เคียงได้รับผลกระทบอย่างมากมาย ทั้งในเรื่องของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และไม่สามารถประกอบอาชีพหรือดำเนินชีวิตได้ตามปกติ ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 สถานการณ์เริ่มดีขึ้น ประเทศกัมพูชาปรับใช้นโยบายเน้นความสัมพันธ์ภายนอกและประเทศไทยประกาศนโยบายการเปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า (from the battle field to market place) ในยุคนายกรัฐมนตรี ชชาติชาย ชุณหะวัณ

นอกจากนี้ ธนาคารเพื่อการพัฒนาแห่งเอเชียได้สนับสนุนให้เกิดการเจรจาจัดทำกรอบความร่วมมือการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง อีกหลายแนวทาง เช่น การพัฒนาแนวพื้นที่เศรษฐกิจตะวันออก-ตะวันตก (East West Economic Corridor: EWEC) ในปี 2541 จัดทำความตกลงว่าด้วยการขนส่งข้ามพรมแดนในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง (Cross Border Transportation Agreement: CBTA) ในปี 2548 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการขยายตัวด้านอุตสาหกรรม การเกษตร การค้า การลงทุน และบริการในภูมิภาคโดยการเชื่อมโยงกลุ่มประเทศต่างๆ ด้วยโครงข่ายด้านคมนาคมการขนส่ง และการพลังงาน และในปี 2546 ประเทศกัมพูชา ลาว พม่า ไทย และเวียดนาม ได้จัดทำปฏิญญาพุกาม (Bagan Declaration) ภายใต้ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจ อิระวดี – เจ้าพระยา – แม่น้ำโขง (Ayeyawady - Chao Phraya - Mekong Economic Cooperation Strategy: ACMECS) ส่งผลให้เกิดความร่วมมือระหว่างประเทศด้านเศรษฐกิจเป็นหลักด้วยข้อได้เปรียบในแง่ภูมิศาสตร์เศรษฐกิจ สถานการณ์ในปัจจุบันพื้นที่ชายแดนได้เปลี่ยนแปลงจากพื้นที่ล้าหลัง ห่างไกลความเจริญมาเป็นพื้นที่ศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและการค้า ทำให้เกิดการหลั่งไหลของผู้คน สินค้าและวัฒนธรรม พื้นที่ชายแดนได้รับการพัฒนาให้มีความเจริญเพิ่มมากขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านการค้าและการเติบโตเศรษฐกิจ รวมถึงการขยายตัวของเมือง

บริบทพื้นที่กรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศ

จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของประเทศกัมพูชา ระยะทางห่างจากกรุงเทพมหานคร จำนวน 469 กิโลเมตร มีช่องทางระหว่างประเทศ จำนวน 3 แห่งและช่องทางท้องถิ่นจำนวน 1 แห่ง สำหรับอำเภอกรุงสำโรง อยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดอุดรธานี ปัจจุบันมีประชากรทั้งสิ้น 51,382 คน แยกออกเป็นชาย 21,599 คน และหญิง 29,783 คน จำนวนครัวเรือน 10,293 ครัวเรือน ประชากรร้อยละ 88 ประกอบอาชีพเกษตรกรรม พืชเศรษฐกิจหลักๆ ได้แก่ ข้าว มันสำปะหลัง มะม่วง และผักสวนครัว

แต่เดิมนั้นกรุงสำโรงเป็นภูมิสำโรงอยู่ในเขตจังหวัดเสียมเรียบ ประมาณปี ค.ศ. 1960 ภูมิสำโรงได้ยกสถานะเป็นกรุงสำโรงและขึ้นต่อจังหวัดอุดรธานี ซึ่งอำเภอกรุงสำโรงมีช่วงเหตุการณ์ที่สำคัญๆ ที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะในช่วง พ.ศ. 2518 – 2520 เกิดสงครามเขมรแดงทั่วทั้งประเทศ ชาวบ้านส่วนหนึ่งหนีเข้าพำนักที่ประเทศไทย ส่วนหนึ่งหนีเข้าป่ารอบๆ กรุงสำโรง ส่วนหนึ่งหนีไม่ทันกลายเป็นเชลยแรงงาน และถูกส่งไปทำงานยังที่อื่น เหตุการณ์สงครามเกิดขึ้น 3 ปี 8 เดือน 20 วัน ถึงได้สงบลง แต่ถึงกระนั้น ยังมีการสู้รบระหว่างทหารรัฐบาลและทหารเขมรแดงอยู่เนืองๆ นับสิบปี ไฟสงครามจึงค่อยๆ สงบลง หลังจากนั้น สงครามเริ่มค่อยๆ สงบลง คนในพื้นที่เริ่มกลับถิ่นฐานเดิมอีกครั้ง สำหรับการประกอบอาชีพและประเพณีวัฒนธรรมเริ่มมีการฟื้นฟูจากผู้เฒ่าผู้แก่และพระสงฆ์ ชีวิตเริ่มมีปกติสุขขึ้น ส่วนการไปมาหาสู่กันกับชุมชนในประเทศไทยช่วงนี้ขาดหายไปและไม่สามารถข้ามไปได้เหมือนแต่ก่อน

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจและวัฒนธรรมชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา

ช่วงปี พ.ศ. 2518 – 2520 คือช่วงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนทั้งสองฝั่งที่สำคัญ ช่วงนั้นมีสงครามเขมรแดง (ระยะเวลา 3 ปี 8 เดือน 20 วัน) ผู้คนต้องอพยพไปยังที่ปลอดภัย ที่บ้านเรือนและอารยธรรมอยู่เบื้องหลังหวังการมีชีวิตรอด ฝั่งไทยก็เช่นกัน ต้องหนีอพยพกลับบ้านเกิดเดิม บุญประเพณีไม่ได้ปฏิบัติ วิถีชีวิตดั้งเดิมไม่อาจกลับคืน หลังสงครามสงบ บาดแผล และผลพวงจากสงครามยังฝังรากลึก ตามแนวชายแดนยังมีการสู้รบเรื่อย ๆ ต่อมาอีกเป็น 10 ปี เกิดโจรปล้นสะดม ไม่มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ชาวบ้านมีฐานะยากจน ไม่สามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติได้เช่นเดิม

หลังจากปี พ.ศ. 2535 รัฐบาลไทยประกาศนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบมาเป็นสนามการค้า” ชุมชนชายแดนเริ่มมีการพัฒนาขึ้น จากหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน มาส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาชุมชน และเริ่มเปิดตลาดการค้าระหว่างประเทศเป็นครั้งแรก ส่งผลให้ชุมชนทั้งสองฝั่งเริ่มมีการติดต่อกันอีกครั้ง ในเรื่องการค้าขาย และการแลกเปลี่ยนสินค้า ต่อยอดจากพัฒนาการแบบเดิมในอดีต และการขึ้นลงมีทางภาครัฐเป็นผู้กำหนดอนุญาต ทรัพยากรมีการจัดการโดยภาครัฐแบบเบ็ดเสร็จ ป่าไม้ให้เอกชนสัมปทาน พื้นที่ป่าส่วนใหญ่ประกาศเป็นเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า มีบางส่วนแจกให้ประชาชนในรูปแบบของ การปฏิรูปที่ดิน (สปก.) เป็นอันว่าชุมชนไม่สามารถเข้าถึงทรัพยากรธรรมชาติได้อีกต่อไป และการพัฒนามีมาอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรม จนกลายมาเป็นตลาดการค้าชายแดนช่องจอม และเป็นแหล่งท่องเที่ยวของจังหวัดสุรินทร์จนถึงปัจจุบัน

การพัฒนาอย่างก้าวกระโดด ของชายแดนไทยกัมพูชา ในช่วงแรกส่งผลให้ชาวบ้านมีอาชีพ มีรายได้ ในชีวิตที่ดีขึ้นตามกำลังของตน ต่อมาผู้คนจากทุกสารทิศเริ่มเข้ามาอาศัยมากขึ้น มีการแลกเปลี่ยน ซื้อขายที่ดิน สร้างที่อยู่อาศัย การค้าขาย เข้ามาสู่ชุมชน แต่มีผลพวงจากการพัฒนา ทำให้วิถีดั้งเดิมของชุมชนเปลี่ยนแปลงไป ทรัพยากรอันจำกัดต้องจัดสรรแบ่งปันเพิ่มขึ้น ชุมชนมีหนี้สินเพิ่มขึ้น

หลังจากปี พ.ศ. 2559 การรวมตัวของกลุ่มประเทศอาเซียน ส่งผลให้การติดต่อไทยกับกัมพูชาต้องมีเอกสาร และเข้าออกตามที่ตั้งกำหนดเท่านั้น การติดต่อเพื่อการค้ามีการเอารถเอาเปรียบซึ่งกันและกัน มีแต่คนแปลกหน้าเข้ามาติดต่อค้าขาย ความสัมพันธ์รัฐเป็นผู้กำหนดแบบทางการประชาชนเข้าถึงยาก ส่งผลให้ความสัมพันธ์แบบพี่น้องและระบบเครือญาติสองฝั่งเริ่มจางหายไป

2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุข ด้วยบุญกฐิน พื้นที่ชายแดนไทย-กัมพูชา จังหวัดสุรินทร์

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมประเพณีชุมชนไทย-กัมพูชา

จากการศึกษาพบว่า วัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่นทั้งชุมชนไทยพื้นที่ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และกรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศกัมพูชา มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ชาวบ้านส่วนใหญ่ยังคงปฏิบัติตามขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมที่สืบทอดกันมา เช่น บุญประเพณี 12 เดือนและบุญกฐินที่ปฏิบัติกันอยู่ จวบจนปัจจุบัน สิ่งที่ชุมชนยึดถือปฏิบัตินั้น เป็นไปตามคติความเชื่อ และวิถีความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับศาสนา ซึ่งเป็นไปเพื่อการสร้างขวัญและกำลังใจต่อการดำรงชีวิตของคนในชุมชน

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชาแบบไม่เป็นทางการและเป็นการ

รูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่ไม่เป็นทางการ อาณาบริเวณเทือกเขาพนมดงรักที่กั้นระหว่างไทย-กัมพูชา ในอดีตเป็นแต่เพียงสัญลักษณ์ประตูเข้าออกโดยธรรมชาติตามภูมิประเทศ ประชาชนทั้งสองฝั่งใช้ทรัพยากรและไปมาหาสู่ร่วมกันเป็นประจำ ความสัมพันธ์เสมือนระบบเครือญาติและแบบพี่น้อง โดยสรุปรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมในอดีต-ปัจจุบัน ที่ดำเนินการโดยชาวบ้านนั้น ประกอบด้วย 1) วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนสินค้าระหว่างกัน เช่น เกลือแลกเปลี่ยนปลาร้า ปลาแห้ง เป็นต้น ต่อมา เมื่อรูปแบบการค้าได้ปรับเปลี่ยนเป็นการใช้เงินตรามากขึ้น วัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนก็ค่อยๆ จางหายไปในที่สุด 2) การสัมพันธ์เชิงเครือญาติที่เกี่ยวข้อง โดยการแต่งงานและการผูกเกลอ เป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่สร้างความผูกพันด้วยความรักและความไว้วางใจ เมื่อผูกเกลอก็เป็นเพื่อนกันจนวันตาย และจะคอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน 3) การเชื่อมความสัมพันธ์ด้วยบุญประเพณีเป็นความเชื่อมสัมพันธ์บนฐานความคิด ความเชื่อและความศรัทธาที่มีต่อศาสนา ใช้บุญนำเชื่อมความสัมพันธ์

รูปแบบความสัมพันธ์ที่เป็นทางการ หลังจากการประกาศนโยบาย “เปลี่ยนสนามรบเป็นสนามการค้า” นับตั้งแต่ ปี 2535 เป็นต้นมา ความสัมพันธ์แบบเป็นทางการมีความเด่นชัดมากขึ้น เกิดข้อตกลงหลายประการระหว่างรัฐต่อรัฐ เช่น การเปิดพรมแดนเชื่อมสัมพันธ์ในรูปแบบเศรษฐกิจ การค้าชายแดน มีการเปิดด่านถาวรช่องจอม ซึ่งช่วงแรกๆ การค้าชายยังคงรูปแบบเดิม มีการจำหน่ายสินค้าที่เป็นสิ่งของเครื่องใช้ พืช ผัก อาหาร เครื่องจักสานต่างๆ ที่สามารถผลิตได้บริเวณชายแดน ต่อมา มีการขยายเพิ่มประเภทและปริมาณสินค้าที่หลากหลายมากขึ้น โดยเฉพาะสินค้ามือสอง ทั้งเสื้อผ้า ผ้าห่ม รถจักรยานและเครื่องใช้ไม้สอยอื่นๆ ส่งผลประชาชนเริ่มต้นตัวทางการค้ามากขึ้น

สำหรับปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อความสัมพันธ์ของคนในชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ได้แก่ (1) นโยบายภาครัฐ พื้นที่ชายแดนเป็นพื้นที่ความมั่นคง ภาครัฐค่อนข้างมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างและเอื้ออำนวยให้เกิดความสัมพันธ์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและการท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม บทบาทความสัมพันธ์ที่ดำเนินการโดยภาครัฐค่อนข้างมีระเบียบ กฎเกณฑ์มากมาย ซึ่งอาจจะเป็นทั้งปัจจัยหนุนเสริมและอุปสรรคอยู่ในตัว (2) ความคิด ความเชื่อและรากฐานทางวัฒนธรรมประเพณีที่คล้ายคลึงกันของชุมชน และ (3) ความร่วมมือ 3 ฝ่าย ได้แก่ พระสงฆ์ ชุมชนและภาคราชการ และใช้บุญนำสานสร้างความสัมพันธ์

3) การฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา

ทีมวิจัย ชุมชน และส่วนที่เกี่ยวข้องได้ร่วมกันจัดกิจกรรมเพื่อฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีและความสัมพันธ์ของชุมชนชายแดนไทย-กัมพูชา ในประเทศไทยและกัมพูชา ดังนี้

การปฏิบัติการทำบุญจุลกฐิน ณ วัดทับทิมนิมิต ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ ในประเทศไทย มีผู้เข้าร่วม จำนวน 756 คน แบ่งเป็นชาวไทย 444 คนและชาวกัมพูชา 312 คน ซึ่งมีกิจกรรมในวันจัดงานบุญ คือ การเย็บผ้ากฐิน การตำข้าว การหุงข้าวหม้อโบราณ การทำข้าวตู การพบนก การเผาถ่านแบบถึง 200 ลิตร การแสดงศิลปวัฒนธรรม และโรงทาน ซึ่งงานบุญจุลกฐินไทย-กัมพูชาครั้งนี้ ถือว่าเป็นครั้งแรกที่จัดในอำเภอกาบเชิง โดยมีการรื้อฟื้นวัฒนธรรมอันดีแบบเดิมมาจัดแสดงเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน จากการจัดกิจกรรม พบว่า (1) ผู้เข้าร่วมรู้สึกดีที่ได้ทำบุญด้วยกัน มาตำข้าวร่วมกันทั้งคนไทย-กัมพูชา (2) เป็นเพื่อนผูกสัมพันธ์เป็นมิตรกัน และเป็นกันเองเหมือนญาติกัน (3) รู้สึกปลอดภัย ลดความหวาดระแวง สนุกสนมกันมากขึ้น (4) อิ่มบุญ อิ่มสุข มีความสุข ไปมาหาสู่กันสะดวกขึ้น และ (5) เกิดความเคารพนับถือกัน

การปฏิบัติการกฐินสามัคคี ณ วัดปราสาทสำโรง กรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรธานี มีผู้ร่วมประมาณ 500 คน จากการปฏิบัติการ พบว่า การทำกฐินในประเทศไทยส่วนใหญ่มีความคิดความเชื่อตามพระพุทธศาสนา การทำบุญกฐินจะเกิดอานิสงส์ 5 ประการ ได้แก่ มีปัญญามาก มีผิวพรรณดี มีรูปงาม 32 ประการ มีรูปร่างสมบูรณ์สมส่วน และจะได้เกิดเป็น “เอหิภิกขุ” ผู้เข้าร่วมได้รู้ถึงประโยชน์ของบุญกฐินต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม รวมถึงทำให้เกิดสันติภาพต่อกัน ประชาชนมีการทำงานร่วมมือกัน ทำให้มนุษย์เกิดความสามัคคีกันในสังคม ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง และเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาสังคม (การทำนุบำรุงวัด)

5.2 ผลการเปลี่ยนแปลงจากการวิจัย

1) **นักวิจัย** เรียนรู้และเข้าใจกระบวนการวิจัยเพื่อท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้น เกิดการเปลี่ยนแปลงเชิงทัศนคติและการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกันทั้งนักวิจัยไทย-กัมพูชา มีการพัฒนากระบวนการทำงานเป็นทีมและแบ่งบทบาทภารกิจการทำงานร่วมกัน อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยนักวิจัยบางส่วนเป็นข้าราชการ (ไทย/กัมพูชา) มีการโยกย้ายพื้นที่การทำงาน ทำให้การมีส่วนร่วม การเรียนรู้และปฏิบัติการในระยะหลังเป็นไปอย่างจำกัด

2) **ชุมชน** การมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งไทย-กัมพูชา การใช้ “บุญนำ” ซึ่งสอดคล้องกับความคิด ความเชื่อและวิถีปฏิบัติของชุมชน ทำให้ชุมชนเต็มใจในการเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อ “เอาบุญ” อีกทั้งรูปแบบการจัดงานบุญที่นำ “ภูมิปัญญาและความรู้ท้องถิ่น” มาจัดแสดงและสาธิตเพื่อให้ผู้มาร่วมงานได้เห็น ได้ชื่นชม ได้ปฏิบัติ ได้ชิมในรสชาติของอาหารพื้นบ้าน ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การร่วมลงมือปฏิบัติและมีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาของชุมชนมากขึ้น “อัมบุญ อัมทอง อัมใจ”

3) **เกิดนวัตกรรมเชิงวัฒนธรรม “จุลกฐิน”** เป็นนวัตกรรมทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสานสร้างความสัมพันธ์ที่เอื้อต่อสังคมอยู่ดีมีสุข การเกาะเกี่ยวสัมพันธ์ในรูปของ “ญาติธรรม” เป็นความสัมพันธ์ที่ตั้งอยู่บนฐานความเชื่อทางศาสนา เป็นพลังศรัทธาที่เชื่อมโยงให้คนมีความสัมพันธ์กัน โดยปราศจากอคติและผลประโยชน์ เพราะผลประโยชน์ คือ การสะสมบุญเพื่อชาติหน้าตามคติความเชื่อทางศาสนา

5.3 ปัญหาและอุปสรรคในการวิจัย

1) **การมีส่วนร่วมของนักวิจัยและที่ปรึกษา** ความคาดหวังในการศึกษาวิจัย มุ่งหวังให้ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ชุมชนและสถาบันศาสนา มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการศึกษาและพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาที่เหมาะสม แต่ด้วยข้อจำกัดทางราชการ ที่มีระเบียบปฏิบัติตามสายบังคับบัญชาและการโยกย้ายระหว่างปี เมื่อเกิดข้อขัดข้องในการประสานงาน ผลก็คือนักวิจัยและที่ปรึกษาที่เป็นข้าราชการบางส่วนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมการทำงานได้ตามที่คาดหวังไว้ บางส่วนเข้าร่วมได้เฉพาะวันหยุดและเป็นครั้งคราวเท่านั้น จึงทำให้การรับรู้ข้อมูลไม่ต่อเนื่องและการหนุนเสริมการทำงานศึกษาวิจัยไม่ค่อยเป็นจริงในทางปฏิบัติ โดยเฉพาะการปฏิบัติการในพื้นที่ประเทศไทย การจัดการแก้ปัญหา ได้อาศัยสถาบันศาสนาและพระสงฆ์เข้ามามีบทบาทในการช่วยงานเพิ่มขึ้น ทำให้กระบวนการศึกษาวิจัยสามารถขับเคลื่อนได้อย่างต่อเนื่อง

2) **ข้อจำกัดด้านการสื่อสารทางภาษา** นักวิจัยไทย-กัมพูชาบางคน มีข้อจำกัดการสื่อสารด้านภาษา ส่งผลให้ต้องใช้เวลาเพิ่มขึ้นในการทำงาน เพราะต้องอาศัยล่ามช่วยแปล การจัดการแก้ปัญหาโดยอาศัยทีมวิจัยทำงานร่วมกันและแบ่งบทบาทการทำงานที่เกื้อหนุนกัน

3) การประสานงานกับหน่วยงานราชการไทย-กัมพูชา เนื่องจากการดำเนินงานมีการเกี่ยวข้องระหว่างประเทศ ก่อนการดำเนินงานจึงได้ประสานหน่วยงานราชการ ให้รับรู้ รับรองคณะทำงานวิจัย แต่ผลที่เกิดขึ้น ไม่ได้ตามที่ประสานงาน จึงทำให้โครงการสะดุด ช่วงหนึ่ง การดำเนินงานติดขัด

การแก้ปัญหา หัวหน้าโครงการวิจัยได้ประสานงานกับทางคณะสงฆ์แทนการประสานกับหน่วยงานราชการกัมพูชา ปรับการสื่อสารจากเรื่องงานวิจัย เป็น การเรียนรู้ แลกเปลี่ยนงานวัฒนธรรมประเพณี เรื่องบุญกุศล โดยอาศัยวัดเป็นสถานแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พระสงฆ์มีส่วนร่วมในทีมวิจัย เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาจากหน่วยราชการกัมพูชา ทำให้การขับเคลื่อนงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

4) ความพร้อมของผู้ให้ข้อมูล เนื่องด้วยข้อมูลด้านประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมประเพณีชุมชนส่วนใหญ่จะอยู่กับตัวผู้รู้ ซึ่งเป็นผู้อาวุโสของชุมชน ส่วนใหญ่อายุมากแล้ว สุขภาพไม่ค่อยดี บางครั้งเกิดอาการเจ็บป่วยได้ง่าย และภาระที่ผู้สูงอายุต้องดูแลคือเลี้ยงหลาน การมาให้ข้อมูลบางครั้งอาจไม่พร้อมเพรียงกัน

แนวทางแก้ไขปัญหา ลงพื้นที่สัมภาษณ์ถึงบ้าน และต้องเลือกเวลาช่วงที่ว่าง เช่นกลางวัน พยายามหลีกเลี่ยงเวลาช่วงเช้าและช่วงเย็น เป็นต้น

5) ค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานประเทศกัมพูชา เนื่องจากค่าเช่ารถไม่มีเกณฑ์กำหนดตายตัว การเช่าเหมาแต่ละครั้งแล้วแต่ตกลงกันได้ อีกทั้งการลงปฏิบัติแต่ละครั้งต้องเช่าที่พัก หากลงพื้นที่เพื่อปฏิบัติงานเป็นเวลานานภาระค่าใช้จ่ายจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่องบประมาณกิจกรรมที่ตั้งไว้ อาจจะไม่เพียงพอ

แนวทางการแก้ปัญหา บางช่วงเช่าเหมารถไปจากประเทศไทย เพื่อดำเนินกิจกรรมให้ลุล่วง หากแต่ระบบจราจรของประเทศกัมพูชามีแตกต่างจากประเทศไทย การเช่าเหมารถจึงต้องเลือกสรรผู้ที่มีประสบการณ์การขับรถในประเทศกัมพูชา

5.4 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะต่อทีมวิจัย

1) การสร้างทีมงานต้องมีเวลาพบปะ แลกเปลี่ยนรู้ ร่วมกันเพิ่มขึ้น ในการปรับทัศนคติ สร้างความคุ้นเคย มอบหมายหน้าที่ผู้ประสานงานเฉพาะในทีมงานเพื่อลดช่องว่างการทำงาน เพื่อให้การวิจัยดำเนินไปอย่างราบรื่น ตามกรอบเวลาที่กำหนดในโครงการ

2) การทำงานวิจัย ควรมีการวางแผนการเก็บข้อมูลให้เป็นระบบ ก่อนเริ่มกิจกรรมต้องมีการประชุมวางแผน ทบทวนบทบาทหน้าที่ และหลังกิจกรรมควรมีการสรุปข้อมูล และการทำงานของนักวิจัยเพื่อเป็นบทเรียนประสบการณ์การเรียนรู้และเพื่อฝึกการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าที่อาจเกิดขึ้นได้จากงานวิจัย

3) การทำวิจัยเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น ต้องมีความยืดหยุ่น ไม่ยุ่งยาก ไม่ซับซ้อน ง่ายต่อการเข้าถึง และเข้าใจ ของชุมชน กระบวนการบางอย่างอาจปรับตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

ข้อเสนอแนะต่อการพัฒนาความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาด้วยนวัตกรรมจุลกลิน

1) การประชาสัมพันธ์ ผ่านผู้นำชุมชน เช่น การประชุมชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านโดยผู้นำชุมชน ชักชวนคนใกล้เคียงและเครือญาติมาเข้าร่วม เพื่อให้คนเข้ามาร่วมกิจกรรมที่หลากหลายและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นทั้งไทยและกัมพูชา รวมทั้งชักชวนเด็กและเยาวชนให้มาร่วมงานให้มากกว่านี้ สำหรับกลุ่มเป้าหมายที่เป็นเยาวชนบุญกุศลปีนี้ตรงกับสอสมิตเทอม ทำให้เด็กและเยาวชนเข้าร่วมน้อย

2) การเย็บผ้ากฐิน เป็นจุดเด่นของงานแต่พอถึงวันงานอาจให้ความสำคัญน้อยไป ซึ่งได้เป้าหมายให้พี่น้องไทย-กัมพูชาเย็บผ้ากฐินร่วมกันอย่างมีส่วนร่วมและทั่วถึง แต่ปรากฏว่าคณะกัมพูชามาถึงล่าช้าเนื่องด้วยปัญหาการข้ามแดน ทำให้การเย็บผ้าร่วมกันปฏิบัติได้เฉพาะบางส่วนเท่านั้น

3) นิทรรศการ ควรเพิ่มกิจกรรมให้มากขึ้น เช่น การทำขนมกะตาราง กลอย หุงข้าวใส่มันเทียน ขนมเนยล ขนมโก๋จริง ขนมโชค ขนมเครื่อตด ขนมต้ม ขนมโก (เปียกปูน) ลอดช่อง ข้าวเม่า ฯลฯ เพื่อเป็นการถ่ายทอดให้คนรุ่นใหม่ได้มาเรียนรู้ด้วยตนเอง

4) การแห่กฐิน ในช่วงการแห่กฐินตามถนนมาที่วัด เดิมจะมีวงมโหรีบรรเลงและเดินแห่ระยะทางประมาณ 1-2 กิโลเมตร จะมีการปลูกอ้อย กล้วย มะพร้าว ข้าวต้ม น้ำดื่มใส่หม้อดิน ไว้ตามรายทางเพื่อให้คนที่มาร่วมขบวนแห่ได้ดื่มกิน

5) บริวารกฐิน สร้างการมีส่วนร่วมโดยเชื่อมโยงกับเศรษฐกิจท้องถิ่น ไม่ต้องซื้อ แต่ให้ผู้ที่ร่วมทำกฐินจะทำบริวารถวาย ซึ่งสมัยก่อนต้องเตรียมการตั้งแต่อยู่ในช่วงเข้าพรรษา ส่วนการห่อข้าวต้มต่าง ข้าวต้มทางมะพร้าว เด็กรุ่นใหม่ทำไม่เป็นแล้ว แต่ละบ้านทำห้อยให้เป็นบริวารกฐินด้วยได้หรือไม่ หรือมีกิจกรรมห่อข้าวต้มหรือขนมเหล่านั้นให้คนรุ่นใหม่ได้จัดทำในงานด้วย

6) การประสานงานข้ามแดน คณะจากไทยอยากไปร่วมทอดกฐินที่กัมพูชาจำนวนมาก ซึ่งใช้วิธีการลงชื่อแล้วประสานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แต่ทราบว่าไม่สามารถผ่านแดนได้ในระยะเวลากระชั้นชิด ส่วนใหญ่จึงทำเอกสารผ่านแดนไม่ทัน ดังนั้นจึงต้องมีการประสานและเตรียมการแต่เนิ่นๆ ไปอย่างถูกต้องกลับมาอย่างสบายใจ

บรรณานุกรม

- กนกวรรณ มโนรมย์. (บรรณาธิการ). (2554). **ชายแดนอีสานกับเพื่อนบ้าน: ข้อค้นพบทางวิชาการ และนโยบาย กรณีกศึกษากัมพูชาของไทย คนไร้รัฐ และเมืองคูมิตร์**. อุบลราชธานี: ศูนย์วิจัย สังคมอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง.
- กาญจนา แก้วเทพ. (2553) **แนวพินิจใหม่ในสื่อสารศึกษา**. กรุงเทพมหานคร. ภาพพิมพ์.
- กิ่งแก้ว มรกตจินดา. (2550). **การศึกษาวัฒนธรรมไทยเชิงเพื่อการจัดการเรียนรู้: กรณีศึกษา ณ หมู่บ้านสะแกราย ตำบลตอนยาหอม และหมู่บ้านลำเอียง ตำบลลาดจินดา อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม (วิทยานิพนธ์)**. มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- คาร มนตรีวงศ์ และคณะ. (2557). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์: โครงการประเพณีแซนโชนตากับการ พัฒนาความสัมพันธ์ข้ามแดนของชุมชนไทย-กัมพูชา กรณีศึกษา: ชุมชนบ้านกันทรอม ตำบลกันทรอม อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับ ชุมชนบ้านโคกวัด ตำบลแสน้อย อำเภอวาริน จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ความสัมพันธ์ชายแดนไทยกัมพูชา” [ออนไลน์]. สืบค้น 13 ตุลาคม 2560 จาก <https://asianfoodofthai.wordpress.com/%E0%B8%A3%E0>.
- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (2527). **ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จัดทำเนื่องในโอกาส ๗๐๐ ปี ลายสือไทย กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ดำรงศักดิ์ มะโนแก้ว และคณะ. (2559). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์: การเสริมสร้างความสัมพันธ์ ของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – ลาว กรณีศึกษา ชุมชนลุ่มน้ำเหือง (ท่าลี่ – แก่นท้าว)**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
- สุเป็น รสชาติ และคณะ. (2557). **รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์: การฟื้นฟูความสัมพันธ์กลุ่มเครือญาติ ข้ามแดนของชุมชนท้องถิ่นชายแดนไทย – กัมพูชา กรณีศึกษา: บ้านด่านกลาง ตำบลภูผาหมอก อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ ประเทศไทย กับบ้านเวียลโป ตำบลจอมกระสานต์ อำเภอจอมกระสานต์ จังหวัดพระวิหาร ราชอาณาจักรกัมพูชา**. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ผ่องพรรณ มณีรัตน์. (2521). **การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม**. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระธรรมกิตติวงศ์ (ทองดี สุรเตโช). (2548). **พจนานุกรมเพื่อการศึกษาพุทธศาสน์ ชุด คำวัด**. วัดราชโอรสารม กรุงเทพฯ.
- บำรุง บุญปัญญา. (2549). **3 ทศวรรษ แนวคิดวัฒนธรรมชุมชน**. กรุงเทพฯ: โครงการหนังสือดอกท้อ ป่า.

ภูเบศร์ สมุทรจักร ธีรนุช ก้อนแก้ว และริฎวัน อุเต็น. (2560). **ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัวไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เด็อนตุลา.

วรวิทย์ โรมรัตนพันธ์. (2528). **ทุนทางสังคม**. โครงการเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อชุมชนเป็นชุมชน (สสส). กรุงเทพฯ : การพิมพ์.

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี. (2526). **ศาสนพิธีคู่มือทำบุญเพื่อบุคคลสำหรับพุทธศาสนิกชน**. โรงพิมพ์ชุดิมาการพิมพ์.

สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ. (2536). **กฐินและแนวทางปฏิบัติ**. โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.

สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์. (2533). **รากฐานแห่งชีวิต: วัฒนธรรมชนบทกับการพัฒนา**. กรุงเทพฯ: หมู่บ้าน.

สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2545). **รายงานการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ: ความอยู่ดีมีสุขของคนไทย 5 ปีหลังวิกฤตเศรษฐกิจ**. กรุงเทพมหานคร.

อภิชัย พันธเสน และคณะ. (2546). **สรุปผลการสัมมนาวิชาการทุนทางสังคมมรดกเก่าจะนำเราไปรอดจริงหรือ**. พิมพ์ครั้งที่ 1. ขอนแก่น: สำนักพิมพ์คลังเนกวิทยา.

อัจฉรา ภาณุรัตน์. (2549) **เอกสารคำสอนรายวิชาท้องถิ่นศึกษา**. สุรินทร์: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.

อานนท์ อาภาภิรม. (2515). **มนุษย์กับสังคม: สังคมและวัฒนธรรมไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์บำรุงนุกูลกิจ.

ภาคผนวก ก: รายชื่อผู้ทำงานในโครงการ

1) นักวิจัยไทย

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
1	เจ้าอธิการพิเชษฐ พิเชฐโธ	วัดป่าทับทิมนิมิต ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์	ปริญญาโท	เจ้าคณะตำบลด่าน
2	นางสาวละไมย์ คำใบ	113/1 ม.8 ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์	ปริญญาโท	นักพัฒนาชายแดน
3	นายจตุพัฒน์ ยิ่งเชิดงาม	สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอกาบเชิง	ปริญญาตรี	พัฒนาชุมชนกาบเชิง
4	นางพรสงวน สมศรี	191/1 ม.4 ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์	กำลังศึกษาปริญญาตรี	เลขา อบต.ด่าน
5	นางพรสุดา อจหาร	51 ม.8 ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์	ม.6	ผู้ช่วยปราชญ์ชาวบ้านทับทิมนิมิต
6	นายจิรายุ วงษ์เรืองศรี	268 ม.14 ต.ด่าน อ.กาบเชิง จ.สุรินทร์	ปริญญาตรี	ครูอาวุโส
7	นายสันติ ชมชื่น	บ้านโจรก หมู่ที่ ๒ ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	ม.6	วัฒนธรรมตำบลด่าน
8	นางเนตรนภา วันฤกษ์	บ้านรุน ตำบลตะเคียน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	ปริญญาตรี	นักพัฒนาชายแดน
9	นายศิริวุฒิ วงศ์เจริญ	บ้านด่านพัฒนา หมู่ ๑๔ ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	ม.6	ผู้ใหญ่บ้าน
10	นายคอด ชูจิตร	บ้านหนองกระหม ต.ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	ม.6	ผู้ใหญ่บ้าน
11	นางสาวณัฐกานต์ สิทธิสังข์	49 ม.11 ต.ทุ่งมน อ.ปราสาท จ.สุรินทร์ 32000	ปริญญาตรี	หัวหน้างานข้อมูลและประชาสัมพันธ์มูลนิธิพัฒนาอีสาน

2) นักวิจัยกัมพูชา

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่	การศึกษา	ตำแหน่งในชุมชน
1	พระครูบุญสาหลวง	วัดปราสาทสำโรง กรุงสำโรง จังหวัดอุดรธานี	ปริญญาตรี	เจ้าคณะจังหวัดอุดรธานี

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่	การศึกษา	ตำแหน่งใน ชุมชน
		ประเทศกัมพูชา		ประเทศ กัมพูชา
2	พระโท ทุ รั้ว	วัดปราสาทสำโรง กรุงสำโรง จังหวัดอุดรมีชัย ประเทศกัมพูชา	ปริญญาตรี	เลขานุการเจ้า คณะจังหวัดอุดร มีชัย
3	นายรัตสุวรรณ	อ.สำโรง จ.อุดรมีชัย ประเทศ กัมพูชา	ปริญญาตรี	นักพัฒนา
4	นายชอยสมเ็็ด	อ.สำโรง จ.อุดรมีชัย ประเทศ กัมพูชา	ปริญญาตรี	นักพัฒนา

3) ทีมที่ปรึกษา

ลำดับ	ชื่อ-นามสกุล	ที่อยู่	การศึกษา	ตำแหน่งใน ชุมชน
1	นายประภาส ศรีจันทร์ เวียง	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	ปริญญาโท	นายอำเภอกาบ เชิง
2	ตัวแทนเกษตรอำเภอกาบ เชิง	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์		เกษตรอำเภอกาบ เชิง
3	ตัวแทนศูนย์ฝึกพัฒนา อาชีพราษฎรไทย	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์		ศูนย์ฝึกพัฒนา อาชีพราษฎรไทย
4	พ.อ.ปิยะ นางขนา	ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัด สุรินทร์	ปริญญาตรี	หน่วย ประสานงาน ชายแดน
5.	ตัวแทนบุคลากร อ.กบ เชิง	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์		บุคลากรอ.กบ เชิง
6.	นางสาวอารีรัตน์ หอม เนียม	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	ปริญญาโท	พัฒนาการอำเภอกาบ เชิง
7.	นายปภพ ขอไชย	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์	ปริญญาโท	ปลัดอาวุโส กบเชิง
8.	ตัวแทนตรวจคนเข้า เมืองอำเภอกาบเชิง	อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์		ตรวจคนเข้าเมือง อำเภอกาบเชิง
9.	นายสืบสมบัติ ศรีสุรินทร์	ตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัด สุรินทร์		นายก อบต.ด่าน
10.	นายสนธิ โพธิ์ธรรม	บ้านด่าน ตำบลด่าน อำเภอกาบ เชิง จังหวัดสุรินทร์		กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ภาคผนวก ข: รายชื่อพ่อครู แม่ครู ผู้ให้ข้อมูล

คลุ้ม ปรีก. ครูอาวุโสบ้านเพนียด. สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2560.

ฉวี วงษ์เจริญ. ครูอาวุโส. สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2560.

เตา เปก. มัคทายกวัดปราสาทราชสามโรง. สัมภาษณ์, 3 กรกฎาคม 2560.

ทาด เมียด. ครูอาวุโส. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560.

สปี ดิงาม. ครูอาวุโส. สัมภาษณ์, 17 กรกฎาคม 2560.

สืม วอน. ครูอาวุโส. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560.

เสืม ฮอล. กรรมการวัดปราสาทราชสามโรง. สัมภาษณ์, 5 สิงหาคม 2560.

ออง สาเรียม. ครูอาวุโส. สัมภาษณ์, 3 พฤษภาคม 2560.

ภาคผนวก ค: แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์ ชุด A

แบบสัมภาษณ์ผู้นำชุมชน / ผู้ทรงคุณวุฒิ / ปราชญ์ชาวบ้าน/พระสงฆ์

คำชี้แจง

1. แบบสัมภาษณ์นี้ใช้เพื่อการสัมภาษณ์ผู้รู้ ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้านและพระสงฆ์ ในด้านบริบทชุมชน ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการและงานบุญกฐินไทย-กัมพูชา
2. แบบสัมภาษณ์ชุดนี้ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ
 - ส่วนที่ 1 ข้อมูลบริบทชุมชน
 - ส่วนที่ 2 ข้อมูลด้านความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา
 - ส่วนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับบุญกฐิน
3. ข้อมูลในแบบสัมภาษณ์ชุดนี้ใช้สำหรับโครงการวิจัยรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกฐิน กรณีศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงสํำโรง จังหวัดอุดรธานี ประเทศไทยกัมพูชาเท่านั้น และจะเก็บเป็นความลับ

เบอร์โทรศัพท์..... e-mail address.....

ผู้เก็บข้อมูล..... วันที่...../...../.....

ส่วนที่ 1 บริบทชุมชน

1. ที่ตั้ง /อาณาเขต

1.1 ที่ตั้ง

- ชุมชนบ้านด่านตั้งอยู่ที่ไหน
- มีระยะห่างจากอำเภอกี่กิโลเมตร
- มีระยะห่างจากจังหวัดกิโลเมตร

1.2 อาณาเขตติดต่อ

- มีอาณาเขตติดต่อพื้นที่ไหนบ้าง
- มีเนื้อที่ทั้งหมดกี่ตารางกิโลเมตร หรือกี่ไร่

2. ความเป็นมาและพัฒนาการของชุมชน

2.1 ประวัติศาสตร์ชุมชน

- สภาพของชุมชนในอดีตเป็นอย่างไร
- คนในชุมชนโยกย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่เมื่อปีไหน
- อพยพโยกย้ายมาจากที่ไหนบ้าง
- ทำไมจึงอพยพโยกย้ายเข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่บริเวณนี้
- ครอบครัวที่อพยพเข้าอาศัยอยู่ช่วงแรก มีกี่ครอบครัว
- มีครอบครัวไหนบ้าง หัวหน้าครอบครัวชื่อนามสกุลอะไรบ้าง

- สภาพความเป็นอยู่และการดำรงชีวิตแต่ละช่วงเป็นอย่างไร
- แต่ละช่วงมีปัญหาหรือไม่ / แก้ไขอย่างไร
- ทางราชการประกาศจัดตั้งเป็นหมู่บ้านอย่างเป็นทางการเมื่อปีพ.ศ. อะไร/ผู้ใหญ่คนแรกชื่ออะไร
- ประกาศจัดตั้งเป็นตำบลเมื่อไหร่ / กำนันคนแรกชื่ออะไรและคนปัจจุบันชื่ออะไร
- ทางราชการยกสถานะเป็นตำบลเมื่อปีไหน / มีหมู่บ้านในเขตการปกครองกี่หมู่บ้าน
- มีจำนวนครัวเรือนกี่ครัวเรือน
- มีประชากรกี่คน ชายกี่คน หญิงกี่คน
- มีเนื้อที่ทั้งหมดกี่ไร่
- สภาพของชุมชนในปัจจุบันเป็นอย่างไร (การตั้งบ้านเรือน / ชีวิตความเป็นอยู่ / สภาพพื้นที่)

3. ด้านเศรษฐกิจ

สภาพเศรษฐกิจในอดีต

- ในอดีตคนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตและทำมาหากินอย่างไร
 - รายได้หลักมาจากไหน มีรายได้เฉลี่ยปีละเท่าไร
 - พืชเศรษฐกิจหลักคืออะไร
 - มีรายจ่ายทางด้านไหนบ้าง เฉลี่ยปีละเท่าไร
 - มีหนี้สินหรือไม่
- (ถ้ามี) หนี้สินเรื่องอะไร จำนวนหนี้สินเท่าไร (โดยเฉลี่ยต่อครัวเรือน)
 - ชุมชนมีปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ(อาชีพ / รายได้ / รายจ่าย / หนี้สิน / เงินออม)อะไรบ้าง
 - ชุมชนมีวิธีการในการแก้ปัญหาเศรษฐกิจอย่างไร
- ผลการแก้ปัญหาเป็นอย่างไร
 - มีหน่วยงาน/องค์กรใดบ้างที่เข้ามาเกี่ยวข้อง / ช่วยเหลือ ผลเป็นอย่างไร

สภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน

- ปัจจุบันคนในชุมชนมีวิถีการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพอะไร
- ชุมชนมีการเปลี่ยนแปลงด้านการประกอบอาชีพ (ใหม่) ตั้งแต่ปีไหน เพราะอะไร
- รายได้หลักมาจากไหนบ้าง (ภาคเกษตร/นอกภาคเกษตร) เฉลี่ยครัวเรือนละเท่าไร
- รายจ่ายของครัวเรือนมีด้านใดบ้าง (ค่าเล่าเรียนลูก ภาษีสังคม อุปโภค บริโภค ค่าใช้จ่าย ฟุ่มเฟือย) เฉลี่ยครัวเรือนละเท่าไร
- คนในชุมชนมีหนี้สินอะไรบ้าง เฉลี่ยต่อครัวเรือนเท่าไร
- มูลเหตุของการเป็นหนี้เพราะเหตุใด
- แหล่งเงินกู้มีที่ไหนบ้าง อัตราดอกเบี้ยเท่าไร
- คุณภาพชีวิตในอดีต-ปัจจุบันแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร เพราะเหตุใด

4. ระบบเครือญาติ

- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันเป็นลักษณะอย่างไร
- รูปแบบและระบบความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ มีความเกี่ยวข้องและเชื่อมโยงกันอย่างไร (จัดทำผังเครือญาติ)

5. ด้านวัฒนธรรม/ประเพณี

-ชุมชนมีความเชื่อในเรื่องของขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมอย่างไร

-ขนบธรรมเนียมประเพณีและวัฒนธรรมของชุมชนในรอบ 1 ปีมีอะไรบ้าง

เดือน	ขนบธรรมเนียมประเพณี / วัฒนธรรมชุมชน	ความเชื่อ / ความสำคัญ	วิธีการ / ขั้นตอน การปฏิบัติ	ผลต่อชุมชน (ทำแล้วเกิดอะไร)	คุณค่า (มิติใดบ้าง)

6. ผู้นำชุมชน / ผู้รู้ / ปราชญ์ชาวบ้านบ้านตำบล

-ผู้นำชุมชน (ทางการ) ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีใครบ้าง

-ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน (ปัจจุบัน) มีใครบ้าง มีความรู้และเชี่ยวชาญในเรื่องอะไร สถานภาพปัจจุบันเป็นอย่างไรยังมีการปฏิบัติต่อเนื่องหรือไม่

ผู้รู้ / ปราชญ์ชาวบ้าน	ความรู้/ความเชี่ยวชาญ	สถานภาพปัจจุบันเป็นอย่างไร

7. กลุ่ม /องค์กรในบ้านตำบล

-ชุมชนมีกลุ่มองค์กรใดบ้าง

- แต่ละกลุ่มองค์กรก่อตั้งเมื่อปีไหน

-ใครเป็นผู้ริเริ่มและก่อตั้ง

-มีวัตถุประสงค์ในการจัดตั้งเพื่ออะไร

-ประธานคนแรกชื่ออะไร และปัจจุบันชื่ออะไร

-มีสมาชิกในช่วงเริ่มต้นเท่าไรและสมาชิกปัจจุบันจำนวนเท่าไร

-การดำเนินงานในปัจจุบันเป็นอย่างไร (กิจกรรม กองทุน โครงสร้าง กระบวนการทำงาน การ สื่อสาร การ เชื่อมร้อยเครือข่าย การบริหารจัดการ กฎระเบียบกติกา)

-ความสำเร็จที่ภาคภูมิใจมีเรื่องอะไรบ้าง

-บทเรียนสำคัญในการดำเนินการมีอะไรบ้าง

-ปัจจัยที่มีผลต่อการดำเนินงานทั้งด้านบวกและลบมีอะไรบ้าง

-จุดอ่อน จุดแข็ง ปัญหาอุปสรรค มีอะไรบ้าง

-ทิศทางและแผนการทำงานในอนาคต

8. ด้านการศึกษา

-การศึกษาของชุมชนในอดีตเป็นอย่างไร(มีความคิดความเชื่ออย่างไร /มีเป้าหมายอย่างไร/

มีรูปแบบวิธีการอย่างไร)

-แหล่งศึกษาเรียนรู้ของคนในชุมชนมีที่ไหนบ้าง (มีความคิดความเชื่ออย่างไร /มีเป้าหมายอย่างไร/

มีรูปแบบ วิธีการอย่างไร)

-ปัจจุบันรูปแบบและวิธีการศึกษาของชุมชนเป็นอย่างไร มีรูปแบบ(มีความคิดความเชื่ออย่างไร / มีเป้าหมายอย่างไร/มีรูปแบบ วิธีการอย่างไร)

-แหล่งเรียนรู้ / สถานที่ศึกษามีที่ไหนบ้าง

-ระดับการศึกษาของคนในชุมชนเป็นอย่างไร

9. ด้านสาธารณสุข

-ในอดีตระบบสุขภาพของชุมชนอย่างไร

- ปัจจุบันระบบสุขภาพชุมชนเป็นอย่างไร

-สถานที่ให้บริการด้านสุขภาพมีที่ไหนบ้าง

-ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับระบบสุขภาพชุมชนมีอะไรบ้าง (สังคม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม)

10.ด้านสาธารณูปโภค

-ด้านสาธารณูปโภคในอดีตเป็นอย่างไร

-ชุมชนมีการพัฒนาด้านสาธารณูปโภค (ถนน ไฟฟ้า ประปา ฯลฯ) ในช่วงปีไหน

-ปัจจุบันด้านสาธารณูปโภคของชุมชนมีอะไรบ้าง

11.ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ที่ดิน

-ชุมชนมีที่ดินจำนวนเท่าไร

-ที่ดินเพื่อการเกษตรจำนวนเท่าไร

-ที่ดินเพื่อที่อยู่อาศัยจำนวนเท่าไร

-มีปัญหาอะไรบ้าง มีสาเหตุจากอะไร เกิดผลกระทบอย่างไร

-มีการใช้ประโยชน์อย่างไร

ทรัพยากรน้ำ

-แหล่งน้ำธรรมชาติมีจำนวนกี่แห่ง

-แหล่งน้ำที่สร้างขึ้นมีจำนวนกี่แห่ง

-มีปัญหาอะไรบ้าง มีสาเหตุจากอะไร เกิดผลกระทบอย่างไร

-มีการใช้ประโยชน์อย่างไร

ป่าไม้

-ป่าส่วนตัว /ป่าทั่วไปหลายนา มีจำนวนเท่าไร

-ป่าสาธารณะมีจำนวนกี่ไร่ กี่แห่ง

-มีปัญหาอะไรบ้าง มีสาเหตุจากอะไร เกิดผลกระทบอย่างไร

-มีการใช้ประโยชน์อย่างไร

ปัญหาอื่นๆ

-ปัญหาด้านทรัพยากรอื่นๆมีอะไรบ้าง (เช่น ขยะ ฯลฯ)

ส่วนที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชา

1. ความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการ (สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน/ผู้รู้/ปราชญ์ชาวบ้าน)

-ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาในอดีตเป็นอย่างไร

-ความสัมพันธ์ทางสังคม(เครือญาติ)

-ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ(การค้า)

-ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมประเพณี

- กรอบแนวคิด นโยบายในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างไทยกัมพูชา เป็นอย่างไร
- ปัจจุบันรูปแบบความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาที่ผ่านมาเป็นอย่างไร (ทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม) ผลเป็นอย่างไร
- บทเรียนสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย กัมพูชา เป็นอย่างไร
- ทิศทางการสร้างความสัมพันธ์ไทย กัมพูชาในอนาคตเป็นอย่างไร
- ปัจจัยที่เกี่ยวข้องต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย กัมพูชามีอะไรบ้าง
- ข้อดี ข้ออ่อน ปัญหาอุปสรรค ต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย กัมพูชามีอะไรบ้าง
- 2.ความสัมพันธ์แบบทางการ (สัมพันธ์หน่วยงานภาครัฐ)**
- ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทย-กัมพูชาที่ผ่านมาเป็นอย่างไร
- ปัจจุบันรูปแบบความสัมพันธ์เป็นอย่างไร
- กิจกรรมหลักๆในการเชื่อมความสัมพันธ์มีอะไรบ้างเป้าหมาย/วัตถุประสงค์เพื่ออะไร มีรูปแบบและวิธีการดำเนินงานอย่างไร
- มีหน่วยงานไหนบ้างที่เกี่ยวข้อง ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นเป็นอะไร (สังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม)
- มีปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาอะไรบ้าง

ส่วนที่ 3 บุญกฐิน

- 1.ความเป็นมาของบุญกฐิน
 - บุญกฐินมีความเป็นมาอย่างไร
 - ในอดีตรูปแบบและวิธีการทำบุญกฐินทำอย่างไร
- 2.ความเชื่อ
 - ชุมชนมีความเชื่อเรื่องบุญกฐินอย่างไร
- 3.ประเภทของบุญกฐิน
 - บุญกฐินมีกี่ประเภท
 - แต่ละประเภทมีความเป็นมาอย่างไร(ความเป็นมา/ความเชื่อของบุญกฐินแต่ละประเภท)
- มีรูปแบบ/วิธีการปฏิบัติอย่างไร
- 4.คุณค่าของบุญกฐิน
 - บุญกฐินมีคุณค่าต่อชุมชนอย่างไร (ด้านสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อมและสุขภาพ)

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือ
คณะวิจัย

ภาคผนวก ง: แบบสัมภาษณ์หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือเก็บข้อมูลชุด B.....

แบบบันทึกผู้ให้ข้อมูลโครงการวิจัย

ชื่อ-สกุล.....
 หน่วยงาน.....
 ตำแหน่ง.....
 ระดับการศึกษา.....
 บทบาทหน้าที่รับผิดชอบ.....

 เบอร์โทรศัพท์.....

แบบสัมภาษณ์หน่วยงานราชการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

การสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาแบบทางการ

คำชี้แจง 1. แบบสัมภาษณ์นี้ใช้เพื่อการสัมภาษณ์หน่วยงานราชการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการสร้างความสัมพันธ์แบบทางการไทย-กัมพูชา

2. แบบสอบถามชุดนี้ แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การสร้างสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

ส่วนที่ 2 ปัจจัยหนุนเสริมและปัญหาอุปสรรคต่อการสร้างสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

ส่วนที่ 3 ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างสัมพันธ์ที่ผ่านมา

3. ข้อมูลในแบบสอบถามชุดนี้ใช้สำหรับโครงการวิจัยรูปแบบความสัมพันธ์เชิงวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการสร้างสังคมอยู่ดีมีสุขด้วยบุญกุศล กรณศึกษาตำบลด่าน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์และกรุงเทพมหานคร จังหวัดอุดรรัมย์ชัย ประเทศกัมพูชาเท่านั้น และจะเก็บเป็นความลับ

ส่วนที่ 1 การสร้างสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

-หน่วยงานที่มีบทบาทในการสร้างสัมพันธ์ไทย-กัมพูชามีหน่วยงานในบ้าง.....

.....

-แต่ละหน่วยงานมีบทบาทสำคัญอย่างไร.....

.....

-การสร้างสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาที่ผ่านมา มีลักษณะใด

.....
 -มีกิจกรรมเชื่อมความสัมพันธ์อะไรบ้าง.....

กิจกรรมอะไร	วัตถุประสงค์	วิธีการ/ขั้นตอนดำเนินการ	ผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร

.....
 -กิจกรรมที่ทางหน่วยงานไทยไปร่วมที่ประเทศกัมพูชา มีอะไรบ้าง.....

ส่วนที่ 2 ปัจจัยหนุนเสริมและปัญหาอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชา

-ปัจจัยหนุนเสริมที่ส่งผลต่อการสร้างความสัมพันธ์มีอะไรบ้าง.....

.....
 -ปัญหาอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์ไทย-กัมพูชาที่ผ่านมามีอะไรบ้าง.....

.....
 -มีวิธีการแก้ไขปัญหาอุปสรรคอย่างไร.....

ส่วนที่ 3 ผลที่เกิดขึ้นจากการสร้างความสัมพันธ์ที่ผ่านมา

3.1 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

-

3.2 ด้านวัฒนธรรม

-

3.3 ด้านเศรษฐกิจ

-
